

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DEKİ GENÇLERİN CİNSEL YÖNELİMLERE
İLİŞKİN SOSYAL TEMSİLLERİ VE HOMOFOBİ**

Yüksek Lisans Tezi

Umut ŞAH

Ankara – 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ GENÇLERİN CİNSEL YÖNELİMLERE İLİŞKİN SOSYAL TEMSİLLERİ VE HOMOFOBİ

Yüksek Lisans Tezi

Umut ŞAH

Tez Danışmanı

Doç . Dr. Zehra Dökmen

Ankara – 2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ (SOSYAL PSİKOLOJİ)
ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DEKİ GENÇLERİN CİNSEL YÖNELİMLERE İLİŞKİN SOSYAL TEMSİLLERİ VE HOMOFOBİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Zehra Dökmen

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Ali Dönmez

.....

Doç. Dr. Zehra Yaşın Dökmen

.....

Yrd. Doç. Dr. Elif Kuş

.....

Tez Sınavı Tarihi: 10/06/2009

TEŞEKKÜR

İlk okuduğum andan itibaren ilgimi çeken Sosyal Temsiller Kuramı'na ilişkin böyle bir çalışma yapma kararı, benim için hem önemli hem de zor bir karar oldu. Türkiye'de pek bilinmeyen ve üzerine çok az sayıda araştırma yapılmış olan bir kuram üzerine çalışma fikri heyecanlı, ama aynı zamanda bir o kadar da korkutucuydu. Bu anlamda, öncelikle, böyle zor bir araştırma fikriyle yanına gittiğim ilk andan itibaren verdiği sonsuz destek ve bana olan güveninden dolayı tez danışmanım Doç. Dr. Zehra Dökmen'e teşekkür etmek istiyorum.

Ayrıca, bu çalışmanın, karar aşamasından başlayarak sonuçlanıncaya kadarki her aşamasında birçok kişinin emeği ve desteği bulunmaktadır: Yüksek lisansa başladığımız andan itibaren gereken her durumda görüş ve önerileriyle bize yol gösteren bölüm başkanımız Prof. Dr. Ali Dönmez'e; NVivo7 nitel veri analizi programını öğrenmemi sağlayan ve karşılaştığım problemleri çözmede bana her zaman yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Elif Kuş'a; NVivo programıyla ilk kez karşılaşmamı sağlayan ve katılımcılara sorduğum açık uçlu soruların hazırlanmasında görüş ve önerileriyle yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Banu Yılmaz'a; kendisine gönderdiğim e-postaları içtenlikle cevaplayan ve 2008 yılında basılan yeni Sosyal Psikoloji kitabı çıkar çıkmaz bana ulaştıran Prof. Dr. Nuri Bilgin'e; hazırlamış olduğu doktora tezi ile benim temel başvuru kaynağım olan ve kendisine gönderdiğim hiçbir e-postayı cevapsız bırakmayan Doç. Dr. Oya Parker'e; tüm çalışma süreci boyunca çeşitli aşamalarda bana yardımcı olan arkadaşlarım Cihan Fahracı, Hüseyin İflazoğlu, Eren Ağın, Zeynep İnce, Hasan Aşkar, Aynur Tekin, Burcu Ünal, Gözde Kıral, Gonca Öcal ve Hande Olgar'a; her zaman bana güvenen ve beni destekleyen aileme; ve ismini söylemeyi unuttuğum diğer herkese çok teşekkür ederim. Siz olmasaydınız, bu çalışma çok daha fazla eksik ve hata içerecek ve belki de ortaya çıkması mümkün olmayacaktı.

Son olarak, Yurtiçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında iki yıl boyunca aldığım ve araştırmamı rahatlıkla sürdürmemi sağlayan yüksek lisans bursu için TÜBİTAK Bilim İnsanı Destekleme Daire Başkanlığı (BİDEB)'na teşekkürü bir borç bilirim.

Umut ŞAH

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	4
İçindekiler	6
Çizelgeler	9
I. Giriş	11
I.1. Sosyal Temsiller Kuramı	15
I.1.1. Sosyal Temsiller Kavramının Kökenleri	18
I.1.2. Sosyal Temsillerin Yapısı	20
I.1.3. Sosyal Temsillerin İşlevleri	22
I.1.4. Sosyal Temsillerin Oluşumu	24
I.1.4.1. Demirleme (anchoring)	24
I.1.4.2. Nesneleştirme (objectifying)	27
I.1.5. Sosyal Temsiller Nasıl Ortaya Çıkarlar?	28
I.2. Cinsel Yönelim	31
I.2.1. Heteroseksüellik	38
I.2.2. Eşcinsellik (Homoseksüellik)	39
I.2.3. Biseksüellik	44
I.2.4. Transseksüellik	47
I.3. Homofobi	50
I.4. Cinsel Yönelimlere İlişkin Tutumları İnceleyen Araştırmalar	54
I.5. Amaç	63
II. Yöntem	66
II.1. Örneklem	66
II.2. Veri Toplama Araçları	66
II.2.1. Açık Uçlu Soru Formu	66
II.2.2. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHI)	67
II.3. İşlem	68

II.4. Analiz	68
III. Bulgular	71
III.1. Cinsel Yönelim	72
III.1.1. “Cinsel Yönelim Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	72
III.1.2. Cinsel Yönelimin Tarifi	74
III.2. Heteroseksüellik ve Heteroseksüel Bireyler	81
III.2.1. “Heteroseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri ...	81
III.2.2. Heteroseksüelliğin Tarifi	82
III.2.3. “Heteroseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	88
III.2.4. Heteroseksüel Bireyin Tarifi	89
III.3. Eşcinsellik ve Eşcinsel Bireyler	95
III.3.1. “Eşcinsellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	95
III.3.2. Eşcinselliğin Tarifi	97
III.3.3. “Eşcinsel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	103
III.3.4. Eşcinsel Bireyin Tarifi	104
III.4. Biseksüellik ve Biseksüel Bireyler	111
III.4.1. “Biseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	111
III.4.2. Biseksüelliğin Tarifi	112
III.4.3. “Biseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	118
III.4.4. Biseksüel Bireyin Tarifi	119
III.5. Transseksüellik ve Transseksüel Bireyler	127
III.5.1. “Transseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri...	127
III.5.2. Transseksüelliğin Tarifi	128
III.5.3. “Transseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri	135
III.5.4. Transseksüel Bireyin Tarifi	137
III.6. Homofobi Düzeyinin Etkileri	144

III.6.1. Homofobi Düzeyinin Cinsiyetle İlişkisi	145
III.6.2. Homofobi Düzeyinin Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtlarla İlişkisi	146
III.7. Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeyinin Etkileri ...	148
III.7.1. Katılımcıların Eşcinsel, Biseksüel ve Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeylerine İlişkin Sayısal Bulgular	148
III.7.2. Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklığın Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtlarla İlişkisi	150
IV. Tartışma	154
IV.1. Araştırmada Elde Edilen Sosyal Temsiller	154
IV.1.1. Cinsel Yönelim Kavramına İlişkin Sosyal Temsiller	154
IV.1.2. Heteroseksüelliğe ve Heteroseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller	156
IV.1.3. Eşcinselliğe ve Eşcinsel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller	159
IV.1.4. Biseksüelliğe ve Biseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller	162
IV.1.5. Transseksüelliğe ve Transseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller.....	167
IV.2. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Değerlendirmeler	171
IV.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve İlerde Yapılacak Çalışmalara Öneriler	181
Kaynakça	184
Özet	194
Summary	196
Ekler	198
Ek-1: Açık Uçlu Soru Formu	198
Ek-2: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ)	201

ÇİZELGELER

Tablo 1.1. Merkezi ve Çevresel Sistemlerin Özellikleri	22
Şekil 1.1. Cinsel Yönelimi Belirleyen Zamansal Olaylar Zinciri	35
Şekil 3.1. Katılımcıların “Sizin İçin Cinsel Yönelim Ne Anlama Gelmektedir? Cinsel Yönelim Ne Demektir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	73
Şekil 3.2. Katılımcıların “Heteroseksüellik Deyince Aklınıza Ne Gelir? Sizce Heteroseksüellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	82
Şekil 3.3. Katılımcıların “Heteroseksüel Birinin Nasıl Bir İnsan Olduğunu Düşünürsünüz? Sizce Heteroseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	88
Şekil 3.4. Katılımcıların “Eşcinsellik Deyince Aklınıza Ne Gelir? Sizce Eşcinsellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	96
Şekil 3.5. Katılımcıların “Eşcinsel Birinin Nasıl Bir İnsan Olduğunu Düşünürsünüz? Sizce Eşcinsel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	104
Şekil 3.6. Katılımcıların “Biseksüellik Deyince Aklınıza Ne Gelir? Sizce Biseksüellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	112
Şekil 3.7. Katılımcıların “Biseksüel Birinin Nasıl Bir İnsan Olduğunu Düşünürsünüz? Sizce Biseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	119
Şekil 3.8. Katılımcıların “Transseksüellik Deyince Aklınıza Ne Gelir? Sizce Transseksüellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	128
Şekil 3.9. Katılımcıların “Transseksüel Birinin Nasıl Bir İnsan Olduğunu Düşünürsünüz? Sizce Transseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı	136
Şekil 3.10. Erkek ve Kadın Katılımcıların Düşük ve Yüksek Homofobi Düzeylerine Göre Dağılımı	145
Şekil 3.11. Eşcinsellik, Biseksüellik ve Transseksüelliğe Yönelik Olarak Verilen Olumlu ve Olumsuz Yanıtların, Katılımcıların Homofobi Düzeylerine Göre Dağılımı	146
Şekil 3.12. Eşcinsel, Biseksüel ve Transseksüel Bireylere Yönelik Olarak Verilen ‘Normaldir’ ve ‘Normal Değildir’ Yanıtlarının, Katılımcıların Homofobi Düzeylerine Göre Dağılımı	147

Şekil 3.13. Eşcinsel, Biseksüel ve Transseksüel Bireylere Yönelik Olarak Verilen Diğer Olumlu İçerikli Yanıtların, Katılımcıların Homofobi Düzeylerine Göre Dağılımı	148
Şekil 3.14. Katılımcıların Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeyleri	149
Şekil 3.15. Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Tanıdığı Olduğunu Bildiren Katılımcıların, Bu Bireylerle Olan Yakınlık Dereceleri	150
Şekil 3.16. Eşcinsel Tanıdığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Eşcinselliğe ve Eşcinsel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı	151
Şekil 3.17. Biseksüel Tanıdığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Biseksüelliğe ve Biseksüel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı	152
Şekil 3.18. Transseksüel Tanıdığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Transseksüelliğe ve Transseksüel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı	153

I. GİRİŞ

Toplum, çoğu zaman, insanların basitçe yan yana gelmesiyle oluşan durağan ve sabit bir yapı olarak düşünülür. Oysa sanıldığına aksine, toplum böyle basitçe ve hazır bir biçimde var olan bir gerçeklik değildir; kendileri de toplumun üyeleri olan bireyler tarafından sürekli olarak inşa edilmektedir. Yani, toplum, toplumsal olarak inşa edilen bir şeydir (Paker, 2000). İnşa edilen bir gerçeklik olarak toplum, bireylere yerleşebilecekleri bir dünya sağlar. Ancak insanlar toplumu -yani sosyal gerçekliği- inşa ederken, diğer yandan bu gerçekliği bilmek ve açıklamak da isterler. Çünkü inşa edilen bu dünya, bireylere, bilindik ve tutarlı bir sosyal gerçeklik sunarken, aynı zamanda bilinmeyen ve yeni olan bir takım olgular/gerçeklikler de sunmaktadır. Bu doğrultuda, bireyler, tutarlı ve istikrarlı bir gerçeklik algısı sağlamak üzere sosyal dünyalarını ve bu dünyada yer alan kişileri, ilişkileri ve meydana gelen olayları anlamlandırmaya çalışırlar (Bilgin, 2008). Böylece, sosyal gerçekliği bilme ve açıklamaya yönelik bu istek ve çaba sayesinde, sıradan insanlar naif birer bilim adamı gibi davranırlar (Paker, 2000). Bunun sonucunda, gerçeklik ve bilgiye sadece uzmanlar değil, sıradan insanlar da sahip olurlar (Berger ve Luckmann, 1967). Bununla birlikte, sıradan insanın elde ettiği bu gerçeklik, bilimsel çalışma ile elde edilen bilimsel gerçeklikten ziyade inşa edilmiş/yaratılmış bir gerçeklik olan sosyal gerçekliktir. Önceden de söylendiği gibi, toplum inşa edilen bir gerçekliktir ve bu gerçeklik de gündelik bilgi içinde –yani sağduyu bilgisi (common sense) ile- inşa edilir (Berger ve Luckmann, 1967). Diğer bir ifadeyle, toplumdaki sıradan bireyler, bu dünyaya ilişkin sosyal gerçekliği açıklamaya ve anlamaya çalışırken sağduyu bilgisini kullanırlar. Yani gerçekliğe ulaşmak için bilim adamları ve uzmanlar bilimsel ve teknik bilgiyi kullanmaktayken, sokaktaki insan *sağduyu bilgisine* başvurur.

‘Sağduyu’ kavramını ilk kullanan kuramcılardan biri olan Heider’e (1958) göre, insanların iki temel güduları vardır; çevremizdeki dünyaya ilişkin tutarlı bir görüş

sağlama ve çevreyi kontrol etme (Akt. Günay, 2007). Bu güdüleri doyurmak ise ancak diğer insanların nasıl davranacaklarına dair öngörülerde bulunabilme imkanımızın olması ile mümkündür. İşte Heider, dünyaya ilişkin tutarlı bir görüş sağlamak ve çevreyi kontrol edebilmek adına, tüm insanların, diğerlerinin nasıl davranacaklarına dair genel kuramlara sahip olduklarını ifade etmektedir. Böylece gündelik hayatta, sıradan insanın diğer insanların davranışları için yaptıkları nedensel açıklamalar ile Sağduyu Psikolojisi ortaya çıkmaktadır. Bunun sonucunda ise daha önce de söylendiği gibi, sıradan insan ‘naif’ bir bilim adamı gibi davranmış olmaktadır; “yani her ortalama insan, insan davranışına ilişkin genel bir kurama sahiptir” (Günay, 2007, s.29).

Heider’den sonra sağduyuya ilişkin başka açıklamalar ve kavramsallaştırmalar da yapılmıştır. Bunların çoğu temelini yine Heider’in Sağduyu Psikolojisi’nden almaktadır. Özellikle de sağduyunun, insanların dünyayı ve diğer bireylerin davranışlarını açıklama ihtiyacının bir ürünü olarak ortaya çıkıyor oluşu temel noktalardan biridir. Bu açıdan bakıldığında, sağduyunun, bireylerin hazır biçimde ulaşabildikleri bir birikimsel bilgiler bütünü olduğu, gündelik pratiklere dayandığı ve genellikle düşünme gerektirmeden kullanıldığı ifade edilmektedir (Wagner ve Hayes, 2005). Hewstone (1989) ise sağduyunun imajlar, zihinsel bağlantılar ve metaforlardan oluştuğunu söylemektedir. Buna göre, sağduyu, benzer problemleri açıklamaya ya da sonuçlarını öngörmeye çalışırken, bireylerin kullandıkları metaforlar, zihinsel birikimler ve imajları kapsamaktadır. Bilgin’in (2008) ifadesiyle, sağduyu, “kişisel pratikler, gözlemler, deneyimlerle zenginleştirilmiş, ortak geleneklere dayanan ve bireyler tarafından kendiliğinden üretilen bir takım bilgiler bütünü” olarak tanımlanabilir. Bunlar, karşılaşılan problemler ve olguları açıklamaya ve sonuçlarına ilişkin tahminler yürütmeye çalışırken, toplumdaki tüm bireyler tarafından kullanılır ve konuşurlar. Bu imajlar ve metaforlar ile gündelik iletişim akışı içinde karşılaşılan fenomenler

isimlendirilir ve sınıflandırılır; bütün bunlar dilde ve toplumun üyesi olan bireylerin zihinlerinde depolanır ve birikir (Cesur, 2002). Böylece, toplumun üyelerinin tümünün söz birliği evreninde yer alan ortak bir bilgi formu ortaya çıkar.

Fletcher (1984), 'Psychology and Common Sense' isimli makalesinde, sağduyunun üç farklı biçimi olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilk ikisi sağduyu kavramının içeriğine, sonuncusu ise sağduyu bilgisindeki bilişsel süreçlere gönderme yapmaktadır:

1. *Fiziksel ve sosyal dünya hakkında paylaşılan temel varsayımların tümü olarak sağduyu:* Bu alan evrensel olarak paylaşılan bilgileri içermektedir.
2. *Fiziksel ve sosyal dünya hakkında paylaşılan kültür ve inançlar olarak sağduyu:* Paylaşılan bilgi görecelidir. Kültür içinde ve kültürden kültüre değişebilen deyim ve atasözleri, buna örnek olarak verilebilir.
3. *Fiziksel ve sosyal dünya hakkında paylaşılan düşünme biçimleri olarak sağduyu:* Bireylerin bilişsel süreçleri ve kullandıkları kavram türlerini içerir. Bu alan bireylerin sağduyu açıklamaları yaparken kullandıkları düşünme biçimleri, problem çözme yolları, bilgi ve kavram dağarcıkları, vb. bilişsel süreçleri içermektedir.

Sıradan insan, gündelik hayatta kullandığı bu sağduyu bilgisi ile neden sorusunun cevabını arar ve sosyal gerçekliği açıklamaya çalışır. Bu bilme ve açıklama çabasının iki önemli nedeni vardır (Cesur, 2002). Birincisi, çevreyi anlama isteğidir; böylece, nedenler bir kez belirlendiğinde, başa çıkma yöntemleri ve ileride yapılabilecekler de belirlenebilir. İkincisi ise fiziksel ve sosyal dünya üzerinde kontrol sahibi olma arzusudur; bu da bireylerin güvenlik ihtiyacına yönelik bir amaçtır. Dikkat edildiğinde, bu ihtiyaçların, insanın daha önce sözü edilen sosyal gerçekliği anlama/açıklama çabası ile kesiştiği görülmektedir. Sağduyu bilgisi, bireylere, sosyal

gerçekliği anlamlandırma sürecinde hazırda bulunan bir bilgi birikimi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin bu gerçekliği tekrar tekrar keşfetmek durumunda kalmalarını da önler. Sağduyusal bilgi, “içine doğduğumuz kültürel fenomen, sosyal düşünme modları, ortak törenler, sosyal pratikler ve dil gibi kuşaktan kuşağı geçen gündelik yaşantı, iletişim, kolektif hafıza ve kurumlar vasıtasıyla, genellikle algılanabilir, pek bir değışme olmaksızın ve bireysel bir çaba olmadan aktarılır” (Markova, 2004, s.129). Böylelikle, sağduyusal bilgi, ortak, paylaşılmış, hazırda bulunan ve kuşaktan kuşağı aktarılan yapısıyla, ‘naif’ bir bilim adamı olan sıradan birey için önemli bir işlev görmektedir.

Sağduyu açıklamaları, bilimsel bilginin dönüşümünün bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. Sağduyu-bilim tartışması çerçevesinde, Moscovici (1984, 1988), biri bilimsel alana diğeri de sağduyu alanına ait olan iki farklı evren tanımı yapar. *Şeyleşmiş evren* (reified universe) bilim tarafından açıklanmaktayken, *uzlaşım sal evren* (consensual universe) (‘söz birliği evreni’ olarak da ifade edilebilmektedir) sağduyu ile açıklanmaya çalışılır. Şeyleşmiş evrende yer alan ve bilim tarafından ortaya konulan yeni bilgiler, iletişim araçları (gazete, TV, bilimsel dergiler, magazin, vb.) ile gündelik iletişim akışına girdiği andan itibaren sıradan insanın kullanımına girmiş olurlar ve bu süreç boyunca dönüşerek toplumun üyelerinin söz birliği (uzlaşım sal) evreninde yer alan sağduyusal bilgi haline gelirler (Cesur, 2002).

İşte bu noktada, sosyal temsiller devreye girmektedir. Markova’ya (2004) göre, “sağduyu bilgisi ve sosyal temsiller ilişkilidir, ama aynı şey değıldir” (s.129). Sosyal temsiller, günümüz modern toplumlarında, sağduyunun yerini almış ve modern-öncesi toplumlarda sağduyu bilgisinin gördüğü işlevlerin birçoğunu üstlenmiştir. Öyle ki, Moscovici (1984), sosyal temsilleri sağduyunun çağdaş versiyonu olarak görmektedir. Buna göre, bireylerin sosyal dünyalarını anlama/anlamlandırma amacıyla kendilerine

yabancı olan fenomenleri tanıdık hale getirme sürecini inceleyen ve açıklayan *Sosyal Temsiller Kuramı*, bu araştırmanın teorik çerçevesinin temel yapıtaşıdır.

I.1. Sosyal Temsiller Kuramı

Sosyal Temsiller Kuramı, Fransız sosyal psikolog Serge Moscovici'nin 1961 yılındaki "*La Psychanalyse, Son Image et Son Public*" isimli çalışmasına dayanmaktadır. Bu çalışmada, Moscovici, 'sosyal temsiller' kavramını ilk kez kullanmış ve psikanalizin sosyal temsillerini incelemiştir. Bu çalışmayla birlikte, sosyal psikolojide yeni bir araştırma alanı açılmış ve bugüne kadar sosyal temsilleri konu edinen onlarca araştırma yapılmıştır; bu araştırmalarda, gündelik düşüncede bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sağlık ve hastalığa ilişkin popüler fikirler, çeşitli kimliklerin inşası ve insan hakları konuları başta olmak üzere, bir şekilde toplumun ilgi konusu haline gelen sosyal fenomenler incelenmiştir (Markova, 2004; Howarth, 2006; Bilgin, 2008). Bunun haricinde, şu anda kurama ilişkin *Papers in Social Representations* isimli bir dergi, sosyal temsiller ve iletişim üzerine doktora programları ve çok geniş bir uluslararası iletişim ağı bulunmaktadır (Howarth, 2006).

Sosyal Temsiller Kuramı, modern toplumlarda psiko-sosyal fenomenleri çalışmak için sosyal psikolojik bir yapı sunmaktadır; sosyal psikolojik olgu ve süreçlerin, ancak mevcut tarihsel, kültürel ve makro-sosyal koşulları içinde tam olarak anlaşılabilceğini öne sürmektedir (Wagner ve ark., 1999). Bu yönüyle, kuram, metodolojik bireycilik ve özne-nesne ayrımı üzerine kurulmuş olan Amerikan yönelimli yaygın sosyal psikoloji kuram ve yaklaşımlardaki eksiklikleri gidermeye çalışmaktadır (Moscovici, 1984; Farr, 1993). Amerikan yönelimli sosyal psikolojinin *bilişsel yapı* ve *bilgi işlem süreçlerine* aşırı vurgu yaptığını söyleyen Moscovici (1984), sosyal psikolojinin toplumsal yapı içinde bireylerin fonksiyonlarını incelemesi gerektiğini

belirtmektedir. Buna göre, sosyal psikolojinin amacı, sosyal temsillerin nasıl ortaya çıktığını, toplumsal bilgi dağarcığına nasıl yerleştiğini ve nasıl sosyal gerçekliğe dönüştüğünü ortaya koymak olmalıdır; bu da ancak sosyal temsillerin çalışılması ile mümkündür (Moscovici, 1984, 2001).

Sosyal temsiller, toplumların deneyimlerine dayanarak ürettikleri ortak bilgileri, görüşleri, açıklamaları ve kuramları içermektedir; yani toplum içinde yaratılan ve yayılan kavramlar, açıklamalar ve bilgilerin toplamıdır (Öner, 2002; Cirhinlioğlu, Aktaş ve Öner, 2006). Moscovici (1981), sosyal temsilleri, “bireylerarası iletişim yoluyla gündelik hayatın akışında ortaya çıkan kavramlar, ifadeler ve açıklamalar” şeklinde tanımlamaktadır (s.181). Diğer bir deyişle, sosyal temsiller, bireyin dünyayı anlama ihtiyacını karşılamak için, gündelik tartışmalar ve iletişim karmaşasında ortaya çıkan ve çoğunluk tarafından paylaşılan düşüncelerdir (Moscovici, 1984). Yine Moscovici’ye (1984) göre, tüm düşünme ve anlama süreci sosyal temsillerin işleme sistemine dayanmaktadır; her sosyal temsil, bir kavramlar ya da fikirler ve imajlar karışımından oluşmaktadır ve bunlar günlük konuşmalar ve medya aracılığıyla hem bireylerin zihinlerinde hem de toplumsal dolaşım içinde yer alırlar.

Bilgin’in (2008) aktardığı gibi, Moscovici, sosyal temsilleri diğer bazı benzer kavramlardan ayırır; mitler ya da mitoslar, ideoloji, kanaatler, tutumlar ve imajlar. Bununla birlikte, gündelik konuşma ve düşünme içerisinde, bu kavramlar aralarındaki farklılıklar dikkate alınmadan birbirlerinin yerine kullanılabilirler. Yine de araştırmacılar, bu kavramları farklı düzeylere yerleştirerek birbirleriyle bütünleştirmeye çalışmaktadırlar; bu kavramlar *özelden genele* doğru kanaatler, tutumlar, temsiller ve ideolojiler şeklinde sıralanabilirler (Bilgin, 2008). Buna göre, “kanaat herhangi bir şey (obje, olgu, kişi, vb.) hakkında ifade edilen görüşü, tutum kanaatin dayanağını, temsil tutumun dayanağını ve ideoloji de temsillerin dayanağını ya da çerçevesini

oluşturmaktadır” (Bilgin, 2008, s.313). Bilgin’e (2008) göre, sosyal temsiller kavramının doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için bu kavramlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar dikkate alınmalı ve bunların sosyal düşüncenin doğası içinde farklı düzeylerde birbirleriyle bütünleşebildikleri unutulmamalıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi, toplum, inşa edilen bir gerçekliktir ve sosyal temsiller de gerçekliğin gündelik bilgi içinde inşa edilmesi sürecinde ortaya çıkarlar. Buna göre, Sosyal Temsiller Kuramı, sosyal inşacılık yaklaşımına dayanan bir kuramdır; yani, bireyleri içinde yaşadıkları sosyal dünyayı inşa eden failer olarak görür. Sosyal temsiller ise bu inşa sürecinin araçları olarak iş görürler (Wetherell, 1997, 3. Bölüm; Parker, 2004). Başka bir ifadeyle, sosyal temsiller, bireylerin veya grupların karşılaştıkları gerçekliği inşa etmelerine/yeniden inşa etmelerine ve ona bilindik bir anlam atfetmelerine ilişkin zihinsel bir etkinlik sürecinin ürünleridirler (Övgün, 1994). Sosyal temsiller, toplumun üyesi olan bireylere, yaşadıkları belirli deneyimler hakkında diğerlerinin ne düşündüğüne ilişkin bilgi verirler; böylece sosyal gerçekliğin adlandırılmasını, sınıflandırılmasını ve tartışılmasını mümkün kılarlar. Moscovici’ye (1984) göre, paylaşılan bu temsiller bireylerin birbirlerini anlamalarına imkân sağlar ve toplumdaki inançları, tutumları ve görüşleri şekillendirir. Bunun sonucunda da toplumdaki bireyler iletişim esnasında sosyal gerçekliği yeniden yapılandırır ve ortak olarak inşa edilmiş olan bu gerçekliğe göre de davranışlarını düzenlerler.

Temel olarak, sosyal temsiller, bireyin dünyayı anlama ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkmaktadırlar. Moscovici’ye (1981, 1984, 1988, 2001) göre, sosyal temsiller, toplum içindeki bireylerin aşına olmadıkları yeni fenomenleri sağduyu ile anlama, açıklama ve bilindik hale getirme çabalarının sonucu olarak şekillenirler. Önceden de söylendiği gibi, toplum, nesnel bir gerçeklik olarak, insana yerleşebileceği bir dünya sağlar. Bu yerleşik dünyaya yabancı olan fenomenlerle karşılaştıklarında,

toplumun üyesi olan insanlar, bu yabancı fenomenlerin sosyal temsillerini oluşturarak onları gündelik iletişim akışı içine yerleştirirler ve böylece onları gündelik bilginin bir parçası haline getirirler (Paker, 2000; Cesur, 2002). Yani tanıdık olmayı tanıdık hale getirirler. Sosyal temsiller aracılığıyla, soyut ve anlaşılmaz kavramsal ifadelerin daha anlaşılabilir hale dönüşmesi sağlanır (Cirhinlioğlu ve ark., 2006), böylece sıradan insanların onları bilindik dünyalarının birer parçası haline getirmeleri mümkün hale gelir.

I.1.1. Sosyal Temsiller Kavramının Kökenleri

Daha önce de belirtildiği gibi, sosyal temsiller, toplumun üyeleri tarafından gündelik iletişim esnasında üretilen ve üzerinde konuşularak pekiştirilen bilgilerin toplamıdır; yani, sosyal temsiller bilginin ‘sosyal’ biçimleridir (Cirhinlioğlu ve ark., 2006). Sosyal temsiller kuramı, ilk defa Moscovici tarafından ortaya konulmuş olmasına karşın, bilginin sosyal doğası fikri yeni değildir. Sosyal temsiller kavramının kökeni Durkheim’in ‘kolektif temsiller’ kavramına dayanmaktadır (Scott, 2000; Jovchelovitch, 2001; Paker, 2000; Bilgin, 2008). Sosyolog Emile Durkheim çok daha önceleri bireysel ve kolektif temsiller arasında ayırım yapmış ve bunların birbirlerinden farklı olduğunu söylemiştir. Durkheim’e (1898) göre, *kollektif temsiller* bireylere dayatılan, karşı konulması zor olan statik bir olgudur; bireysel bilinç düzeyine indirgenemezler çünkü varlıkları özel bir bireye bağlı değildir; bilim, din ve mit de dâhil olmak üzere geniş ölçekte bir zihinsel formlar bütünüdür (Akt. Moscovici, 1988). Diğer yandan, *bireysel temsiller* ise bireylerin kişisel açıklamalarıdır.

Moscovici, sosyal temsiller kuramını Durkheim’in kolektif temsillerinden uyarlamış olmasına karşın, önemli noktalarda Durkheim’in görüşlerinden farklılaşmaktadır. Moscovici (1976), Durkheim’in bireysel ile kolektif temsil arasında

kurduğu karşıtlık ile bireysel ve sosyal gerçeklik arasında da bir karşıtlığın kurulduğunu belirtmektedir (Akt. Bilgin, 2008). Oysa gerçeklik, bireysel gerçeklik ve sosyal gerçeklik olarak iki ayrı parçadan oluşuyor gibi ele alınamaz. Buradan hareketle, Moscovici, sosyal temsil kavramını uyarlamıştır. Moscovici, kolektif terimi yerine ‘sosyal’ terimini kullanarak, bu bilgi formunun toplum içinde temsil edildiğini ve sağduyu kuramları şeklinde toplumdaki bireyler tarafından paylaşıldığını söylemiştir (Paker, 2000). Moscovici (1981, 1988), temsilleri Durkheim gibi statik bir olgu olarak düşünmemektedir; aksine onları dinamik ve sosyal varlıklar olarak ele almaktadır. Buna göre, sosyal temsiller birbirleriyle etkileşim halindeki bireyler ve gruplar tarafından günlük konuşmalar içinde –dil aracılığıyla- üretilmektedir. Oysa Durkheim’in kolektif temsilleri bireyleri ve grupları sınırlandıran ve zorlayan bir üst yapı şeklinde (din, mitoloji gibi). Bu yüzden de statiktir ve daha çok kapalı toplumlar için geçerlidir. Sosyal temsiller ise bunun aksine dinamiktir, iletişim ve dil içinde gelişir ve modern toplumun ürünüdür (Paker, 2000; Scott, 2000).

Moscovici (1988), kolektif temsillerin bireysel temsiller karşıtlığı üzerinden tanımlandığını, oysa bunun konuyla ilgisiz olduğunu belirtmektedir. Ona göre, temsiller, grup üyeleri arasındaki ilişkilere dayanarak üç farklı şekilde ‘sosyal’ olabilirler:

1. *Hegamonik (hegemonic) temsiller*; tek biçimli ve zorlayıcıdırlar ve toplumda homojenlik sağlarlar. Bu temsiller, bir parti, şehir ya da ulus gibi yapılanmış bir grubun bütün üyeleri tarafından yaygın biçimde paylaşılırlar ve Durkheim’in ‘kolektif temsiller’e denk gelirler. Örneğin, Paker’in (2000) araştırmasında üniversite gençleri arasında modernliğin hegamonik bir temsilinin var olduğu bulunmuştur. Buna göre modernlik, katılımcıların çok büyük bir kısmı tarafından, demokratik zihniyet ve çağın gereklerine uyum sağlama ile tanımlanmıştır.

2. *Özgürleştirilmiş (emancipated) temsiller*; birbirleriyle ilişkili grup ya da altgrupların bilgi ve düşüncelerinin etkileşimi ve değişimi sonucu oluşurlar ve bütünleştirici bir işlev görürler. Örneğin, Parker'in (2000) laikliğe ilişkin olarak elde ettiği temsillerden ikisi olan 'demokrasinin gereği olarak laiklik' ile 'dini modern yaşamla uzlaştırma projesi olarak laiklik' temsilleri, bireyler tarafından bir arada kullanılabilir ve bir tartışma sırasında birbirlerini etkileyip değiştirebilir ve/veya ortak argümanlar üretilmesini sağlayabilirler.
3. *Polemiksel (polemical) temsiller*; gruplar arasındaki muhalefet ve tartışma bağlamlarında görülürler. Örneğin, Marksizm'e inanıp inanmama bağlamındaki tartışmaların sağ ve sol gruplara ilişkin temsilleri oluşturması.

Belirtilen bu ayrımlar, Moscovici'ye (1988) göre, tekbiçimli bir bakış açısı olarak *kolektif* temsiller kavramından, *sosyal* temsillerin farklılaşmış bakış açısına geçişi ifade etmektedir; böylece sosyal gerçekliğin doğasına daha uygun bir kavramsal düzleme geçilmiş olmaktadır.

I.1.2. Sosyal Temsillerin Yapısı

Abric (1993, 1996, 2001), sosyal temsillerin içsel yapılanmasını açıklamak üzere *merkezi çekirdek hipotezini* ortaya koymuştur. Merkezi çekirdek hipotezine göre, tüm sosyal temsiller, bir *merkezi çekirdekten* (central core) ve *çevresel öğelerden* (peripheral elements) meydana gelirler. Bununla birlikte, her iki öge de bir bütün olarak işlev görürler; her biri diğerinden farklı ama aynı zamanda tamamlayıcı bir rol oynar.

Merkezi çekirdek, sosyal temsile anlamını veren temel öğedir (*merkezi sistem* olarak da tanımlanabilir). Tarihsel, sosyolojik ve ideolojik koşullarla doğrudan etkileşim içindedir. Toplumun kolektif hafızasından ve bunu yansıtan değerler sisteminden güçlü bir şekilde etkilenir. Merkezi çekirdek, "temsilen nesnenin kendi doğası, grupların

bu nesneyle sürdürdükleri ilişki biçimi ve grupların içinde yer aldıkları ideolojik çevreyi oluşturan sosyal normlar ve değerler sistemi tarafından belirlenmektedir” (Abric, 2001, s.43). Böylece, merkezi çekirdek, “sosyal temsillerin kolektif olarak paylaşılan temelini meydana getirir” (Abric, 1993, s.75). Bu anlamda, uzlaşımaldır ve grubun homojenliğini tanımlar.

Merkezi çekirdeğin iki önemli işlevi vardır (Abric, 1996, 2001); *üretici işlev* (generating function) ve *örgütleyici işlev* (organizing function). Üretici işlev ile temsilin diğer öğelerinin anlam ve değeri, merkezi çekirdek tarafından üretilir ya da dönüştürülür. Örgütleyici işlev ise merkezi çekirdeğin, temsili birleştirici ve sabitleyici işlevini ifade eder. Buna göre, merkezi çekirdek, temsilin öğeleri arasındaki bağlantı ve ilişkilerin doğasını da belirler. Bu yönüyle, merkezi çekirdek, bir sosyal temsilin değişime en dirençli olan ögesidir.

Çevresel öğeler, merkezi çekirdeğin etrafında organize olurlar; temsilin bağlamını oluştururlar. Bunlar, temsil için, merkezi çekirdek gibi olmazsa olmaz bir özellik taşımamasına karşın temsilin kişilere ve durumlara göre uyarlanmalarını sağlarlar. Abric (1996, 2001), çevresel öğelerin, üç önemli işlevi yerine getirdiklerini ifade etmektedir; merkezi sistemin gerçeklikle ilişkilendirilerek somutlaştırılmasını, merkezi çekirdeğin meydana gelen bağlamsal değişikliklere uyumunu ve ayrıca korunmasını sağlarlar.

Abric (1993), merkezi sistem ile çevresel sistemin özelliklerini aşağıdaki gibi tablolştürmüştür (s.76).

Tablo 1.1. Merkezi ve çevresel sistemlerin özellikleri (Abric, 1993).

<i>Merkezi Sistem (Merkezi Çekirdek)</i>	<i>Çevresel Sistem (Çevresel Öğeler)</i>
Kolektif hafızaya ve grubun tarihine bağlıdır.	Bireylerin deneyimleri ile geçmişlerinin entegrasyonunu sağlar.
Uzlaşımaldır ve grubun homojenliğini tanımlar.	Grubun heterojenliğini taşır ve destekler.
İstikrarlı, tutarlı ve katıdır.	Esnektir ve tutarsızlıklara karşı toleranslıdır.
Mevcut bağlama duyarlı değildir.	Mevcut bağlama oldukça duyarlıdır.
İşlevleri: - Temsilin anlamını üretir. - Temsilin organizasyonunu belirler.	İşlevleri: - Somut gerçekliğe uyumu sağlar. - İçeriğin farklılaşmasını mümkün kılar. - Merkezi sistemi korur.

I.1.3. Sosyal Temsillerin İşlevleri

Moscovici (1981, 1984, 1988, 2001), sosyal temsillerin iki işlevi olduğunu söylemektedir. Buna göre sosyal temsiller bir yandan, bireylerin, kendi sosyal dünyalarına hâkim olmalarını ve uyumu sağlarken, diğer yandan dünyanın algılanmasına dair ortak söylemler ve kodlar üreterek, toplumun üyesi olan insanlar arasındaki uzlaşım ve iletişimi kolaylaştırırlar. Böylece, yeni ve yabancı olan bilgiler, ortak kodlar aracılığıyla aşına hale getirilebilir; bu da toplumsal iletişimi, uzlaşımı ve ortak eylemde bulunmayı mümkün kılar.

Moscovici'ye (1988) göre, sosyal temsillerin gerçekliği oluşturması iki yolla olur. Birinci olarak, temsiller, dil veya semboller gibi paylaşılan bir doğaya sahip oldukları için belirli durumları tarif ederler; yani *icra edicidirler (performative)*. İkincisi, *inşa edici (constructive)* olarak, temsiller, bireyleri/nesneleri seçer ve ilişkilendirirler; böylece bunların iletilmesini ve kavramların/imağların korunarak temsil edilmesini sağlarlar.

Moliner (1997) ise Moscovici'den farklı olarak sosyal temsillerin üç farklı işlevi olduğunu ifade eder (Akt. Bilgin, 2008; Paker, 2000). Bu işlevler şu şekilde sıralanabilir:

- *Sosyal çevrenin anlaşılmasını ve yorumlanmasını sağlamak*; bu işleve eşlik eden üç temel süreç vardır. Bunlar kategorizasyon, nedensel atıf ve şemalaştırma süreçleridir. Özellikle şemalaştırma, temsilin ortaya çıkma sürecindeki ilk aşamalardan biridir. Ayrıca, temsiller, bireylerin algılarını ve davranışlarını yönlendiren bilişsel yapılar olan şemalar aracılığıyla, yönlendirici bir nitelik de kazanırlar (Flament, 1994; akt. Bilgin, 2008).
- *Gruplararası ilişkilerin düzenlenmesi*; temsiller, sosyal etkileşimde örgütleyici ve düzenleyici bir rol oynarlar.
- *Değerlendirme ve meşrulaştırma*; temsiller, algı ve yargıları yönlendirdikleri için değerlendirme ve meşrulaştırma süreçleri üzerinde etkili olabilmektedirler. Bu süreç şu şekilde ifade edilebilir; “değerlendirme ve temsil etkinlikleri iç içedir ve bu iç içelik, objenin benimsenmesini veya reddedilmesini destekleyen bir meşrulaştırma mekanizmasına yol açmaktadır” (Bilgin, 2008, s.324).

Sonuçta, kısaca özetleyecek olursak, bütün sosyal temsillerin amacı, tanıdık olmayı tanıdık hale getirmektir denilebilir. Bir toplumsal yapı içerisinde olgular, nesnelere ve olaylar önceden var olan kategori ve bilgiler doğrultusunda algılanır ve

açıklanmaya çalışılır. Bu anlamda, mevcut kategorilerin dışında kalan olgu ve kavramlar yabancı olarak algılanacaklardır. İşte, sosyal temsiller, bilinmeyeni/yabancı olanı –yukarıda tanımlanan süreçler aracılığıyla- mevcut kategoriler içerisinde asimile ederek, onu bilinen, aşına bir duruma getirir. Böylece, yabancı bir olguyla karşılaşmanın getirdiği gerilim ortadan kaldırılmış olur ve temsillerin paylaşılması ile oluşturulan söz birliği evreni sayesinde de kişiler toplum içinde kendilerini güvende ve rahat hissederek.

1.1.4. Sosyal Temsillerin Oluşumu

Moscovici (1981, 1984, 1988), sosyal temsillerin üretilmesini sağlayan süreçte iki aşamayı tanımlamaktadır; *demirleme* (anchoring) ve *nesneleştirme* (objectifying). Markova (2004), demirleme ve nesneleştirme kavramlarının, sosyal temsiller kuramının en başından beri var olduklarını söylemektedir. Ona göre, bunlar “temsillerin şekillendirildiği, korunduğu ve değiştirildiği süreçlerdir” (s.132).

1.1.2.1. Demirleme (anchoring)

Demirleme (demir atma), bireyler yeni ve aşına olmadıkları kavramlar veya olgularla karşılaştıklarında ortaya çıkar. Demirleme aşamasında, yabancı fikirler/olgular bilindik olan sınıflara, kategorilere ve imajlara indirgenirler ve bunlara aşına bir bağlam kazandırılır, böylece bunlar bizim sosyal dünyamızda yer alan sosyal gerçeklikler haline getirilirler (Moscovici, 1984, 1988; Billig, 1991; Abric, 1996; Parker, 2000; Cirhinlioğlu ve ark., 2006). Bir nesne ya da fikir, var olan bir kategoriyle kıyaslandığında bu kategorinin özelliklerini kazanır ve ona uygun hale gelmesi için yeniden uyarlamalar yapılır. Yani yeni olan kavram/olgu, “yorumlanmak üzere, iyi bilinen bir referans çerçevesine oturtulur, mevcut kategoriler ve anlamlar ağı içine yerleştirilir, tanıdık bir kategori ağında vücut bulur, demirler” (Bilgin, 2008, s.326). Moscovici’ye (2001) göre,

metaforlar, yabancı olan fikir ve imajların hâlihazırda mevcut olan fikir ve imajlara bağlanmalarını sağlayarak, bu aşamada önemli bir rol oynarlar.

Demirleme sürecine örnek olarak, Moscovici (1988), Çernobil kazası sonrasında İtalyan çocukları arasında radyoaktivitenin temsillerini inceleyen bir araştırmayı anlatır (s.235). Buna göre, ilk aşamada yeni/yabancı olan kavramlar (patlama, insanların tahliye edilmesi, besin kirliliği, vb.), çocukların önceden sahip oldukları dini, bilim-kurgu ve tıbbi imajlar yardımıyla anlaşılmaya çalışılır. Çocuklar, mevcut kavram ve imajları temelinde öncelikle kendi tanım ve açıklamalarını yaparlar. Böylece, yabancı olan bu kavramlar, mevcut kategori ve imajlara demirlenmiş olur.

Demirleme sonucunda, yabancı olan mevcut kategoriler içerisinde asimile edilmekle kalmaz, aynı zamanda önceden var olan kategori ve imajlarda da değişimler meydana gelir; böylece, yabancı bir fenomen mevcut kategorilere demirlendiğinde ne birincisi tamamen ikincisinin yerine geçer ne de tersi olur (Markova, 2004; Bilgin, 2008). Buna ilişkin olarak, Bilgin (2008), AIDS'e ilişkin temsilleri inceleyen bir araştırma örneği vermektedir; “araştırma bulgularına göre, [demirleme] aşamasında AIDS daha önceden var olan düşünce sistemlerine, mevcut kategorilere entegre olur. Örneğin AIDS, kansere benzetilir. Böylece kanser de az çok dönüştürülmüş olur. Yeni şeyin bilişsel bütünleşmesi, gerçeği kavramada sahip olunan, alışılmış çerçevelerin değişmesine yol açar.” (s.327).

Demirleme işleminde, kaçınılmaz olarak aşına olunmayan fikir ya da nesnelere sınıflandırılır ve isimlendirilir (De Rosa, 1987; Huotilainen, 2005). *Sınıflandırma* ve *isimlendirme*, temsillerin oluşabilmesi için hayattır, çünkü sınıflandırılmayan ve isimlendirilemeyen nesne ve olgular anlamsızdır; tanımlanmaları, değerlendirilmeleri, yargılanmaları ve diğer kişilere aktarılmaları mümkün değildir. Bu nedenle de

sınıflandırma ve isimlendirme olmadan, kavramlar, nesnelere ve fikirler, gündelik iletişimde yer alamaz ve sosyal gerçekliğin bir parçası haline gelemeyebilirler.

a) **Sınıflama** (*classifying*) safhasında yeni ve yabancı olanın belirli davranış ve kurallar setine oturması, mümkün olduğunca ne olup ne olmadığının belirlenmesi sağlanır (Moscovici, 1984; Parker, 2000). Bu ise *genelleme* ve *özelleştirme* olmak üzere iki şekilde meydana gelir. ‘Genelleme’de sınıflandırdığımız şey ile mevcut olan fikirler arasındaki uzaklığı azaltırız; yani sınıflandırdığımız şeyin bir özelliğini alır onu kategori olarak kullanırız, böylece onu bilinen bir kategoriye yerleştirmiş oluruz. ‘Özelleştirme’de ise sınıflandırdığımız şeyle mevcut olan fikirler arasındaki uzaklığı koruruz, onun mevcut kategorideki prototipten farklı yönlerini belirleriz ve böylece yine onu bildiğimiz dünyamızın içine yerleştirmiş oluruz (Moscovici, 1984; Cihriçlioğlu ve ark., 2006).

b) **İsimlendirmede** (*naming*) ise isimlendirilen nesne veya fikir, dil içerisine yani kültürün kimlik matrisine dâhil edilmektedir, böylece nesne/fikir iletişim içinde kullanılabilen bir imaj haline dönüştürülmüş olur (Moscovici, 1984; Parker, 2000; Cesur, 2002). Moscovici’ye (1984) göre, isimlendirmenin üç sonucu vardır: birincisi, bir nesne/olgu isimlendirildiğinde, belirli eğilim ve özellikler kazandırılır; böylece –ikinci olarak- isimlendirilen şey, diğer nesne veya olgulardan bu özellik ve eğilimler yoluyla farklılaşır ve sonuçta aynı sosyal bağlamı ya da söz birliği evrenini paylaşan insanlar arasında uzlaşımın bir nesnesi haline gelir.

I.1.2.2. Nesneleştirme (*objectifying*)

Moscovici (1981), *nesneleştirmeyi*, sosyal temsillerin üretilmesindeki ikinci temel süreç olarak göstermekte ve “yabancı olanın gerçeklikle doldurularak, bizzat o gerçekliğin yapıtaşına dönüştürüldüğü” bir süreç olarak tanımlamaktadır (s.198). Nesneleştirme aşamasında soyut olan somutlaştırılır ve şeyler/fikirler fiziki dünyanın birer parçası haline getirilir; böylece gündelik hayatta sağduyu bilgisi içinde yer alan birçok şey, fiziksel gerçeklikleri olmamasına karşın, algılanabilir hale gelir. Bu aşamada yabancı/yeni olan fikirler yorumlanıp değerlendirilerek basit bir şekle, ikona ya da imaja bağlanırlar; bir imaj bir kelimeye bağlandığında ise kolayca gerçeklik olarak kabul edilebilir (Moscovici, 1981, 1984; Billig, 1991; Paker, 2000; Cesur, 2002).

Billig (1991), nesneleştirmeyi, karşıt bir süreç üzerinden örneklemektedir. Ona göre, inançlar, maddi dünyayı maddi-olmayan soyutlamalara dönüştürmektedir. Örneğin, dindar bir topluluğun gündelik inançları/teorileri, nesneleştirmenin tersini resmederler. Bu inançlar, bazen, teknik bir olguya ilişkin teolojik kuramlaştırmalar sonucu gelişirler ve gündelik konuşmalara aktarıldıklarında, etkileri “soyut olanı somutlaştırmak” şeklinde değil de “somut olanı soyutlaştırmak” şeklinde olur (s. 65).

Nesneleştirme de yukarıdaki örnekte anlatılan sürece benzer ama karşıt bir süreç izlemektedir. Öncelikle, yeni bilgiler tasnif edilir, sınıflandırılır ve basitleştirilir; daha sonra da nesnenin/olgunun temsilinin anahtar unsurlarını içeren bir görsel/figüratif model, yani *figüratif çekirdek* etrafında organize edilirler (Moscovici, 1984; Wagner ve ark., 1999; Abric, 2001; Huotilainen, 2005). Böylece, yeni olgunun soyut temsili yapısı, görselleştirilerek somut/fiziki bir gerçeklik görüntüsü kazanır.

Moscovici (1984), soyut ve yabancı olanın somut ve maddi hale dönüştürülmesi sürecinin iki aşamadan oluştuğunu bildirmektedir. Bu aşamalar, *ikonik dönüştürme* ve *doğallaştırma*dır.

- a) **İkonik dönüştürme**de aşına olunmayan fikir ya da olgu basitleştirilerek alınır ve bağlamından soyutlanarak kendisine ikonik bir nitelik kazandırılır. Örneğin, Batı dünyasında Tanrı, ‘baba’ figürü ile nesneleştirilmiştir (Paker, 2000) ya da 2004’te Fransa’nın Türkiye’yi suçlu gösteren soykırım yasasının kabul edilmesi ‘Fransız hançeri’ şeklinde nitelenmiştir (Bilgin, 2008). Görüldüğü gibi her iki örnekte de somut gerçekliği olmayan bir olgu, basitleştirilerek bir figüre/ikona dönüştürülmüştür.
- b) **Doğallaştırmada** ise kavram bir imaja dönüştürülür, özerk varlığı olan bir gerçeklik görüntüsü kazandırılır. Yani, temsil, kavramın/nesnenin basit bir kopyası olmaktan çıkarak, onun gerçekliğine ikame olur ve doğallaşır (Bilgin, 2008).

Eğer nesneleştirme için hazır imajlar bulunmuyorsa, bir imajlar kompleksine başvurulur. Moscovici (1984, 1988), bu imajlar kompleksine *figüratif çekirdek* demektedir. Figüratif çekirdek, kültürün anlamlar matrisine uygun olan çeşitli formüller ve kalıplar sunar; bunlar günlük hayatı anlamlandırmada temel düşünce kalıpları/şemaları gibi görülebilirler.

Özetle, Moscovici’ye (1984, 1988) göre, nesneleştirme ile söz konusu fenomenler soyut ve keyfi karakterlerini yitirerek fiziki ve bağımsız varlıklar haline gelmektedirler. Böylece, uzmanların ürettiği bilimsel ve teknik bilgi de dâhil olmak üzere, birçok fikir, görüş ve olgu gündelik bilgi içinde yayılarak özerk sosyal temsiller halinde sıradan insanın sosyal dünyasının bir parçası olabilmektedir.

1.1.4. Sosyal Temsiller Nasıl Ortaya Çıkarılır?

Toplumun gündelik bilgisi içinde sosyal temsillerin ortaya çıkabilmesi için öncelikle tanıdık olmayan, yeni, açıklanması gereken bir durum ile karşılaşılması

gerekmektedir; ayrıca önemli bir şekilde gündeme gelen bir olay ya da yeni bilimsel bir katkının varlığıyla da temsiller oluşmaya başlayabilir. Moscovici'ye (1984, 1988) göre, gündelik bilginin akışında bir kırılma, bir kriz yaşandığı anda, bu kriz ile baş etmek üzere sağduyu bilgisi sosyal temsiller aracılığıyla dönüşmeye başlayacaktır; diğer deyişle, temsiller, genellikle insanların birbirleriyle daha fazla iletişim kurmaya ve konuşmaya ihtiyaç duydukları sıra dışı durumlarda ya da tehdit ve kriz durumlarında ortaya çıkmaya başlarlar ve süreç içerisinde toplumun ortak fikir ve açıklamaları olarak yerleşirler (Paker, 2000; Cirhinlioğlu ve ark., 2006). Yine, Moscovici (1984), bilinmeyen şeylerin bilinen şeylerle açıklanmaya ve üzerinde konuşulmaya başladığı zaman sosyal temsillerin ortaya çıkmaya başladığını ve sonuçta da insanların fiziksel gerçekliklermiş gibi kabul ettikleri bu sosyal gerçekliklere (temsillere) göre davranışlarını düzenlediklerini ifade etmektedir (Cirhinlioğlu ve ark., 2006). Oluşturulan bu temsiller, sözel ve yazılı basın ile gündelik iletişim içerisinde iletilir, dönüştürülür ve yayılırlar; böylece temsillerin toplumun geniş kesimleri tarafından paylaşılması sağlanır.

Paker'in (2000) aktardığı gibi, Elejabarrieta (1996), bir nesne ya da olgunun bir sosyal temsil çerçevesinde kurgulanması sürecini aşağıdaki gibi anlatmaktadır:

- a) Bilinmeyen bir olgu veya grup pratiğinde doğan bir kriz anı, gruplar arası çatışmaya yol açar.
- b) Bu yeni olgu grup için anlamlı bir nitelik kazanır.
- c) Bu yeni anlam üzerine kolektif ve kamusal bir iletişim süreci başlar.
- d) Söz konusu yeni ve anlamlı olgunun, grubun yaşam koşullarına sembolik ya da pratik bir biçimde uymasını ve aşına hale gelmesini sağlayacak yeni bir temsil oluşmaya başlar.

Temsillerin oluşumuyla ilgili bu bilgiler ışığında bakıldığında, Türkiye’de de yukarıda sözü edilen türden birçok krizin yaşandığı ve adı geçen süreçler sonucunda birçok olguya yönelik sosyal temsillerin oluştuğu/oluşmaya devam ettiği söylenebilir. Medya ve basın tarafından toplumun gündelik bilgi akışına hızlı bir biçimde sokulan yeni/aşına olunmayan kavram ve olguların çokluğu ve aniliği nedeniyle, bu olgulara ilişkin sosyal temsillerin oluşum süreci de çok hızlı bir biçimde olmakta ve bazı durumlarda toplumun bu olgu ve kavramları yeterince tartışamamasına yol açabilmektedir. Özellikle medyanın toplumumuz üzerindeki etkisi dikkate alındığında, bu durum, temsillerin toplumumuzdaki bireylerin gündelik iletişimleri sonucu inşa edilerek oluşturulmasından ziyade bazı etkili ve söz sahibi kesimlerin kendi görüşleri çerçevesinde biçimlenebilmektedir.

Sosyal temsillerin ortaya çıkmasında yeni ve aşına olunmayan olgu ve kavramların toplumun gündemine gelmesinin gerekliliğini vurgulamakla beraber, Moscovici (1984), toplumun uzun ve kısa süreli hafızalarının da göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtmektedir; ona göre, toplumdaki geçmiş deneyim ve düşünceler yok olup gitmezler, aksine aktif olmaya ve değişip dönüşerek toplumu etkilemeye devam ederler. Bu yönüyle, bazı olgular ya da düşünceler, toplumun gündeminde çok yeni olmamalarına rağmen, gündelik bilgi akışında yer almaya ve temsiller vasıtasıyla toplumu etkilemeye devam ederler.

Buna göre, bu çalışmada ele alınan *cinsel yönelim* kavramı ile özgül cinsel yönelimler olan *heteroseksüellik*, *eşcinsellik*, *biseksüellik* kavramları ve de bir cinsel yönelim olmamasına karşın eşcinsellikle sıkça karıştırılan *transseksüellik* kavramı için, yukarıda sözü edilen tarzda bir durum söz konusudur. Yani, cinsel yönelim kavramının Türkiye’deki mevcut toplumsal yapı için tamamen yeni bir kavram olmadığı, bu kavramlara ilişkin bazı temsillerin var olduğu ancak temsil oluşum sürecinin devam

ettiği ve böylece mevcut temsillerin değişip dönüşerek gündelik bilgiyi etkilediği/etkilemeye devam ettiği söylenebilir. Bu anlamda, Türkiye’de cinsel yönelim kavramına ve sözü edilen cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerin incelenmesi, hem genel olarak sosyal temsillere hem de cinsel yönelimle ilişkili kavramların sosyal temsillerine yönelik olarak önemli bilgiler sağlayacaktır.

I.2. Cinsel Yönelim

Cinsel yönelim konusuna girmeden önce, cinsel kimlik kavramını tanımlamak daha doğru olacaktır. Zira bu iki kavram (cinsel yönelim ve cinsel kimlik) sıklıkla birbirlerine karışmaktadırlar ve gündelik kullanımda, birbirlerinin yerlerine geçmektedirler. Oysa bu kavramlar birbirlerine yakın anlamlar taşımakla birlikte, birbirlerinden farklı durumları ifade etmektedirler.

Cinsel kimlik (gender identity), bireylerin kendilerini bedensel ve psikolojik olarak belirli bir cinsiyet içinde algılayıp/kabullenip; duygu ve davranışlarını buna uygun biçimde yapılandırdıklarını ifade eden bir kavramdır (Wishik ve Pierce, 1995; Babacan, 2003; Set, Dağdeviren ve Aktürk, 2006; Sungur ve Yalnız, 1999). Başka bir deyişle, cinsel kimlik, öncelikle, kişinin biyolojik cinsel özelliklerini, kromozomlarını, XX ya da XY olduğunu belirtmektedir (Tuzer, 2004). Bununla birlikte, cinsel kimlik, erkeklik veya dişilikle ilişkili davranışların psikolojik yönlerine işaret eder ve aile bireyleri, öğretmenler ve arkadaşlar gibi kültürel fenomenlerden gelen deneyimlerin verdiği sayısız ipuçlarının sonucu gelişir (Set ve ark., 2006). Yani, bireyin kendisini *erkek* ya da *dişi* olarak tanımlaması olgusu cinsel kimlikle ilişkilidir (Agacinski, 1998; Sungur ve Yalnız, 1999). Örneğin, erkeğin kendisini bir erkek olarak algılaması, kabullenmesi; duygu, düşünce ve davranışlarını bu algılama temelinde yönlendirmesi (mesela toplumsal olarak erkek rollerini benimsemesi), belirli bir cinsel benlik

duygusunun bireye yerleşmiş olduğunu ve erkek cinsel kimliğinin varlığını gösterir. Benzer durum kadınlar ve kadın cinsel kimliği için de geçerlidir.

Diğer yandan, *cinsel yönelim* kavramı ise bireyin kendisini hangi cinse ait hissettiğini değil, hangi cinsten kişilere cinsel ilgi duyduğunu ve ‘erotik nesne seçimi’ni ifade etmektedir (Wishik ve Pierce, 1995; Tuzer, 2004; Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004). Tuzer (2004), cinsel yönelimin üç bileşenin olduğunu belirtmektedir; *istek* (kime/neye istek duyuyor), *davranış* (kiminle nasıl bir davranış gösteriyor) ve *cinsel ilgi/sevgi* (karşı cinse, hemcinsine ya da her iki cinse birden ilgi). Bu anlamda, cinsel yönelim, bireyin hangi cinsel kimliğe sahip olduğundan bağımsızdır. Örneğin, bir kişi erkek cinsel kimliğine sahip olmasına karşın, cinsel olarak kadına yöneldiğinde sahip olduğu cinsel yönelim ile erkeğe yöneldiğinde sahip olduğu cinsel yönelim birbirinden farklı olmaktadır. Birinci durumda söz konusu erkek, ‘heteroseksüel’ bir cinsel yönelime sahipken, ikinci durumda ‘eşcinsel’ bir yönelime sahip olacaktır.

O halde, cinsel kimliklerinden bağımsız olarak, insanlar farklı cinsel yönelimlere sahip olabilmektedirler. Veyahut aynı cinsel kimliğe sahip olan bireyler, birbirinden farklı cinsel yönelimler sergileyebilmektedirler. Bu farklılık ise cinsel ilginin yöneldiği bireyin cinsiyeti temelinde ortaya çıkmaktadır. Buna göre, üç farklı cinsel yönelim vardır; heteroseksüellik (heterosexuality), eşcinsellik (homosexuality) ve biseksüellik (bisexuality).

- a) *Heteroseksüellik*: Cinsel ilginin karşı cinsiyetten kişilere yönelik olmasıdır.
- b) *Eşcinsellik (Homoseksüellik)*: Cinsel ilginin aynı cinsiyetten kişilere yönelil olmasıdır.
- c) *Biseksüellik*: Cinsel ilginin her iki cinsiyet için de geçerli olmasıdır.

Yukarıda adı geçen cinsel yönelimlerden biri olmamakla beraber, özellikle eşcinsellikle sıkça karıştırılması ve gündelik bilgi akışı içerisinde sıklıkla yer almasından dolayı, *transseksüellik* (transsexuality) kavramı da ilerleyen bölümlerde incelenmektedir.

Peki, cinsel yönelimi belirleyen nedir? Biyolojinin mi yoksa çevresel faktörlerin mi bir sonucudur? Ya da ikisinin bir karışımı mıdır?

Hem eşcinsel hem de heteroseksüel cinsel yönelimin gelişiminin temelleri halen tam olarak açıklanamamakla birlikte, cinsel yönelimin erken biyolojik teorileri, genetik özelliklere ve hormonlara yönelmiştir, ancak araştırmalar cinsel yönelim ve genetik ardaalan ya da hormon düzeyleri arasında açık herhangi bir ilişki bulmakta başarısız olmuştur (Breedlove, 1994; Money, 1987). Buna göre, genetik özelliklerin ve hormon düzeylerinin bir etkisi olabilir, ancak bu, doğum öncesi hormon düzeyleri ve onların beynin gelişimi üzerindeki etkilerini içeren karmaşık şekillerde ortaya çıkmaktadır.

Bem'in (1996) önerdiği '*Egzotik-olan-erotik-olur Kuramı*' (Exotic-becomes-erotic Theory) ise cinsel yönelimi, belirli bir zamansal olaylar zinciri içerisinde ele almaktadır. Buna göre, olaylar zinciri, biyolojik değişkenlerle başlamakta ve erotik/romantik çekicilik ile sonlanmaktadır. Bu kuram, birçok başka görüşün yaptığı gibi heteroseksüelliği normal cinsel yönelim olarak belirleyip diğer cinsel yönelimleri sapkınlık olarak değerlendirmek yerine, her üç cinsel yönelimi de kapsayan bir olaylar zinciri sunmaktadır. Bu da, hem mevcut cinsel yönelim farklılıklarını daha iyi anlamamıza hem de toplumsal olarak yerleşmiş olan önyargıların ve ayrımcı uygulamaların ortadan kaldırılmasına katkıda bulunabilmektedir.

Aşağıda sunulan şekilde (Şekil 1.1), cinsel yönelimi belirleyen zamansal olaylar zinciri gösterilmektedir (Bem, 1996). Buna göre;

A→B: Genler ve prenatal hormonlar gibi biyolojik değişkenler aslında cinsel yönelimi doğrudan etkilemezler, ancak çocukluktaki mizaç özelliklerini -saldırganlık ve etkinlik düzeyi gibi- kodlayarak dolaylı olarak etkileyebilmektedirler.

B→C: Çocukların mizaçları, onları bazı etkinliklere diğerlerinden daha yatkın kılabilmektedir. Bu yatkınlık temelinde, çocuklar belirli tipteki oyunları ve belirli nitelikteki akranlarla oynamayı tercih ederler. Buna göre, tipik-cinsiyet etkinliklerini ve aynı cinsten oyun arkadaşları seçen çocuklar *cinsiyet-uyumlu* (gender-conforming) olarak tanımlanırken, atipik-cinsiyet etkinlikleri ve karşı cins akranlarıyla oynamayı seçen çocuklar ise *cinsiyet uyumsuz* (gender-nonconforming) olarak tanımlanırlar.

C→D: Cinsiyet-uyumlu çocuklar, karşı cins akranlarını yabancı, alışılmadık ve egzotik algılayarak onlardan farklı hissedeceklerdir. Benzer şekilde, cinsiyet-uyumsuz çocuklar da hemcins akranlarını yabancı ve egzotik olarak algılayacaklardır.

D→E: Bu alışılmamışlık duygusu, artmış bir psikolojik uyarılmaya yol açar. Tipik erkek çocuk, bunu kızlara yönelik bir antipati/soğukluk olarak hissederken; tipik kız çocuk, erkek çocukların varlığında ürkeklik ve tedirginlik yaşayarak hisseder. Kurama göre, her çocuk -cinsiyet uyumlu ya da uyumsuz- kendilerinden farklı hissettiği akranların varlığında artmış bir psikolojik uyarılma yaşamaktadır.

E→F: Bu psikolojik uyarılma, sonraki yıllarda, erotik/romantik çekiciliğe dönüştürülür. $D \rightarrow E$ ve $E \rightarrow F$ basamakları, böylece, egzotik olanı erotik olana dönüştüren ($D \rightarrow F$) psikolojik mekanizmaları kapsarlar.

Şekil 1.1. Cinsel Yönelimi Belirleyen Zamansal Olaylar Zinciri (Bem, 1996).

Kuram, Şekil 1.1’de gösterildiği şekilde organize edilmiştir (Bem, 1996); çocukluktaki cinsiyet uyumu ya da uyumsuzluğu, yetişkinlikteki cinsel yönelimin nedensel öncülüdür ($C \rightarrow F$). Çünkü cinsiyet uyumu/uyumsuzluğu, çocuğun karşıcins ya da hemcins akranlarını egzotik olarak algılamasına yol açar ($C \rightarrow D$) ve akabinde egzotik olarak algılanan bu akranlar çocuğa erotik/romantik olarak çekici gelmeye başlar ($D \rightarrow F$). Bunun nedeni de egzotik akranların daha sonra erotik/romantik çekiciliğe dönüştürülecek olan bir artmış psikolojik uyarılma yaratmalarıdır ($E \rightarrow F$). Bu olaylar zincirinin tümü ise çocuğun mizacını ve dolaylı olarak cinsiyet uyumu ya da uyumsuzluğuna yönelik tercihlerini de ($B \rightarrow C$) etkileyen biyolojik faktörler tarafından başlatılıyor olabilir ($A \rightarrow B$).

Kuramın temeli, çocuklukta yabancı ve egzotik olarak algılanan bireylerin, daha sonra erotik ya da romantik olarak çekici hale geldikleri önerisine dayanmaktadır. Bu etkinin farklı bir açıklaması, *iki faktörlü duygu teorisi* aracılığıyla yapılabilir. Bu teori, duygusal yaşantının, otonom sinir sistemimizin (fizyolojik) uyarılması ile bu uyarılmaya ilişkin bilişsel değerlendirmemizin etkileşmesinin bir sonucu olduğunu söylemektedir (Bem, 1996). Buna göre, kişi ilk önce fizyolojik uyarılmayı hissetmekte, sonra buna uygun bir açıklama aramakta ve bu uyarılmayı duygusal bir kaynağa atfettiği takdirde o duyguyu yaşamaktadır. Böylece, erotik/romantik çekicilik, örneğin, fizyolojik uyarılma ile bu uyarılmaya yol açan kişiye ilişkin nedensel bilişsel yüklemelerin birleşmesi sonucunda ortaya çıkacaktır.

Fizyolojik uyarılma yaşayan bireylerin, hedef uyaranlara yönelik artmış bir cinsel tepkisellik gösterdiklerine ilişkin geniş miktarda deneysel kanıt vardır. Örneğin, White ve Kight (1984) tarafından yürütülen bir çalışmada, erkek katılımcılar, koşturularak, bir komedi programı dinletilerek veya tüyler ürpertici bir cinayeti anlatan bir kayıt dinletilerek fizyolojik olarak uyarılmaları sağlanmıştır. Daha sonra bu katılımcılara, fiziksel olarak çekici bir kadınla bir görüşme yaptırılmış ve sonunda bu kadının çekicilik ve seksiliğine ilişkin bir değerlendirmede bulunmaları istenmiştir. Sonuç olarak, katılımcılar hangi şekilde uyarıldıklarından bağımsız bir biçimde, kontrol deneklerine göre, kadına yönelik daha erotik değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Kısacası, fizyolojik uyarılma –kaynağından ve etkileme biçiminden bağımsız olarak– bilişsel, duygusal ve fizyolojik bir şekilde erotik/romantik çekim olarak deneyimlenebilmektedir (Bem, 1996). Önceden de belirtildiği gibi, bireylerin karşı/hem cins akranlarından farklı hissetmeleri anlık bir durum değildir ve çocukluk ve ergenlik boyunca devam eden bir süreçtir. Bu da göstermektedir ki, uyarılma etkisi olgunlaşma

süresince, bilişsel ve durumsal etkenlerle birleşerek erotik/romantik çekiciliğe dönüştürülmeye hazır biçimde, varlığını sürdürebilmektedir.

Diğer yandan Bem'in (1996) belirttiği gibi, Şekil 1.1, cinsel yönelime ilişkin kaçınılmaz ve zorunlu bir yoldan çok, cinsiyet kutuplaşmasının görüldüğü toplumlarda bireylerin izlediği en genel yolu göstermektedir. Bireysel değişkenler birçok farklı şekilde ortaya çıkabilmektedir. Öncelikle, farklı bireyler, kuramda belirtilen olaylar zincirine farklı noktalardan girebilirler. Örneğin, bir çocuğun hemcins akranlarından farklı hissetmesi, mizaç temelindeki cinsiyet-uyumsuz etkinlik tercihlerinden değil de hemcins akranlarıyla temasının olmamasından veya fiziksel bir yetersizlikten kaynaklanıyor olabilir. Bireysel değişkenler, bireylerin çocukluk yıllarında yaşadıkları *egzotik* uyarılmayı nasıl yorumladıklarına bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir -ki bu yorum kaçınılmaz olarak sosyal norm ve beklentilerden etkilenecektir. Örneğin, sosyal açıdan, kızlar bu uyarılmayı romantik çekicilik olarak yorumlamaya daha yatkınken, erkek çocuklar cinsel uyarılma olarak yorumlamaya daha hazırdırlar. Açık bir biçimde, modern toplumlardaki çoğu birey, karşı cinse yönelik uyarılmayı erotik/romantik çekim olarak görmeye ve yorumlamaya hazırken, hemcinsine yönelik uyarılmayı inkâr etmeye, bastırmaya ya da farklı biçimde yorumlamaya yatkındır. Ayrıca, koşullama ve sosyal öğrenme süreçleri de, cinsel yönelimin gelişimi üzerinde etkide bulunabilmektedir.

Son olarak, Bem'in (1996) önerdiği bu kuramın en önemli yönü, cinsel yönelimi iki uçlu olarak ele alması -bir uçta *heteroerotik* boyut, diğer uçta da *homoerotik* boyut yer alır- ve bireylerin bu iki uçluluğun neresinde yer alacaklarını belirleyen süreçleri tanımlamasıdır. Kavramsal olarak, her iki boyut birbirinden bağımsızdır ve dolayısıyla bireysel farklılıklara da imkân tanımaktadır; böylece toplumsal olarak yerleşmiş olan cinsiyet-kutuplu anlayış yerine, cinsel çeşitliliği içeren

bir anlayış sunulmaktadır. Buradan şu sonuca ulaşılabilir; cinsiyet kutuplaşmasının olmadığı bir kültürde, çocuklar ne karşı cins ne de hemcins akranlarından uzaklaşmak durumunda kalmayacak; bu şekilde büyüyen çocuklar ise aseksüel olmaktan çok, erotik/romantik tercihlerin daha geniş bir ranjda yer aldığı bir durumda olacaklardır.

Bu tartışma ışığında, cinsel yönelimlere ilişkin bir gözden geçirme yapılabilir. İlerleyen bölümlerde daha önce adı geçen cinsel yönelimler (heteroseksüellik, homoseksüellik, biseksüellik) ve ayrıca transseksüellik hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir.

1.2.1. Heteroseksüellik

Günümüz toplumlarında –ve Türkiye’de– en yaygın kabul gören ve gerçekleşen cinsel yönelim şekli *heteroseksüelliktir*, yani bireylerin karşı cins yönelmeleridir (Özkan, 2004).

Heteroseksüel kelimesi, Yunanca’da *farklı* anlamına gelen ‘heteros’ ile Latince’de *cinsel* anlamına gelen ‘sexualis’ kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. 1869’da bir Alman-Macar gazeteci olan *Karoly Maria Kertbeny* (ya da Karl-Maria Kertbeny), ‘homoseksüel’ terimini ilk defa kullandıktan bir süre sonra, bu kavramın zıddını ifade etmek üzere -yine ilk defa- ‘heteroseksüel’ terimini kullanmıştır (Katz, 1995). Terime ilk kez *Merriam-Webster's New International Dictionary*’de “karşı cinsler arasındaki cinsel tutku” biçiminde tanımlanan tıbbi bir terim olarak yer verilmiş; fakat sözlüğün 1934 yılındaki ikinci baskısında aynı sözcük, “karşı cins için duyulan cinsel tutkunun ortaya çıkış biçimi; normal cinsellik” olarak tanımlanmıştır (Katz, 1995).

Çoğu birey, karşı cinsiyetten kişilerin çekiciliği ile sonuçlanan erotik ya da

cinsel ilgiler geliştirir. Heteroseksüel cinsel ilginin işaretleri çocukluk döneminde başlamakla birlikte, çocukların cinselliği açık bir şekilde heteroseksüel değildir; bir önceki bölümde anlatılan *Egzotik-olan-erotik-olur Kuramı*'nda belirtildiği gibi, cinsel yönelim, bir zamansal olaylar dizisi ile şekillenmektedir.

İlk çocukluk dönemindeki cinsel etkinlik, genellikle, aynı ya da diğer cinsiyetten çocuklara yönelebilen mastürbasyon ve keşif oyunları biçiminde ortaya çıkar (Brannon, 2002). Geç çocukluk ve ergenlik döneminde ise çocuklar, aynı cinsiyetten akranların arkadaşlığını arar ve karşı cinsiyetten olan akranlarla ilişkilerden kaçınırlar. Bu toplumsal cinsiyet ayrımı, heteroseksüel etkinlik fırsatlarını sınırlandırır, ancak yine de bu durum diğer cinsiyete ilginin yokluğuna işaret etmez (Brannon, 2002). Örneğin, çocuklar karşı cinsiyetten olan akranlarını, hoşlandıklarını söyleyerek ve öpmekle tehdit ederek kızdıırırlar. Bu gibi oyunlar, heteroseksüelliğin farkında olunduğunu ve heteroseksüel etkileşimlerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin erken yaşta öğrenildiğini göstermektedir.

1.2.2. Eşcinsellik (Homoseksüellik)

Daha önce de belirtildiği gibi, eşcinsellik, cinsel ilginin aynı cinsiyetten kişilere yönelmesidir. “Homoseksüel (eşcinsel)” kelimesi, daha önce de söylendiği gibi, 1869'da, *Karoly Maria Kertbeny* tarafından bulunmuştur; Yunanca'daki *homo* (eş, aynı) ve Ortaçağ Latincesi'ndeki *sexualis* (cinsel) kelimelerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur (Baird, 2004; Selek, 2001; Katz, 1995). Terimin İngilizce'ye girmesi ise çok daha sonra, ancak 1891'de John Addington Symonds'un *Modern Etikete Bir Sorun* adlı kitabında “homoseksüel içgüdüler” ifadesini kullanmasıyla mümkün olmuştur (Baird, 2004). Daha sonra, 1938lerde Kinsey, erkek-erkeğe ve kadın-kadına cinsel ilişkileri tanımlamak üzere *homoseksüellik* (homosexuality) terimini kullanmış ve

böylece terim oldukça yaygınlaşmıştır (Brannon, 2002; Baird, 2004). Bununla birlikte, bireylerin yaşamlarının sadece cinsellik yönüne odaklandığını söyleyerek bu terime karşı çıkanlar da olmuş ve yerine *gay* (gay) terimi önerilmiştir. Ancak, zamanla *gay* ifadesi sadece eşcinsel erkekler için kullanılmaya başlanmış; kendi cinsine ilgi duyan kadınları tanımlamak içinse *lezbiyen* terimi kullanılmıştır. Bugün, sözü edilen üç terim de (homoseksüel/eşcinsel, gay, lezbiyen) akademik yazında ve gündelik iletişimde sıkça kullanılmaktadır.

Eşcinsellik, yıllarca, cinsiyet rollerinin tersine dönmesi olarak kavramlaştırıldı; oysa bu cinsel yönelim ile cinsiyet rolünün birbirine karıştırılması anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, başka erkeklere cinsel ilgi geliştiren erkeklerin görünüşte ve davranışta heteroseksüel erkeklerden daha feminen olmaları gerekmez; yine aynı şekilde, başka kadınları cinsel açıdan çekici bulan kadınlar da diğer kadınlardan daha maskülen olmak durumunda değildir (Brannon, 2002).

Peki, eşcinselliğin kaynakları nelerdir? İlk başlarda, bir hastalık çeşidi olarak görülerek, eşcinselliğin nedenleri üzerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda, eşcinselliğin kalıtsal bozukluklara, hormonal düzensizliğe, sosyal öğrenmeye, yanlış ebeveyn tutumlarına, kültürel etkenlere, beyinle ilişkili hasarlara ve çeşitli duygusal sorunlara bağlı olarak ortaya çıktığı iddia edilmiştir (Çekirge, 1991). Araştırmacılar, içinde oldukları bilim dallarına göre, eşcinselliğe ilişkin farklı açıklamalarda bulunmuşlardır; örneğin, fizyologlar eşcinselliğin biyolojik temellerini (biyolojik modeller), davranış bilimciler bebeklik döneminden itibaren insan cinselliğinin öncüllerini, evrimci biyologlar eşcinselliğin genetik evrimini araştırmışlar, zoologlar ise hayvanlardaki cinsel ilişkileri model alarak insan eşcinselliğiyle karşılaştırmışlardır (D'Augelli ve Patterson, 1995; Selek, 2001).

Biyolojik modeller, daha çok, eşcinselliğin kaynaklarına ilişkin olarak,

hormonal dengesizlikler, doğum öncesi ya da sonrası bozukluklar ve genital organların ‘yanlış’ boyutlarda olması gibi patoloji içeren açıklamalar önermişlerdir (D’Augelli ve Patterson, 1995). Tıp çevreleri de çoğunlukla kalıtsal ya da çevresel faktörlerin üzerinde durmuşlardır. Freud ise herkesin doğal olarak biseksüel olduğunu söylemekle birlikte, eşcinselliğin gelişimsel bir duraklamadan ve Oidipus kompleksinin tam olarak çözümlenememesinden kaynaklanan bir anormallik olduğunu öne sürmüştür; onun için, libidonun ‘normal’ gelişmesine göre bir tür istisnadır eşcinsellik (Wishik ve Pierce, 1995; Selek, 2001; Agacinski, 1998). Böylece, psikanalistler, bilinçaltındaki temel çelişkileri açığa çıkarıp çözmeye çalışarak eşcinselliği düzeltebileceklerini iddia etmişlerdir. Psikiyatristler ve biyolojik açıklamaları savunan kesimler ise bu ‘sorun’un hormon ilaçları, psikoaktif ilaçlar ve EKT (Elektro Konvulsif Tedavi) gibi yöntemlerle tedavi edilebileceğini söylemişlerdir. Diğer yandan, psikologlar daha çok, eşcinselliğin çocukluktan ve gelişim sürecinden kaynaklanan yönlerinin yarattığı –çoğunlukla olumsuz olan– sonuçları ve bunların etkilerini araştırıp, ortadan nasıl kaldırılacağı üzerinde durmuşlardır (Selek, 2001).

Sosyologlar ve antropologlar ise eşcinselliği toplumsal bağlam içinde incelemişlerdir. Buna göre, biyolojik cinsiyet ne olursa olsun, insanın cinsel kimliğinin, dolayısıyla bu çerçevede oluşan kişiliğinin ve çevresiyle kurduğu ilişki biçiminin toplumsal olarak oluştuğu, bu nedenle de tıpkı kadınlık ve erkeklik gibi eşcinselliğin de toplumsal bir olgu olduğu ileri sürülmüştür. Yani, kökeni ne olursa olsun, insanın cinsel kimliğine ve cinsel yönelimine niteliğini veren toplumsal yapıdır; eşcinsellik de bu bakış açısıyla incelenir, eşcinselliği yaratan toplumsal nedenler, kültürel ve kimliksel özellikler ve eşcinselliğin toplumsal yapı içindeki konumları araştırılır (Selek, 2001).

Diğer yandan, eşcinseller, zaman zaman bu araştırma çabasını eleştirmektedirler. Onlara göre, eşcinselliğin nedenlerini anlamaya yönelik bu çabanın

altında, genel olarak, *eşcinselliği normal bir davranış olarak görmeme* anlayışı yatmaktadır; bu nedenle de heteroseksist bir içerik taşıyabilmektedirler (Selek, 2001).

Aslında çoğu toplumda heteroseksüellik dışı cinsel yönelime sahip olan bireylerin sayısı, sanıldığından daha fazladır. 1938lerde Kinsey, yaptığı taramalar sonucunda, yaygın kabulün aksine ABD’de sanıldığından daha fazla eşcinsel ve biseksüel olduğunu belirlemiştir (Çekirge, 1991; Brannon, 2002). Kinsey’in taramasına katılan erkeklerin %37’si başka bir erkekle en az bir kez cinsel bir deneyim – orgazmla sonuçlanan bir deneyim – yaşadıklarını belirtmiştir; başka bir erkekle tam olarak ya da özellikle cinsel ilişki yaşadığını bildiren erkeklerin oranı ise %13’tür. Taramaya katılan kadınların %28’i başka bir kadınla en azından bazı cinsel deneyimler yaşadıklarını belirtmiş, ancak yalnızca %7’si bunun tam olarak bir lezbiyen cinselliği olduğunu bildirmiştir. Sonraki araştırmacılar tarafından bazı yanlışlıkları olduğu gerekçesiyle tartışılmakla birlikte, Kinsey’in taraması, eşcinsel bireylerin sayısının önceki tahminlerden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Brannon, 2002).

Eşcinselliğe yönelik olarak çeşitli toplumlarda farklı tepkiler ve yaklaşımlar sergilenmektedir (Güney ve ark., 2004); bazı kültürler olumlu, kabul edici tutumlara sahipken, birçok toplumda eşcinsel bireyler olumsuz tutumlarla karşılaşmakta, dahası kötü muamele ve baskıya maruz kalmaktadırlar (Baird, 2004; Selek, 2001).

Afrika’daki kabile toplulukları arasında, eşcinselliğin en azından kabilenin bazı üyeleri için kabulü %64’tür (Hatfield ve Rarson, 1996; akt. Brannon, 2002). Yeni Gine’deki Sambia kültüründe, yaşa göre yapılanmış ve sadece erkekler için geçerli olan bir homoerotik ilişki pratiği mevcuttur (Herdt, 1997). Yine, Mojave yerlileri arasında, geç-çocukluk döneminde yapılan özel bir törenle, homoerotik ilişkilere izin veren (yine sadece erkekler için) *üçüncü toplumsal cinsiyet rolüne* geçiş yapılmaktadır (Herdt,

1997). Antik Yunan toplumunda ise erkekler (fakat kadınlar değil) aynı cinsiyetten kişilerle aşk ilişkileri yaşama konusunda serbestti (Çekirge, 1991; Brannon, 2002).

Yine de eşcinseller, çoğunlukla, heteroseksüellerin ezici bir şekilde baskın oldukları ve heteroseksüel olmayan hayat tarzlarının karalandığı toplumlarda yaşamak zorundadırlar (Franzoi, 2003). Örneğin, 1970lere kadar tıp, eşcinselleri, *cinsel sapkınlar* olarak damgaladı; araştırmalar homoseksüellik ile psikopatoloji arasında bir ilişkinin varlığına dair hiçbir kanıt bulamayınca ve ayrıca 1973'te kurulan Lezbiyen ve Gey Psikologlar Birliği'nin (ALGD) de çabalarıyla, APA (Amerikan Psikiyatri Birliği) görüşünü değiştirerek eşcinselliği zihinsel bir hastalık kategorisi olmaktan çıkardı (Franzoi, 2003; Tuzer, 2004). Böylece, sadece ABD'de değil tüm Avrupa'da eşcinsel kimlik mücadelesi akademik dünyayı etkiledi ve sonrasında eski anlayışları sorgulayan araştırmalar yapılmaya başlandı. Ancak, bilim camiasının bu kabulüne rağmen, Katolik Kilisesi eşcinselliğin bir 'hastalık' olduğunda ısrar etmiştir. Bugün halen çoğu ülkede eşcinsel ilişkilerin hiçbir yasal statüsü yoktur ve homoseksüellikleri ortaya çıkan veya bunu açıklayan kişiler birçok sorunla karşılaşmaktadırlar (Baird, 2004; Franzoi, 2003).

Diğer yandan, eşcinseller, artık kendilerine yöneltilen baskı ve yasaklamalara karşı daha etkin karşı koyma pratikleri geliştirmektedirler. *Coming out* (yani, bir gey ya da lezbiyen olarak kimliğini açıklama, açılma) olgusu, buna bir örnek olarak gösterilebilir.

Coming out (açılma), açık heteroseksüel hayatları ile gizli homoseksüellikleri 'arasında kalmış' olmanın yarattığı kimlik krizi içindeki bireyler için bir tür geçiş töreni işlevi görmektedir. Çoğu eşcinsel genç, bu yaşam biçiminin içine ya da eşcinsel toplumun cinsel kültürüne tamamen girene kadar, bu yeni kültürün kuralları, sosyal rolleri ve ilişkilerini öğrenmez ve buna göre sosyalleşmezler; toplumun zorunlu olarak

dayattığı heteroseksüel kültüre göre sosyalleşirler (Herdt, 1997). *Coming out* süreci ise çoğu kişi için özgürleştirici bir deneyim olarak görülür; yetişkin bir gey veya lezbiyen olarak, kendilerini yaşamlarının her alanında –biyolojik aileleri, iş arkadaşları, dostları ve cinsel partnerleri- değiştirirler. Bu yönüyle, coming out, var olan stigmanın sürdürülmesini reddederek ve yeni dayanaklar ve olumlu rol modelleri sağlayarak cinsel şovenizm, homofobi ve önyargıya meydan okumaktadır (Herdt, 1997).

I.2.3. Biseksüellik

Daha önce de belirtildiği gibi, Kinsey, çalışmalarında kadınların ve erkeklerin oldukça yüksek bir oranının bazı homoerotik ilişki deneyimleri yaşadıklarını bulmuştu, ancak bu kişilerin hepsi tam olarak eşcinsel bir yönelime sahip değillerdi. Böylece, cinselliğin bir ‘ya hep ya hiç meselesi’ olmadığını gören Kinsey, insanların cinsel deneyimlerini ve cinsel yönelimlerini sınıflamak için bir ölçek oluşturdu; bu, aşırı heteroseksüel ile aşırı eşcinsel aralığında değişen 7 dereceli bir ölçektir ve “her bireyin geçmişindeki göreceli heteroseksüel ve eşcinsel deneyim ve arzu miktarlarına dayalı bir sınıflandırma” içermektedir (Wishik ve Pierce, 1995; Baird, 2004). Kinsey’in getirdiği yenilik, cinsel yönelimi ikili bir yapı içinde görmeyi bırakıp, onu süreklilik arz eden iki uçlu bir yapı içerisinde sunmasıdır; ona göre her insanın cinsel yönelimi iki uç arasında bir yerlere denk gelmektedir (Baird, 2004). Sonuç itibarıyla, Kinsey, bu 7 dereceli ölçek ile homoseksüel ve heteroseksüel cinsel yönelime sahip bireylerin dışında, *biseksüel* olarak adlandırılan ve her iki cinsiyetten insanlara karşı cinsel ilgi geliştiren kişilerin varlığını ortaya koydu.

Kinsey’in 7 dereceli skalası olarak bilinen sınıflandırma şu şekildedir (Baird, 2004):

- 0 – Tamamen heteroseksüel, hiç eşcinsel değil
- 1 – Büyük ölçüde heteroseksüel, sadece ara sıra eşcinsel
- 2 – Büyük ölçüde heteroseksüel, ama ara sıradan fazla eşcinsel
- 3 – Eşit derecede heteroseksüel ve eşcinsel
- 4 – Büyük ölçüde eşcinsel, ama ara sıradan fazla heteroseksüel
- 5 – Büyük ölçüde eşcinsel, sadece ara sıra heteroseksüel
- 6 – Tamamen eşcinsel, hiç heteroseksüel değil
- X – Toplumsal-cinsel temas ya da tepki yok

Kinsey'in ve daha sonra 1970lerde Hite'in yaptıkları araştırmalar göstermiştir ki, biseksüellik –yani her iki cinsiyetten bireylere karşı cinsel arzu duymak- oldukça yaygındır ve neredeyse bir norm oluşturduğu bile söylenebilmektedir (Baird, 2004).

Önceden de söylendiği gibi, Freud, her insanın doğuştan biseksüel olduğunu ve her iki cinsiyete yönelik ilginin cinsel gelişimin bir parçası olduğunu, ancak bunun *normal* cinsiyet gelişimi sırasında terk edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (D'Augelli ve Patterson, 1995; Selek, 2001). Bu bakış açısından, biseksüellik, cinselliğin kabul edilebilir bir biçimi değildir. Bu ve benzeri görüşler, biseksüel cinsel yönelimin *çatışmayı* temsil ettiğini savunurlarken, diğer yanda buna karşı çıkan ve biseksüelliği *esneklik* olarak tanımlayan görüşler vardır (Brannon, 2002). Genel olarak bakıldığında her iki görüş de doğru olabilir; bazı bireyler için biseksüellik, bir gey ya da lezbiyen cinsel yönelim geliştirmeye giden yolda gelişimsel bir aşamayı temsil edebilmektedir (Özkan, 2004). Bu kişiler, cinsellikleri konusunda çatışmalar yaşayabilmekte ve biseksüellik onlara cinsel kimliklerini kabul etmede bir geçiş imkânı sunabilmektedir. Diğer bazıları için ise biseksüellik, heteroseksüel ve homoseksüel cinselliğin başarılı bir şekilde bütünleştirilmesidir ve esnekliği temsil etmektedir. Ayrıca, Baird (2004),

biseksüelliğin, eşcinselliğin şiddetle cezalandırıldığı ve heteroseksüel evliliğin neredeyse zorunlu olduğu toplumlarda daha farklı bir işleve de sahip olduğunu söylemektedir; biseksüellik, bu tür toplumlarda, çoğu eşcinsel birey için şiddete maruz kalmadan veya hapse girmeden cinsel ilişki yaşayabilmenin neredeyse tek yolu olabilmektedir.

Biseksüelliğin sıklığını belirlemek zordur. Davranışsal bir ölçüte göre, gey ve lezbiyenlerin büyük bir çoğunluğu biseksüel olarak düşünülebilir; diğer bir deyişle, çoğu gey ve lezbiyen yaşamlarının bazı dönemlerinde heteroseksüel deneyimler yaşamıştır (Baird, 2004; Brannon, 2002). Yine, heteroseksüel cinsel yönelime sahip olmakla birlikte, aynı cinsiyetten kişilerle cinsel deneyimler yaşamış/yaşamakta olan bireyler de vardır; davranışsal ölçüte göre bu bireyler de biseksüel olarak değerlendirilmektedir.

Gey ve lezbiyen ergenler arasındaki heteroseksüel etkinliğin, bir tür ergen cinsel keşfini temsil ettiği de söylenebilir (Herdt ve Boxer, 1993; akt. Ryan ve Rivers, 2003). Buna göre, heteroseksüel cinsel yönelimi sürdüren çoğu ergenin bazı eşcinsel ilişkiler yaşamaması gibi, gey ya da lezbiyen cinsel yönelim geliştiren çoğu ergen de heteroseksüel deneyimler yaşar. Bununla birlikte, heteroseksüelliğin sosyal kabulü ve çoğu toplumda zorunlu kılınması nedeniyle, gey ve lezbiyen ergenlerin yaşadıkları heteroseksüel deneyimler, heteroseksüel ergenlerin yaşadıkları homoseksüel deneyimlere göre çok daha fazla olmaktadır.

Ne var ki, oldukça az sayıda insan açıkça biseksüel olduğunu söylemektedir. Büyük bir çoğunluk, heteroseksüel hayatlarını sürdürmeye devam ederken ek olarak eşcinsel ilişkiler de yaşamaktadırlar (Baird, 2004). Bu nedenle, kendilerini *biseksüel* olarak tanımlayan ve her iki cinsiyetten bireylerle cinsel ilişkilerini sürdüren kişilerin

sayısı, kendilerini gey ya da lezbiyen olarak tanımlayan kişilerden çok daha düşük çıkmaktadır; örneğin, Laumann ve arkadaşlarının (1994) yaptığı bir araştırmaya katılan erkeklerin %0.8'i, kadınların ise %0.5'i kendilerini biseksüel olarak tanımlamışlardır (Akt. Ryan ve Rivers, 2003). Diğer yandan, açıkça biseksüel olduğunu ifade edenler arasında birçok kişi, ayrı bir kategori olarak görülmek ve bu şekilde lezbiyen ve gey hareketinin bir parçası olmak istediklerini belirtmektedirler (Baird, 2004).

I.2.4. Transseksüellik

Esas olarak, transseksüellik, bir *cinsel yönelim* biçimi değildir. Yine de yaygın yanlış kavramlaştırmalar nedeniyle, burada kısaca söz etmek faydalı olacaktır.

Transseksüellik, kişinin güçlü ve ısrarlı bir biçimde kendi biyolojik cinsiyetinin karşıtı olan cinsiyetten biri olarak algılanma ve yaşama isteğinin bir sonucu olarak, karşı cinsle güçlü ve sürekli bir özdeşim kurması, kendi cinsiyetinden ve cinsel organlarından rahatsızlık duyması ve diğer cinsin özelliklerini edinmek üzere cinsiyetini değiştirmesi ile tanımlanan bir durumdur (Tuzer, 2004; Uğurlu-Hakim, 1999). Buna göre, transseksüeller, *operasyonla* cinsiyet değiştirmiş kişilerdir; biyolojik olarak sahip oldukları cinsiyeti reddederek diğer cinsiyete geçiş yaparlar; bu dönüşüm, öncelikle cinsel organlar olmak üzere, kadın ile erkek arasındaki farklılıkları ifade eden organların yeniden şekillenmesi gibi uzun ve geri dönüşü pek mümkün olmayan bir süreçtir (Tuzer, 2004; Selek, 2001). Önemli olan nokta ise transseksüelliğin bir cinsel yönelim değil, bir *cinsel kimlik* olduğudur. Transseksüel bireyler, tıpkı transseksüel olmayan yani herhangi bir cinsiyet değişimi gerçekleştirilmemiş olan bireyler gibi, farklı cinsel yönelimlere sahip olabilmektedirler; buna göre, transseksüel bir kişi heteroseksüel bir cinsel yönelime sahip olabileceği gibi eşcinsel ya da biseksüel de olabilir (Baird, 2004).

Transseksüellikle sıkça karıştırılan *travestilikte* ise yine var olan cinsiyetin reddedilmesini içermekle birlikte, operasyonel bir cinsiyet değişimi söz konusu değildir; travestiler, karşı cinsiyete ait kıyafet, konuşma, hal ve tutum gibi özellikleri kullanarak o cinsiyet kimliğini yaşayan kadın ve erkeklerdir (Yurdigül, 2002; Özkan, 2004). Yine transseksüellikle sıkça karıştırılan başka bir kavram da *transvestizmdir*. Transvestizmde ise durum biraz daha farklıdır; psikiyatri tarafından bir cinsel kimlik bozukluğu olarak kabul edilmektedir (*transvestik fetişizm* olarak da adlandırılabilir). Transvestizm, genel olarak, kişilerin karşı cinsiyetin kıyafetlerini giyerek dolaşmaktan zevk almaları olarak tanımlanmaktadır (Uğurlu-Hakim, 1999). Transvestit kişiler, karşı cins gibi giyinmekten, karşı cinsin kullandığı eşyaları kullanmaktan zevk alır ve bu şekilde cinsel uyarılma yaşarlar.

Diğer yandan, daha önce de söylendiği gibi heteroseksüellik dışı cinsel yönelimler psikiyatri tarafından artık bir patoloji olarak görülmemekle birlikte, bazı araştırmacılar transseksüelliği bir cinsel kimlik bozukluğu olarak tanımlamaktadırlar. Dolan (1987), transseksüelliğin, cinsel kimliğin biyolojik cinsiyetle uyumsuz olması anlamına gelen *cinsel disfori* içinde yer aldığını ifade etmektedir (Akt. Sungur ve Yalnız, 1999). Benzer şekilde, transseksüellik, Landen, Walinder ve Lundström (1996) tarafından bireyin kendi bedenini yanlış cinsiyet içinde hapsolmuş hissettiği ve bu yanlış düzeltmek için cinsiyet düzenleme (değiştirme) operasyonları doğrultusunda yoğun istek duyduğu ve girişimlerde bulunduğu bir cinsel kimlik bozukluğu olarak tanımlanmıştır. Yine, Sungur ve Yalnız (1999), transseksüelliği, genellikle çocukluk çağından itibaren başlayan, bireyin kendi biyolojik cinsiyet özelliklerinden rahatsızlık duyduğu ve cinsel kimliğine daha çok uyum sağlayacak fiziksel bir görünüm kazanmaya yönelik yoğun bir istek ve çaba gösterdiği bir cinsel kimlik bozukluğu olarak açıklamaktadırlar.

Transseksüelliğin nedenlerine ilişkin iki farklı görüş mevcuttur. Psiko-sosyal görüş, transseksüelliği, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme biçimleri ile açıklamaktadır; buna göre, yaşamın ilk yıllarındaki anne-çocuk ilişkileri ve çeşitli ödipal sorunlar, transseksüelliğe zemin hazırlar (Sungur ve Yalnız, 1999). Ayrıca, bu görüşe göre, çocuğun ebeveynlerden ayrışması ve bireyleşmesi ile ilgili sorunlar da bu sürece etkiye bulunabilmektedir. Biyolojik görüş ise transseksüelliğe ilişkin hormonal ya da fiziksel hiçbir ayırıcı özellik olmadığını belirtmekle birlikte, özgüleştiremeyen bir duyarlılık ve yatkınlığın geçişinden söz etmektedirler. Bu görüşe göre, transseksüellik, yaşanan toplum ve zamandan bağımsız olarak, insanlığın başlangıcından beri var olmuştur; yani biyologlara göre, transseksüellik, bireyin seçimi olmaktan çıkmaktadır (Sungur ve Yalnız, 1999).

Biyolojik görüşün önerdiği gibi, toplum ve zamandan bağımsız olarak, transseksüellik hemen hemen her toplumda çok yaygındır. Yaygınlık oranları çeşitli araştırma sonuçlarına göre farklılık göstermekle birlikte, cinsiyete göre dağılım oranları benzerlik göstermektedir (Baird, 2004; Sungur ve Yalnız, 1999); buna göre, ortalama olarak, her 30.000 yetişkin erkek ve her 100.000 yetişkin kadından biri transseksüeldir. Diğer yandan, daha genel olan 'transgender' (tüm transseksüel ve travestileri içermektedir) kategorisi içine girenlerin sayısı çok daha fazladır (Baird, 2004).

Tüm bunlar dikkate alındığında, bir cinsel yönelim olmamakla birlikte, heteroseksüel yaşam tarzının dışında kalması nedeniyle, transseksüellik de tıpkı eşcinsellik ve biseksüellik gibi önyargı ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. İlerleyen kısımda, *Homofobi* başlığı altında, eşcinsellik, biseksüellik ve de transseksüelliğe yönelik önyargı ve ayrımcılık üzerinde durulmaktadır.

I.3. Homofobi

Daha önce de belirtildiği gibi, eşcinsel ya da biseksüel (ve transseksüel) olan insanlara yönelik olarak çeşitli toplumlarda farklı tepkiler ve yaklaşımlar sergilenmektedir (Güney ve ark., 2004). Bazı toplum ve/veya topluluklarda, heteroseksüellik dışı cinsel yönelimler belirli bir hoşgörüyü karşılanabilmekteyken, yeryüzündeki toplumların çoğunda eşcinsellerin ve biseksüellerin, diğerlerine oranla saygınlığı düşük ve sağlıksız olarak algılandıkları görülmektedir (Sakallı-Uğurlu ve Uğurlu, 2004; Güney ve ark., 2004). Böylece, eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılık, günümüz toplumları içerisindeki önemli sorunlar olarak ortada durmaktadırlar (Polimeni, Hardie ve Buzwell, 2000).

Bunun en yaygın örneği, homofobi olgusunda karşımıza çıkmaktadır. *Homofobi*, genel olarak, eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik gibi farklı cinsel yönelimleri bulunan insanlara yönelik olumsuz duygular, tutumlar ve/veya davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Budak, 2003). Bununla birlikte, homofobi (ve beraberinde getirdiği önyargı ve ayrımcılık), belirli bir kültürel ideoloji bağlamında açıklanmaktadır (Franzoi, 2003). Göregenli'nin (2004) de belirttiği gibi, homofobi, bireysel (kişilik, benlik algısı, bilişsel yapılar, vb.) süreçlerin de etkilediği ama daha çok eşcinsel ve biseksüellerin bir *dışgrup* olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli kalıpyargıların eşlik ettiği bir gruplar arası ilişki ideolojisi olarak görülebilir ve homofobik ideolojinin kendiliğinden kişisel bir özellik olarak değil, belirli bir sosyal-kültürel bağlam içinde oluştuğu düşünülebilir.

Homofobiye ilişkin ilk psikolojik kavramsallaştırmalarda, homofobi olgusu, zihinsel bir düzensizlik olarak ve eşcinsellere/eşcinselliğe ilişkin irrasyonel korkularla ilişkilendirilerek anlaşılmaya çalışılmaktaydı (Smith, 1971; Herdt ve van der Meer,

2003); bu anlamda diğeri fobi türleri gibi, son çözümlemede bireysel düzeyde cereyan eden bir düşünce bozukluğu olarak ele alındı (Göregenli, 2004). Yine benzer bir şekilde, Lorde, 1978’de homofobiye “kişinin kendi cinsiyetinden olan birine karşı duyduğu aşktan korkması ve bu yüzden başkalarında bu duyguyu gördüğünde nefretle karşılaşması” olarak tanımladı (Akt. Baird, 2004, s.54). Oysa, daha önce de ifade edildiği gibi, homofobi günümüzde kişisel bir korku ve irrasyonel bir inanç olmanın çok ötesinde, kültürel bir ideoloji bağlamında anlam sistemleriyle, kurumlarla ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan, gruplararası bir sürece işaret etmektedir (Göregenli, 2004; Franzoi, 2003).

Homofobi terimi yaygın olarak kullanılmakla birlikte, bunun yerine *heteroseksizm* (heterosexism) ve daha yeni olan *heteronormatiflik* (heteronormativity) terimlerini önerenler de vardır (Herdt ve van der Meer, 2003; Franzoi, 2003). Franzoi’nin (2003) aktardığı gibi, *heteroseksizm*, heteroseksüelliği yüceltirken heteroseksüel olmayan davranış biçimlerini inkâr eden, karalayan ve damgalayan değerler ve inançlar sistemi olarak tanımlanmaktadır (Herek, Kimmel, Amaro ve Melton, 1991). Özellikle son dönemlerde bazı feminist ve eşcinsel yazarlar tarafından üzerinde çokça durulan *heteronormatiflik* kavramı ise homofobi ve heteroseksizmden farklı olarak, bütünüyle durumun kültürel, sosyal kökenleri ve politik yanlarına vurgu yapmak üzere kullanılmaya başlanmıştır (Herdt ve van der Meer, 2003).

Fernald’a göre (1995), homofobi terimi iki açıdan sorunludur; ilk olarak, *fobi* terimi, eşcinsel-karşıtı önyargının usdışı bir korku ve bir patoloji biçimi olduğunu ima etmektedir ki bu sadece vakaların çok küçük bir kısmında geçerlidir; ikinci olarak, homofobi kavramı, eşcinsel-karşıtı duyguların geliştiği yaygın kültürel bağlamdan çok homofobik kişinin kendi tarihçesine odaklanmaktadır (Akt. Franzoi, 2003). Ayrıca, bu kavramın, mevcut olguyu bireysel ve patolojiyle ilişkili hale getirdiği, kültürel, sosyal

ve sonuç olarak politik boyutlarına vurguyu azalttığı savunulmuştur; bu görüşe göre, tıpkı eşcinselliğin tıbbın ve psikiyatrinin alanı haline getirilmesi gibi homofobi de patolojinin bir alanı haline getirilerek, bu alandaki her türlü şiddet ve ayrımcılık, homofobikler ile farklı cinsel yönelimleri olanlar arasında yaşanması neredeyse ‘doğal olan’ bir gruplararası mücadele biçiminde sunulmaktadır (Göregenli, 2004).

Homofobi terimi, bütün bu eleştiri ve tartışmalara rağmen, halen çok yaygın olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Bunun bir nedeni, bütün bu tartışmaların terimin içerdiği sorunlu alanların ortadan kaldırılmasını ve terime ilişkin ilk (bireysel ve patoloji temelli) tanımların yerini sosyal-kültürel ve ideolojik bağlamları da içeren tanımlara bırakmasıdır. Böylece, yukarıda sözü edilen birçok sorun ortadan kalkmış ve terim kullanılmaya devam edilmiştir.

Peki, homofobi kendini nasıl gösterir? Bir kişiye ‘ibne’ veya ‘sevici’ gibi argo terimlerle hitap etme, vb. şekillerdeki önyargının açık gösterimlerinin yanı sıra, homofobinin kendini daha az belli eden gösterimleri de vardır (Franzoi, 2003). Örneğin, sokakta el ele tutuşan veya öpüşen bir kadınla erkeği gördüğünde bunu sorun etmeyen bir kişi, bu el ele tutuşan çift aynı cinsiyetten olduğunda çok farklı bir şekilde tepki verebilmektedir. Yine de heteroseksist ideoloji, en çok, dille kurulup pekiştirilmektedir; bu anlamda Franzoi’nin yanı sıra, Burn (2000) de ‘ibne’, ‘yumuşak’, ‘sevici’, vb. sözcüklerin diğer kişileri (eşcinsel olsun ya da olmasın) aşağılamak üzere kullanımının, homofobiyi ve eşcinsellerin damgalanması sürecini pekiştirdiğini belirtmektedir.

Birçok insan, eşcinselliği, kabul edilir erkek ve kadın davranışlarına tehdit olarak algılamaktadır. Kadınlık ve erkeklikten beklenenlerin birisini bile yerine getirmeme, toplumsal sistemlerin en önemli ayaklarından biri olan cinsiyet kimliklerini sarsma anlamına gelmektedir; bu da eşcinsel bireyleri ister istemez toplumun dışına

itmektedir (Selek, 2001). Bunun temelinde ise kültürel ve sosyal normların heteroseksüellik dışındaki cinsel yönelimleri sapkınlık olarak tanımlaması ve dışlaması yatmaktadır. Böylece, yerleşik kültür, homofobik tutumları üretmekte ve farklı cinsel yönelimleri olan bireylerin marjinalleşmesine yol açmaktadır (Göregenli, 2004). Bu da eşcinsellere ilişkin olumsuz kalıpyargı ve tutumları tetiklemekte ve bunların korku, nefret, sözel ve/veya fiziksel şiddet ve tehditler şeklindeki ayrımcı davranışlar olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Sakallı-Uğurlu ve Uğurlu, 2004). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, bu olumsuz tutum ve inançlar her yerde, evde, okulda, akran gruplarında ve bütün toplumda ortaya çıkmaktadır (Göregenli, 2004; Sakallı-Uğurlu ve Uğurlu, 2004; Herdt ve van der Meer, 2003; Polimeni ve ark., 2000).

Aile içindeki homofobi daha çok sözel istismar, fiziksel tehdit veya fiziksel şiddet biçimlerinde yaşanmaktadır. Göregenli'nin (2004) aktardığı bir araştırmanın sonuçları, farklı cinsel yönelimlere sahip kadınların % 58'i sözü edilen bu üç tip mağduriyetin en az birini yaşadıklarını ortaya koymuştur. Yine aynı araştırmadaki eşcinsel kadınların % 34'ü babaları, % 24'ü erkek kardeşleri ve % 15'i ise kız kardeşleri tarafından; eşcinsel erkeklerin ise % 30'u anneleri, % 23'ü babaları, % 43'ü erkek kardeşleri ve % 15'i de kız kardeşleri tarafından şiddet gördüklerini bildirmişlerdir. Diğer yandan, Ryan ve Rivers (2003) tarafından yapılan bir başka araştırma da gençlerin, ayrımcılığa yetişkinlerden daha fazla maruz kaldıklarını ve saldırılara karşı daha açık olduklarını göstermiştir. Böylece, heteroseksüellik dışı cinsel yönelim anne, baba ve akrabaların istismar edici tepkileriyle cezalandırılmakta ve eşcinsel/biseksüel gençler evlerini terk etmek durumunda kalabilmektedirler.

Son olarak, eğitim süreci ve okulun kendisi de yerleşik ayrımcı tutumların ve homofobinin pekişmesinde önemli araçlardan biri olarak iş görmektedir. Göregenli'nin (2004) aktardığı gibi, pek çok çalışma (örn, Phoenix, Frosh ve Pattman, 2003), okul

yaşantısının, heteroseksüellik temelindeki cinsel ilişki pratiğini (‘zorunlu heteroseksüellik’) ve onunla doğrudan ilişkili olan homofobiyi saygın hale getiren yaygın ideolojiyi pekiştirdiğini göstermektedir. Böylece, okul yaşantısı süresince bu yaygın ideolojiye maruz kalan bireyler, homofobi ve diğer başka ayrımcılık biçimlerini içselleştirerek benliklerinin ve yaşamlarının birer parçası haline getirebilmektedirler. Bu durum, mevcut homofobinin neden bu kadar yaygın, dirençli ve değişime kapalı olduğuna ilişkin bir açıklama da sunmaktadır.

I.4. Cinsel Yönelimlere İlişkin Tutumları İnceleyen Araştırmalar

Literatürde, genel olarak *cinsel yönelim* kavramının ya da cinsel yönelimlerden herhangi birinin sosyal temsillerini doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu bölümde, sadece cinsel yönelimlere ilişkin tutum ve davranışları inceleyen araştırmalar ve sonuçları aktarılmaktadır. Bu tür tutum araştırmalarında ise tahmin edilebileceği gibi, çoğunlukla heteroseksüellik dışı cinsel yönelimler (eşcinsellik, biseksüellik ve ayrıca transseksüellik) incelemiştir ve sonuçları da genel olarak bu yönelimlere ilişkin olumsuz tutumları bildirmektedir.

Heteroseksüellik dışı cinsel yönelimlere karşı önyargı ve tutum konuları 1970’li yıllardan beri araştırmacılar tarafından yoğunlukla ele alınmaktadır. Genel olarak, araştırmalarda, bu yönelimlere ilişkin olumsuz tutumların sosyal psikolojik ve demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bu değişkenler ise cinsiyet farklılıkları, geleneksel cinsiyet rolleri, cinsiyetçilik, eşcinsellerle sosyal ilişki kurma, sosyal üstünlük yönelimi, yükleme, arkadaşlık, otoriterlik, yaş, dindarlık ve eğitim düzeyi olarak sayılabilir (Sakallı-Uğurlu, 2006; Sakallı-Uğurlu ve Uğurlu, 2004; Anderson, 2004; Polimeni ve ark., 2000; Ratcliff, Lassiter, Markman ve Snyder, 2006).

Sakallı-Uğurlu (2006), yayımladığı tarama makalesinde, yurt dışında yapılan araştırmaların hemen hepsinde eşcinsellere ve biseksüellere yönelik olumsuz tutumlar saptanmış olduğunu bildirmektedir. Bu çalışmalara kısaca bakmak yararlı olacaktır.

Cinsiyet farklılığı açısından, birçok çalışmada erkeklerin kadınlara oranla eşcinselliğe, özellikle erkek eşcinsellere ilişkin daha olumsuz tutumlar sergiledikleri bulunmuştur (Lock ve Kleis, 1995; Anderssen, 2002; Kite ve Whitley, 1996; Herek, 1988). Genel olarak, bireylerin kendi cinsiyetlerinden olan eşcinsellere karşı daha olumsuz düşünce ve duygular besledikleri; bununla birlikte, erkeklerin, kadınlara oranla kendi cinsiyetinden eşcinsellere (geylere) karşı daha da olumsuz tutumlara sahip oldukları görülmektedir.

Erkeklerde daha fazla gözlenen bu olumsuz tutumların nedenleri konusunda farklı açıklamalar yapılmaktadır. Herek (1988), erkeklerin kadınlardan daha olumsuz tutumlara sahip olmasının nedenini, çoğu kültürde heteroseksüelliğin erkek cinsiyet rolleri için daha önemli olarak gösterilmesine bağlamaktadır. Buna göre, kendi cinsiyetlerine uygun sosyal rollere uyma davranışları göstermesi konusunda, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla baskı hissettikleri ve bu nedenle de özellikle sosyal cinsiyet rollerinden sapan geylere karşı olumsuz tutumlar besledikleri öne sürülmektedir. Bazı yazarlar ise 'eşcinsel' kelimesinin öncelikle 'gey'leri hatırlatması nedeniyle, erkeklerin kadınlara göre eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlar sergilemelerine yol açabileceğini belirtmektedirler (Anderson, 2004; Polimeni ve ark., 2000). Ayrıca, homofobinin, kadınsılıktan korkma, erkeksilik ve cinsiyet rollerindeki katılıkla ilgili olduğu da öne sürülmüştür; kendilerini kadınsılık boyutunda düşük, bağımsızlık ve girişkenlik boyutunda yüksek olarak tanımlayan erkeklerin daha homofobik oldukları söylenmiştir (Kite, 1992; Lock ve Kleis, 1995).

Cinsiyetçilik ve cinsiyet rollerini aşırı benimseme de eşcinsellere ilişkin tutumları olumsuz yönde etkilemektedir (Davies, 2004). Cinsiyet rolleri hakkındaki kalıpyargıların ve tutumların homofobiyle ilişkili olduğu ve geleneksel cinsiyet rollerini güçlü bir şekilde benimsemiş olan bireylerin eşcinsellere yönelik daha olumsuz tutumlar sergiledikleri görülmektedir (Sakallı, 2002a; Anderson, 2004; Franzoi, 2003). Ayrıca, kadınlar, siyahlar ve göçmenler gibi diğer dezavantajlı gruplara yönelik önyargı ve ayrımcılığın da homofobik tutumlarla ilişkili olduğu bildirilmektedir (Ficarrotto, 1990).

Allport'un 1954'te ortaya koyduğu *sosyal ilişki hipotezine* göre, farklı grupların üyeleri birbirleri ile iletişime girdikçe ve birbirlerini tanıdıkça, aralarındaki benzerlikleri görebilmeleri ve böylece gruplararası çatışma ve önyargıların azalması mümkün olabilecektir (Akt. Sakallı-Uğurlu, 2006). Bu hipoteze uygun olarak, araştırmacılar, eşcinsellere yönelik olumsuz tutumların da bu kişilerle sosyal ilişki kuruldukça azalacağını önermişlerdir. Bunu destekler biçimde birçok araştırmada, eşcinsellerle olumlu sosyal ilişkide bulunan kişilerin homofobik tutumlarında azalmalar olduğu görülmüştür (Anderssen, 2002; Herek ve Capitano, 1996).

Homofobiyle ilişkili diğer bir kavram da *otoriterlik*dir. Adorno ve arkadaşlarına göre, otoriter kişiler, otorite figürlerine karşı boyun eğici iken, güçsüz ve/veya farklı olanlara karşı hoşgörüsüz olma eğilimindedirler; kültürel değerlere katı biçimde uyarlar ve *ahlakın* doğru-yanlış kavramları için en uygun ölçüt olduğuna inanırlar (Franzoi, 2003; Milburn, 1998). Araştırmalar, otoriter kişilerin otoriter olmayanlara kıyasla dışgruplara karşı daha hoşgörüsüz olmakla kalmadıklarını, aynı zamanda bu düşmanlık temelinde hareket etme eğilimlerinin daha fazla olduğunu göstermektedir (Lippa ve Arad, 1999; Verkuyten ve Hagendoorn, 1998; akt. Franzoi, 2003). Bu bilgiler dikkate alındığında, otoriter kişilerin, eşcinsellere karşı daha olumsuz tutumlar sergileyecekleri

de söylenebilir. Buna uygun biçimde, araştırmacılar, yüksek otoriter yönelime sahip olan kişilerin geleneksel aile yapısına ve adetlere daha bağlı olması nedeniyle geleneksel değerlerin ve aile yapısının dışında kalan eşcinsellere karşı daha olumsuz tutumlar gösterdiklerini belirtmektedirler (Haddock, Zanna ve Esses, 1993; Whitley, 1999).

Bireylerin kendi iç gruplarını dış gruplardan üstün görme veya dış gruplar üzerinde üstünlük kurma isteği olarak tanımlanan *sosyal üstünlük yönelimi* ile homofobi arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur (Whitley, 1999). Buna göre, yüksek sosyal üstünlük yönelimine sahip bireyler, daha güçlü homofobik tutumlar sergileyebilmektedirler.

Eşcinselliğin temelleriyle ilgili yapılan nedensel yüklemeler de gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları etkilemektedir. Eşcinselliğin, *kontrol edilebilir* olan kişisel tercih veya seçenek olarak değil de *kontrol edilemez* olan biyolojik ve genetik faktörlere yüklenmesinin, olumsuz tutumları azalttığı belirtilmektedir; çünkü biyolojik olarak ortaya çıkan bir durumu bireylerin kontrol edebilme olanakları yoktur ve bu nedenle de ‘eşcinsellik’lerinden kendileri sorumlu değillerdir (Sakallı-Uğurlu, 2006). Ancak, eşcinselliğe yönelik *biyolojik görüş* toleransı cesaretlendirebilmekle birlikte, eşcinsellerin kategorik olarak farklı türler biçiminde algılanmasına, dolayısıyla uzakta tutulmalarına, kaçınılmalarına ve ihmal edilmelerine de yol açabilir (Göregenli, 2004). Bunun karşısında yer alan özcü görüş ise grupları birbirinden değişmez özelliklerle ayırmaya götüren, sınırları güçlendiren ve farklılıklar üzerinde kurgulanan özcü inançlara dayanmaktadır. *Özcü inançlar*, doğuştan getirildiği ve bir grubu oluşturan kişilerin algılanan özelliklerinin altında yattığı düşünölen, bir kategorinin bütün üyelerinin davranışlarını açıklama gücü olan, kimliği belirleyen öze dair inançlardır

(Allport, 1954; akt. Göregenli, 2004). Bu anlamda geylere karşı önyargı, cinsiyetçilik ve ırkçılıktan daha fazla, daha güçlü bir biçimde özcü inançlarla birleştirilmektedir; çünkü eşcinselliğe ilişkin kültürel inançlar, bu durumun doğal bir özellik olmadığı düşüncesini beslemekte, böylece damgalamaya yol açmaktadır (Göregenli, 2004). Dahası, bu özcü inançların biyolojik görüşle birleşmesi, eşcinsellere yönelik daha da güçlü bir homofobik tutumun ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Yaş değişkeni açısından, araştırmalar farklı sonuçlar bildirmektedirler; bazı araştırmalarda, gençlerin eşcinselliğe daha ılımlı baktıkları bulunurken (örn, Anderssen, 2002); bazılarında, yaşlılarda eşcinselliğe ilişkin tutumların daha olumlu olduğu görülmüştür (Sakallı-Uğurlu, 2006). Herek (1988), *eğitim düzeyindeki artışın eşcinsellere ilişkin tutumları olumlu yönde etkilediği*, diğer yandan *dindar kişilerin ise eşcinsellere karşı daha hoşgörüsüz olduklarını* belirtmektedir. Son olarak, *eşcinselliğin bulaşıcı olduğu korkusunun da eşcinsellere ilişkin olumsuz tutumları arttırabileceği* ileri sürülmüştür (Whitley, 1990).

Bütün bu söylenenler dikkate alındığında, güçlü homofobik tutumlar sergileyenler, diğerlerine göre, genellikle (Franzoi, 2003);

- Kadından çok erkektirler.
- Cinsiyet rollerine ilişkin olarak geleneksel tutumlara sahiptirler.
- Güçlü dini inançlara sahiptirler.
- Benzer olumsuz tutumları olan arkadaşlara sahiptirler.
- Irkçı ve cinsiyetçi önyargıları vardır ve otoriterdirler.
- Gey ve lezbiyenlerle çok az kişisel etkileşimleri olmuştur.
- Yüksek derecede sosyal üstünlük yönelimine sahiptirler.
- Eğitim düzeyleri görece daha düşüktür.

Homofobinin en güçlü dayanaklarından birisi, eşcinselliğe ve eşcinsel/biseksüel bireylere ilişkin kalıpyargılar tarafından oluşturulmaktadır. Kalıpyargılar, belli bir grubun üyesi olmayı belirli kişilik özellikleriyle bağdaştıran ve böylece söz konusu grup üyeleri hakkında sabit tanımlar oluşturulmasına yol açan inançlar ya da fikirlerdir (Kağıtçıbaşı, 1999; Sakallı-Uğurlu, 2006). Erkek eşcinsellere ilişkin kalıpyargıları inceleyen çalışmalarda, geyleler *hassas, sıcak kalpli, iyi dinleyici, duygusal, konuşkan* gibi kadınsı özelliklerin yanı sıra, *kız gibi yürüyen, travesti, küpe takan, dokunmayı seven* gibi erkeksi rollerin tamamen tersi davranışlar sergileyen kişiler olarak tanımlandıkları görülmektedir; yani geyleler, genel olarak, kabul edilen cinsiyet rollerini çiğneyen kişiler olarak tanımlanmışlardır (Madon, 1997; Sakallı-Uğurlu, 2006). Bununla ilişkili olarak, eşcinsellere ilişkin olumsuz kalıpyargıların tutucu ideoloji ve değerlerle ilgili olduğu ve geyleler ile lezbiyenler hakkındaki kalıpyargılar açısından cinsiyetler arasında farklılıklar olabileceği bulunmuştur (Heaven ve Oxman, 1999).

Peki, eşcinsellere ve biseksüellere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar azalmakta mıdır? Franzoi'nin (2003) belirttiği üzere, başka hiçbir sosyal grup, eşcinsellerin ve biseksüellerin yaşadığı kadar uzun süreli bir şekilde hoşnutsuzluk nesnesi olmamıştır. Irkçılık ve cinsiyetçilikten farklı olarak, cinsel yönelime dayanan önyargı ve ayrımcılık güçlü bir biçimde devam etmektedir. Bununla birlikte, ilginç bir şekilde, eşcinsel karşıtı tutumların dirençliliğine rağmen, eşcinsellerin iş olanakları açısından eşit haklara sahip olması gerektiğini ifade edenlerin sayısının giderek arttığı söylenebilir.

Heteroseksüellerin, eşcinsel haklarını kabullenir hale gelmelerinin bir sebebi, eşcinsel aktivistlerin kendi davalarını ırksal eşitlik ve kadın hakları hareketleri ile birlikte ele almaları olabilir. Eşcinsel karşıtı tutumların değişmesindeki diğer bir

katalizör, AIDS salgınıdır. Hastalık, verdiği büyük zararların yanı sıra, çoğu heteroseksüele eşcinsel ilişkileri kalıpyargısal olmayan bir açıdan görme imkânı tanımıştır. Medyada ve filmlerde, biyolojik aileleri tarafından reddedilen AIDS'li eşcinsellerin kendi eşcinsel sevgili ve arkadaşlarından gördükleri sevgi ve bağlılığın gözler önüne serilmesi ile hem eşcinsellerin toplumda daha görünür hale gelmesi hem de heteroseksüellerin onlara karşı daha empatik bir şekilde yaklaşmaları sağlandı (Franzoi, 2003). Diğer yandan, AIDS krizi aynı zamanda çoğu heteroseksüelin derinlerde yatan eşcinsel düşmanlığını da açığa vurmuştur. Örneğin, eşcinsel karşıtı düşmanlık, AIDS yükseldikçe artma ve fiziksel saldırılara dönüşme eğiliminde olmuştur. Çoğu insan eşcinsellerden zaten hoşlanmazken, eşcinsel erkeklerin HIV enfeksiyonuyla ilişkilendirilmesi, homofobiyi iyice tetikledi ve dolayısıyla ayrımcılığın ve beraberinde fiziksel saldırıların artmasına yol açtı (Brannon, 2002).

Eşcinselliğe yönelik olan tutumları değiştirmeyi amaçlayan bazı çalışmalar yapılmaktaysa da, az önce de belirtildiği gibi, eşcinseller ve biseksüellere ilişkin kalıpyargılar ve yanlış inançlar halen sürmektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2001; Franzoi, 2003). Araştırmalar, eşcinsellere karşı geliştirilen olumsuz tutumların, eşcinseller ile toplumsal ilişkiye girildiğinde değişebileceğini belirtmektedirler (Sakallı ve Uğurlu, 2001; Sakallı-Uğurlu, 2006). Bu anlamda, eşcinsel/biseksüel bireylerin toplum içerisinde daha görünür hale gelmeleri ve homofobik tutumlara sahip olan gruplarla daha sık ve olumlu sosyal ilişkiler kurmaları oldukça yararlı olacaktır.

Eşcinselliğe ve biseksüelliğe yönelik bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlardaki tutumların daha çok olumsuz yönde olması, daha önce anlatıldığı gibi, içinde yaşanılan kültürün etkisi ile açıklanabilmektedir. Farklı cinsel yönelimlere ilişkin tutumlar üzerinde kültürün etkisine bakıldığında, erkek egemen ve toplulukçu toplumlarda olumsuz yargıların daha fazla olduğu bildirilmektedir (Güney ve ark.,

2004). Bu anlamda, adı geçen özelliklere sahip olması itibariyle, Türkiye'deki toplumsal yapının da heteroseksüellikten farklılaşan cinsel yönelimlere karşı çoğunlukla olumsuz içerikli tutumlar geliştireceği söylenebilir ki Türkiye'de yapılmış olan sınırlı sayıdaki araştırma da bu yönde sonuçlar bildirmektedir (Sakallı ve Uğurlu, 2001; Sakallı, 2002a; Sakallı, 2002b; Sakallı, 2002c; Çırakoğlu, 2006; Özkan, 2004; Güney ve ark., 2004; Yüzgün, 1993).

Türkiye'de yapılan araştırmalarda, cinsiyet farklılığı açısından, yukarıda aktarılan yurtdışı çalışmalara benzer şekilde, kadınların erkeklere oranla, genel olarak eşcinsellere ve biseksüellere ilişkin daha olumlu tutumlar sergiledikleri bulunmuştur (Sakallı ve Uğurlu, 2001; Sakallı, 2002a; Güney ve ark., 2004; Çırakoğlu, 2006). Bunun dışında, eşcinsel/biseksüel bir tanıdığına sahip olan veya eşcinsel/biseksüel kişilerle sosyal ilişkide bulunan bireylerin, daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmüştür (Sakallı ve Uğurlu, 2001; Çırakoğlu, 2006). Diğer yandan, Güney ve arkadaşları (2004), eşcinsel bir tanıdığına sahip olmanın her zaman olumlu tutumlara yol açmadığını belirtmektedirler; bu araştırmacılara göre, tanıdık olan eşcinsel kişi bir arkadaş olduğunda daha olumlu olan tutumlar, eşcinsel kişi aileden biri olduğu takdirde olumsuzlaşmaktadır.

Göregenli ve Erel, yayımlanma aşamasında olan bir araştırmaları sonucunda, otoriterlik ve sosyal üstünlük yöneliminin, homofobiyi yordayan en önemli değişkenler olduklarını bulmuşlardır (Akt. Sakallı-Uğurlu, 2006). Buna göre, bireylerin otoriterlik düzeyleri ve sosyal üstünlük yönelimleri arttıkça homofobi düzeyleri de artmaktadır. Ayrıca, eşcinselliğe ilişkin nedensel yüklemelerin de önyargı ve homofobiyi yordadığı bildirilmiştir (Sakallı, 2002c, Çırakoğlu, 2006; Güney ve ark., 2004). Örneğin, Çırakoğlu (2006), eşcinselliğe ilişkin dört farklı nedensel yüklemeye bulunduğunu bulmuştur.

Bunlar *fiziksel ve/veya psikolojik bozukluklar, cinsel tercih, model alma ya da heyecan arayışı ve karşı cinsle ilişkilerde yaşanan sorunlar* şeklinde özetlenebilir.

Bunların dışında, yine Göregenli ve Erel, yaş ve adil dünya inancı ile okula devam edenlerin bölüm (sosyal bilimler/fen bilimleri) ve sınıflarının da eşcinselliğe/biseksüelliğe yönelik tutumlarla ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Akt. Sakallı-Uğurlu, 2006). Buna göre; bireylerin yaşları arttıkça ve üst sınıflara geçtikçe, homofobi düzeyleri azalmaktadır. Devam edilen bölüm açısından bakıldığında ise sosyal bilimler öğrencilerinin fen bilimlerinde okuyan öğrencilere göre daha düşük homofobi sergiledikleri görülmüştür.

Eşcinsellik ve biseksüelliğe yönelik tutumlardan farklı olarak, Sakallı (2002b), erkek eşcinsellere (geylere) ilişkin kalıpyargıların neler olduğunu da araştırmıştır. Bulgular, araştırmaya katılan erkeklerin, eşcinselliği kadınsılıkla ilişkilendirdiklerini ve transseksüellik/travestilikle eşleştirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmaya göre, erkek katılımcılar, erkek eşcinseller hakkında *hemcinsinden hoşlanan, kadınsı giyinen ve davranan, pırıltılı giysiler giyinen, kaş alan, kırtarak yürüyen, duygusal, sorunlu, karşı cinsi taklit eden, travesti gibi kalıpyargılara sahipken*; kadın katılımcılar *hemcinsinden hoşlanan, kadınsı konuşan ve kadına benzeyen, yumuşak davranan ve ilgi isteyen, toplumda dışlanan* şeklinde kalıpyargılara sahip olarak bulunmuşlardır.

Yukarıda sıralanan araştırmalar ışığında, Türkiye'deki toplumsal yapı içerisinde başta eşcinsellik olmak üzere en yaygın cinsel yönelim olan heteroseksüelliğe, biseksüelliğe ve de transseksüelliğe ilişkin birçok sosyal temsilin üretildiği söylenebilir. Daha önce de söylendiği gibi, cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsil çalışmalarının olmadığı ve mevcut olan tutum ve kalıpyargı araştırmalarının da çoğunlukla eşcinselliğe ilişkin olarak yapıldığı dikkate alındığında, araştırma düzeyinde,

sözü edilen bu sosyal temsillere ilişkin (özellikle Türkiye’de) büyük bir boşluk bulunduğu görülebilmektedir. Böylece, alandaki sözü edilen bu boşluğun -bir miktar da olsa- doldurulmaya çalışılması, bu araştırmanın çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır.

I.5. Amaç

Moscovici’ye (1981, 1984, 1988, 2001) göre, sosyal temsiller, toplum içindeki bireylerin aşına olmadıkları yeni fenomenleri sağduyu ile anlama, açıklama ve bilindik hale getirme çabalarının sonucu olarak şekillenirler. Ancak, sosyal temsillerin ortaya çıkmasında yeni ve aşına olunmayan olgu ve kavramların toplumun gündemine gelmesinin gerekliliğini vurgulamakla beraber, Moscovici (1984), toplumun uzun ve kısa süreli hafızalarının da göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Moscovici’ye (1984) göre, toplumdaki geçmiş deneyim ve düşünceler yok olup gitmezler, aksine aktif olmaya ve değişip dönüşerek toplumu etkilemeye devam ederler. Bu yönüyle, bazı olgular ya da düşünceler, toplumun gündeminde çok yeni olmamalarına rağmen, gündelik bilgi akışında yer almaya ve temsiller vasıtasıyla toplumu etkilemeye devam ederler.

Bu çalışmada da toplumsal bilgi dağarcığına yeni katılmamasına karşın, toplumu etkilemeye devam ettiği düşünülen *cinsel yönelim* kavramının ve bu bağlamda belirli cinsel yönelimlerin (*heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik* ve ayrıca *transseksüellik*) incelenmesi amaçlanmaktadır. Cinsel yönelim kavramı Türkiye’deki mevcut toplumsal yapı için tamamen yeni bir kavram değildir ve bu nedenle yeni bir olguyla karşılaşıldığında yaşanan temsil oluşumu süreci söz konusu değildir. Diğer yandan, yukarıda da söylendiği gibi geçmiş deneyim ve düşünceler toplumu etkilemeye devam ederler. Temsillerin oluşumu ve toplumsal bilgi matrisinde yerlerini alması uzun

bir sürece yayılabilir ve söz konusu temsiller süreç boyunca gündelik bilgi akışını etkilemeye devam ederler. Bu anlamda, cinsel yönelim kavramının da benzer bir durumda olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de bu kavrama yönelik bir takım temsiller oluşmuş olsa da, bu sürecin devam ettiği ve böylece söz konusu temsillerin değişip dönüşerek gündelik bilgiyi etkilediği/etkilemeye devam ettiği söylenebilir. Ayrıca, bu etkileme sürecine *homofobi* olgusunun da dâhil edilmesiyle birlikte, mevcut etkileşim ve çatışma alanlarının daha da genişleyeceği düşünülebilir.

Bu noktadan hareketle, daha önce sözü edildiği gibi alandaki araştırma boşluğu da dikkate alınarak, bu çalışma ile Türkiye’de *cinsel yönelim* kavramına, cinsel yönelimlere (*heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik*) ve *transseksüelliğe* ilişkin sosyal temsillerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu sosyal temsiller ile bireylerin *homofobi düzeyleri* ve *eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeyleri* arasındaki etkileşimlerin de incelenmesi hedeflenmektedir. Böyle bir inceleme, Türkiye’de –özellikle genç bireylerde- cinsel yönelim kavramına ve belirtilen cinsel yönelimlere ilişkin yaygın sosyal temsiller ve bunların toplumsal bir sorun düzeyinde olan homofobi ile karşılıklı etkileşimleri hakkında bilgiler verecek; farklı cinsel yönelimlere sahip bireyler/gruplar arasındaki etkileşim ve çatışma pratiklerini daha iyi anlama fırsatı sağlayacaktır.

Bu amaç doğrultusunda, araştırma kapsamında aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır:

1. Genç bireyler arasında *cinsel yönelimin* sosyal temsilleri nelerdir?
2. Gençlerin *heteroseksüelliğe* ve *heteroseksüel bireylere* ilişkin sosyal temsilleri nelerdir?
3. Gençlerin *eşcinselliğe* ve *eşcinsel bireylere* ilişkin sosyal temsilleri nelerdir?

4. Gençlerin *biseksüelliğe* ve *biseksüel bireylere* ilişkin sosyal temsilleri nelerdir?
5. Gençlerin *transseksüelliğe* ve *transseksüel bireylere* ilişkin sosyal temsilleri nelerdir?
6. Gençlerin cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsilleri, bireylerin *homofobi* düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
7. Gençlerin cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsilleri, eşcinsel, biseksüel ve/veya transseksüel bireylerle *tanışıklık düzeyine* göre farklılaşmakta mıdır?

II. Yöntem

II.1. Örneklem

Araştırmaya, Ankara ve İstanbul'da yaşayan üniversite öğrencileri ve mezunları arasından toplam 362 kişi katılmıştır. Anketleri boş bırakan ve/veya geçersiz cevaplar veren katılımcıların çıkarılması ile katılımcı sayısı 325'e düşmüştür; bunların 140'ı erkek (%43,08), 185'i (%56,92) ise kadındır. Katılımcıların yaşları 17 ile 35 arasında değişmektedir. 5 kişi ise yaş bilgisi vermemiştir. Buna göre, katılımcıların yaş ortalaması 22'dir.

II.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcılardan veri toplama amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan *Açık Uçlu Soru Formu*'nun yanı sıra *Hudson ve Rickett Homofobi Ölçeği* kullanılmıştır.

II.2.1. Açık Uçlu Soru Formu

Moscovici (1984), toplum tarafından dil içerisinde üretilen sosyal temsilleri araştırmak için en uygun çalışma yönteminin doğal ortamda incelemeler yapmak olduğunu söylemektedir. Bu yanıyla sosyal temsil çalışmaları, dilin analizinin yapılabileceği yöntemleri ve gözlem metodunu gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, sosyal temsil araştırmacıları, anket ve deney gibi standart araştırma tekniklerinin yanı sıra görüşme, açık uçlu soru formları, medyanın içerik analizi, odak grup ve kelime çağrışımının istatistiksel analizi gibi yöntemleri sıklıkla kullanmaktadırlar (Wagner ve ark., 1999). Birçok araştırmacı, sosyal temsiller ile ilgili araştırmalarda, özellikle bilginin nasıl dönüştüğünü ve temsil edildiğini anlamaya imkân verebilecek olan içerik analizi, medya analizi, mülakat ve açık uçlu soru yöntemi gibi tekniklerin kullanılması

gerektiğini belirtmektedir (Moscovici, 1984, 1988; Fletcher, 1984; Wagner ve ark., 1999).

Bu çerçevede, araştırmada katılımcıların cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerini çıkarmak için araştırmacı tarafından hazırlanan *Açık Uçlu Soru Formu* kullanılmıştır (Ek-1). Form, ‘cinsel yönelim’ kavramına, heteroseksüelliğe, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin 9 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Her bir soru araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra, Ankara Üniversitesi DTCF Psikoloji Bölümünde görevli olan 2 ayrı öğretim görevlisi tarafından gözden geçirilip düzeltilmiş ve daha sonra bir başka öğretim üyesiyle birlikte sorulara son şekli verilmiştir.

Açık Uçlu Soru Formu’nda, ayrıca, katılımcıların demografik bilgilerini elde etmeye yönelik bir kısım bulunmaktadır. Bu kısımda, araştırmaya katılan bireylerden yaş ve cinsiyet bilgileri istenmiş ve ayrıca çevrelerinde tanıdıkları veya bildikleri eşcinsel, biseksüel ve transseksüeller olup olmadığı ve eğer varsa onlarla olan yakınlık dereceleri sorulmuştur.

II.2.2. Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ)

Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği, eşcinsel bireylere yönelik tutumları ölçmek amacıyla Hudson ve Ricketts (1980) tarafından geliştirilen 25 maddelik bir ölçektir. Araştırmada, ölçeğin Sakallı ve Uğurlu (2001) tarafından uyarlanan 24 maddelik Türkçe formu kullanılmıştır (Ek-2). Uyarlama aşamasında, ölçek ilk olarak ikinci dilleri İngilizce olan iki Türk üniversite öğrencisi tarafından ayrı ayrı İngilizce’den Türkçe’ye çevrilmiş, daha sonra Türkçe’ye çevrilen bu form tekrar İngilizce’ye çevrilmek üzere ODTÜ Modern Diller Bölümünde görevli bir öğretim üyesine verilmiştir. Sakallı ve Uğurlu (2001), ölçeği katılımcılara uygulamadan önce,

“şehrin eşcinsellerin bulunduğu kesimlerinde rahat bir şekilde yürüyebilme” ile ilgili maddeyi, ölçeğin uygulandığı şehirde (Ankara) böyle bir bölge olmadığı için ölçekten çıkarmışlardır. Böylece son şeklini alan ölçeğin Türkçe formu 24 madde olarak uygulanmaktadır. Ölçeğin orijinali Cronbach Alpha = .90 (Hudson ve Rickett, 1980) ve Türkçe formu ise Cronbach Alpha = .94 ile yüksek güvenilirliğe sahip bulunmuştur (Sakallı ve Uğurlu, 2001).

Ölçekte, katılımcılardan her bir maddeyi 1 (hiç katılmıyorum) ile 6 (çok katılıyorum) arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek homofobi düzeyine işaret etmektedir. Ölçekte yer alan 5, 6, 8, 10, 11, 13, 17, 18, 23 ve 24. maddeler tersine çevrilerek toplam puan bulunmuş ve elde edilen toplam puanın aritmetik ortalaması hesaplanarak, bulunan ortalama puanı doğrultusunda katılımcılar düşük ve yüksek homofobi düzeyine göre ikiye ayrılmışlardır.

II.3. İşlem

Veri toplama araçları tek bir anket içerisinde birleştirilmiş ve katılımcılara bu şekilde verilmiştir. Uygulamaların büyük bir çoğunluğu sınıf ortamında (Ankara ve İstanbul'daki üniversite sınıflarında) toplu halde yapılmakla birlikte, bir kısmı bireysel uygulama şeklinde yapılmıştır. Katılımlar gönüllülük temelinde gerçekleşmiştir. Anket verilmeden önce, katılımcılara anketle ilgili kısa bir açıklama yapılmış ve katılımcıların araştırma ve/veya anketle ilgili soruları olduğunda, uygun biçimde yanıtlanmıştır.

II.4. Analiz

Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu soru formundan elde edilen veriler, *tematik içerik analizi* ile analiz edilmiştir. Verilerin analizi sırasında *NVivo7* nitel veri analizi programı kullanılmıştır.

Harré (1997), sosyal gerçekliğe ilişkin fenomenleri inceleyen araştırmalarda, araştırılan sosyal gerçekliğin doğasını kavrayabilmek için dil analizi, ifade analizi, söylem analizi, kavramsal analiz, tematik içerik analizi gibi niteliksel analizlerin bir arada veya tek tek kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Hayes (1997) ise sosyal temsiller ile ilgili çalışmasında, elde ettiği verileri (metinleri) tematik içerik analizi ile analiz etmiştir. Hayes (1997), analiz temalarını araştırmasının kuramsal temeli çerçevesinde önceden belirlemiş ve daha sonra da verilerini belirlenen bu analiz temalarına göre çözümlenmiştir.

Yukarıda tartışılanlar çerçevesinde, bu araştırmada, Hayes'in (1997) çalışması referans alınmış olmakla birlikte, analiz temaları Hayes'in çalışmasındaki gibi tamamen önceden belirlenmemiştir. Araştırmanın temel kategorileri önceden belirlenmiştir, ancak bu kategorilere ait temalar daha sonradan açık uçlu sorulara verilen cevapların çözümlenmesi sırasında oluşturulmuştur. Yapılan tematik analizde, açık uçlu sorulardan her biri analiz birimi olarak ele alınmış ve sorulara verilen cevapların çözümlenmesi ile analiz temaları ortaya çıkarılmıştır. Analiz için önceden kodlar belirlenmemiş, sorulara verilen cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan temalar, analiz için temel oluşturmuştur.

Buna göre, yapılan analizin temel basamakları şöyle sıralanabilir:

1. Açık uçlu soru formundan elde edilen tüm veriler, NVivo7 analiz programına yüklendi. Bundan sonraki her adımda yapılan işlemler program aracılığıyla gerçekleştirildi.
2. Açık uçlu soru formunda sorulan sorulardan her biri, analizdeki temel kategorilerden biri olarak belirlendi ve her bir katılımcının her bir soruya verdiği cevaplar, sırasıyla bu kategorilere atandı.
3. Her bir kategori içindeki cevapların içeriğine göre temalar çıkarıldı.

4. Belirlenen bu temalar doğrultusunda, her bir kategori içinde alt kategoriler ve alt temalar oluşturuldu.
5. Oluşturulan bu temalarda öne sürülen/desteklenen argümanlar ortaya çıkartıldı.
6. Temalardan çıkarılan argümanlar tek tek ve birbirleriyle ilişkileri bağlamında incelenerek, bu argümanların kökenlerini oluşturan sosyal temsiller çıkartıldı.

Analizler üçüncü basamağa kadar araştırmacı tarafından tek başına yapıldı. Üçüncü basamaktan sonra uzman bir ikinci kişiye danışılarak, gerekli düzenleme ve değişiklikler yapıldı. Bu nedenle, analiz aşamaları her zaman yukarıda sıralandığı gibi ardıl bir biçimde gerçekleşmedi. Gerekli ve uygun görülen her durumda, mevcut kategori ve temalar tekrar gözden geçirilerek, üzerlerinde bir takım düzenleme ve değişiklikler yapıldı.

Böylece, araştırmanın temel amaçlarını elde etmek üzere hazırlanmış olan Açık Uçlu Soru Formu'ndaki 9 soru, araştırmanın bağımlı değişkeni olarak ele alınmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri ise Hudson ve Rickett Homofobi Ölçeği'nden elde edilen homofobi düzeyi puanları ("homofobi değişkeni") ile Açık Uçlu Soru Formu'ndaki demografik bilgiler kısmından elde edilen yaş, cinsiyet ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık düzeyine ilişkin bilgilerden ("demografik değişkenler") oluşmaktadır. Buna göre, açık uçlu sorulara verilen yanıtların bir önceki paragrafta anlatılan şekilde analiz edilmesiyle elde edilen bulgular, *homofobi değişkeni* ve *eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık düzeyi* açısından da değerlendirilmiştir.

III. BULGULAR

Bulguların sunumu, araştırmanın ‘Amaç’ kısmında belirtilen ‘araştırma soruları’ çerçevesinde yapılmıştır (Bkz. s.64). Buna göre, bulgular, sekiz ana başlık altında sunulmaktadır; her bir ‘araştırma sorusu’, başlıklardan birini oluşturmaktadır. İlk başlık altında ‘cinsel yönelim’ kavramına ilişkin bulgular verilirken, daha sonraki dört başlık altında sırasıyla ‘heteroseksüellik ve heteroseksüel bireyler’, ‘eşcinsellik ve eşcinsel bireyler’, ‘biseksüellik ve biseksüel bireyler’ ve ‘transseksüellik ve transseksüel bireyler’ hakkında elde edilen bulguların sunumu yapılmıştır. Son üç başlıkta ise yine sırasıyla ‘homofobi düzeyi’ ve ‘eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık düzeyi’ değişkenlerinin katılımcıların araştırma sorularına verdikleri cevaplarla ilişkileri incelenmiştir.

Elde edilen sonuçları daha organize bir biçimde sunabilmek adına, ‘cinsel yönelim’ kavramı ile heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik hakkında elde edilen bulguların sunulduğu ilk beş ana başlık çeşitli alt bölümlere ayrılmıştır. Böylece örneğin ‘cinsel yönelim’ başlığı altında, alt başlıklar halinde öncelikle “Cinsel yönelim nedir?” sorusuna verilen cevapların içerdiği tanım ve tariflerdeki argümanlar/ortak temalar/kategoriler ortaya konulmuş ve bu ortak argümanların tüm yanıtlar içerisindeki yüzdeleri verilmiş, sonrasında ise söz konusu argümanlar/ortak temalar daha ayrıntılı olarak anlatılmış ve her birine ilişkin örnek ifadeler genişçe yer verilmiştir. Bununla birlikte, tüm analiz ve değerlendirme sürecinin sonunda elde edilen *sosyal temsiller*, çalışmanın ‘Tartışma’ kısmında sunulmuştur. ‘Homofobi düzeyi’ ve ‘eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık düzeyi’ değişkenlerinin araştırma sonuçlarıyla ilişkilerinin sunulduğu son üç bölümde de elde edilen bulgular alt başlıklar halinde sunulmuştur.

Bulgular sunulurken mümkün olduğunca yorum yapmaktan kaçınılmış ve daha önce de söylediği gibi katılımcıların ‘Açık Uçlu Soru Formu’ndaki sorulara verdikleri cevapların içerdikleri temel argümanlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu argümanlar/ortak temalar, Nvivo7 analiz programı ile yapılan analiz sırasında elde edilen kategoriler çerçevesinde ortaya konulmuş ve her bir argümanı takiben katılımcıların verdikleri örnek cevaplara sıklıkla yer verilmiştir. Böylece okuyucuya katılımcıların cevaplarını doğrudan görme ve değerlendirme imkânı sunulmuştur.

Katılımcıların örnek ifadeleri verilirken, her bir ifadenin hangi katılımcıya ait olduğunu belirtmek üzere ifadeler numaralandırılmıştır. Böylece söz konusu ifadenin kaçınıcı katılımcıya ait olduğu, ‘Açık Uçlu Soru Formu’ndaki kaçınıcı sorunun cevabı olduğu ve katılımcının cinsiyeti anlaşılabilir. Buna göre, başında ‘001.E.1’ yazan bir ifade verildiğinde, bu kod, söz konusu ifadenin birinci katılımcının birinci soruya (“Sizin için cinsel yönelim kavramı ne anlama gelmektedir? Cinsel yönelim ne demektir?”) verdiği cevap olduğunu ve katılımcının cinsiyetinin erkek olduğunu belirtmektedir. Ya da örneğin ‘008.K.5’ kodu ise o ifadenin sekizinci katılımcının beşinci soruya verdiği cevap olduğunu ve katılımcının cinsiyetinin kadın olduğunu göstermektedir. Son olarak, katılımcıların örnek ifadeleri sunulurken, yalnızca ifadelerin orjinallerindeki yazım hataları düzeltilmiş, bunun dışında ifadeler aynen oldukları gibi aktarılmıştır.

III.1. Cinsel Yönelim

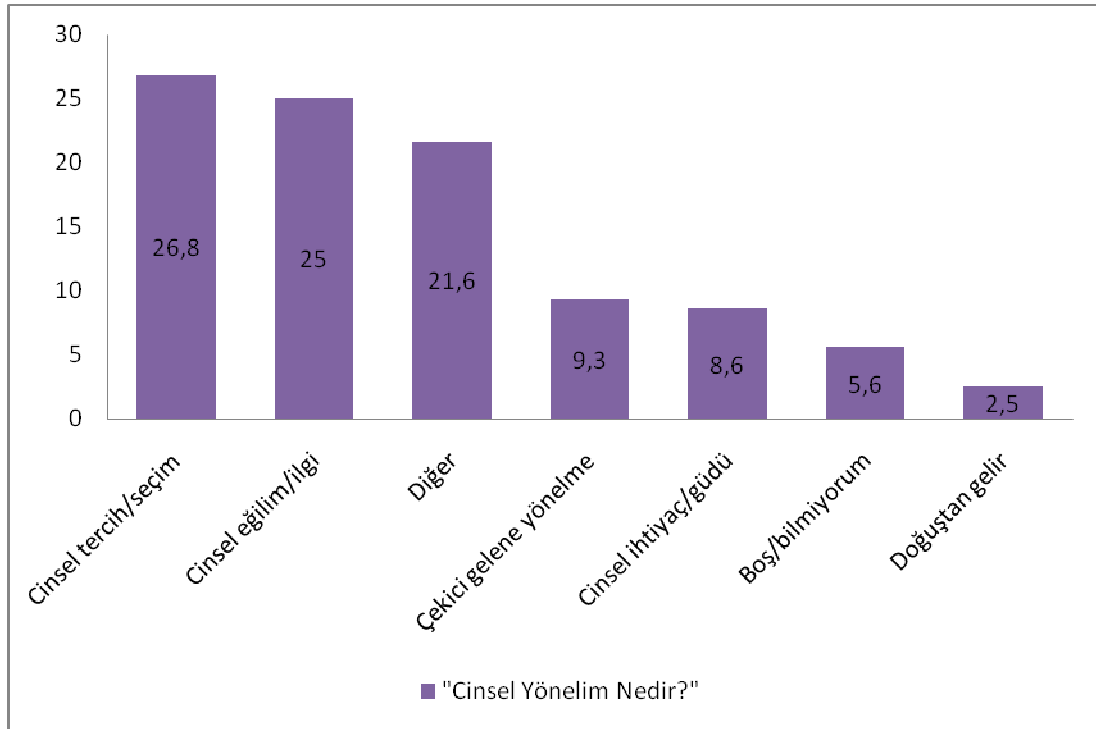
III.1.1. “Cinsel Yönelim Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri

Katılımcıların, “Sizin için cinsel yönelim ne anlama gelmektedir? Cinsel yönelim ne demektir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/kategoriler şu şekilde belirlenmiştir:

- Cinsel açıdan çekici gelen bireye/cinsiyete yönelmektir.
- Bir kişiye yönelik cinsel eğilim, arzu, ilgi ya da isteklerdir.
- Cinsel ihtiyaç, güdü, dürtü veya hormonlardan kaynaklanır.
- Cinsel tercih ya da seçimdir.
- Cinsel tercih ya da seçim değildir, doğuştan gelir.

Şekil 3.1’de, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Sizin için cinsel yönelim ne anlama gelmektedir? Cinsel yönelim ne demektir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir.

Şekil 3.1. Katılımcıların “Sizin için cinsel yönelim ne anlama gelmektedir? Cinsel yönelim ne demektir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

Görüldüğü gibi, katılımcıların en sık verdikleri cevap cinsel yönelimin bir “cinsel tercih veya seçim” olduğu yönündedir (%26,8). Cinsel yönelimin “bir başkasına yönelik cinsel eğilim, istek ya da ilgiyi” içerdiğini söyleyenlerin oranı ise %25’tir. Cinsel yönelim için “tercih değil, doğuştan gelir” cevabını veren katılımcıların oranı ise

%2,5 ile en alt düzeyde kalmıştır. Bu ortak temaların dışında kalan ve hiçbir kategoriye yerleştirilemeyen yanıtlar veren katılımcıların sayısı da oldukça fazladır (%21,6).

III.1.2. Cinsel Yönelimin Tanımı

III.1.2.1. Cinsel açıdan çekici gelen bireye/cinsiyete yönelmektir.

Bu kategori içerisinde yer alan yanıtlara göre, *cinsel yönelim*, bireylerin cinsel açıdan hoşlandıkları veya çekici buldukları cinsiyetten kişilere yönelmeleridir. Birey, hangi cinsiyeti çekici buluyorsa veyahut arzuluyorsa, cinsel etkinlik için de o cinsiyetten kişilere yönelmektedir.

- 008.K.1. Cinsel yönelim kişinin kendisine çekici gelen cinsiyete yönelmesidir.
- 014.K.1. Cinsel anlamda hoşlandığı beğendiği etkilendiği cinsle doğru yönelmedir. Mesela bir erkeğin kadına ya da erkeğe cinsel duygular besleyebilir. Kadına ya da erkeğe yönelmiştir.
- 091.E.1. İnsanın cinsel açıdan yakın bulduğu ayrıca arzusunun devreye girdiği yönelimdir.
- 274.K.1. Cinsel yönelim sanırım insanların cinsel olarak hangi cinsten hoşlandığını belirten şeydir, yani kadın, erkek ve her ikisi de olabilir.
- 291.E.1. Cinsel yönelim insanların, arzu nesnelere yönelik olan yönelmeleridir. Sözelimi bir heteroseksüelin arzu nesnesi karşı cins iken bir eşcinselin hemcinsidir vb.
- 302.K.1. Kişinin hayat boyu, cinsel anlamda yakınlık duyduğu cinsle karşı olan yönelimi cinsel yönelim olarak adlandırılabilir.
- 327.K.1. Bana göre cinsel yönelim, bireylerin cinselliklerini kime/neye yönelttikleri ile ilgili bir kavramdır. Bu noktada kişinin cinselliğine karşılık gelen özne önem kazanır.
- 350.E.1. Cinsel yönelim, kişinin cinsel çekim hissetme parametrelerinin tümüdür. Hangi cinsle nasıl bir cinsel çekim hissettiği, kişinin cinsel yönelimini belirler.

Cinsel yönelim, bireyin karşı cinsle ya da hemcinsine ya da her iki cinsle birden yönelmesidir. Bireylerin, cinselliği yaşamak için herhangi bir cinsiyete yönelmeleridir.

- 040.E.1. Cinsel yönelim, cinsellik adı verilen eylemin herhangi bir cinsiyete (karşı ya da hemcinslerine) yönelimidir.
- 062.E.1. Karşı cinsle karşı yönelimdir.
- 073.E.1. Kızlara yönelim.
- 126.K.1. İnsanların karşı cinsle veya kendi cinslerine olan yönelimidir.
- 155.E.1. Bireyin cinsel olarak herhangi bir şeye yönelmesidir.
- 161.K.1. Cinsel olarak hemcinsine ya da karşı cinsle yönelim.
- 188.K.1. Kişinin belli bir cinsiyete olan yönelimidir.
- 241.E.1. Cinsel birliktelik için yönelim.

281.K.1. Kadın veya erkek bireylerin cinsel ve duygusal, romantik etkileşim için yöneldiği cins demektir. Benim için kısmı da aynen tanımın karşılığıdır.
287.K.1. Cinsel yönelim, kişinin cinsel çekiciliği hemcinsine veya öbür cinsine veya her ikisine de hissetmesi durumudur. Ayrıca “cinsel tercih” değil de “cinsel yönelim”i kullanıyor olmanız çok güzel ve doğru olan, sevindim.

III.1.2.2. Bir kişiye yönelik cinsel eğilim, arzu, ilgi ya da isteklerdir.

Cinsel yönelim, bir kişiye veya cinsiyete yönelik cinsel eğilim, arzu, ilgi ya da istekleri ifade eden bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu cinsel eğilim, arzu ya da ilgi karşı cins, hemcins ya da her ikisine birden olabilir.

009.K.1. Cinsel yönelim herhangi bir cins ya da ikisine birden cinsel arzu duymaktır. Cinsel olarak uyarıldığı cins yönelir birey.
010.K.1. Cinsel olarak bir kişiye ilgi duymaktır.
012.K.1. Cinsel yönelim, bireyin cinsel olarak ilgilendiği cinstir. Bu bireyin karşı cinsi olabileceği gibi hemcinsi de olabilir.
018.E.1. Kişinin cinsel isteklerini kendi isteğine göre yönlendirmesine cinsel yönelim denir.
032.E.1. Karşı cins veya kendi cinsinden hoşlanma ya da ilgi duyma.
066.K.1. Cinsel eğilim.
072.E.1. Herhangi bir cinsten olan kişinin bir cins yönelip ilgi duymasıdır.
089.K.1. Bireyin hangi cins ilgi duyduğu ile ilgili bir kavramdır.
094.E.1. Karşı cins veya aynı cins ilgi duymak.
103.E.1. Kişinin cinsel ilgisinin cinslere yönelimi. Kişinin kendini tanımlamada kullandığı cinslere özgü yönelimler.
114.K.1. Cinsel yönelim kişinin kadın ya da erkek olmasına bağlı olarak; karşı cinsine ya da kendi cinsine duyduğu cinsel istektir.
133.E.1. Hangi cinslere ilgi duyduğudur.
177.K.1. Fiziksel olarak beğenilen, arzu edilen kişiye cinsel olarak yakınlaşma isteğinde bulunmaktır.
186.K.1. Kişinin hangi cinsiyetten bireylere ilgi duymasıyla ilgili bir kavram. Kendi cinsiyetinden de olabilir, karşı cinsten de olabilir.
202.K.1. Kişinin karşı cins ya da hemcinsine yönelik cinsel içerikli duygularını çağrıştırmaktadır. Yani “heteroseksüellik” ya da “homoseksüellik”...
210.K.1. Kişilerin seksüel ilgilerine göre sınıflandırılması anlamını çağrıştıır, esas olan seksüel veya asexüel olmaktır. Cinsel yönelim, kişilerin seksüel ilgilerinin hangi cins veya cinslere yönelik olduğuyla ilgilidir.
213.E.1. Bir insanın hayatında genel olarak hemcinsini ya da karşı cinsini ya da her ikisini de duygusal ve bedensel arzulanması üzerine tanımlamasıdır.
225.E.1. Cinsel olarak arzuladığımız birey ve bu bireyin cinsiyeti.
288.K.1. Kişinin cinsel olarak bir kişi ya da nesneye karşı duyduğu cinsel istek demektir. Bu kişinin karşı cinsi, hemcinsi ya da herhangi bir nesne olabilir. Bu şeylere yönelik fiziksel olarak uyarılması sonucu o şeye yönelik cinsel isteklerde bulunması, uyarılması.

Ayrıca bazı katılımcılara göre cinsel yönelim, sadece karşı cinse yönelik cinsel arzu, ilgi veya eğilimleri ifade etmektedir. Bunun dışında bir yönelimin olduğu pek düşünülmemektedir.

- 054.E.1. Bana göre cinsel yönelim, karşı cinse olan şehvet ve arzu duymamıza sebep olan yönelimdir.
- 081.K.1. Eğilim (karşı cinse).
- 088.E.1. Karşı cinse duyulan ilgi.
- 096.E.1. Bir insanın karşı cinse olan ilgisi.
- 138.K.1. Normal olarak cinsel yönelim, bir kadının erkeğe karşı bir kadının erkeğe karşı cinsel açıdan ilgi duymasındır. Nadir olarak genetik nedenlerle yanlış yönelme olabilir. Normalin dışında olan cinsel yönelmenin arkadaş çevresi, özenti veya “kötü olaylar” sonucunda bireylerin böyle bir dönüşüme doğru yöneldiklerini düşünüyorum.
- 139.E.1. Karşı cinse karşı duyulan arzular.
- 192.K.1. Benim için cinsel yönelim bir erkeğe ilgi duymaktır.
- 230.E.1. Cinsellik kelimesinin kökü olan cins yani karşı cinslerin birbirlerine eğilimi geliyor aklıma.

III.1.2.3. Cinsel ihtiyaç, güdü, dürtü veya hormonlardan kaynaklanır.

Cinsel yönelim, bireylerin cinsel ihtiyaçları, güduları ve dürtülerinden ya da hormonal etkilerden kaynaklanmaktadır. Bireyler cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, güdusal veya dürtüsel isteklerini gidermek için cinsel yönelim sergilerler. Bu cinsel ihtiyaç, herhangi bir cinsiyete yönelik olabilir.

- 026.E.1. Her insanın en temel ihtiyacıdır. Mutlaka olması gerekir.
- 052.E.1. Ben bu kavramı duyduğumda aklıma cinsel ilişki gelmektedir. Bana göre bu kavram iki kişinin bedenlen birbirine yaklaşması anlamına gelmektedir. Cinsel yönelim = seks.
- 063.E.1. İnsanların doğal ihtiyaçlarını karşılaması demek. Bu bir ihtiyaçtır. Giderilmesi gerekir.
- 076.E.1. Vücudun cinsel yönde ürettiği hormonların giderilmesi.
- 086.K.1. Cinsel ihtiyaç olsa gerek.
- 111.K.1. Cinsellik kurabileceğimiz, seks yaşayabileceğimiz kişi ve cinsiyeti.
- 169.K.1. Cinsel dürtülerinin harekete geçmesi.
- 212.K.1. Doğal ihtiyaçtır kısacası. Nasıl ki açlık, susuzluk bir ihtiyaç ise cinsel yönelim de öyledir.
- 247.K.1. Cinsel güdülerin doyurulması amacıyla ortaya çıkan eğilimlerdir.
- 283.E.1. Kişinin cinsel ihtiyaçlarını karşılama isteği.

Yine kimi katılımcılar, bireyin cinsel ya da güdüsel isteklerinden kaynaklanan cinsel yöneliminin, yalnızca karşı cinse yönelik olarak ortaya çıktığını ifade etmişlerdir.

- 019.K.1. Kadının ya da erkeğin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak için birbirlerine ihtiyaç duymasıştır.
- 033.E.1. Cinsel yönelim organizmanın içgüdüleriyle karşı cinsle ilişki kurmak istemesidir.
- 053.K.1. Doğuştan gelen bir güdü.Tanrının insanlara verdiği bir özelliktir. Kadının erkeğe, erkeğin kadına yönelmesi.
- 095.E.1. Bay ve bayanın birbirlerine karşı duyduğu güdü.
- 127.K.1. Hormonların etkisiyle karşı cinse duyulan yakınlık.
- 131.K.1. Cinsellik insanın karşı cinse karşı duygusal yaklaşımının, hormonları etkisinde şekillenmesidir.
- 143.E.1. Hormonların etkisiyle karşı cinse ilginin artması.
- 272.E.1. Cinsel yönelim bence karşı cinse karşı, karşı konulamaz bir dürtüdür... Ama çok dikkat edilmesi gerekir bence bu dürtüye, bastırmak psikolojik rahatsızlıklara,bastırmamak da toplum tarafından kişiye karşı kötü bakış açısı getirir diye düşünüyorum.
- 360.E.1. Canlıların karşı cinse gösterdikleri ihtiyaç...

III.1.2.4. Cinsel tercih ya da seçimidir.

Cinsel yönelim, bireylerin cinsel tercihleri veya seçimleri bağlamında ele alınmalıdır. Buna göre, cinsel yönelim, bir kişinin duygusal ve cinsel birliktelik için hangi cinsiyetten bireyleri tercih ettiğini gösterir. Bu tercih/seçim, karşı cinsten bireylere yönelik olabileceği gibi aynı cinsten kişilere ya da her iki cinsiyetteki bireylere yönelik de olabilir.

- 002.K.1. cinsel yönelim, bireyin cinsel anlamda tercih ettiği cinsiyettir. Kişi karşı cinsten biriyle beraber olabileceği gibi hemcinsiyle de beraberlik yaşayabilir.
- 003.K.1. cinsel yönelim, cinsel tercihi demektir kişinin. Örneğin kişinin cinsel tercihi, yönelimi homoseksüel olabilir, lezbiyen olabilir, sadist olabilir, mazoşist olabilir. Cinsellikteki tercihleridir.
- 007.K.1. Cinsel yönelim bir bireyin cinsel açıdan seçiminin ne olduğudur. Cinsel açıdan hangi bireylere ilgi duyduğudur.
- 011.K.1. Bir bireyin cinsel eylemlerde hangi cinse yöneldiği. Yani cinsel eylemlerde erkeği mi yoksa bayanı mı seçeceği.
- 013.K.1. Cinsel yönelim kavramı bireylerin üreme, soyunu devam ettirme ve haz alma bakımlarından yapacağı seçimleri belirlemede yardımcı olur.
- 015.K.1. Cinsel ihtiyacı doyumak için ya da cinsel ilişkiyi yaşamak için seçilen cinsiyet.
- 045.E.1. İnsanların tercih ettikleri cinsel yön.
- 050.E.1. İnsan olgunlaştıkça bazı ihtiyaçları da artıyor, bunun içinde cinsellik de var. Cinsel yönelim de insan hangi cinsi seçeceğini belirler.

- 065.K.1. İnsan doğası gereği sevmek ve sevilmek ister. Bu yüzden de kendi cinsine, diğer cinse, hepsine, birine ilgi duyar. Yani seçimidir. (cinsel seçimi)
- 102.K.1. Cinsel yönelim, cinsel tercih anlamına gelmektedir. Hangi cinsle ilgileneceği (sevgi, seks, vs.) yönündeki tercihidir.
- 104.E.1. Cinsel tercih.
- 156.E.1. Bireyin cinsi duygularla seçtiği taraf, tercih ettiği seksüel alandır.
- 199.E.1. Bireyin kendi cinsel tercihleri doğrultusunda yönelim göstermesi anlamına gelir. Birey kendi tercihleri doğrultusunda, istekleri, arzuları doğrultusunda cinsellik yaşar.
- 203.K.1. Kişilerin cinsel obje olarak kimi tercih ettiklerine dayalı bir kavramdır.
- 233.E.1. Cinsel yönelim insanların cinsel tercihine işaret eder. Tercih deyince belirlemek, tanımlamak işin içine giriyor. Sınıflandırmadan insanlar istedikleri gibi davransa, cinsel yönelim kavramı olmazdı.
- 257.K.1. Kişinin cinselliğe bakış açısı, cinselliğin onun için ne ifade ettiğidir. İnsanların cinsel tercihleri cinsel yönelimlerini doğurur. Biseksüellik, eşcinsellik gibi terimler, cinsel yönelimler sonucu oluşmuştur.
- 309.E.1. Cinsel yönelim, bireyin cinsel kararıdır. Hayatını hangi cinsel kimlik üzerinden sürdüreceğine birey bu yönelimiyle karar verir. Cinsel kimlik, toplumun dayattığı iki tercih arasında kalmadığı zaman tam anlamıyla bir cinsel yönelimin olacağı kanısındayım.
- 313.K.1. Cinsel anlamdaki tercihleri kapsar. Bu anlamda nasıl tercihlerinizin olduğuna göre de cinsel hayatınız yön bulur. Hangi cinsiyete karşı ilgi ve eğiliminizin olduğu ortaya çıkar.
- 346.E.1. Cinsel yönelim bir bireyin cinsel tercihinin cinsel açıdan ilgi duyduğu diğer bireylerin cinsiyetlerine göre tanımlanmasıdır. İkincil olarak duygusal eğilimleri de kapsamaktadır.

III.1.2.5. Cinsel tercih ya da seçim değildir, doğuştan gelir.

Bu kategorideki yanıtlarda cinsel yönelim, bir tercih ya da seçimden ziyade, kişinin seçemediği, doğuştan gelen bir durum olarak ifade edilmiştir. Buna göre, cinsel yönelim biyolojik, genetik, hormonal ve bazı durumlarda da psikolojik kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır.

- 110.E.1. Kişinin doğuştan gelen, genetik kaynaklı yönelimi.
- 244.K.1. Doğuştan olan bir şey olduğunu düşünüyorum. Birey cinsiyet olarak kız ve erkek diye ikiye ayrılmış olsa da bunun biyolojik ya da psikolojik olarak farklı kotalara? kayabildiğini düşünüyorum.
- 259.E.1. Kişinin seçmediği (doğuştan gelen) bir durumdur.
- 267.K.1. İnsanın cinsel olarak hangi cinsi çekici bulduğu anlamına gelir. Doğuştan hormonların etkisiyle olduğu gibi çocukluk travmalarının da bunda etkisi olabilir.
- 306.E.1. Bir kişinin doğa durumundan kaynaklı cinsel eğilimi. Doğa durumundan gelişi nedeniyle bir tercih değildir.
- 307.K.1. Bence... İnsanların 'cinsel tercih' olarak yanlış bir şekilde kullandıkları, kişinin doğumuyla birlikte gelen, bir tercih olmayan ve o kişinin cinsel olarak karşısındaki kişiye duyduğu çekimi niteleyen bir ifadedir. Bu çekimin hangi cinse karşı olduğunu anlatır daha çok. Cinsel yönelim aynı saç rengi, göz rengi, boy

uzunluğu gibi bir özelliktir. Nasıl siyah saç, sarı saç, kahverengi saç olabiliyorsa, Heteroseksüel, homoseksüel, biseksüel gibi cinsel yönelimler de olabilir. Bunlardan hiçbiri hastalık değildir, kişi durumundan memnun olduğu sürece tedavi edilecek bir şey değildir.

318.E.1. Kişiyeye cinsel ve duygusal yönden çekici celen cinsiyete göre belirlenen ve seçime dayalı olmayan bireysel bir özellik. Örneğin, erkeklere ilgi duyan bir erkeğin cinsel yönelimi eşcinselliktir diyebiliriz. Bu bakımdan gey, lezbiyen, transvesti ve transseksüel kavramları birer cinsel yönelimdir.

III.1.2.6. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Yukarıda sıralanan ortak temaların/söylemlerin dışında kalan cevaplara bakıldığında, “cinsel yönelim” kavramının ne kadar farklı şekillerde algılanabildiği ortaya çıkmaktadır. Bu farklı kavramsallaştırmaların, çoğu zaman kavrama ilişkin eksik, yetersiz ya da yanlış bilgilenmeler veya kulaktan dolma fikirlerden kaynaklandığı görülebilir.

Buna göre, tamamen alakasız olmayan, ancak kavrama ilişkin mevcut bilgi düzeyinin yetersizliğini ortaya koyan bazı yanıtlar şu şekildedir:

017.K.1. Her sağlıklı gencin belli bir yaşa geldikten sonra yaşaması gereken insani bir faaliyettir.

021.K.1. Kişinin kendini cinsel olarak nasıl hissettiği ve ona göre davrandığı hal.

022.K.1. Bireyin ilgi duyup içinde istek oluşturduğu kişiler cinsel yönelim anlamına gelir.

028.E.1. Konulara cinsel yaklaşım.

031.E.1. İki karşı cinsin birleşime geçmesi.

044.E.1. İyi ya da kötü yönde şöyle özetlersek baskı altında cinselliği içerde yaşamak ve baskı altına almadan dışarıya aksettirerek yaşamak.

047.E.1. Kişinin cinsel arzu ve istekleri altında kaldığı psikolojik bir durumdur.

097.E.1. Cinsel yönelim kişinin kadın veya erkek olarak toplumdaki ve özel yaşamındaki cinselliğidir.

106.K.1. kişinin cinselliğe yönelik harekete geçme durumudur. Gerek düşünsel olarak, gerekse bedenen harekete geçmesidir.

141.E.1. Cinselliğe ilgi duymak. Hangi tür insana ihtiyaç ilgi duyduğu...

173.K.1. Cinsel yönelim ilişki yaşamaya olan ilgidir.

174.E.1. Kişinin kendi cinsel kimliğini keşfedebilmesidir.

184.K.1. Cinsel yönelim kavramı ile heteroseksüellik kavramı daha çok bağdaştırıyor kafamda. Homoseksüellik, Biseksüellik daha uzak ve anlamsız geliyor galiba.

204.E.1. Karşıt cinslerin birbirlerinin bedenlerine haz duyması, cinsel anlamda o bedeni istemesidir.

249.K.1. kişinin kendini cinsel olarak nasıl ifade edebileceği ve cinsel olarak nerde görmek istediği yönelimdir.

304.E.1. İnsanların cinsel yöneliminden bahsedeceksek, bir insanın karşı cinsiyette mi, aynı cinsiyette mi, ve canlının üremesine yol açan şekilde mi yoksa tamamen fiziksel zevk ihtiyaçlarının doyumuna yönelik olarak mı cinsellik yaşamını belirleyisidir.

333.K.1. Kişinin cinsel duygu, düşünce ve eylemlerini yaşamayı arzu ediş biçimi ya da yönüdür.

340.E.1. Kendisini ileride tanımlarken kullanacağı cinsel rol model seçimi ve bu role uygun seksüel ilgi.

Bu tür cevapların bir kaçında ise cinsel yönelim, daha çok eşcinsellikle ilişkilendirilmiş veya karıştırılmıştır.

060.E.1. Eşcinsellik. Farklı cinse (kendinden farklı) özenme, yönelme.

079.E.1. Eşcinsellik veya karşı cinse duyulan ilgi.

223.E.1. Cinsel yönelim kavramı, karşı cinsten çok hemcinsine eğilimli olmak demektir.

Diğer yandan, eksik ve yetersiz bilgi düzeyinin olumsuz imajlarla bir araya geldiği cevaplara örnek verecek olursak:

024.E.1. Ahlıksızlık olarak değerlendirenler var. Bunun olması cinsel yönelimde aşırıya kaçılmasıyla olur.

046.E.1. Cinselliğin ayak altına alınması. Cinselliğin yaşanmaması.

353.E.1. Cinsel yönelim bence dahil olduğu cinsiyetten daha çok karşı cinsiyete ilgi duyan, fiziksel yapısıyla karşı cinse benzemeye çalışan psikolojik sorunlu kişilerdir..

354.E.1. Şöyle ki bunun farklı nedenleri vardır, yönelmenin sebebinin psikolojik olduğu da söylenir. Küçük yaştaki psikolojiyi bozabilecek eylemler, ebeveynlerin davranış biçimleri, ileriki yaşlarda özentilikle de bu yönelim gerçekleşebilir.

Kavramla hiçbir ilgisi bulunmayan ve tamamen bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanıtlar ise şu şekildedir:

080.K.1. Hiçbir anlama gelmiyor.

082.K.1. Kalbinin atması sonucu karşıdakini de kendini de bedenen uygun bulma.

083.E.1. Cinsel yönelim gençlerin ve bireylerin bu konu hakkındaki görüşleridir.

130.K.1. Cinse yönelim, karşı cinse karşı zaafının bulunması.

153.E.1. Evlendiğim kişiye helal dairede ilgi duymamdır.

159.E.1. Avını gören aslan misali amacına ulaşmak için elinden geleni yapmaktır.

221.K.1. Özgürlüktür.

226.K.1. Erkek.

234.K.1. Özgüven.

243.E.1. Çoğunlukla talep edilen cins.

263.E.1. Üremem bazında, uyuma dayalı yaklaşımlar bütünü.

270.E.1. İnsan iradesidir.

Bunların dışında, toplumun cinselliğe yönelik bakışına ve tutumuna dair eleştiri veya değerlendirmelerin yapıldığı yanıtlar da vardır.

178.E.1. Kişi bireyselliğinin, genel toplumsal yargılara karşı yapmış olduğu bir zaferdir.

216.E.1. Cinsel yönelim, erk olanın kavramsallaştırılmasıdır. Benim cinsel yönelimim değil, toplumsal ve bireysel cinselliğim var.

278.E.1. Cinsel yönelim kavramı, cinsel yönlendirmenin tam tersidir. İnsanın, kendi kararını yapısal, belki de en temel bedensel düzlemlerden birinde kendisinin vermesidir.

III.2. Heteroseksüellik ve Heteroseksüel Bireyler

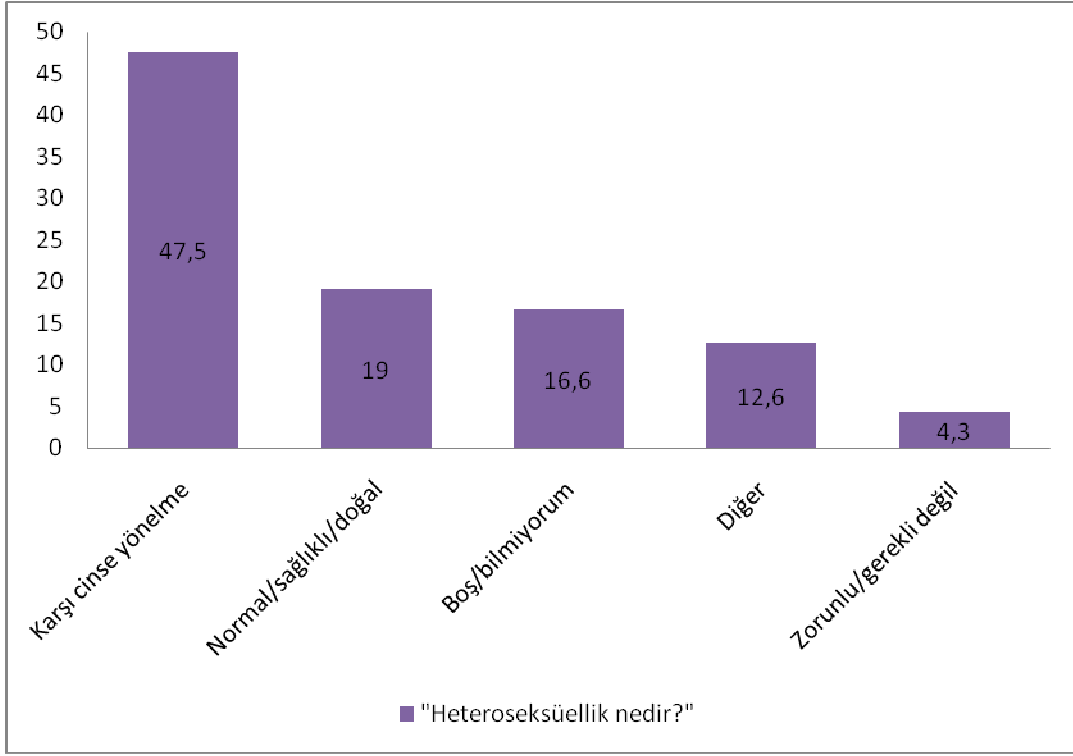
III.2.1. “Heteroseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri

Katılımcıların, “Heteroseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce heteroseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/kategoriler şu şekilde belirlenmiştir:

- Karşı cinse yönelmek, ilgi duymaktır.
- Normal, sağlıklı, olması gereken ya da doğal olan cinsel yönelimdir.
- Zorunlu ya da gerekli değildir, olumsuz yanları da olabilir.

Şekil 3.2’de, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Heteroseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce heteroseksüellik nedir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir. Görüldüğü üzere, katılımcıların yarıya yakını (%47,5) “Heteroseksüellik nedir?” sorusunu “karşı cinse yönelmek ya da ilgi duymak” şeklinde yanıtlamışlardır. Katılımcıların %19’u heteroseksüelliği “normal, sağlıklı, doğal veya olması gereken cinsel yönelim” şeklinde tarif ederken, %4,3’lük küçük bir kısmı ise heteroseksüelliğin zorunlu ya da gerekli olmadığını ve bazı olumsuz yanlarının bile olabileceğini belirtmişlerdir.

Şekil 3.2. Katılımcıların “Heteroseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce heteroseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

III.2.2. Heteroseksüelliğin Tanımı

III.2.2.1. Karşı cinse yönelmek, ilgi duymaktır.

Heteroseksüellik, bireyin karşı cinsten kişileri çekici bulması ve cinsel/duygusal birliktelik için sadece karşı cinsiyetten olan bireylere yönelmesi anlamına gelmektedir. Buna göre, söz konusu bireyin cinsiyeti erkekse kadınları, kadınsa erkekleri çekici bulacak ve cinsel etkinlik için ona yönelecektir.

001.E.2. Farklı cinsiyete karşı cinsel istekler duymak, karşı cinsle ilgilenmek, karşı cinse karşı duygusal yoğunluk yaşamak.

002.K.2. Heteroseksüel bireyler karşı cinsi çekici bulan ve sadece karşı cinsle birliktelik yaşayan bireylerdir.

006.K.2. Kendi biyolojik cinsiyetinin karşıtı olan cinse ilgi duymaktır. Kadınsa erkeğin cinsel birliktelik ve sevgili, eş, partner olarak seçilmesi; erkekse kadının partner olarak seçilmesidir.

011.K.2. Bir cinsin, karşı cinsine ilgi duyması ve cinsel deneyimlerini karşı cinsiyle yaşaması.

- 018.E.2. Kişinin sadece karşı cinse ilgi duymasıdır.
- 051.E.2. Heteroseksüel, aynı cins olmayan kişilerin birbirine karşı duymuş olduğu cinsel eğilimdir. Homoseksüellikle karıştırmamak gerekir.
- 060.E.2. Kişinin karşı cinsle ilişkiye girmesi.
- 106.K.2. Bir kadın ve bir erkeğin birleşmesidir. İlişkide karşı cinsin tercih edilmesidir.
- 110.E.2. Cinsel yönelimin karşıt cinse doğru olması.
- 121.K.2. Kadının erkeği, erkeğin kadını cinsel olarak çekici bulması. Ayrıca zamanını, emeğini, aşkını karşı cinse yönlendirmek.
- 180.K.2. Bireyin karşı cinse ilgi duyması. (cinsel, romantik bağlamda)
- 196.K.2. Cinsel ve duygusal doyumunu karşı cinsi ile paylaşma.
- 200.K.2. Kişinin karşı cinse ilgi duyması, ondan hoşlanmasıdır. Toplumumuzda en yaygın cinsel tercihtir.
- 209.K.2. Biyolojik olarak kadın olan bir insanın “cinsellik” yaşamak için biyolojik olarak erkek, erkek olanın kadın tercih etmesi.
- 259.E.2. “Düzcinsel” diye Türkçeleştirilebilir mi emin değilim, ama ilk anda bu imgeyi uyandırıyor. Kişinin cinsel eğiliminin karşı cinse yönelik olması demek.
- 264.E.2. Cinsel ya da romantik açıdan karşı cinse duyulan ilgi.
- 287.K.2. Heteroseksüellik diyince toplumun baskın tarafı aklıma geliyor. Heteroseksüellik, yalnızca karşı cinsiyetten kişilere karşı cinsel ya da duygusal çekim duyulmasıdır.
- 314.K.2. Aklıma ilk gelen karşı cinsten hoşlanma durumu gelmekte olup bence heteroseksüellik cinsel yönelimi ve buna uygun olarak fizyolojik uyarılmaları karşı cinse yönelik olan insan gruplarını tanımlayan bir tanımdır.
- 322.E.2. Düz cinsellik. Bireyin cinsel açıdan karşıcinse ilgi duyma durumu.
- 351.E.2. Duygusal ve cinsel açıdan karşı cinsle etkileşimde bulunmak ya da hissetmek.

III.2.2.2. Normal, sağlıklı, olması gereken veya doğal olan cinsel yönelimdir.

Heteroseksüellik, normal olan ve toplum tarafından onaylanan, böylece de en yaygın cinsel yönelim olarak ifade edilmektedir. Bu onaylamanın temelinde ise heteroseksüelliğin, insanın biyolojik cinsiyetine ve yaratılışına uygun olduğu düşüncesi yatmaktadır. Bu doğaya veya yaratılışa uygun olma durumu, beraberinde heteroseksüelliğin biyolojik ve psikolojik olarak sağlıklı olan cinsel yönelim olduğu düşüncesini de getirmektedir.

- 027.K.2. Normal olandır. Karşı cinslerin birbirlerine ilgi duyması.
- 035.K.2. Karşı cinsten hoşlanan kadın ya da erkek. Yani toplum genelince normal olarak kabul edilen.
- 053.K.2. Kadının erkeği, erkeğin de kadına cinsel duygular beslemesi. Yaratılışa uygun olarak.
- 088.E.2. Normal bir cinsellik kavramı.

- 097.E.2. Karşı cinsten insanlara duyulan ilgidir yani toplumun normal kabul ettiği cinsel davranışların ve uygulamaların olması halidir. Yani kadının erkeği, erkeğin de kadını sevmesidir (duygusal ve cinsel olarak).
- 100.E.2. Normaldir.
- 119.K.2. Cinsel ilginin karşı cinse yönelmiş olmasıdır. Kişinin biyolojik cinsiyetine uygun cinsel yönelimi olması.
- 131.K.2. Sağlıklı olup, karşı cinse karşı cinsel yönelimi olan insanlardır. Bence normal ve sağlıklı olan budur.
- 164.K.2. Normal olan budur. Karşı cinse ilgi duymak onla beraber olmak.
- 205.K.2. Karşı cinsle ilgilenmek. Bence en sağlıklı ilişki heteroseksüel ilişkidir.
- 220.K.2. Bireyin karşı cinsinden hoşlanmasıdır. Toplum tarafından normal karşılanandır.
- 263.E.2. Doğa kurallarına uygun, üremeye yönelik ilişkidir.
- 271.K.2. Normal olarak kabul edilen, bir cinsin karşı cinse “cinsel yönelim” göstermesidir.
- 275.K.2. Toplumca “normal” sayılan, sadece karşı cinsle cinsellik yaşayan birey.
- 283.E.2. Bireyin karşı cinse duyduğu ilgidir Heteroseksüellik tabiatın kanunudur insan doğası gereği karşı cinse ilgi duymalıdır.
- 332.K.2. Toplumdaki normal ve doğru görülen cinsel yönelim tercihtir.
- 336.K.2. Karşı cinsiyetten kişilerin çekici bulunması, cinsel nesne olarak tercih edilmesi. En çok rastlanan, ‘doğal’ kabul edilen cinsel tercihtir.
- 346.E.2. Karşı cinse ilgi duyan bireyler. Normal olan cinsel yönelimdir. Evrimsel açıdan ve sosyal kurumlar açısından.
- 349.E.2. Karşı cinse karşı ilgi duymak. Bana göre doğal, sağlıklı, çekici ve güzel olan.

Normal ve sağlıklı olduğu düşüncesinin yanı sıra, heteroseksüelliğin gerekli olduğu fikri de ifade edilmektedir. Buna göre, heteroseksüelliğin üreme, soy devamı veya sağlıklı bir toplumsal yapının oluşabilmesi için gerekli ve önemli olduğu ifade edilmektedir. Bu yaygın görüş, heteroseksüelliğin hemen hemen tüm toplumlar tarafından desteklenen tek cinsel yönelim olmasını da beraberinde getirmektedir.

- 009.K.2. Bireyin karşı cinse ilgi duymasındır. Toplumda normal kabul edilen yönelim de budur. Üreme ve soy devamı için de heteroseksüel ilişkiler gereklidir.
- 012.K.2. Heteroseksüellik, bireylerin cinsel yönelimlerinin karşı cinse olmasıdır. Heteroseksüelliğin insan soyunun devamı olması için gerekli olması nedeniyle günümüze kadar bu ilişki türü neredeyse tüm toplumlarda desteklenmiştir. Aksi durumlar toplum sağlığına (!) zarar vereceği için şiddetle yasaklanmıştır. Diğer ilişki türleri gizli bir biçimde yaşanmıştır. Günümüzde hala diğer ilişki türlerine karşı olan tutumlar bu tercihleri olan kişilerin sosyal yaşamlarına çeşitli engeller yaratmaktadır. Heteroseksüellik bireylerin kendi tercihlerini istedikleri gibi yaşamasını engellediği için toplumun edep sopalarından biridir.
- 067.K.2. bir kadın ve erkeğin karşılıklı etkileşimden doğan ilişki. Olması gereken ilişki.
- 175.K.2. Toplumun gerekliliği, getirdiği belki de. Doğal olanı yaşama. ama insanlar bunu bilinçli mi tercih ediyor diye bir soru geliyor aklıma. Öğrenileni yaşama söz konusu gibi.

- 273.K.2. Kişinin hem duygusal hem de cinsel anlamda karşı cinse ilgi duymasıdır. Olması gereken de sanırım bu olmalıdır.
- 321.E.2. Karşı cinse ilgi duyan, toplumca kabul görmüş ve onaylanan – desteklenen ilişki biçimi. Kısaca kadın-erkek ilişkisi.
- 324.K.2. Karşı cinse ilgi duymadır. Olması gereken budur.
- 356.E.2. Üremenin tek doğal yolu olup, doğaya en uygun cinsel yönelimdir. Normal insanların cinsel yaşantısı geliyor aklıma...
- 357.E.2. Olması gereken cinsellik şekli

III.2.2.3. Zorunlu ya da gerekli değildir, olumsuz yanları da olabilir.

Heteroseksüellik, her ne kadar çoğunluk tarafından normal ve sağlıklı olan cinsel yönelim şekli olarak görülse de aslında zorunlu, gerekli ya da doğal olmak durumunda değildir. Bu anlayışa göre, heteroseksüellik, diğer tüm cinsel yönelimlerle aynı konumda bulunan ve diğerleri gibi tercih olarak görülmesi gereken bir yönelimdir. Hatta diğer yönelimler olmadan, heteroseksüelliğin de bir anlamı olmayacaktır.

- 014.K.2. Kendi cinsiyetimizden olmayan kişiye karşı cinsel istek duymak. Kadının erkekten ya da erkeğin kadından etkilenmesi hoşlanması. Herkese göre genelde normal olan bu tercihtir. Bana göre herkesin seçimi kendinedir, kimseyi ilgilendirmez.
- 216.E.2. Heteroseksüellik homoseksüellik ile eşzamanlı olarak var olmuştur, birbirlerini var ederler. Birisi olmazsa diğeri anlamsızdır.
- 217.K.2. Ayrı cinsten iki kişinin ilişkide olmasıdır. Toplum tarafından da normal görülen budur ama bence eşcinsellik gibi heteroseksüellik de bir tercih meselesidir.
- 233.E.2. Genel kaniya göre düz (straight), normal (erkek-kadın) ilişkisine ilgi duymayı çağırıştırıyor. Ben tanımlamalara karşı olduğum için benim için heteroseksüelliğin bir anlamı yok bana göre. (burada ilişki, yalnızca cinselliği çağırştırdığı anlamda değil.)
- 261.K.2. Karşı cinse yönelim duymaktır. Doğanın kanunu olduğu yalandır.
- 262.K.2. Heteroseksüellik bir tercihtir.
- 281.K.2. Toplumca ‘normal’ olarak kabul edilen bir kadının bir erkekten, bir erkeğin de kadından cinsel ve duygusal ve romantik olarak haz almasıdır. Romantik partner olarak karşı cinsi tercih etme durumudur. Bence, heteroseksüellik toplumca ‘normal’ olarak kabul edilen ama sadece nicel fazlalıktan bu şekilde etiketlendiğine inandığım cinsel yönelimlerden sadece biridir.
- 319.K.2. Hetersoksuellik karsi cinsi duygusal ve cinsel olarak sevme durumu. Egemen cinsel yönelim. İnsanların varoluşla beraber geldiğine inandıkları yada üzerine hiç düşünmedikleri karşı cinsi sevme durumu.

Heteroseksüelliğin, çoğunlukla düşünülenin ve belirtilenin aksine, olumsuz ve/veya eleştirilmesi gereken bazı yönleri de vardır.

117.K.2. Sadece karşı cinsten hoşlanan kişilere denir. Ama straight (str8 diye de bilinir) kavramıyla çok özdeştir. Yani ağır heteroluğu, homofobiye çağırır. Aslında çağırılmamalıdır.

174.E.2. Cinsel anlamda kişinin karşı cinsi arzuluyor olmasıdır. Homofobiye dönüşebilecek kadar sert görünüşleri de vardır.

307.K.2. Bence... Kişinin karşı cinsi çekici bulmasıdır. Kadın-erkek birlikteliğidir. Karşı cinse olan yönelimdir. Heteroseksüellik denince de aklıma ilk olarak 'sınıflandırma' gelir. İnsanların heteroseksüel, homoseksüel, siyah, beyaz, Müslüman, Hıristiyan şeklinde sınıflandırmaları beni çok rahatsız ettiği için bu kelimeyi duymamla da rahatsız olurum. Belki cinsel yönelimin doğru anlaşılabilirdiği bir toplumda yaşasaydım heteroseksüel denince aklıma yalnızca 'insan' gelirdi...

III.2.2.4. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Yukarıda sıralanan ortak temaların/söylemlerin dışında kalan cevaplara bakıldığında, bu cevapların hemen hepsinin heteroseksüelliğe ilişkin yanlış, eksik ya da yetersiz bilgiler içerdiği görülmektedir. Bu cevapların yarısından fazlasında heteroseksüellik; biseksüellik, eşcinsellik, transseksüellik veya travestilikle karıştırılmıştır. Bunların içinde ise en fazla biseksüellikle karıştırılmıştır:

054.E.2. Allah korusun, hem eşcinsel hem de karşı cinsle ilişkiye girme olayıdır. Bildiğim kadarıyla.

078.E.2. İki cinse ilgi duymaktır.

102.K.2. Her iki cinse de ilgi duyan.

157.K.2. Hem kadın hem erkekle ilişkiye girebilen kişilerdir.

249.K.2. Bir bireyin hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten etkilenmesi ilgilenmesi.

254.E.2. Hem karşı cinsle hem de kendi cinsiyle seks yapabilmesidir.

329.E.2. Kendini her iki cinsiyete de yakın hissetmez, ancak bu kişiler belli bir cinsiyet ağırlıklı olarak durulursa ve tedaviye yönelirse belli bir seviyede düzelebilir.

197.K.2. Birden fazla cinsel yönelim içinde bulunması.

Heteroseksüelliğin, eşcinsellikle karıştırıldığı cevaplar:

101.K.2. Aynı cinsle yakınlaşmaktır.

169.K.2. Kendi hemcinsine ilgi duyan.

Transseksüellik, travestilik veya hermafroditizm (çift cinsiyetlilik) ile karıştıranlar:

047.E.2. Heteroseksüellik deyince aklıma böyle kadınsı hareketlerde bulunan erkekler geliyor. Bence heteroseksüellik kendi cinsinin dışında hareketler göstermektir.

116.K.2. Kendi cinsiyetini değiştirip, karşı cinsiyetten olma. Hemcinsiyle ilişkiler kurma.

201.K.2. Dış görünüşü ile cinsiyeti tezat oluşturan bireyler.

257.K.2. Bu konuda pek bir bilgim yok. Fakat adından çıkardığım kadarıyla karışık, karma cinsiyet gibi bir düşüncem oluştu. Yani erkek ve kadın uzuvlarının bir arada bulunması.

268.K.2. Doğuştan çift cinsel organın olması

277.E.2. Cinsel ihtiyacını karşılamak amacıyla birden fazla rol oynamak veya birden fazla cinsel yönelime sahip olabilmek. Birey birden fazla cinsin özelliklerini kendi üzerinde taşımasıdır.

Bunların dışında, heteroseksüelliğin 'metroseksüellik' şeklinde ifade edilen bakımlı olma durumuyla karıştırıldığı yanıtlar da vardır.

031.E.2. Dış görünüşü ile cinsiyeti tezat oluşturan bireyler.

061.E.2. Kaşlarını aldırın erkek.

062.E.2. Bakımlı erkek demek.

253.K.2. Bakımlı erkek aklıma gelir.

Tüm bunların dışında, yanlış ya da eksik bilgi birikimin, heteroseksüellik dışı cinsel yönelimlere ilişkin toplumsal önyargı ve olumsuz fikirlerle birleştiği yanıtlar da mevcuttur.

017.K.2. Bir insanın sadece karşı cinsine bir şey hissetmesinden daha güzel bir şey yoktur. Bu tarz şeyler toplumdan topluma fark gösterir bu tarz insanlara bakış açısı olarak, ama hiç birinde hoş karşılanmaz. Psikolojik bir olgu olduğu kesindir. Bana göre; sapkınlıktır.

024.E.2. Bilmiyorum. Fakat olumsuz olduğunu düşünüyorum.

079.E.2. Sapıklık olarak görüyorum. Benim için uygun değil ama saygı duyuyorum.

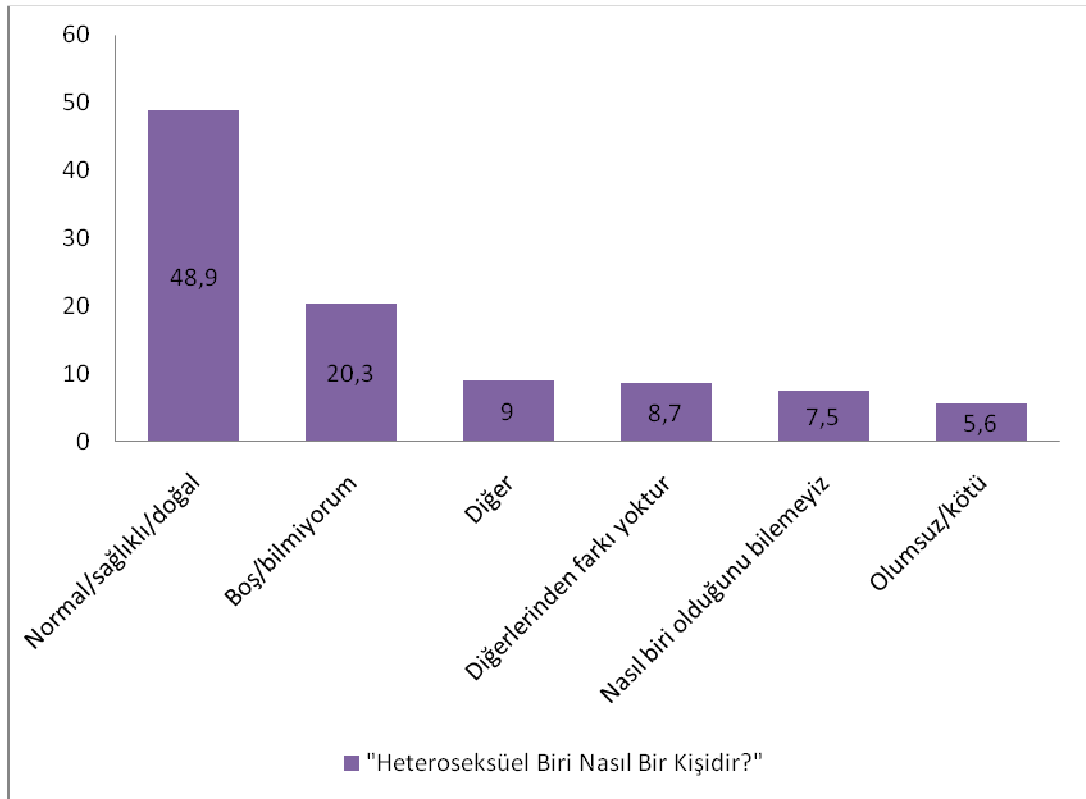
III.2.3. “Heteroseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların

Yüzdeleri

Katılımcıların, “Heteroseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizde heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/söylemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Normal, sağlıklı, doğal ve topluma uygun olan kişidir.
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur.
- Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.
- Olumsuz nitelikte, kötü bir kişidir.

Şekil 3.3. Katılımcıların “Heteroseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizde heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

Şekil 3.3'te, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Heteroseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir. Buna göre, katılımcıların yarıya yakını (%48,9), heteroseksüel bireyi “normal, sağlıklı, doğal ve topluma uygun olan kişi” olarak tanımlamıştır. Az sayıda katılımcı (%5,6) ise heteroseksüellere ilişkin olumsuz içerikli bildirimlerde bulunmuştur. Bunların dışında, soruyu boş bırakan ya da “bilmiyorum” cevabı verenlerin oranının ise oldukça yüksek olduğu görülmektedir (%20,3).

III.2.4. Heteroseksüel Bireyin Tanımı

III.2.4.1. Normal, sağlıklı, doğal ve topluma uygun olan kişidir.

Heteroseksüel kişiler, toplum tarafından normal, sağlıklı ve doğaya uygun bireyler olarak görülürler. Bu bireylerin, cinsel ve duygusal açıdan sağlıklı bir gelişim sürecinden geçtikleri düşünülür. Buna göre, heteroseksüellik toplumsal değerlere uygun olarak görülür ve toplumsal açıdan desteklenip özendirilmekle kalmayıp ayrıca bireylerden özellikle heteroseksüel olmaları beklenir. Ayrıca, heteroseksüel bireylere, *normal ve sağlıklı* olmanın yanı sıra *iyi, doğru, sağlam kişilikli, ahlaklı, vb.* olumlu özellikler de atfedilir.

003.K.6. Normal, sağlıklı bir insan. Cinsel ve duygusal istekleri sağlıklı olan bireyler, kişilerdir.

004.K.6. Sonuçta toplum tarafından normal görülen tür budur. Bu kişi, topluma ve toplum değerleriyle karşı cinse uyum yapmış biridir. Normal yurdum insanı.

005.K.6. Geçmişinde sağlıklı denebilecek cinsel gelişim göstermiş bireyler olduklarını düşünürüm.

006.K.6. Heteroseksüel kişi toplumda normal olarak kabul edilendir. Toplumda bir kadının erkekle, bir erkeğin kadınla birlikte olması beklenir. Ben de böyle bir kişinin normal psikolojik süreçlerden geçtiğini düşünür ve böyle bir kişiyi normal olarak görürüm.

009.K.6. Heteroseksüel seçim diğerlerine göre daha olağandır. Normal kabul edilen budur. Bireyler gelişim süreçlerini daha sağlıklı geçirmişlerdir. Oldun ve sağlıklı sağlam kişilikleri vardır.

- 015.K.6. Cinsel olarak daha sağlıklı ilişki kurabilen kişilerdir. Cinsel ilişkiyi homoseksüellere, transseksüellere veya biseksüellere göre, evrensel bakış açısından daha doğru yaşar. Üretkenlik bu şekilde sağlanır.
- 038.E.6. Toplumun, tarihin, tabiatın ve dinlerin çoğunluğunun öngördüğü cinselliği yaşayan insan tipidir. Bence de olunması gereken insandır.
- 088.E.6. Normal bir kişidir.
- 100.E.6. Normal.
- 106.K.6. Olması gereken ilişki boyutudur. Cinsel açıdan tercihleri uygun olan kişilerdir.
- 110.E.6. “Normal” insandır. Toplumun ve hayvanların büyük çoğunluğunu oluşturur.
- 119.K.6. Hormonal olarak normal gelişim göstermiş olduğunu düşünürüm. Ya da cinsel yönelimini etkileyecek herhangi bir yaşantısının olmadığı.
- 126.K.6. Toplumun içinde normal psikolojik ve hormonlar seviyesinde olan insanlar.
- 134.E.6. Normal, sağlıklı.
- 158.E.6. İyi biridir.
- 180.K.6. Aralarında en normali (Hormonal veya psikolojik bakımdan).
- 203.K.6. Bence heteroseksüel birey normal cinsel yaşantı deneyimine sahip kişilerdir. Toplumda ahlaksal açıdan daha fazla olması gerekir.
- 224.E.6. Heteroseksüel biri biyolojik olarak rasyoneldir; olması gerektiği gibi bir çocukluk ve gelişim evresi geçirmiştir.
- 228.E.6. Normal eğilimlere sahip kişiliği doğru olarak oturmuş birisidir.
- 273.K.6. Olması gereken bir ilişki türü olduğu kanısındayım. Daha doğru daha anlamlı geliyor bana göre. İnsanın karşı cinse ilgi duyması hemcinsine ilgi duymasından daha hoş ve daha güzel bence.
- 308.E.6. Heteroseksüel biri, fiziksel ve duygusal açıdan sadece karşı cinse ilgi duyar. Heteroseksüel biri, toplum genelinde “iyi biri” olarak nitelendirilir.
- 362.E.6. Yani heteroseksüel olan kişi normal bir insandır. Hatta normal bir insan heteroseksüel olmalıdır, fikrim bu.

Heteroseksüelliğe ilişkin bu yaygın toplumsal kabul sayesinde, heteroseksüel bireyler, cinsel yönelimlerini gizlemek veya bundan dolayı herhangi bir sıkıntı yaşamak durumunda kalmazlar. Aksine cinsel yönelimini rahatça sergileyebilir ve karşı cinse yönelik cinsel etkinlikleri ile ilgili herhangi bir sorun yaşamazlar. Ayrıca, bu kişiler, toplumsal statü, iş olanakları, saygınlık, vb. olanaklar açısından da her zaman daha avantajlı konumda olurlar.

- 007.K.6. Heteroseksüel biri eşlerini karşı cinsten seçer. Seçimleri topluma uygun haldedir. Bu nedenle toplum tarafından dışlanmazlar.
- 010.K.6. Toplumda sorun yaşamayan. Toplumun gidişatına uygun. Cinsel kimliğini saklamak zorunda kalmaz. Çevresinden cinsel tercihinden dolayı baskı ve kınama almaz.
- 012.K.6. Heteroseksüel biri, cinsel tercihini rahatlıkla yaşayan en azından bu yönden mutlu olan insandır. Heteroseksüel birinin cinsel yöneliminin toplumun uygun gördüğü yönde olması heteroseksüel kişiyi rahatlatır, bu kişi statü olarak daha hızlı ilerleyebilir.

135.K.6. Heteroseksüel biri toplumda yadırganmayan normal olarak algılanan insanlardır.

219.K.6. Karşı cinse ilgi duyan, cinsel manada. Bu toplumda daha rahat olabilen, ben gibi.

302.K.6. Heteroseksüel kişi Türk toplumu açısından kabul edilmiş ve desteklenen bir cinsel yönelim şeklini benimsemiş olan kişidir. Toplumsal açıdan eşcinselliğin, biseksüelliğin ve transseksüelliğin halen kabul görmediğini ve bu şekilde olmanın kişiyi kendi içinde toplumdan soyutlamasına yol açacağını düşünecek olursak heteroseksüel kişi kendisini cinsel yönelimi açısından güçlü ve toplumca kabul edilmiş olarak görecektir.

337.K.6. Toplumdaki kalıp yargıya göre heteroseksüel kişi, sağlıklı kişidir. Bence bu ayırım geride kaldı, ancak toplum değerlerini düşünecek olursak heteroseksüel kişi cinsel tercihini en özgür şekilde yaşayabilen, dolayısıyla en rahat olan kesimdir.

Bununla birlikte, heteroseksüelliğin normal ve sağlıklı olan tek yönelim olduğuna dair bu yaygın kabulün toplumdan topluma değişebildiği ve bu kadar yaygın olmasının toplumsal/ailesel etki mekanizmalarından kaynaklandığı yönünde ifadeler de vardır.

020.K.6. Aykırı kabul edilmeyen bir cinsel tercihi vardır. (toplumlara göre değişir.)

040.E.6. Normaldir. Gelenekseldir. Aileden gelen cinsel kimlikle devam eder. Fantezilerini bastırır.

043.K.6. Toplumdaki genel kaniya tabi olmuş. Normallerin dışına çıkmamış. Kadın olarak erkeğe yahut erkek olarak kadına yönelmiş kişi.

067.K.6. normal demek geliyor. Ama tabii ki diğer durumların da kendince bir normalliği var. Yani tercih meselesi ve biraz da doğuştan yönelimler.

171.K.6. Toplum normlarına (kendi ülkemiz için) ayak uydurmuş kişidir.

181.K.6. Normal, toplumca onaylanan türde ilişki yaşayan bir kişidir. Normal sözcüğünden diğer bireylerin anormal olduğu anlaşılmalı tabii.

191.K.6. Heteroseksüel kişi, cinsel seçimini karşı cins üyeleri arasından yapar. Cinsel seçimleri, toplumun normlarına en uygun olan gruptur.

199.E.6. Heteroseksüel kişi karşı cinse ilgi duyar. Yani toplumun beklentilerine göre (geleneksel olarak) davranır.

202.K.6. Toplumsal kalıpyargılardan kaynaklı olarak heteroseksüel bireylerin daha “normal” ve “istenir” olduğu görüşü vardır.

222.K.6. Toplum baskısında kalmış, toplumda “normal” diye algılanan kişi. Bence toplumda olmaya zorladığımız kişi.

243.E.6. Standart.

306.E.6. İnsanları ilk etapta cinsel eğilimlerine göre sınıflandırmam. Ama bu durum aslında bir kişinin bilinçaltında “heteroseksüel” olduğunu düşünmemle alakalıdır. Buradan yola çıkarsak heteroseksüellik benim için “normal” olanı ifade etmektedir. Fakat normalden kastım, bu durumun çoğunlukta olduğunu düşünmemle alakalıdır. Ahlaki bir değeri içinde barındırmaz.

III.2.4.2. Diğer insanlardan bir farkı yoktur.

Heteroseksüel bireylerin, cinsel yönelimlerinin karşı cinse yönelik olmasının dışında diğer bireylerden herhangi bir farklılıkları olduğu söylenemez. Bu anlamda, heteroseksüel birey, sahip olduğu cinsel yönelimden ötürü fazladan olumlu veyahut olumsuz bazı özelliklere (kişilik özellikleri gibi) sahip değildir. Toplum içerisinde yaşayan herhangi birinden farklı değildir.

- 055.K.6. Genel toplumsal yargıya göre heteroseksüel normal olandır. Ancak benim için diğer insanlardan herhangi bir farkı yok.
- 068.E.6. Homoseksüel, transseksüel ya da biseksüel insandan tek farkı sadece karşı cinse ilgi duyan insan.
- 070.K.6. Heteroseksüellerin diğer seksüellerden cinsel tercihleri dışında pek bir farklılık olduğunu düşünmüyorum.
- 086.K.6. Diğer insanlardan hiçbir farkı yoktur benim için.
- 103.E.6. Herhangi biridir.
- 113.K.6. Cinsel tercihi dışında diğer insanlardan bir farkı olduğunu düşünmem.
- 216.E.6. İnsandır.
- 218.K.6. Homoseksüel olan birinden cinsel yönelimi dışında farkı olmayan biridir.
- 257.K.6. Not: 6,7,8 ve 9. sorular için; bütün bu sorulara tek bir cevap vermek istiyorum. Hiç kimsenin cinsel yönelimi, cinsel tercihi beni ilgilendirmez. Tüm diğer insanlara nasıl bakıyorsam, onları da öyle görürüm. Bu yönelimlerin bir çoğunun ailesel ve toplumsal sebepleri olduğunu düşünüyorum. Genetik durumlar hariç.
- 276.K.6. Heteroseksüellik farklı bir özellik barındırmasına gerek olmayan yalnızca kişinin cinsel ve duygusal olarak kendi cinsiyetinden olmayanlara olan yönelimini ifade eden bir kavramdır, belirgin bir özellikleri olması beklenmez.
- 278.E.6. Cinsel yönelimi farklı insanların insani niteliklerinde bir fark olacağını düşünmüyorum.
- 291.E.6. Hiçbir şey düşünmem. Sıradan bir insandır işte.
- 309.E.6. Sıradan bir insan olduğunu düşünüyorum.
- 339.K.6. Kişilik olarak ayırım yapamayız diye düşünüyorum sonuçta hepsi insandır. Sadece karşı cinse ilgi duyan toplum bunun normal bir ilişki olduğunu söyler ve bunu savunur ama bu sadece toplumsal üretimin devamı için zorlanan bir sistemdir. Bu yüzden bunun normalliği savunulur.
- 341.K.6. Tıpkı homoseksüeller, transseksüeller, biseksüeller gibi bir insandır.

III.2.4.3. Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.

Heteroseksüel bireyler, her ne kadar toplum tarafından en normal ve en sağlıklı kişiler olarak kabul edilseler de bir kişinin sadece cinsel yönelimine bakarak onun nasıl bir kişi olduğunu ve ne tür kişilik özelliklerine sahip olduğunu bilemeyiz. Bireyin

heteroseksüel olup olmamasından bağımsız olarak, nasıl bir insan olacağını belirleyen çok sayıda etken vardır. Bu nedenle, bir kişinin iyi ya da kötü bir insan olup olmayacağı, hiçbir şekilde cinsel yönelimle ilişkili bir durum değildir ve cinsel yönelimi temelinde bireyin kişiliği hakkında bir yargıya varılamaz.

- 001.E.6. Heteroseksüellik genel olarak toplumda yaygın olarak doğru, iyi kabul edilen bir anlayıştır. Fakat insanın nasıl bir insan olduğunu anlamak, bu konuda yargıya varmak için kişinin cinsel eğilim ve düşünceleri yeterli olmaz.
- 059.E.6. İnsanlık kavramının, cinsel tercihlerle alakalı olduğunu düşünmüyorum.
- 098.K.6. Kişinin cinsel yönelimi onun karakterini belirleyen bir özellik değildir.
- 120.K.6. Bence heteroseksüel kişi karşı cinsten hoşlanan herhangi bir insandır. Ekstra bir şey düşünmem.
- 145.K.6. Kişiliği hakkında yorum yapamam. Ama fiziki olarak normal biridir.
- 205.K.6. Bu tip bir tercihle kişilik sorgulamam. İnsanlık başka bir şey.
- 227.K.6. Heteroseksüelliğin ya da diğer cinsel kimliklerin normal/anormal/yasak ya da diğer kelimelerle tanımlanmasına inanmıyorum, karşıyım.
- 271.K.6. Her türlü olabilir. Buna bakılarak karar verilemez.
- 274.K.6. Yani bu soru heteroseksüelliğe yönelik tutumumu ölçmek için sorulduysa, çok fazla bir şey diyemeyeceğim, sonuçta fark etmez herkesin kendi tercihleri ama heteroseksüeller biraz daha muhafazakar olabiliyorlar sanırım bazen ama yine de kişiye göre değiştiğini düşünüyorum.
- 330.E.6. Sadece karşı cinsiyete cinsel yöneliminin olduğunu düşünürüm. Onun dışında bana fikir vermez. Bu kişi iyi biri de olabilir,kötü de.
- 336.K.6. Bence bu şekilde genellemeler yapamayız. Heteroseksüel biri herhangi biri olabilir..
- 355.E.6. Onu kişi olarak değerlendiririm cinsel tercihinden bağımsız.

III.2.4.4. Olumsuz nitelikte, kötü bir kişidir.

Bu kategori altında verilen cevaplara bakıldığında, bu cevapların hemen hemen tümünün heteroseksüelliğin ne olduğuna dair yanlış ve yetersiz bilgi birikiminden kaynaklandığı görülmektedir. Bu kategorideki yanıtlar incelendiğinde, heteroseksüelliğin sıklıkla eşcinsellik, biseksüellik, transseksüellik ve travestilikle karıştırıldığı, böylece de bu cinsel yönelim ve kimliklere yönelik olumsuz düşünce ve yargıların heteroseksüellik için ifade edildiği anlaşılmaktadır. Bu olumsuz ifadeler, bazı durumlarda hafif düzeyde eleştirme ve kınama şeklinde belirtilirken, bazılarında ise sert biçimlerde ve hakarete varacak şekillerde görülebilmektedir. Aşırı olumsuz ifadeler şu şekildedir:

- 024.E.6. Olumsuzdur kötüdür.
034.E.6. Biseksüel insandan farkı yokmuş gibi gözüküyorlar ama içlerinde yaşadıkları fırtınalı bir hayat gibi düşünürüm. Heteroseksüel bir ilişki berbat ve son derece gayri ahlaki bir ilişkidir.
054.E.6. Şerefsizin tekidir.
062.E.6. Manyaklıktır.
078.E.6. İmansız.
079.E.6. Özünde kişiliğini bilemem. Ama cinsel anlamda saçma sapıklık vb.
080.K.6. Kafayı yemiş, resmen “sapık”.
102.K.6. Sağlıksız bir ruh hali, kişilik.
140.K.6. Dedim ya hasta onlar hasta.

Daha hafif düzeyde eleştirilerin yapıldığı yanıtlar ise şu şekildedir:

- 077.E.6. Bilmiyorum ama iyi biri olmadığını biliyorum.
130.K.6. Karışık duygular beslediğinden ve dışlanmış olduğundan normal insan kişiliğini göstermeyebilir. Psikolojik yapısı bozuk olabilir.
201.K.6. Kişiliği oturmamış ve psikolojik tedaviye ihtiyacı olan bireyler olduklarını düşünürüm.
268.K.6. Doğuştan bir bozukluk olduğu için cinsiyet karmaşası yaşadığını düşünürüm.
329.E.6. Arayış içinde ve zor bir çocukluk geçirmiştir, belki başından bir taciz geçmiştir.

Bunların dışında, çok az sayıda olmakla birlikte, heteroseksüelliği doğru olarak tanımlayan, ne olduğunu bilen ve yine de heteroseksüelliğin bir takım olumsuz durumları barındırabileceğini ifade eden katılımcılar da vardır. Buna göre, heteroseksüel bireylerin farkındalığı düşük, cinsel yönelimlerle ilişkili konuları çok fazla sorgulamayan ve çoğunlukla homofobiye eğilimi olan kişiler oldukları ifade edilmektedir.

- 117.K.6. Dediğim gibi, homofobik olmaya eğilimli, kendisinin doğru diğerlerinin yanlış yolda olduğunu düşünmeye eğilimli, heteroluk dışında başka bir şeyin ihtimal lafını bile geçirtmemeye eğilimli kişiler aklıma geliyor. Ya da farkındalık düzeyi düşük, öylesine, hani farkında bile olmadan hetero yaşayan biri.
184.K.6. Özellikle erkeklere bakıldığında, toplumumuzda baskın, söz geçirmeye eğilimli, kimi zaman homofobik bir tablo oluşuyor kafamda.
326.E.6. Alelade biridir. Öyle; renksiz bir şey.

III.2.4.5. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Daha önce de belirtildiği gibi, katılımcılar, yanlış, eksik ya da yetersiz bilgi birikimi nedeniyle heteroseksüelliği sıklıkla diğer cinsel yönelim ve cinsel kimliklerle karıştırmışlardır. Aynen “Heteroseksüellik ne demektir?” sorusuna verilen cevaplarda olduğu gibi, bu soru için de yukarıda sıralanan ortak temaların/söylemlerin dışında kalan yanıtlara bakıldığında, bu cevapların çoğunluğunda (ama tamamında değil) heteroseksüelliğin biseksüellik, eşcinsellik, transseksüellik, travestilik, metroseksüellik, vb. ile karıştırıldığı görülmektedir.

- 026.E.6. Hassas ve kırılğan.
- 032.E.6. İnsanlara karşı daha nazik olabilirler.
- 041.E.6. Bakımlı biri olduğunu düşünüyorum.
- 047.E.6. Yumuşak tipli kadınsı davranışlar sergileyen kişidir.
- 049.E.6. Normal insandan biraz kıvrak.
- 061.E.6. Duygusal içine kapanık.
- 104.E.6. Karşı cinsten hoşlanır. Yaşa dikkat etmeli bence sübyancılığa gerek yok...
- 115.E.6. Heteroseksüel kişi sosyal kişi ??? olması gereken bir kişi olarak düşünürüm.
- 116.K.6. Cinsel yönelim tam olarak ayrışmamış bence. Ne istediğinin, ne olarak görünmek istediğinin farkında değil.
- 123.K.6. Cinsel tercihi farklı yönde olduğu için cinsiyetini değiştirirler.
- 197.K.6. Kendi cinsine ve karşı cinsine ilgi duyan biri.
- 209.K.6. Hiç heteroseksüel tanımadım bu konuda yorum yapamam. Ama toplum tarafından “dışlandıkları” için topluma karşı kızgın olabilir. Bu nedenle konuşurken dikkatli olmaya çalışırım.
- 252.K.6. Bakımlı, kendine düşkün.
- 361.E.6. Kesinlikle duygusal bir insandır. İyi olma olasılığı yüksek olsada çıkarları doğrultusunda hata yapabilirler. Sevilmeyen, dışlanan bir kişilik olabilirler.

III.3. Eşcinsellik ve Eşcinsel Bireyler

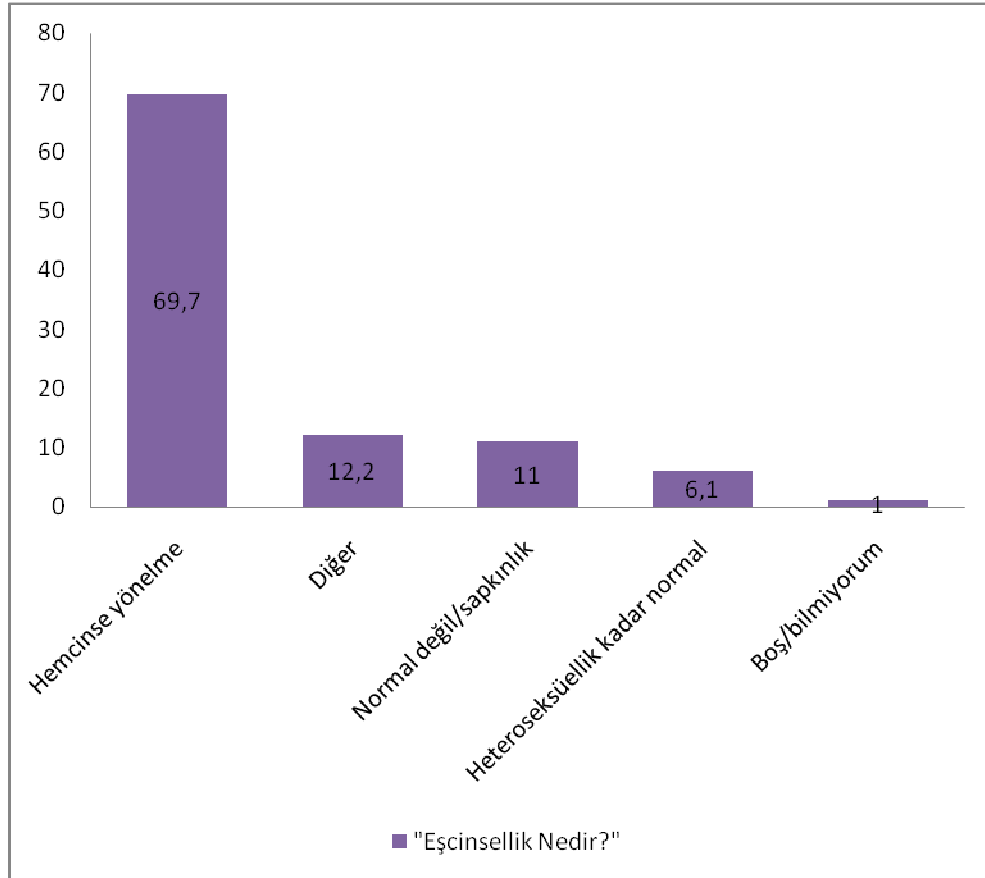
III.3.1. “Eşcinsellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri

Katılımcıların, “Eşcinsellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/söylemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Bireyin hemcinsine yönelmesi, ilgi duymasıdır.
- Heteroseksüellik kadar normal ya da doğaldır, tercih olarak görülebilir.
- Hastalık ya da sapkınlıktır, normal değildir ve doğaya aykırıdır.

Şekil 3.4’te, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Eşcinsellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir.

Şekil 3.4. Katılımcıların “Eşcinsellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

Şekil 3.4’te görüldüğü üzere, katılımcıların çok büyük bir kısmı (%69,7), “Eşcinsellik nedir?” sorusuna “bireyin hemcinsine yönelmesi, ilgi duyması” şeklinde yanıt vermiştir. Katılımcıların %11’i eşcinselliğin “normal olmadığını ve doğaya aykırı olduğunu” belirtmekteyken, %6,1’i ise “heteroseksüellik kadar normal ya da doğal”

olduğunu ve “tercih olarak görülmesi gerektiğini” söylemiştir. Bu soruyu boş bırakan ya da “bilmiyorum” cevabı verenlerin oranı ise sadece %1’dir.

III.3.2. Eşcinselliğin Tanımı

III.3.2.1. Bireyin hemcinsine yönelmesi, ilgi duymasıdır.

Katılımcıların çok büyük bir kısmı (%69,7), eşcinselliği, bireyin cinsel ve duygusal olarak kendisiyle aynı cinsiyetten olan kişilere (hemcinslerine) yönelmesi, ilgi duyması ve cinsel etkinlik/birliktelik için bu kişileri tercih etmesi olarak tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle, kadın bireyler partner olarak kadınları, erkek bireyler ise erkekleri tercih etmekte ve onlara yönelmektedirler.

- 001.E.3. Kendi cinsine karşı cinsel istek duymak, duygusal ve fiziksel beklenti içerisinde olmak.
- 002.K.3. Eşcinsellik, kişinin hemcinsine ilgi duyması ve hemcinsiyle birlikte ilişki yaşamasıdır.
- 003.K.3. Eşcinsellik, bir erkeğin bir erkekle bir kadının da bir kadınla ilişki kurması. Yani kendi cinsine karşı cinsel ve duygusal yönelim diyebilirim.
- 004.K.3. Kendi cinsini cinsel obje olarak seçme.
- 006.K.3. Kendi cinsiyetindeki kişilere ilgi duymaktır. Kadının kadını partner olarak seçmesi, erkeğin erkeği partner olarak seçmesidir.
- 009.K.3. Bireyin hemcinsine ilgi duyması, cinsel olarak çekici bulmasıdır.
- 025.K.3. Bireyin aynı cinsten kişiye ilgi duyması ve onunla olan ilişkisinin samimiyeti bir sevgili gibi olması.
- 030.E.3. Eşcinsellik deyince aklıma aynı cinsdeki kişilerin daha ileri seviyede birbirlerine ilgi duyması diyebilirim.
- 033.E.3. Bireyin karşı cinse değil aynı cinsten olan cinsel objelere ilgi duymasıdır.
- 056.E.3. Karşı cinse ilgi duymayıp kendi cinsine karşı ilgi duyanlara denilen bir tanımdır.
- 076.E.3. Kendi cinsine karşı duyulan arzu.
- 101.K.3. Birçok kişinin karşı cinse duyduğu duyguları aynı cinsinize duymaktır.
- 110.E.3. Cinsel yönelimin hemcinsine doğru olması. Bazen bir ölçüde karşı cinsin sosyo-kültürel rollerinin benimsenmesi.
- 118.K.3. Cinsel birleşme için aynı cinsiyetin tercih edilmesi. Aynı cinsiyette kişinin tercih edilmesi. Duygusal bir bağ da taşıyabilir.
- 121.K.3. Kadınların partner olarak kadını tercih etmesi, erkeklerin de erkeği. Bu şekilde mutlu olması ve cinsel doyumu böyle sağlaması.
- 213.E.3. Hemcinsini duygusal ve bedensel olarak arzulaması üzerine cinselliğini tanımlamasıdır.
- 220.K.3 Bireyin kendi cinsini cinsel anlamda tercih etmesidir. Toplum tarafından dışlanandır.
- 305.K.3. Aynı cinsten kişiye karşı cinsel yakınlık duyduğunuz anlamına gelir.
- 308.E.3. Eşcinsellik, duygusal ve fiziksel olarak kişinin hemcinslerine ilgi duymasıdır.

Bunun dışında, bazı cevaplarda, eşcinsellikle ilişkili olarak, “gey” ve “lezbiyen” ifadeleri de kullanılmıştır:

- 047.E.3. Gaylar ve lezbiyenler gelir. Aynı cinsten kişilerin birbiriyle kurduğu cinsel ilişki.
- 164.K.3. Kendi cinsine (hemcinsine) ilgi duyanlar. Lezbiyenler geyleyler.
- 201.K.3. Erkeklerin gey kadınların lezbiyen olarak adlandırıldığı durum. Yani kişinin kendi cinsine ilgi duyması ve kendini karşı cinsten kabul etmesi.
- 203.K.3. Kişilerin kendi cinsinden bireylere karşı cinsel ilgi duymalarıdır. Eşcinsellik iki türdür. Lezbiyen ve gey olarak ayrılır. Bir kadının bir kadına cinsel ilgi duyması onu lezbiyen yapar. Bir erkeğin bir erkeğe cinsel ilgi duyması onu gey yapar.
- 208.K.3. Aynı cinsle ile beraber olmak. Lezbiyen ya da gay olmak.
- 257.K.3. Eşcinsellik bugün en genel tanımıyla kişilerin kendi hemcinslerinden etkilenmesidir. Kızlarda lezbiyenlik, erkeklerde gaylik adını alıyor.
- 259.E.3. Kişinin kendi cinsinden bir başka kişiye duyduğu cinsel ilgi. Erkek eşcinsellerde “gey”, kadınlarda “lezbiyen” adıyla tanımlanır. Eşcinsellik, seçilmemiş olsa da zamanla edinimler aracılığıyla politik ve hayati bir duruş olarak da konumlandırılabilir.
- 264.E.3. Kendi cinsinden hoşlanma, ilgi duyma. Lezbiyen , gey örnekleri.
- 273.K.3. Kişinin hem duygusal hem de cinsel anlamda kendi cinsiyetinden bir insana ilgi duymasıdır. Erkek ve kadın her iki cinsiyet için de geçerlidir. Erkek sözkonusuysa gay, kadın sözkonusuysa lezbiyen diye tanımlanıyor. Neden bu tür bir ilişkiye yönelmişlerdir hiçbir fikrim yok
- 318.E.3. Hemcinslerinden hoşlanan kişilere homoseksüel denir. Örneğin, kadınlardan hoşlanan kadınlar lezbiyen homoseksüellerdir.

Birkaç erkek katılımcı ise eşcinselliği sadece “erkeğin erkeğe yönelmesi, ilgi duyması” şeklinde ifade etmiştir:

- 026.E.3. Bir erkeğin kendi cinsine ilgi duyması.
- 178.E.3. Bireyin (erkek cinsi) kendi cinslerine karşı duymuş olduğu duygusal ve fiziksel cinsel yönelim.
- 360.E.3. Erkeğin bir erkeğe cinsellik bakımından ilgi duyması

III.3.2.2. Hastalık ya da sapkınlıktır, normal değildir ve doğaya

aykırıdır.

Eşcinsellik, olması gereken/normal eğilimin (‘heteroseksüellik’) tersi bir durum olarak ifade edilmektedir. Buna göre, ‘normal’ olan eğilim, bireylerin karşı cinslerine yönelmeleridir ve bu nedenle de eşcinsellik normal değildir, doğaya,

yaratılışa ve toplumsal değerlere aykırıdır ve bir tür ‘hastalık’ olarak görülmelidir. Bu yaygın kabul ise eşcinselliğin kötü ve olumsuz olduğu şeklinde bir anlayışı beraberinde getirmektedir.

- 013.K.3. Kişilerin cinsel deneyimlerini kendi cinslerindeki bireylerle yaşamak istemeleridir. Olması gereken, normal eğilimin tersi bir durum söz konusudur.
- 024.E.3. Kötü bir şeydir.
- 034.E.3. Hiç kimseyi eşcinsel olduğu için dışlama gibi bir niyetim yok ama pek hoş karşılamıyorum. Umarım en yakın zamanda düzelirler.
- 080.E.3. Yolunu şaşırılmış insanlar...
- 158.E.3. Anormal ilişki. Gay diye tabir ettiğimiz kişilikler.
- 161.K.3. Normal olmayan, aynı cinsle ilişkidir.
- 263.E.3. Doğa kurallarına aykırı, psikolojik açıdan eksikliklerin sebebiyet verdiği ilişkidir.
- 271.K.3. Kendi cinsine cinsel ilgi göstermektir. Normalin dışındadır.
- 283.E.3. Aynı cins bireyin birbirine ilgi duyması. Bana göre eşcinsellik saçmalaktır.
- 356.E.3. Bilimsel olarak doğal değil doğaya aykırıdır ;tabi bu son dönemde artan popülaritesiyle alakalı bir eleştiri;ama hormonal bozukluklar sonucu ortaya çıkan sorunlar normal karşılanabilir ve taviz gösterilebilir...
- 359.E.3. Kafası karışmış insan.

Eşcinsellik, sıklıkla bir takım nedenlerden dolayı ortaya çıkan ve ‘normal’den sapmayla sonuçlanan bir hastalık olarak ifade edilmektedir. Bu nedenler, biyolojik (doğuştan), hormonal veya yaşantısal (travmatik yaşantılar nedeniyle) olarak ortaya çıkabilir.

- 043.K.3. Kişinin çeşitli sebeplerle bazen isteyerek ve bilerek bazen de istemeden çeşitli travmalar sonucu doğuştan gelen cinsiyeti yönünde eğilim göstermemesi.
- 131.K.3. Erkek ve kadının kendi hemcinsine karşı ilgi duymasıdır. Bu bir hormonal problemdir ve yadırgamıyorum. Bu bir rahatsızlıktır.
- 140.K.3. Hemcinsine ilgi duymaktır. Hastalık olduğunu düşündüğüm zamanlar çoğunlukta. Cinsel tercih diyemiyorum!
- 325.K.3. Eşcinsellik deyince aklıma, kişinin kendi cinsini cinsel açıdan çekici bulması gelmektedir. Her ne kadar tanı kitabından kaldırılmış olsa da bugün bir ruh sağlığı çalışanı olarak kendi çocuğunu eş cinsel olarak yetiştirmek istiyorum diyen bir ebeveyn o yönde bir yönlendirme yapamıyosak bu durum yani eşcinsellik bana göre psikopatolojidir.
- 349.E.3. Hem psikolojik hem de fiziksel ve hormonal sebepleri olan bir tür hastalık. Kötü bir şey değil. Ama doğal da değil. Çirkin.

Bu anlayışın aşırı uçlarında, eşcinselliğin “sapkınlık, hastalık, kişiliksizlik, vb.” olduğu şeklinde ve bazen hakaret de içeren söylemler ortaya çıkmaktadır.

- 017.K.3. Sapkınlıktır. Normal ve anormal arasındaki fark bu tarz insanlarla normal insanlar arasındaki fark burada ortaya çıkar.
- 018.E.3. Hemcinsine karşı duyulan hayvani bir istektir.
- 029.E.3 Kişiliğini bulamamış insanlar grubu. Aynı cinsle ilgi duyan kişilere eşcinsel denir.
- 053.K.3. Sapkınlık. Bir hastalık ya da sorun değil. Kadının kadınla birlikte olması, erkeğin erkekle birlikte olması.
- 054.E.3. İğrenç! Aklıma ilk cemil ipekçi geliyor. Aynı cinslerin ilişkiye girme olayına denir.
- 096.E.3. Aynı cinsin birbirine duyduğu ilgi. Sapıklık. Aşırı duygusallık.
- 159.E.3. İbneler, yani geysler guylardır.
- 272.E.3. Sapıkça ilgi çeşidi (gerçekten hasta olanlar hariç). Cinsel yada romantik açıdan kendi cinsine ilgi duymaktır.
- 351.E.3. Kendi cinsiyel duygusal ve cinsel bağıllık kuran kişi veya kişiler. Bence sapıklıktır.

III.3.2.3. Heteroseksüellik kadar normal ve doğaldır, tercih olarak görülebilir.

Bu kategori altında bir araya getirilen anlayışa göre, bir cinsel yönelim olarak heteroseksüellik ne kadar doğal ve normal ise eşcinsellik de aynı derecede normal ve doğaldır. Bu nedenle de eşcinselliğin kötü, uygunsuz veya kabul edilemez olması gibi bir durum söz konusu değildir. Eşcinsellik, bireylerin özgürce yaptıkları bir seçimdir ve bu seçime saygı duyulmalıdır. Böylece hem eşcinsel bireyler daha mutlu ve rahat olabilecek, hem de daha hoşgörülü bir toplumsal yapı ortaya çıkabilecektir. Ayrıca, eşcinselliğe yönelik bu tür olumlu yanıtlar veren katılımcıların neredeyse hemen hepsinin kadın olması da dikkat çekicidir.

- 012.K.3. Eşcinsellik, bireyin cinsel yöneliminin hemcinsine karşı olmasıdır. Toplumun eşcinselliğe karşı olan tutumu bireyleri mutsuz ettiği için toplumun daha hoşgörülü olması gerekmektedir.
- 070.K.3. Kendi cinsine karşı cinsel istek duymaktır. Türkiyede ve dünya da bu duygular bastırılmaktadır. Bence herkes kendi tercihlerini yaşamalıdır.
- 099.K.3. Bence normal bir şey. İnsan isterse eşcinsel olur ya da olmaz.
- 114.K.3. Kendi cinsinden kişilere duyulan istek ve eylemlerdir. Toplumun çoğunun hastalık olarak algıladığı homoseksüellik bence bir tercih meselesidir ve doğaldır.
- 214.K.3. Kendi cinsine (erkek-erkek, kadın-kadın) ilgi duyan. Eşcinsellik bana göre bir hayat tarzıdır. İnsan yaşamında ve tercihlerinde özgürdür. Ve hayatını daha mutlu bir şekilde geçirebilmek için yaptığı tercihtir.
- 217.K.3. Aynı cinsten iki kişinin tamamen normal bir şekilde ilişkide bulunması duygusal bağ kurmasıdır.

Diğer yandan, eşcinselliği olağan ve kabul edilebilir görmekle birlikte, yukarıda ifade edildiği kadar desteklemeyen katılımcılar da mevcuttur. Bu katılımcıların, bir yandan bireylerin kendi tercihleri olarak gördükleri eşcinselliğin varlığını kabul edebildikleri ve hoşgörü gösterebildikleri, diğer yandan ise mevcut yaygın anlayış çerçevesinde eşcinselliğin biyolojik veya psikolojik bir takım süreçlerden kaynaklandığı yönünde ifadelerde buldukları gözlenmiştir.

014.K.3. Kendi cinsiyetimizden olan kişilere karşı ilgi, cinsel istek duymak. Kadının kadından hoşlanması mesela. Belki yadırgayabilirim ama toplumdan dışlama, iğrenme gibi şeyleri düşünmem. Kendi seçimidir.

255.E.3. İnsanların bazı olaylar zincirinden ya da biyolojik olarak hormon farklılıklarının yarattığı “sapkın” diye nitelendirilse de doğal bir sonuç olarak gösterilebilecek aynı cinse ilgi duyma durumu.

307.K.3. Kişinin hemcinsine duyduğu cinsel çekimdir. Çeşitli hayvanlardan sonra (köpek, ayı, vs) dilimizdeki küfürlerde en çok rastlanan kelimelerden biridir. Ve bu çok acıdır. Bir tercih olduğuna katıyen katılmıyorum, “ben bugün homoseksüel olmayı seçtim” diyen biri olabileceğine inanmıyorum. İnsanın doğuştan gelen özelliklerinden biri olduğunu düşünüyorum. Önce toplumsal baskı nedeniyle, (kendileri bile farkında olmuyordu bu baskının, bilinçaltına yerleşmişti) karşı cinsle birlikte olmaya çalışan fakat bir süre sonra buna daha fazla devam edemeyip doğaya karşı gelemeyen pek çok arkadaşım oldu. Ben bir heteroseksüel olarak, onlar karşı cinsleriyle birlikteyken de, hemcinsleriyle birlikteyken de karakterlerinde en ufak bir değişim gözlemedim, duygusal rahatlamaları dışında.

336.K.3. Aynı cinsiyetten kişilerin çekici bulunması, cinsel nesne olarak tercih edilmesi. Doğal olmadığı söylense de, heteroseksüel ilişkilerin çoğunda üreme amacı dışında ve değişik çeşitlerde cinsel ilişki türleri olması da doğal değildir. Eşcinsel olmanın patolojik kaynakları olup olmadığı konusunda kesin bir görüşüm yok..

III.3.2.4. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Belirlenen ortak kategorilerin dışında kalan yanıtlara bakıldığında, yine eşcinselliğin özellikle biseksüellik, transseksüellik, heteroseksüellik ve hermafroditizm ile karıştırıldığı görülmektedir.

031.E.3. Kişinin hormonlarının iki cinse yönelik olması. Bulunduğu cinsten diğer cinse doğru kayma eğilimi.

045.E.3. Her iki cinse de yönelimi olan.

049.E.3. Çift cinsiyet yani hem erkek hem de kadın diye düşünüyorum. Yanılıyor muyum?

- 052.E.3. Toplumun geneli tarafından dışlanan insanlar aklıma geliyor. Eşcinsellik her iki cinsiyetin özelliklerini barındırmak demektir.
- 073.E.3. Her iki cinse karşı da ilgi duyan kişilerdir.
- 166.K.3. Her iki cinse karşı da cinsel eğilimi olan. Genellikle kendi cinsine ilgi duyanlar.
- 172.K.3. Erkek gibi olup kadın gibi davranan ya da kadın gibi olup erkek gibi davranan.
- 239.K.3. Her iki cinsle de beraber olabilen.
- 250.K.3. Bazı insanların çeşitli fizyolojik ve psikolojik nedenlerden dolayı çift cinsiyet yaşamaları.
- 277.E.3. Travestiler geliyor otobandaki de cinsel ihtiyacını karşılamak ve/veya para kazanmak amacıyla kendi cinsine yönelmek. Birey kendi cinsinin özelliklerini taşıyan başka bireylerden haz alabilmesi, tatmin olabilmesi veya en azından öyle görünebilmesidir.
- 284.K.3. Cinselliği karşı cinsiyetiyle yaşamaktır.
- 304.E.3. Karşı cinsiyetteki bireylerin cinsel birleşme yasama isteği ya da eylemi.
- 348.E.3. Hem kendi cinsine hem de karşı cinse ilgi duyup karşı cinsi gibi davranış ve eylemlerde bulunan insan.

Bunun dışında, eşcinsel, biseksüel veya transseksüel olduğu sanılan/bilinen bazı “ünlü” kişilerin isimleri verilerek yapılan tanımlamalar vardır.

- 041.E.3. Bülent Ersoy, zeki müren, cemil ipekçi geliyor. Fiziksel açıdan görünüşüyle ruhsal duyguların uyuşmamasıdır.
- 061.E.3. Zeki müren.
- 062.E.3. Bülent Ersoy.
- 083.E.3. Eşcinsellik deyince akla gelen Fatih Ürek'tir. Bence eşcinsellik bir insanın kendi cinsel kimliğini bilmemesidir. Ya da her iki cinsel kimliği benimsemiş olmasıdır.

Bunların dışında kalan bazı yanıtlardan örnekler:

- 130.K.3. Tek eşlilik.
- 162.K.3. Cinsel kimliği tam belli değil.
- 221.K.3. Gökkuşluğu ve penguenler. Cinsel yönelimdir.
- 234.K.3. Dışlanmışlık.
- 236.K.3. Bedeninde kadın ya da erkeklik hormonunun tam olarak oturmamış olması.
- 244.K.3. Eşcinsel deyince benim aklıma ilk gelen şey baskı ve ötekileştirme. yükselen demokrasinin getirdiği bir şey olduğuna inanıyorum.
- 361.E.3. Tercihini saklamak zorunda kalmış insanlar geliyor.korkular ve yetersizliklerin bu tercihi yapmaya zorunlu kılmasıdır.

III.3.3. “Eşcinsel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların

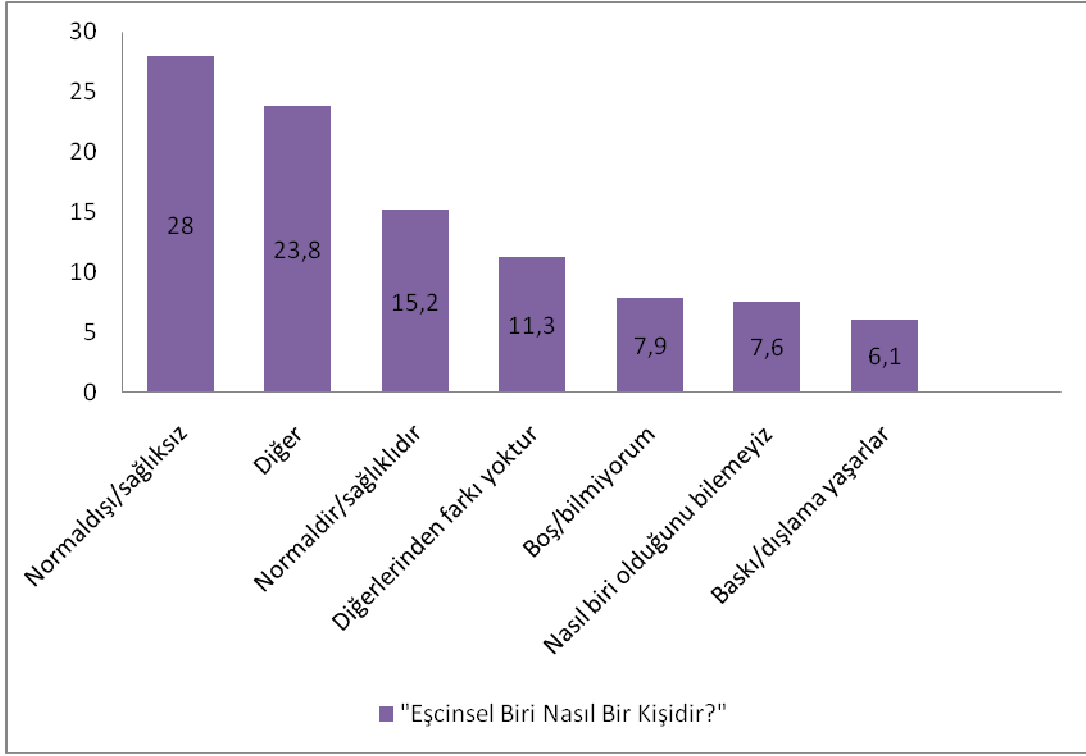
Yüzdeleri

Katılımcıların, “Eşcinsel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/söylemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Normal değildir, doğaya ve topluma uygun değildir, sağlıksızdır.
- Normal ve sağlıklıdır, kişinin tercihi olarak görülmelidir.
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur.
- Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.
- Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Şekil 3.5’te, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Eşcinsel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri verilmektedir. Görüldüğü gibi, katılımcıların “Eşcinsel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri cevapların en başında (%28) “normal değildir, doğaya ve topluma uygun değildir ve sağlıksızdır” cevabı gelmektedir. Hiçbir kategoriye yerleştirilemeyen “diğer” cevapların oranı ise yine oldukça fazladır (%23,8). En düşük düzeyde verilen yanıtlar (%6,1) ise eşcinsellerin “toplum tarafından baskı ve dışlama gördüklerini, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşayabildiklerini” ifade etmektedir.

Şekil 3.5. Katılımcıların “Eşcinsel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

III.3.4. Eşcinsel Bireyin Tanımı

III.3.4.1. Normal değildir, doğaya ve topluma uygun değildir, sağlıksızdır.

Bu kategori altında toplanan yanıtlara bakıldığında (tüm yanıtların %28'ini oluşturmaktadır), eşcinsel bireyler, anormal, sağlıksız, doğaya ve topluma uygun olmayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaların, eşcinselliğin bir takım biyolojik, hormonal, gelişimsel veya psikolojik problemlerden kaynaklandığına dair görüş ve kabullere dayandığı görülmektedir.

006.K.7. Eşcinsel kişilerin yetişme dönemlerinde sorunlar yaşandığını düşünüyorum. Ailenin diğer cinsiyetten bir çocuk sahip olmayı beklemeleri ve bu beklentilerinin karşılanmaması durumunda çocuklarını o şekilde yetiştirebilirler. Aile kız çocuk istemiş ama erkek olmuştur. Onu daha hassas, daha kızvari yetiştirmiş olabilirler.

- 009.K.7. Toplumda kabul edilmeselerde cinsel tercihler kişiye özeldir. Ancak normal bir duyguduruma ve ruhsal yapıya sahip olduklarını düşünmüyorum. Özellikle çocukluklarında yaşadıkları travmalar ya da içinde buldukları çevre bireyin yönelimini belirlemiş olabilir.
- 017.K.7. Anormal bir kişidir.
- 024.E.7. Olumsuz kötü.
- 025.K.7. Sorunlarının olduğu, genetiği bozuk, psikolojik sorunlarının olduğunu düşünürüm.
- 028.E.7. Farklı hormonlara sahip ya da hormonları normal çalışmıyor.
- 060.E.7. Çocuklukta yaşanan sorunlardan ötürü ileriki yaşlardaki kimlik bunalımı.
- 102.E.7. Sağlıksız bir ruh hali, kişilik.
- 109.E.7. Eşcinsellik doğuştan gelen bir özellik olduğu için genetik olarak hasta birisi olduğunu düşünürüm. Ama bu kötü bir insan olduğunu göstermez.
- 118.K.7. Belki hastalıktan belki doğuştan belki yetiştirilme şekline ya da hormonal olarak yani bir şekilde kendi tercihini arzular hale gelmiş “anormal” gözü ile bakılan ve daha az feminen ya da maskülen kişiliklerdir.
- 126.K.7. Cinsel tercihler herkesin kendi tercihidir bunların sorgulanması ya da yargılanması doğru değildir ancak toplumun genel yapısı ile ve “normal” kavramı içerisine girmeleri doğrudur. Toplumun temelini hiçbir şekilde sarsma olmamalıdır. Bu tür insanların psikolojik durumunun bozuk olduğunu düşünüyorum.
- 134.E.7. Tedaviye ihtiyacı var.
- 156.E.7. Bence genelde hastalıklı kişilerdir. Ancak doğuştan gelen böyle bir fizyolojik özellik varsa kınanamamak gerekir.
- 164.K.7. Ya bu durum kalıtsal bir şeyse yani kişinin genleriyle alakalı ise normal bir şey olarak düşünürüm. Ama yaşantılardan kaynaklanıp sonradan gelişen bir durum ise normal olarak değerlendiremem. Bireyin psikolojik bir takım sorunları olduğunu düşünürüm.
- 186.K.7. Hormonları kendi cinslerine yöneltir bu kişileri. Bence kötü bir şey, ama kimseyi de böyle olduğu için yargılayamayız.
- 198.E.7. Küçüklüğünde cinsel kimliğini oluşturmasını sağlayacak koşulların yaratılmayan, ergenlik ve yetişkinlikte de bu koşulları kendisini sağlayamadığı kişilerdir. Olumsuz gözle bakarım.
- 296.E.7. Eşcinsel insan küçüklüğünde yaşadığı bazı sorunları dolayısıyla böyle bir tercih içindedir diye düşünmekteyim. Genellikle annesiyle daha fazla vakit geçiren erkek çocukları ve babalarıyla daha fazla vakit geçiren kız çocuklarında bu ilişki tarzının daha çok yaşandığını düşünüyorum.
- 305.K.7. Doğuştan (hormonal, genetik) veya sonradan psikolojik kaynaklı sebepleri olabileceği için kişi isterse bu konuda yardım alabilir. Erkekse beni fazla ilgilendirmez ama kadınsa yanında biraz garip, tedirgin hissedebilirim.
- 325.K.7. Eşcinsel birisi de benim için psikopatoloji taşıyan bir insandır. Günlük hayatında “sağlıklı” olduğunu varsaydığımız bir insanın sadece cinsel tercih olarak böyle bir yaklaşımı benimseyeceği fikri bana pek yakın gelmemektedir.

Bunların yanısıra, çok daha olumsuz içerikli olan ve bazen hakaret içeren

yanıtlar da söz konusudur:

- 029.E.7. İnsan olduğunu düşünmem. Bence kişi değil kişiliksizdir.
- 053.K.7. Sapkın ve günahkar.
- 054.E.7. Top.
- 062.E.7. Kişiliksizdir.
- 085.E.7. Bana göre iğrenç bir şey.

- 096.E.7. Aşırı sapık.
158.E.7. Karaktersiz. İnsan değil.
165.K.7. Kendine göre normal topluma göre anormal ban göre de gizli yaşadığı sürece normal dışarıya vurursa iğrenç.
263.E.7. Uyumsuz, dengesiz, itici.
272.E.7. Ben hastalığı tıp tarafından onaylanmış insanlara bişey demiyorum.... Ama çıkıp ben geyim lezbiyenim diyen insanlara gıcığım...bence bunlar sapıklık.... Tabii ki iyi biride olabilir ama arkadaşlık için hiçte iyi bir insan olmadığını düşünüyorum bu tür insanların... çevresinide etkileyebilir sonucta...
275.K.7. Saplantılı.
277.E.7. Eşcinsellik aslında cinsel sapkınlık gibime geliyor. Yani hormonlardan kaynaklı olabilir, aksi halde sapıklık olabilir. Ancak iki durumda da psikolojik veya hormon bozuklukluğu olan ancak normal karşıladığım, toplumun da normal karşılamasına gerek olduğunu düşündüğüm kişilerdir.

III.3.4.2. Normal ve sağlıklıdır, kişinin tercihi olarak görülmelidir.

Bu anlayışa göre, eşcinsel bireyler, heteroseksüeller kadar normal ve sağlıklı kişilerdir. Eşcinsel bireylerin, yaygın heteroseksüel ilişki biçiminden farklı bir cinsel yönelime sahip olmaları, onların anormal, sağlıksız veya olumsuz olarak görülmelerini gerektirmez. Aksine, eşcinsellik bir cinsel tercih olarak görülmeli ve bireylerin bu tercihlerine saygı duyulmalıdır.

- 014.K.7. Cinsel tercihi normalden farklı olan normal bir insan. Herkes gibi.
033.E.7. Eşcinsel bir insan sosyal hayatta gayet normaldir. Cinsel hayatını bilemem.
076.E.7. Doğal bir durum. Biyolojik yapıdan kaynaklanır.
091.E.7. Eşcinsel kişi bence o öyle istediği için öyledir. Yani bu toplum açısından belki yanlış biliniyor ama kişinin kendi tercihidir.
106.K.7. Kişilerin bu durumda olmalarına hormonlar da sebep olabilir, koşullar da. Bence normal diyebileceğimiz insanlardır.
149.K.7. Toplumda normal dışı tanımlanır. Bence normaldir.
159.E.7. Bence normaldir, sadece cinsel tercihi farklıdır.
171.K.7. Cinsel tercihini özgürce ifade edebilen kişidir. Tercihlere saygı □
190.K.7. Kendi cinsine ilgi duyarlar. Hormonal bir şey olduğunu düşünmüyorum çünkü karşı cinse dönmek istemezler. Ancak yine de tercih meselesidir.
219.K.7. Kendi cinsine cinsel ilgi duyan. Gayet insani.
241.E.7. Eşcinsel insan da normal bir insan gibi insandır. Eşcinsellik bir seçimdir, istektir.
260.K.7. Eşcinseller de normal insanlardır ve toplum tarafından bastırılmış kişilerdir. Hormonal sorun yaşayan kişilerdir. Bence tercihleri olduğu için kendi normları bağlamında normaldir.
308.E.7. Eşcinsel biri, cinsel ve duygusal açıdan toplumsal normların etkisi altında kalmadan cinsel etkinliğini ve seçimini özgürce yapabilen ya da yapabilmesi gereken biridir. Çok da yadırgadığım biri değildir yaanii..
320.E.7. Eşcinsel bir kişi de, normal bir kişidir. Normal bir cinsel yönelimdir.

Eşcinsel bireylere ilişkin olarak “iyi, sıcakkanlı, özgür, anlayışlı” gibi oldukça olumlu ifadeler içeren bazı yanıtlar da vardır:

- 040.E.7. Bence gayet iyi insanlardır. Anlayışlıdırlar. Ama toplumda bir tabu olduğu için anormal algılanırlar.
- 081.K.7. Gayet iyi birileridir. Arkadaşlarım var hepsi de çok sıcakkanlı.
- 114.K.7. Eşcinsel birini eleştirmem. Hatta bunu savunuyorsa ona destek olurum.
- 135.K.7. Eşcinsel biri toplumca yadırganıp dışlanır ama bence normal ve çok tatlı, kibar, nazik, yaratıcı insanlar.
- 178.E.7. Eşcinsel biri, kendi seçimini yaparken ne kadar özgür olduğu anlaşılır. Ve bir o kadar da sorumluluk sahibidir.
- 242.K.7. Özgür. İyi. Üzerinde baskı olan.
- 255.E.7. Ne istediğini bilip karar verme cesaretini gösteren biridir. Bu cesareten bile sadece yeterince güvenilmeyi hak eden biridir.
- 295.K.7. Özgür ruhludur bence fazlasıyla..
- 333.K.7. Eşcinsel bir kişi; kendilik farkındalığı yüksek, tercihleri konusunda inisiyatif sahibi, toplumsal etkiden kendini soyutlayabilmiş ancak toplumsal yaşam içinde azınlıkta kalmaları ve olumsuz karşılanabilmeleri dolayısıyla tüm bunları hayata geçirmede zorluklar yaşayabilen, bu nedenle de iç ve dış dünyalarında yalnızlık hissi duyabilen kişilerdir.

III.3.4.3. Diğer insanlardan bir farkı yoktur.

Eşcinsel bireylerin, cinsel yönelimlerinin hemcinslerine yönelik olmasının dışında, diğer bireylerden (heteroseksüel, biseksüel veya transseksüel) herhangi bir farklılıkları olduğu söylenemez. Bu anlamda, eşcinsel birey, sahip olduğu cinsel yönelimden ötürü fazladan olumlu veyahut olumsuz bazı özelliklere (kişilik özellikleri gibi) sahip değildir. Toplum içerisinde yaşayan herhangi birinden farklı değildir.

- 055.K.7. Toplumsal kaniya göre anormaldir. Ancak benim için diğer insanlardan bir farkı yok.
- 063.E.7. Benim için fark etmez. İnsan insandır. Saygı duyarım. Hoşgörülü davranırım.
- 068.E.7. Heteroseksüel, transseksüel ya da biseksüel insandan tek farkı sadece kendi cinsine ilgi duyan insan.
- 082.K.7. Herkes gibi. İyi ya da kötü olabilir. Eşcinsellik ona bir şey katmaz ya da kaybettirmez.
- 103.E.7. Herhangi biridir.
- 113.K.7. Cinsel tercihi dışında diğer insanlardan bir farkı olduğunu düşünmem.
- 121.K.7. Sürekli toplumdaki korkan bakışlı, bazen bu yüzden saldırganlaşan bakışlı insanlar gözümün önüne geliyor. Cinsel yönelimi dışında bizim gibiler diyebilirim.
- 199.E.7. Aslında eşcinsel kişilerin heteroseksüel kişilerden fiziksel anlamda çok ayırt edici hatta hiç ayırt edici tarafı yoktur. Ancak toplumda eşcinsel bireylerin kırık olduğu görüşü yaygındır.

- 209.K.7. Benden bir farkı yoktur. Cinsel tercihi kişi hakkındaki görüşümü değiştirmez.
- 218.K.7. Heteroseksüel olan birinden cinsel yönelimi dışında farkı olmayan biridir.
- 281.K.7. Senin benim gibi insan diye düşünürüm.
- 309.E.7. Sıradan bir insan olduğunu düşünüyorum.
- 341.K.7. Tıpkı heteroseksüeller, transseksüeller, biseksüeller gibi bir insandır.
- 350.E.7. Heteroseksüel insandan, cinsel objesi dışında hiçbir farkı yoktur homoseksüellerin. Biri karşı cinse diğeri kendi cinsine ilgi duyar.

III.3.4.4. Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.

Eşcinsel bireyler, her ne kadar toplum tarafından çoğunlukla olumsuz niteliklere sahip olarak kabul edilseler de, bazı katılımcılara göre kişilerin sadece cinsel yönelimlerine bakarak onların nasıl kişiler olduklarını ve ne tür kişilik özelliklerine sahip olduklarını bilemeyiz. Bireyin eşcinsel olup olmamasından bağımsız olarak, nasıl bir insan olacağını belirleyen çok sayıda etken vardır. Bu nedenle, bir kişinin iyi ya da kötü bir insan olup olmayacağı, hiçbir şekilde cinsel yönelimle ilişkili bir durum değildir ve cinsel yönelimi temelinde bireyin kişiliği hakkında bir yargıya varılamaz.

- 001.E.7. Altıncı maddede yazdığım gibi kişinin nasıl biri olduğuna karar vermek için cinsel yönelimleri yeterli olmaz.
- 021.K.7. Kişinin eşcinsel olması iyi ya da kötü biri olduğunu düşündürmez. Buna göre karar verilmemeli.
- 022.K.7. Aynı cinsten hoşlandığımı düşündüğüm ve nedenini anlayamadığım garip insanlar yani iyi ya da kötü olarak değerlendiremiyorum.
- 032.E.7. Kişinin eşcinsel olması insanlığını tanımamıza yardımcı olmaz. Bu yüzden değerlendirme yapamayız.
- 098.K.7. Kişinin cinsel yönelimi onun karakterini belirleyen bir özellik değildir.
- 141.E.7. Normal de olabilir, anormal de.
- 201.K.7. Kişilerin cinsel seçimleri ve kendilerini hangi cinsiyette kabul ettikleri beni fazla ilgilendirmiyor. Eşcinsel diye birisinin kötü olarak algılanması gerektiğini düşünmüyorum.
- 205.K.7. Bu tip bir tercihle kişilik sorgulamam. İnsanlık başka bir şey.
- 257.K.7. 6,7,8 ve 9. sorular için; bütün bu sorulara tek bir cevap vermek istiyorum. Hiç kimsenin cinsel yönelimi, cinsel tercihi beni ilgilendirmez. Tüm diğer insanlara nasıl bakıyorsam, onları da öyle görürüm. Bu yönelimlerin bir çoğunun ailesel ve toplumsal sebepleri olduğunu düşünüyorum. Genetik durumlar hariç.
- 276.K.7. Eşcinsellik farklı bir özellik barındırmasına gerek olmayan yalnızca kişinin cinsel ve duygusal olarak kendi cinsiyetinden olanlara olan yönelimini ifade eden bir kavramdır, belirgin bir özellikleri olması beklenmez.
- 303.K.7. Kişiye göre değişir
- 352.E.7. İnsanların kişisel tercihlerini gözönüne alarak kişilik analizi yapmam.

III.3.4.5. Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Verilen yanıtların bir kısmında, eşcinselliğe ilişkin yaygın olumsuz tutum ve düşünceler nedeniyle, eşcinsel bireylerin toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları belirtilmiş ve bununla ilişkili olarak eşcinsel bireylerin çeşitli sorunlarla (toplumsal yalıtım, yalnızlık, çalışma olanaklarının ve haklarının kısıtlanması, kötü muamele, vb.) karşılaştıkları ifade edilmiştir. Tüm bu sözü edilenler ise sonuçta eşcinsel bireylerin kendilerini rahatsız ve mutsuz hissetmelerine yol açabilmektedir.

011.K.7. Eşcinsel birey, kendi cinsine ilgi duyduğu için toplum tarafından damgalanabilir ve bu yüzden zaman zaman kendini rahatsız hissedebilir. Heteroseksüel birey kadar rahat bir yaşam süremez. Eş bulmakta zorlanabilirler.

012.K.7. eşcinsel biri cinsel tercihini rahatlıkla yaşayamadığı için mutsuz biridir. Toplumun olması gerekenler listesinde bulunan kurallara uymadığı için çeşitli sosyal tecritlere maruz kalır, hak ettiği terfiyi maaşı alamaz, ailesi tarafından dışlanır. Bu olasılıklar cinsel yönelimini yaşadığında olur. Bunlara maruz kalmamak için cinsel yönelimini toplumun uygun bulduğu şekilde yaşarsa kendine karşı dürüst olmamanın vs. yarattığı problemler eşcinsel bireyi mutsuz eder. Karşımızdakine sadece “insan” demeyi öğrenmeliyiz.

019.K.7. Toplum tarafından onaylanmayan, dışlanan insanlardır. Cinsel tercihlerini hemcinslerinden yana kullananlardır

043.K.7. Toplumun normal dediğine tabi olmayan, cinsel tercihini kendi cinsinde yapan kişi. Bu konuda yalnız ülkemizde değil dünyada da çeşitli kötü muamelelere maruz kalan insanlar. Bence eğer böyle bir baskı olmasaydı ve kimse kimsenin hayatına karışmaması gerektiğini anlasaydı, daha sağlıklı insanlar olabilirlerdi.

051.E.7. Bu tür şeyler toplumda iyi karşılanmaz. Toplumdan dışlanma söz konusu olabilir.

077.E.7. Toplumda hor görülen bir kişidir.

101.K.7. Büyük ihtimalle iyi niyetli, biraz çekingen çünkü toplum tarafından dışlanacağını düşünebilir.

211.K.7. Toplumda kabul görmesi zor olan bireylerdir. Hissettiği gibi davranış sergilemesi toplumda olumsuz durumlar yaratabilir, zaman zaman.

307.K.7. Bence... İnsandır... Ama heteroseksüelden farklı olarak ezilmiş, bastırılmaya çalışılan, duymazdan gelinen, haklarına saygı duyulmayan, susturulmuş insandır. Hayatını gizli yaşamak zorunda bırakılmıştır, bu nedenle tepkilidir, üzgündür, kırgındır. Eşcinselliğin normalliğinin kabul edildiği bir ülkeye kaçmak tek arzudur. Benim tüm homoseksüel arkadaşlarım hüznüdür ve tepkilidir. Sevdiklerinin elini tutamadıkları için hüznü, istedikleri hayatı yaşamalarına izin verilmediği için de tepkililerdir.

III.3.4.6. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Yukarıda ifade edilen kategorilerin dışında kalan çok çeşitli cevaplar verilmiştir. Bunların bir kısmı eşcinselliğe ve eşcinsel bireylere ilişkin doğru bilgiler ve değerlendirmeler içermekle birlikte, bazı cevaplar ise açıkça eşcinselliğe ilişkin yanlış ya da eksik bilgilenmelerden kaynaklanmaktadır.

Eşcinselliğe ilişkin doğru bilgiler içeren değerlendirmelerin yapıldığı veya bir şekilde eşcinsellikle ilişkili olan yanıtlara şu örnekler verilebilir:

- 010.K.7. Eşcinseller genelde düşünce yapısı olarak daha rahattır. Daha esnek bir düşünce yapısı vardır. Toplumun düşüncelerini önemsemez.
- 030.E.7. Eşcinsel biri kendi cinsindeki insana ilgi duyar. Nasıl bir kişi olduğuna gelince hayata kendi cinsinin hayat bakışıyla bakar.
- 036.E.7. Hiç düşünmediğim bir durum. Fakat ben yadırgayamam kendi duyguları kendi istekleri sonuçta.
- 048.E.7. İnsanların cinsel tercihleri beni alakadar etmez ama böyle insanlarla çalışmak, ilişkide olmak bana rahatsızlık verir. Karakter olarak ılımlı olduklarını düşünüyorum.
- 065.K.7. Çok daha anlayışlı, çok daha saygılı, ince düşünceli, naif.
- 089.K.7. Ya tercihi farklı olabilir ama çok kötü yanlarının olacağını da düşünmem.
- 110.E.7. Çoğunluktan farklıdır (yönelimi açısından). Yer yer karşıt cinse atfedilen sosyo-kültürel özellikleri gösterir.
- 155.E.7. Kız-kız, erkek-erkek ilişkiler.
- 222.K.7. İçindeki arzularını bastırmadan cinselliğini dile getiren kişi. Bence kendini yine ifade eden kişi.
- 232.K.7. Kendi cinsine ilgi duyduğu için genelde; erkekse erkeklerin olduğu mekânda olmayı sever, erkeklerin hareketlerinden tahrik olur. Kadınsa da aynı şekilde kadınlarla ilişik kurmayı erkeklerle kurmaya tercih eder.
- 248.K.7. Her ne kadar kişinin cinsel tercihi beni ilgilendirmiyor desem de bana ilginç ve imkansız geliyor. Böyle bir gerçekliğin oluşu bende o kişiye karşı merak uyandırıyor.
- 253.K.7. Karşı cinse nötr duygusu olan ama kendi cinsiyle olmaktan zevk alabilen biri olduğunu düşünüyorum.
- 256.K.7. El ele dolaşan erkekler geliyor aklıma.
- 293.K.7. toplumda canlı örnekleriyle karşılaştığımız eşcinseller genellikle erkek.kadınlarda bu durumun cinsel haz alma konusunda nasıl yeterli olduğunu anlamak pek mümkün dil.nasıl bi kadın kadına yeterli gelir düşünemiorum.belkide bayan olduğum için kadın kadına yeterli gelir mi? gibi bi saçma soruyu sordum kendime.
- 347.E.7. Aynı şekilde homoseksüellerin bazılarının, yine kişisel gözlemlerime göre "heterofobik" olduğunu düşünüyorum. Fakat yine, sadece cinsel eğilimine göre "nasıl bir kişi?" sorusuna cevap veremem. Belki iki şey, kimileri heterofobiktir ve hem cinse ilgi duyarlar. Tek bildiğim bu...
- 361.E.7. Heteroseksüellere göre daha ince kişiliklerdir. İnsan onlar için önemli olabilir.

Eşcinsellikle veya eşcinsel bireylerle hiçbir ilgisi bulunmayan veya eşcinselliğin diğer cinsel yönelimlerle karıştırıldığı ve açıkça bilgi eksikliğinden/yetersizliğinden kaynaklanan yanıtlara örnekler şu şekildedir:

- 034.E.7. Eşcinsellik heteroseksüelliğe göre daha düzgün bir şey.
- 080.K.7. Kız ya da erkek olduğu belli olmayan.
- 083.E.7. Fatih Ürek'e benzer.
- 090.E.7. Eşcinsel kişi daha kadınsı davranır, kıyafet tarzı erkeksi değildir. Konuşmasında da kadına özeni vardır.
- 131.K.7. Çevremdeki bayanlarda hiç fark etmedim. Fakat TV ve basında gördüğüm erkeklerde ise kadınsı eğilimleri olduğunu biliyorum.
- 152.E.7. Karşı cinse güvenmeyen kişiler olduğunu düşünürüm.
- 172.K.7. Cinsi dışında davranış gösteren.
- 184.K.7. Erkekler açısından baktığımda daha duygusal, kadın gibi görünen, feminen bir tablo oluşuyor. Kadınlar açısından da daha maskülen, sert, fiziksel çekiciliğine önem vermeyen bir tablo oluşuyor kafamda.
- 206.E.7. Hassas olmalı.
- 230.E.7. Fiziksel açıdan ve ruhsal açıdan bayanlara yakın.
- 236.K.7. Kadınsa erkeksi, erkekse kadınsı davranan kişidir.
- 247.K.7. Farklı cinsel güdülerini olan ve bu konudaki isteklerini doyumak için davranan, sıradan olmayan biridir.
- 326.E.7. Zeki, çevik ve akıllı olur. Rahat bırakılsa ve baskı hissetmese dünyaya hükmedecek yetenekleri vardır.
- 337.K.7. Eşcinsel kişinin daha içine kapanık olduğunu düşünürüm. Çünkü karşısındaki kişiye bağlanmak için kendisi gibi özellikler taşımasını beklemektedir.

III.4. Biseksüellik ve Biseksüel Bireyler

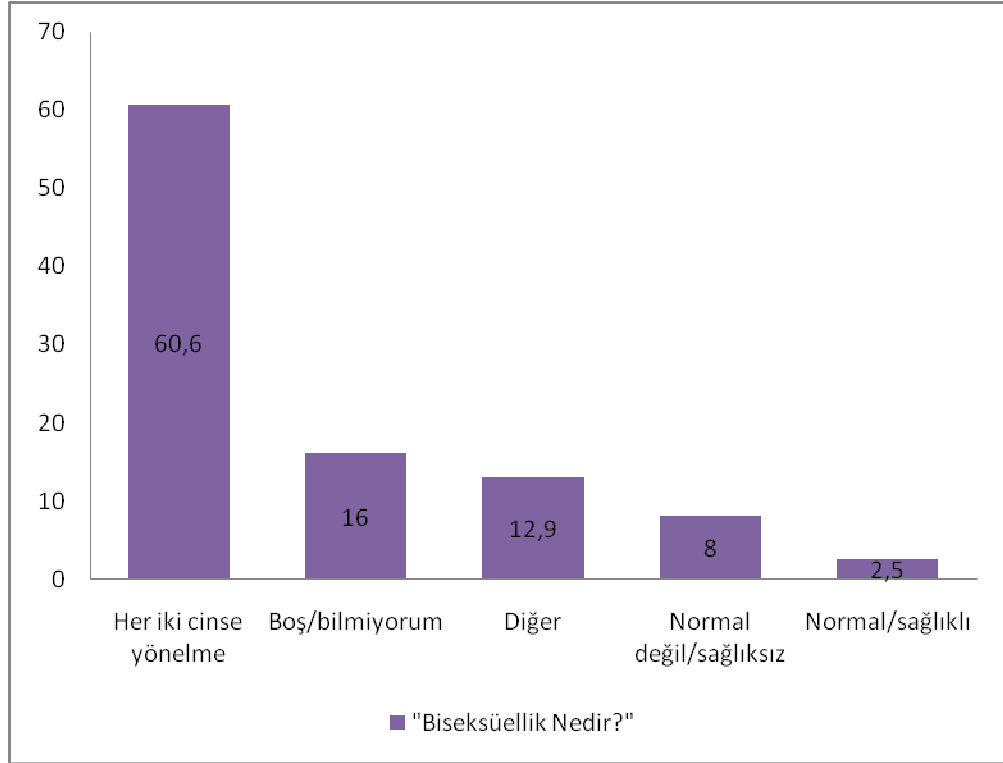
III.4.1. “Biseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri

Katılımcıların, “Biseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/söylemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Bireyin her iki cinse de yönelmesi, ilgi duymasıdır.
- Normal değildir, sağlıksız ve sorunludur.
- Normal ve sağlıklı olarak görülmelidir.

Şekil 3.6’da, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Biseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir.

Şekil 3.6. Katılımcıların “Biseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

Şekil 3.6’da görüldüğü gibi, katılımcıların çoğunluğu (%60,6), biseksüelliği “bireyin her iki cinse yönelmesi, ilgi duyması” olarak tanımlamıştır. Katılımcıların %8’i biseksüelliğin “normaldışı, sağlıksız ve sorunlu” olduğunu belirtirken, %2,5’i “normal, sağlıklı ve iyi” olduğunu ifade etmiştir.

III.4.2. Biseksüelliğin Tarifi

III.4.2.1. Bireyin her iki cinse de yönelmesi, ilgi duymasıdır.

Biseksüelliğe ilişkin olarak verilen yanıtların büyük bir kısmı bu kategori altında toplanmaktadır (%60,6). Bu yanıtlara bakıldığında, bir cinsel yönelim olarak,

biseksüelliğin, bireyin hem karşı cinsiyetten olan hem de kendi cinsiyetinden olan kişilere karşı cinsel çekim hissetmesi ve cinsel/duygusal birliktelik için her iki cinsiyetteki bireylere de yönelmesi olarak ifade edildiği görülmektedir. Buna göre, biseksüel olan bir kişi, hem kadınlara hem de erkeklere ilgi duyabilir ve her ikisiyle de birlikte olmak isteyebilir.

- 001.E.4. Hem karşı cinse, hem de kendi cinsine duyulan cinsel ve duygusal istek yaşama isteği.
- 002.K.4. Biseksüel bireyler hem kendi cinsine hem de karşı cinsine ilgi duyup her iki cinsle de birlikte olabilirler.
- 003.K.4. Hem bir bayandan hem de bir erkekten hoşlanabilme, her iki cinsiyetle de cinsel ve duygusal ilişkiye girebilme.
- 004.K.4. Her iki cinsten de cinsel olarak etkilenme, uyarılma.
- 011.K.4. Bir bireyin, hem kendi cinsine hem de karşı cinse ilgi duyabilmesi. Yani hem erkeğe hem bayana ilgi.
- 028.E.4. Hem kendi cinsine, hem karşı cinse ilgi duyabilmek.
- 038.E.4. Hemcinsine ve karşı cinse duyulan seksüel arzulardır.
- 043.K.4. Kişinin cinsel yaşamında kadın veya erkek ayrımını yapmaması, her iki cinsle de beraber olması.
- 066.K.4. Erkek veya kadının hem kendi cinsinden hem de karşı cinse duyduğu ilgi, ilişki.
- 101.K.4. Hem kendi cinsine hem de karşı cinse duyulan eğilimdir.
- 117.K.4. İnsanın hem karşı cinsten hem kendi cinsinden hoşlanması, çekici bulmasıdır. Bir yandan zengin bir seçenek sunarken bir yandan da kişi için zor bir durumdur.
- 118.K.4. Kişinin hem aynı cinsiyette hem de karşı cinsiyette birini cinsel birleşim için arzulanabilmesi. Duygusal bir bağ da taşıyabilir.
- 126.K.4. Toplumun normal kabul ettiği ve gördüğü cinsel tercihle birlikte yani karşıt cinsle olan ilişkinin yanında aynı cinsle olan birlikteliktir.
- 144.E.4. Bireyin her iki cinse birden ilgi duymasıdır.
- 177.K.4. Hem karşı cinsten hem de hemcinslerinden cinsel olarak etkilenmedir. Bence Biseksüellik ağırlıklı olarak kendi cinsinden hoşlanmadır.
- 196.K.4. Cinsel ve duygusal doyumunu kem karşıt hem de eş cinsi ile yaşama.
- 213.E.4. Her iki cinsiyetteki bireyleri duygusal ve bedensel olarak arzulaması üzerine cinselliğini tanımlamasıdır.
- 228.E.4. her iki cinsiyetten olan insanlara cinsel olarak çekim duyma, ve onlarla duygusal veya cinsel bir ilişki içine girme potansiyelidir.
- 239.K.4. Bi + seksüel = iki cinsle de beraber.
- 281.K.4. Bir kadının ya da bir erkeğin duygusal, romantik, cinsel yöneliminin hem kadına hem erkeğe yönelmesidir. Bu konuda kendisini kadınlarla/erkeklerle beraber olmayı tercih ediyorum şeklinde ayırmamaktır.
- 295.K.4. Aklıma sınırlanamayan cinsellik yasama biçimi gelmektedir. Çünkü biseksüellik ayrım yapmadan her iki cinsle de ilişki yaşam biçimidir.
- 317.E.4. Hem kendi cinsine hem de karşı cinse cinsel ve duygusal olarak ilgi duyma halidir. Biseksüellik bir cinsel yönelimdir.
- 156.E.4. Cins ayrımı etmeden cinsi duygulara sahip olma durumudur.
- 164.K.4. hem kendi hem karşı cinse ilgi duyanlar. Örneğin Özcan deniz.
- 326.E.4. Bilinen anlamıyla her iki cinsi de tercih edenlerdir. Bana soracak olursanız böyle bir kavram gereksizdir. Freesexüel daha iyi olur.

Bunların dışında, fazladan açıklama yapılan ve dikkat çekici noktaları olan bazı yanıtlar da vardır:

012.K.4. Biseksüellik, bireyin cinsel yöneliminin karşı cinse ve hemcinsine karşı olmasıdır. Toplum eşcinselliğe karşı olan olumsuz tutumu biseksüeller için de geçerlidir.

054.E.4. Angelina jolie geliyor aklıma, hem lezbiyen hem de karşı cinsle ilişkiye girmesi.

156.E.4. Cins ayrımı etmeden cinsi duygulara sahip olma durumudur.

164.K.4. hem kendi hem karşı cinse ilgi duyanlar. Örneğin Özcan deniz.

220.K.4. Kişinin hem kendi cinsini hem de karşı cinsi tercih edebilmesi durumudur. Toplum tarafından görmezden gelinendir.

326.E.4. Bilinen anlamıyla her iki cinsi de tercih edenlerdir. Bana soracak olursanız böyle bir kavram gereksizdir. Freesexüel daha iyi olur.

331.E.4. Seksüel anlamda iki cinse de yönelimli/dönük olma diyebiliriz. Fakat bu yönelimlilik kategorisinin çok da anlaşılabilir olduğunu düşünmüyorum. Biraz bu işin içinde toplumsal baskının etkisini ve kişinin kendini savunma mekanizmalarının işin içine karıştığı kanısındayım. Yani Osmanlı'daki "yazın kadınlara kışın oğlanlara" mantalitesini bir kimlik tanımlaması yapmak bana çok da makul gelmiyor açıkçası.

346.E.4. Hem aynı hem karşı cinse ilgi duyan bireyler. Kimlik olarak ve duygusal açıdan ender görüldüğünü zannediyorum. Ancak özellikle erkekler arasında fiili cinsel yaşam açısından oldukça yaygın. Sadece cinsellik veya farklı cinsel deneyimler yaşamak isteyen erkeklerin olduğu gibi belki aslında eşcinsel cinsel yönelimli olmakla birlikte sosyal nedenlerden bayanlarla birlikte bulunan erkeklerin sergilediği bir davranış olarak.

III.4.2.2. Normal değildir, sağlıksız ve sorunludur.

Bu kategori altındaki yanıtlara göre, biseksüellik, normaldişi, sağlıksız ve uygunsuzdur. Toplum tarafından hiçbir şekilde kabul edilemez. Dahası eşcinselliğe de getirilen benzer olumsuz ifadelerden farklı olarak, biseksüelliğin "saçma, anlamsız, gereksiz ve/veya açgözlülük" olduğu şeklinde ifadeler de sıkça görülmektedir. Hatta bazı yanıtlar da eşcinselliğin bir yere kadar kabul edilebilecek olmasına rağmen biseksüellik için bunun geçerli olamayacağı yönünde söylemlerle de karşılaşmıştır.

013.K.4. Bireylerin hem kendi hem de karşı cinslerine cinsel ilgi duyması demektir. Bence bu da normaldişidir.

088.E.4. Biseksüellik iki cinse de ilgi duyma olayıdır. Bence çok saçmadır.

146.K.4. Her cinse karşı cinsel yönelimi olan. Normal değil.

259.E.4. Kişinin hem kendi hem karşı cinsine duyduğu ilgiyi ifade eder. Sadece kanımı söylüyorum: birinden birinin tercih edilmemesi beraberinde büyük bir yarılmayı getirebilir, diye düşünüyorum.

- 263.E.4. Doğa kurallarına aykırı, psikolojik açıdan eksikliklerin sebebiyet verdiği ilişkidir
- 273.K.4. Kişinin hem hemcinsine hem de karşı cinse aynı anda ilgi duymasıdır. Eşcinselliği anlayabiliyorum ancak kişi neden biseksüeldir onu anlayamıyorum. Kişinin bu tür durumda kalmış olması çok zor olmalı. Kanımca bu tür insanlar eşcinsel olmakla birlikte aslında karşı cinslerine ilgi duymamaktadırlar. Sadece toplumun baskısından kendilerini koruyabilmek adına karşı cinsle birlikteliklerini devam ettirdikleri kanısındayım.
- 283.E.4. Her iki cinsiyetten olan insanlara karşı cinsel olarak ilgi duyma. Bana göre biseksüellik açgözlülüktür.
- 319.E.4. Formal olarak, hem kendi cinsine hem de karşı cinsine ilgi duyan kişi. Fakat çoğu zaman, kendine ve etraftakilere cinsel yönelimini açıklayamayan gay'lerin sığındıkları kimlik. Gay'lerin yaşamında 3 büyük yalan vardır; bunlardan birincisi “biseksüelim” yalanıdır.
- 328.K.4. Biseksüalite kişinin hem kendi cinsine hem de karşı cinse karşı duyduğu cinsel ilgi ve faaliyettir. Bence diğer cinsel yönelimlerin aksine (heteroseksüellik-homoseksüellik) biseksüalite anormal bir cinsel faaliyettir. Ben diğer cinsel yönelimlerin genetikten gelen ve normal bir ilgi olduğuna inanırken, bunun farklı sosyal ve sapkın sebeplerden ileri geldiğine inanmaktayım
- 336.K.4. Her iki cinsiyetten kişileri de çekici bulmak, cinsel nesne olarak tercih etmek. Bence biseksüellik arada kalmışlık durumudur. Eşcinsellik patolojikse; biseksüellik daha patolojiktir.
- 359.E.4. Çelişki.

Yine bazı yanıtlarda biseksüellik tamamen psikolojik veya biyolojik bir hastalık olarak ifade edilmiş ve yukarıda sözü edilen olumsuz tutumun daha da ötesinde “sapkın, sapık, iğrenç” gibi aşırı olumsuz ifadelerde bulunulmuştur.

- 053.K.4. Sapkınlık. Hem kadın hem erkekle cinsel birliktelik.
- 079.E.4. Bir erkeğin hem kadın rolünü hem de erkek rolünü ya da başka bir deyişle kimliğini üstlenmesi sapıkça ve anlamsız.
- 131.K.4. Bence Biseksüellik psikolojik bir problemdir. Çünkü insan hem erkeğe hem kadına aynı şeyleri hissedemez. Bu sapkınlıktır.
- 175.K.4. İnsanların her iki cinsten de hoşlanması. Bence yönelimden bile yoksun. Bana iğrenç geliyor. Ya öyledir ya da böyle. Ama bu durum iğrenç.
- 272.E.4. En sapıkça ilgi çeşiti. (homoseksüelliğe bi nebze saygım var ama buna asla). Cinsel yada duygusal yönden hem kendi hemde karşı cinsine ilgi duymaya denir.
- 325.K.4. Biseksüellik kişinin hem kendi cinsinden hem de karşı cinsten kişilere cinsel çekim duymasıdır. Bence biseksüellik de bir çeşit cinsel sapkınlıktır.
- 349.E.4. Her iki cinse karşıda duyulan cinsel ilgi. Biseksüellik bana kalırsa fiziksel yönünden çok psikolojik arızalar barındıran bir hastalık, tatminsizlik gibi bir şey.
- 357.E.4. Bireyin hem kendiyle aynı cinsiyette hem de karşı cinsiyetteki insanlarla ilişki kurması. Biraz cinsel sapkınlık gibi duruyor.

III.4.2.3. Normal ve sağlıklı olarak görülmelidir.

Biseksüellik, diğer cinsel yönelimler (heteroseksüellik ve eşcinsellik) kadar normal ve sağlıklı olarak görülmelidir. Çok az sayıda katılımcı tarafından dile getirilen bu görüşe göre, nasıl ki heteroseksüellik ve eşcinsellik bireylerin tercihleri olarak kabul edilebiliyorsa, biseksüellik de bir tür tercih/seçim olarak görülmeli ve saygı duyulabilmelidir.

014.K.4. Hem kendi cinsiyetinden hem de karşı cinsiyetteki olan kişilerle cinsel yönelimini belirlemiştir. Seçim meselesi, olabilir.

134.E.4. Sağlıklı olup, her iki cinse karşı ilgisi olan.

261.K.4. Her iki cinse de duyulan ilgidir. Kafa karışıklığıyla alakası yoktur.

275.K.4. Kişilerin hem karşı cinsle hem hemcinsleriyle cinsellik yaşamasıdır. Bence mantıklı bir yaklaşımdır çünkü insanların gerçek aşkı veya gerçekten keyif alacağı bir ilişkiyi sadece karşı cinsle yaşaması şart değildir, bunu pekala hemcinslerinde de bulabilir.

307.K.4. Bence... Hem kendi cinsine, hem de karşı cinse karşı cinsel çekim duymaktır. Bunun da aynı homoseksüellik gibi doğuştan geldiğini düşünüyorum. Bildiğim kadarıyla insanların her iki cinse karşı da çekim duyması bilimsel olarak kanıtlanmıştı. Sanırım bu insanın doğasındaki 'güzeli sevmek, ona sahip olmayı istemek' özelliğinden gelmekte. Fakat bazı yerlerde iddia edildiği gibi herkeste olan bir özellik olduğuna inanmıyorum. Bunun tek nedeni de kendimin hemcinslerime ilgi duymadığımdan emin olmam. Başka bir ispatım yok.

Bunların dışında, daha olumlu ifadeler içeren yanıtlar şu şekildedir:

121.K.4. Bir insanın hem kadını hem erkeği sevgili ve cinsel eş olarak istemesi. Aklıma Angelina Jolie ve eski Yunan tanrıçaları geliyor, ikisi de doğamızda böyle bir ikiliğin olduğunu söylüyorlar ve bu bana yakın geliyor.

233.E.4. Hem kendi cinsiyle hem de karşı cinsiyle ilişkiye girebilmeyi anlatır. Burada ilişki cinselliğe indirgenmiş bir anlama sahip değil. Bence biseksüellik insanın estetik algısının gücünü ortaya koyar.

258.K.4. Karşı cinsi ile de hem cinsi ile de ilişki yaşayabilir. Bence bu kişinin kendine koyduğu sınırların kalkmasıdır.

287.K.4. Biseksüellik diyince aklıma çok güzel şeyler geliyor. Bence en güzeli. Hayattan alabildiğin kadarını alacaksın. Biseksüellik, kişinin hem kendi cinsiyetinden olanlara hem de karşı cinsiyetinden olanlara karşı duygusal veya cinsel çekim hissedebilme potansiyelidir.

III.4.2.4. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Biseksüelliğe ilişkin olarak, yukarıda ifade edilen kategorilerin dışında kalan çok çeşitli cevaplar verilmiştir. Bunların bir kısmı biseksüelliğe yönelik doğru bilgiler

ve değerlendirmeler içermektedir. Birçoğunda ise biseksüelliğe ilişkin yanlış ya da eksik bilgilerin/bilgilenmelerin/inanışların yol açtığı yanlış veya alakasız değerlendirmeler yer almaktadır.

Bazı yanlış değerlendirmeler biseksüelliğin diğer cinsel yönelimlerle veya metroseksüellik, hermafroditizm, cinsiyetsizlik gibi kavramlarla karıştırılmasından ileri gelmektedir.

- 026.E.4. Bir kadının kendi cinsine ilgi duyması.
- 032.E.4. Eşcinsellikle hemen hemen aynı şeydir.
- 034.E.4. Biseksüellik deyince erkek ve kadın aklıma geliyor. Biseksüellik yalnız bir cinse ilgi duyan demek. Biseksüellik deyince ayriyeten düzgün saygılı ve seviyeli ilişki geliyor aklıma.
- 052.E.4. Cinsel ilişkide başarısız insanlar aklıma geliyor.
- 055.K.4. Biseksüellik herhangi bir cinsel eğilimin gözlenmemesidir.
- 059.E.4. Kişinin kendi veya zıt cinsine değil de, doğada bulunan nesnelere cinsel arzuda bulunmasıdır.
- 061.E.4. Kendini seven.
- 069.E.4. Cinslere karşı tavrı olmayan / kategorilendirmeyen durum.
- 073.E.4. Erkek erkeğe.
- 079.E.4. Bir erkeğin hem kadın rolünü hem de erkek rolünü ya da başka bir deyişle kimliğini üstlenmesi sapıkça ve anlamsız.
- 089.K.4. Bir ara Beyazıt Öztürk'e söylenmişti. Bildiğim kadarıyla iyi bakımlı nerde nasıl konuşacağını bilen kişidir.
- 102.K.4. Her iki cinse de ilgi duymayan.
- 130.K.4. İki eşlilik.
- 155.E.4. Tek cinsiyetlilik.
- 174.E.4. Biseksüellik denilince aklıma birbirinden hoşlanan kadınlar gelir. Öte yandan arzunun türdeş bedenlerde buluşmasıdır.
- 188.K.4. Hiçbir cinsiyete ilgi duymamadır.
- 235.K.4. Tek bir eğilimin olması.
- 236.K.4. Cinsel kimliğe sahip kişi.
- 246.K.4. Cinsel isteği olmayan insanlar.
- 249.K.4. Bireyin sadece kendi cinsine ilgi duyması.
- 277.E.4. Bireyin içerisinde bulunduğu cinsel özelliklerden tamamen vazgeçip başka bir cinsel özelliği tercih etmesidir.
- 311.E.4. Cinsler arası arzulanımlar.

Bazı yanıtlar ise tamamen ilgisiz ve bazen uydurma değerlendirmeler içermektedir:

- 023.K.4. Sanıyorum iki cinsten birden hoşlanmaz.
- 031.E.4. Çok seksüel üçe ayrılır. Küçük orta büyük biseksüellik.
- 049.E.4. Bisküvi markası olabilir.

096.E.4. Erkekler için kadın özentisi. Bozulmuş erkek. Normal olmayan erkek. Kısacası delikanlı olmayan erkek, uzun saç, küpe, top sakal bırakan erkek görünümlü yaratık.

158.E.4. Serdar Ortaç geliyor.

361.E.4. Ya içindedir çemberin yada dışında, hiç olmadı çemberin kendisi olmayı hatırlattı. Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın demektir, biseksüellik.

III.4.3. “Biseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların

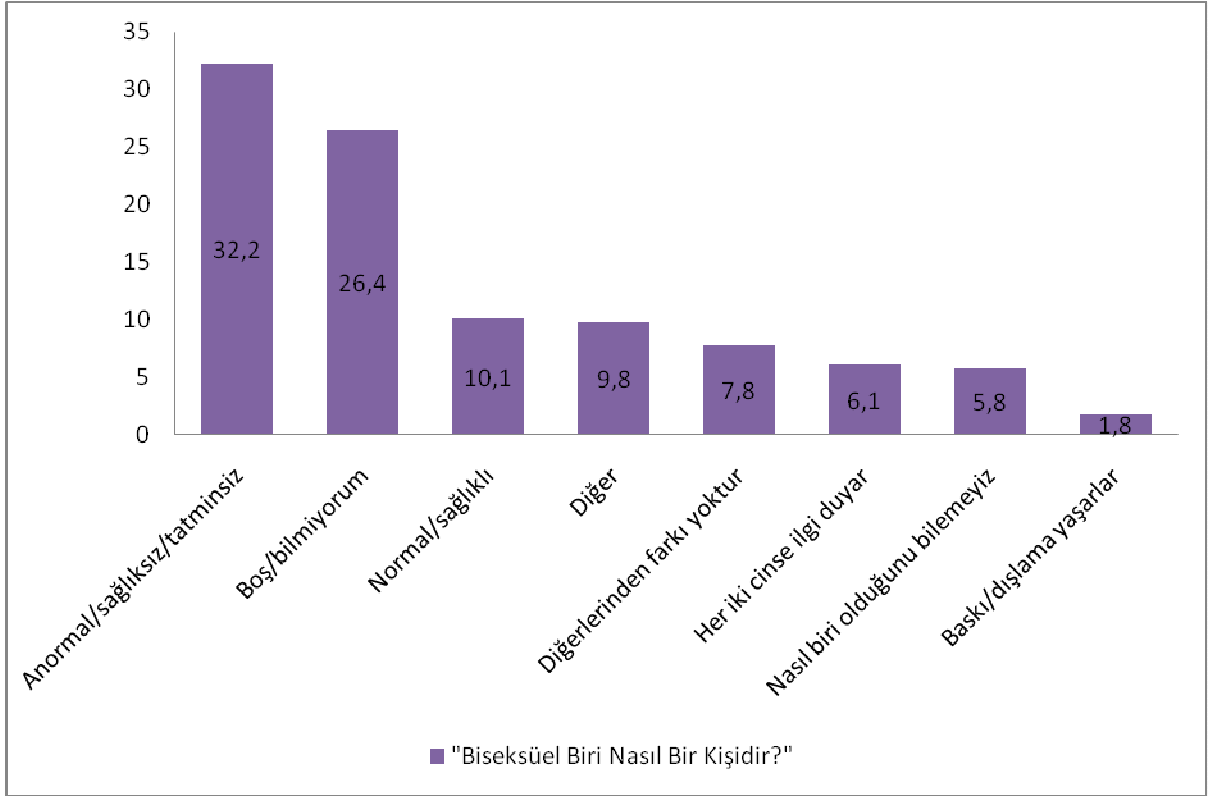
Yüzdeleri

Katılımcıların, “Biseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/söylemler şu şekilde belirlenmiştir:

- Her iki cinse de yönelen, ilgi duyan bireylerdir.
- Anormal, sağlıksız ve tatminsiz kişilerdir.
- Normal ve sağlıklı bireylerdir, tercihlerine saygı duyulmalıdır.
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur.
- Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.
- Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Şekil 3.7’de, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Biseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri verilmektedir. Görüldüğü gibi, katılımcıların en sık verdikleri cevap, biseksüellerin “anormal, sağlıksız ve tatminsiz kişiler” oldukları yönündedir (%32,2). Diğer yandan, soruyu boş bırakan ya da “bilmiyorum” cevabı verenlerin oranı da oldukça fazladır (%26,4). En düşük düzeyde kalanlar ise (%1,8) biseksüel bireylerin “toplumda baskı ve dışlamaya maruz kaldıklarını” ifade eden yanıtlardır.

Şekil 3.7. Katılımcıların “Biseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

III.4.4. Biseksüel Bireyin Tanımı

III.4.4.1. Her iki cinse de yönelen, ilgi duyan bireylerdir.

Bazı katılımcılar, biseksüelliği “her iki cinse birden ilgi duyma” şeklinde ifade etmelerine benzer şekilde, biseksüel bireyleri de “her iki cinse yönelen, hem kadına hem erkeğe cinsel açıdan ilgi duyan” kişiler olarak tanımlamışlardır.

015.K.8. Biseksüeller, kadın ya da erkek fark etmeksizin duygusal ve cinsel ilişkilerini yaşarlar. Onlar için eş bulmak diğerlerine göre çok daha büyük olasılıktır...

016.K.8. Biseksüel birinin hem kadınlarla hem erkeklerle cinselliği ve duygusallığı paylaşan kişiler olarak düşünürüm.

066.K.8. Çift eğilimli diyebiliriz. Hem kendi cinsine, hem karşı tarafa ilgi duyar.

107.K.8. Kadın ve erkek olarak, her iki cinsiyetteki insanlarla da ilişki kurabilen, her iki cinsi de cinsel açıdan çekici görebilen kişi. (maymun iştahlı...)

138.K.8. Hem kadına hem erkeğe ilgi duyan kişidir.

143.E.8. Her iki cinse de ayırım yapmadan ilgi duyuyor.

- 144.E.8. Her iki cinse de ayırım yapmadan ilgi duyar. Cinsel gereksinimimi gidermesi için kız veya erkek olması önemli değildir. Normal hayatta da her iki cinse cinsel olarak ilgi duyar.
- 219.K.8. Her iki cinse de cinsel çekim hissedebilen kişi.
- 292.K.8. Cinsel ilgilerinin tam anlamıyla nasıl olduğunu bilmemekle beraber, herhangi bir anda her iki cinsiyetteki insanlarla birlikte olabilir.
- 302.K.8. Biseksüel kişi için cinsel yöneliminin kadın ya da erkeğe doğru olmuş olmasının bir farkı yoktur. Açıkçası toplumsal açıdan biseksüellik eşcinsellik ile aynı şeymiş gibi algılanmaktadır. Biseksüel kişinin dışarıdan bakıldığında anlaşılmayacağını söyleyebilirim.
- 308.E.8. Biseksüel birey, cinsel açıdan her iki cinse de ilgi duyan kişidir. Fakat, içinde bulunduğu durum açısından yorum yapamamaktayım çünkü; cinsel ilişki ya da duygusal etkileşim sadece tek cinsle mi yapılır ya da yapılmak zorundadır? Sorusu her açıdan tartışılması gereken bir noktadır bence.
- 315.E.8. Biseksüel birisi bence psikolojik ve hormonal olarak her iki cinsten de hoşlanma eğiliminde olan bir kişidir.

III.4.4.2. Anormal, sağlıklı ve tatminsiz kişilerdir.

Katılımcıların en sık verdikleri yanıtlar (%32,2), biseksüel bireylerin “anormal, sağlıklı ve tatminsiz/doyumsuz” kişiler oldukları yönünde ifadeler taşımaktadır. Buna göre, biseksüel bireyler, heteroseksüellik dışında kalan diğer cinsel yönelimlere sahip kişiler kadar –hatta belki de onlardan bile daha fazla- normaldişi ve sağlıklıydılar. Bu olumsuz görüşün temelinde ise yine sıkça karşılaşılan tanımlamalardan biri olarak, biseksüellerin “doyumsuz, kararsız, ne istediğini bilmeyen, seçici olmayan, mantıksız veya açgözlü” kişiler oldukları şeklinde ifade edilen anlayışın yattığı görülmektedir.

- 006.K.8. Biseksüel bir kişiyi daha dürtüsel, doyumsuz, seçici olmayan biri olarak görme eğilimindeyim. Cinsel kimliğin tam olarak oturmadığını ve cinsiyet ayırt etmeden, seçmeden kim denk geldiyse onunla beraber olduğunu düşünürüm..
- 008.K.8. Biseksüel bir insanın doyumsuz bir insan olduğunu düşünürüm. Biseksüel birisi aktif bir kişi olabilir.
- 009.K.8. Birey doyumsuz ve kararsız olabilir. Hangi cinse ilgi duyduğunu tam olarak belirleyememiş olabilir. Psikolojik olarak normlara uygun değildir. Sağlıklı ilişkileri yoktur. Evliliğe yatkın değildir.
- 013.K.8. Bence biseksüel kişi de cinsel açıdan normal değildir.
- 017.K.8. Anormal mantıkdışı
- 027.K.8. Onlar artık kendilerini aşmışlar. Yapmak istediklerini bilemez durumdadırlar.
- 038.E.8. Biseksüel kişi de yaşadığımız toplumla ve geleceğimizle ters düşen insan tipidir.
- 065.K.8. Aklı karışık biridir. Neden hoşlandığını bilemiyordur. Her gördüğü insan onun için ayrı anlam ifade edemez herhalde.
- 088.E.8. Karşı cinsi dururken kendi cinsine de yönelebilen anormallik.

- 104.E.8. Onla, bunla ilişkiye girerler. Ayırt etmez, çok geniştir bunlar. Kimle yaparsa yapsın azıcık seçici olmalılar.
- 109.E.8. Biseksüel birinin diğer cinsel yönelimlerden daha tehlikeli olduğunu düşünüyorum.
- 111.K.8. Dengesiz, tutarsız, gelgit ruhludur.
- 112.K.8. Bence bu homoseksüellikten de vahim bir durum.
- 116.K.8. Hem kadın hem erkekle ilişkiye girebilen. Ne istediğini bilmeyen.
- 137.K.8. Hem erkek hem dişi ile cinsel ilişki yaşayan biridir. Bence cinsel doyumsuzluğu olan, sağlıksız ruh hali olan kişilerdir.
- 150.K.8. Anormal bir kişiliktir.
- 169.K.8. Cinsel tercihi normal değildir.
- 187.K.8. Bence eşcinsellikten daha kötü durumdadır, kararsızdır, tam bir kimliğe bürünememiş, ne istediğini kendisi de bilmiyordur.
- 207.E.8. Sadece cinselliği düşünen ya da vaktinin çoğunu cinselliğe ayıran kişi.
- 208.K.8. Biseksüellik alışamadığım bir kavram. Her insanın bir cinsten yana tercihi olması gerektiğini düşünüyorum. Kendilerini yeterince tanıyamamış olmalarına bağlıyorum ya da hormonlarının dengesiz olması gibi fizyolojik bir durum kadar da basit olabilir.
- 263.E.8. Uyumsuz, dengesiz, itici.
- 265.E.8. Biseksüel olan erkekse biraz tehlikeli olarak görüyorum ama bayansa daha normal gibime geliyor.
- 283.E.8. Açgözlü, yetinmeyi bilmeyen bir kişidir.
- 299.K.8. Bence en zavallı olanlar. Çünkü ne istediklerine karar verememiş insanlar ve bence korkaklık.
- 349.E.8. Tatminsiz bir kişidir ve bana kalırsa aynen homoseksüeller ve transseksüeller gibi ruh sağlıkları bozuktur
- 358.E.8. Maymun iştahlı bir kişidir. Ayrıca bu insanların filtreleme kavramından da haberi yoktur. İnsan dediğin azıcık seçici olmalı.

Eşcinsel bireyler için ifade edilene benzer biçimde, bazı yanıtlarda biseksüel bireyler için de “sapık, sapkın, iğrenç, vb.” ifadeler kullanılmıştır.

- 053.K.8. Sapkın ve yoldan çıkmış.
- 067.K.8. Bu çıldırmış olmalı.
- 079.E.8. Sapık.
- 134.E.8. Sapkınlık.
- 156.E.8. Sapık olduğunu düşünürüm.
- 175.K.8. Midesiz, cinsel hayatında iğrençleşebilir.
- 190.K.8. Cinsel karmaşadan oluşması mümkündür. Ancak yine de tam bir sapkınlıktır diye düşünüyorum!
- 268.K.8. Sadece cinsellikte doyum arayan sapkın bir insandır.
- 272.E.8. Yorum yok hiçbir haklı gerekçesi yok... tamamen aşağılık iğrenç vesaire kişilikli insanlar olduğunu düşünüyorum...
- 320.E.8. Biseksüel bir kişinin, normal bir kişilik yapısına sahip olabileceğini düşünmüyorum. Bir insanın hayatta tek bir eşi olması gerektiği inancındayım. Buna göre bir insan hem bir erkek, hemde bir kadınla beraber olamayacağına göre normal bir durum değildir. Biseksüelliği bir “cinsel yönelim” olarak kabul etmiyorum. Bu tam olarak bir sapkınlıktır.
- 325.K.8. Biseksüel birinin cinsel açıdan sapkın birisi olduğunu düşünürüm.
- 328.K.8. Açıkça söylemek gerekirse bence biseksüel bence sapkınlık. Düşündüğümde anlam vermekte güçlük çekiyorum. Kişinin 2 cinse birden ilgisinin olması kesinlikle anormal bir durum. Biseksüeller bence değişiklik arayışında olan

insanlardan oluşan bir topluluk. İmkanların sınırsız olduğu şu dönemlerde insanın doyumsuzluğu da devreye girerse biseksüaliteyi benim düşüncemce tanımlamış oluruz. Biseksüeller birçok şeyi yaşamış ve artık değişik bir şeyler bulmak için bu deneyimi yaşayan insanlardır.

357.E.8. Biraz cinsel sapkınlığı olduğunu düşünürüm hem kendi sinsine hem karşı cinde ilgi duyması çok normal değil sanırım.

Bazı yanıtlarda ise biseksüel bireylerin psikolojik/yaşantısal/travmatik bir takım problemler yaşamış oldukları ifade edilmiştir.

060.E.8. Çocuklukta yaşanan sorunlardan ötürü ileriki yaşlardaki kimlik bunalımı.

064.K.8. Psikolojik travma geçirmiş bir kişidir.

102.K.8. Sağlıksız, çocukluk dönemi sorunlu. Stresle baş etme gücü (pek) olmayan.

119.K.8. Hormonal gelişiminin ya da psikolojik durumunun normal olmadığını düşünürüm.

132.K.8. Her iki cinsle de ilişki yaşayan kişidir. Psikolojik bozukluk olduğunu düşünürüm.

145.K.8. Böyle bir kişinin de hayatının belli dönemlerinde çeşitli sorunlar yaşamış olma ihtimali mevcuttur.

180.K.8. Patolojik!

223.E.8. Onun da psikolojik sorunları olduğunu düşünürüm. Bakışlarından korkulacak bir kişidir.

337.K.8. Biseksüel kişi içinse, kadın ya da erkek ayrımı söz konusu değildir. Bence bu bireyin geçmiş yaşantısından kaynaklanmaktadır. Anne baba figürü sağlıklı olmayan kişilerde bu ayrım bilinmeyebilir.

342.K.8. Yedinci sorunun cevabı ile aynı şekilde, özdeşim (veya model alma) sürecinde aksamalar olduğunu düşünürüm. Aile durumuna ve çocukluk yaşantılarına atfederim.

351.E.8. Bu kişilikler için aile önemlidir aile ve çevre yaşantısında duyguları bastırılmıştır, bu nedenle kendi hallerinde yaşam sürerler. Bence ilgi ve isteklerinde içgüdüsel olarak problem vardır. Bu kişiler içine kapanık, özgüvenleri az, pasif ve utangaç kişiliklerdir. Cinsel kimliğin kazandırıldığı kritik dönemi başarısız bir şekilde geçirmesi sonucu ortaya çıkmıştır.

III.4.4.3. Normal ve sağlıklı bireylerdir, tercihlerine saygı

duyulmalıdır.

Bu kategori altında toplanan cevaplarda, biseksüel bireylerin heteroseksüel ve eşcinsel bireyler kadar normal ve sağlıklı oldukları, toplumsal olarak herhangi bir uygunsuzlukları olmadığı yönünde görüş bildirilmiştir. Tıpkı heteroseksüellik ve eşcinsellik gibi biseksüellik de bir tercih olarak görülmeli ve bireylerin bu tercihlerine saygı duyulmalı, anlayış gösterilmelidir.

004.K.8. Cinsel yönelimleri iki cinse de yönelmiş insanlardır sadece. Cinsel tercih, sadece cinsel tercihtir, herhangi olumsuz bir durum görülmez bence sadece kendilerini toplum nedeniyle farklı hissederler..
033.E.8. Eşcinselle aynıdır.
069.E.8. Kendi cinsi ve karşı cinse ilgi duyabilen normal bir insandır.
099.K.8. Cinselliğini hem aynı cinsle hem de karşı cinsle yapar. O da normaldir.
114.K.8. Seçimine saygı duyarım.
149.K.8. Toplumda normal dışında tanımlanan kişidir. Bence normaldir.
155.E.8. Normal bir kişi.
236.K.8. Normal, sıradan, cinsel kimliği oturmuş kişidir.
261.K.8. İnsan her cinse ilgi duyabilir. Yargılanmaması gereken insandır. Kişinin tamamen şahsi hayatıdır.
288.K.8. Her iki cinse (kadın-erkek) de cinsel ilgi duyabilen kişilerdir. Yine yapı ve isteğine göre, kendince gayet normaldir.
294.K.8. Yolda birini gördüğünüzde ya da ilk konuştuğunuzda “aa bu biseksüel” diyemezsiniz. Normal bir insandır. Bizden biri, toplumdaki biri.
321.E.8. Uyumludur. Topluma ayak uydururken, eşcinsel ilişkilerini de rahatlıkla yaşayabilir. Lakin her şeyden öte o da insandır.

Bunların dışında, daha olumlu ifadeler de içeren yanıtlar şu şekildedir:

011.K.8. Biseksüel birey, her iki cinse de ilgi duyabildiği için daha uyumlu bir insan olabilir. Daha çeşitli cinsel deneyimlere sahiptir. Eşcinsellere göre daha kolay eş bulabilirler.
121.K.8. Daha az kalıpyargıyla düşünen, otoritelerden daha bağımsız bir insan olduğunu düşünüyorum.
141.E.8. İyi biridir.
206.E.8. Daha renkli.
242.K.8. İyi ve özgür.
258.K.8. Bence akıllı biri, çünkü kendine sınır koymamaktadır. Ama yukarıda da yazdığım gibi cinsel tercihinden dolayı ayrıca sorgulanması gereksiz olan normal bir kişidir.
277.E.8. Cesur, kararlı bir kişidir.
333.K.8. Her iki cinsin de görece yönlerini görebilen ve yaşayabilen kişidir. Cinsel yaşamları homoseksüel ve heteroseksüellere göre daha zengin ve duyarlı olabilir.
353.E.8. Biseksüel kişi açık görüşlü biridir muhtemelen.. Herşeyden zevk almaya çalışıyordur sanırım..

III.4.4.4. Diğer insanlardan bir farkı yoktur.

Biseksüel bireylerin, her iki cinsiyetten bireylere ilgi duymalarının dışında, diğer bireylerden (heteroseksüel, eşcinsel veya transseksüel) herhangi bir farklılıkları olduğu söylenemez. Bu anlamda, biseksüel birey, sahip olduğu cinsel yönelimden ötürü fazladan olumlu veyahut olumsuz bazı özelliklere (kişilik özellikleri gibi) sahip değildir. Toplum içerisinde yaşayan herhangi birinden farklı değildir.

- 007.K.8. Biseksüel bireyler de eşcinseller gibi sıradan bireylerden farklı değildirler. Sadece cinsel yönelimleri farklıdır. Belli bir cinse yönelemedikleri için iç dünyaları karmaşık olabilir, yaşamları ikilem içinde olabilir.
- 055.K.8. Biseksüel birini benim bakış açım da diğerlerinden ayıran bir şey söz konusu değil.
- 068.E.8. Homoseksüel, transseksüel ya da heteroseksüel insandan tek farkı her iki cinse de ilgi duyan insan.
- 086.K.8. Diğer insanlardan hiçbir farkı yoktur benim için.
- 103.E.8. Herhangi biridir.
- 113.K.8. Cinsel tercihi dışında diğer insanlardan bir farkı olduğunu düşünmem.
- 174.E.8. Biseksüel de öyle. Diğer insanlardan farklı olduğunu sanmıyorum.
- 209.K.8. Benden bir farkı yoktur. Cinsel tercihi kişi hakkındaki görüşümü değiştirmez.
- 216.E.8. İnsandır.
- 220.K.8. Biseksüel herhangi biri olabilir. Bunun dışarıdan fark edilerek tanımlanabileceğini düşünmüyorum.
- 255.E.8. Biseksüel insanda belki bazı hazları gereğinden fazla yaşadığını ve o yüzden böyle bir eğilimi olduğunu düşünürsek tecrübeli biridir. Sıradan insandan tek farkı budur benim için.
- 276.K.8. Biseksüellik farklı bir özellik barındırmasına gerek olmayan yalnızca kişinin cinsel ve duygusal olarak kendi cinsiyetinden olanlara ve olmayanlara olan yönelimini ifade eden bir kavramdır, belirgin bir özellikleri olması beklenmez
- 281.K.8. Senin benim gibi insan diye düşünürüm.
- 340.E.8. Sıradan bir insandır. Heteroseksüel bir kişiye göre daha az muhafazakardır.
- 341.K.8. Tıpkı homoseksüeller, transseksüeller, heteroseksüeller gibi bir insandır.

III.4.4.5. Cinsel yönelimine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.

Biseksüel bireyler, toplum tarafından çoğunlukla olumsuz niteliklere sahip olarak kabul edilseler de, bazı katılımcılar kişilerin sadece cinsel yönelimlerine bakarak onların nasıl kişiler olduklarını ve ne tür kişilik özelliklerine sahip olduklarını bilemeyeceğimizi ifade etmektedirler. Bu anlamda, bireyin biseksüel olup olmamasından bağımsız olarak, nasıl bir insan olacağını belirleyen çok sayıda etken vardır. Bu nedenle, bir kişinin iyi ya da kötü bir insan olup olmayacağı, hiçbir şekilde cinsel yönelimle ilişkili bir durum değildir ve cinsel yönelimi temelinde bireyin kişiliği hakkında bir yargıya varılamaz.

- 001.E.8. Altıncı maddede yazdığım gibi kişinin nasıl biri olduğuna karar vermek için cinsel yönelimleri yeterli olmaz.
- 002.K.8. Kişilik özellikleri nasılsa öyle bir kişidir.
- 098.K.8. Kişinin cinsel yönelimi onun karakterini belirleyen bir özellik değildir.
- 205.K.8. Bu tip bir tercihle kişilik sorgulamam. İnsanlık başka bir şey.

- 233.E.8. Benim için fark etmez.
262.K.8. İnsanların cinsel tercihlerine göre sınıflandırılmasından hoşlanmıyorum.
270.E.8. Geniş açıya sahiptir. En şanslı kişi desek yeridir. Nasıl bir kişi olduğu hakkında fikrim olamaz, sadece biseksüellikle kişilik analizinin olası olduğunu düşünmüyorum. İpucu bile veremez.
303.K.8. Kişiye göre değişir.
311.E.8. Nasıl biri olduğu hakkında biseksüelliği, heteroluğu ya da homoluğunun ipucu verdiğini düşünmüyorum.
314.K.8. Herhangi bir kişilik örüntüsüne sahip olabilirler.
322.E.8. İnsanların nasıl birer insan oldukları sadece cinsel yönelimlerine bakılarak değerlendirilemez. Dolayısıyla sadece biseksüel olduğunu bildiğim bir insanın nasıl bir insan olduğuna dair bir yorum yapamam.
327.K.8. Biseksüel kişinin her iki cinsle de seks yapmayı tercih ettiğini düşünürüm. Bu düşünce biseksüel kişinin insanlığına ya da kişiliğine dair bir şey söylemez.
330.E.8. Heteroseksüel ve eşcinsel için düşündüğüm her şey biseksüel ve transeksüel kişi için de geçerlidir. Cinsel kimliği dışında bana fikir vermez.

III.4.4.6. Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Çok sınırlı olmakla birlikte (sadece 6 kişi), biseksüelliğe ilişkin yaygın olumsuz tutum ve düşünceler nedeniyle, biseksüel bireylerin (eşcinsel ve transeksüel bireyler kadar olmasa da) toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları belirtilmiş ve bununla ilişkili olarak biseksüel bireylerin çeşitli sorunlarla karşılaşabildikleri ifade edilmiştir. Karşılaşabildikleri bu sorunlar ise sonuçta biseksüel bireylerin kendilerini rahatsız ve mutsuz hissetmelerine yol açabilmektedir.

- 012.K.8. Eşcinsel biri cinsel tercihini rahatlıkla yaşayamadığı için mutsuz biridir. Toplumun olması gerekenler listesinde bulunan kurallara uymadığı için çeşitli sosyal tecritlere maruz kalır, hak ettiği terfiyi maaşı alamaz, ailesi tarafından dışlanır. Bu olasılıklar cinsel yönelimini yaşadığında olur. Bunlara maruz kalmamak için cinsel yönelimini toplumun uygun bulduğu şekilde yaşarsa kendine karşı dürüst olmamanın vs. yarattığı problemler eşcinsel bireyi mutsuz eder. Karşımızdakine sadece “insan” demeyi öğrenmeliyiz.
106.K.8. Kişinin arada kalmış olduğunu yansıtır bence. Toplumsal baskı bunda etkindir.
318.E.8. Biseksüeller çoğunlukla davranış kalıpları itibarıyla cinsel yönelimlerini alenen belli etmeyen kişilerdir. Bu da onlara toplumda daha kolay kabul görme imkanı sağlayabilir. Özellikle heteroseksüel ilişkilerini alenen yaşarken homoseksüel ilişkilerini gizli olarak yaşamak durumunda kalabilirler. Bu da biseksüelleri kanımca bir ikileme sürükleyebilecek, psikolojik baskı yaratabilecek bir durumdur. Mesulü de aynı şekilde heteroseksist toplumdur.

334.K.8. Eşcinsel bir insanla benzer durumda bir insandır. (Toplumdan topluma değişmekle birlikte, birçok toplumda eşcinseller yeterince anlaşılmadığı ve onaylanmayabileceği için, eşcinsel bir birey bazı sıkıntılar, huzursuzluk ve travmalar yaşaması muhtemel bir bireydir.)

010.K.8. Biseksüeller bence toplumdan eşcinseller ve transseksüeller kadar baskı görmez çünkü bir yanları ile toplumun beklentilerine uyarlar. Daha rahat bir cinsel hayatları vardır.

III.4.4.7. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Yukarıda ifade edilen kategorilerin dışında kalan çok çeşitli cevaplar verilmiştir. Bunların bir kısmı biseksüelliğe ve biseksüel bireylere ilişkin doğru bilgiler ve değerlendirmeler içermekle birlikte, bazı cevaplar ise açıkça biseksüelliğe ilişkin yanlış ya da eksik bilgilenmelerden kaynaklanmaktadır.

Biseksüel bireylere ilişkin doğru bilgiler içeren değerlendirmelerin yapıldığı veya bir şekilde biseksüellikle ilişkili olduğu düşünülebilecek yanıtlara şu örnekler verilebilir:

135.K.8. Biseksüel biri toplumda yadırganıp bence her şeyi uçta yaşayan insan.

152.E.8. Umursamaz kişiliklerdir. Kimse fark etmez.

154.K.8. Şanslıdır herhalde.

224.E.8. Muhtemelen “insan insandır” bakış açısına sahiptir. Kendisi dışında herkes cinsel yönelimine uygundur. Eşcinsellerden farklı olarak kendi cinsiyetine karşı bir kabullenme tasası yoktur.

293.K.8. Biseksüel kişi çok şanlı dermişim... Böyle bir insan tanıyıp tanımadığımı bilmiyorum ama bildiğim kadarıyla tanımadım. Biseksüel kişi sanırım cinsel konuda olsun veya duygusal konuda olsun istek ve arzuları daha iyi kestirip o an için birlikte olduğu kadın ve erkeğin istekleri doğrultusunda zorlanmadan ilerleyebilir. Yani her iki cinside çok iyi tanıyor olmalı (istek ve arzular konusunda). Çok fazla şeyi bilmesi onu ne kadar mutlu eder? Çünkü hayatta çözülmek için bekleyen bulmacalar heyecandır beni...

317.E.8. Biseksüaliteye inanmıyorum. Toplumsal kaygılarımız olmasaydı bütün biseksüeller kollarını açıp koşarak eşcinsel saflarına katılırdı herhalde.

Biseksüellikle veya biseksüel bireylerle hiçbir ilgisi bulunmayan veya biseksüelliğin diğer cinsel yönelimlerle karıştırıldığı ve açıkça bilgi eksikliğinden/yetersizliğinden kaynaklanan yanıtlara örnekler şu şekildedir:

034.E.8. Biseksüel olması gerekendir zaten. Biseksüel biri toplum tarafından hoş karşılanır. Bence en iyi kişidir diğerlerine göre.

- 052.E.8. Çok nazik ve titiz biridir.
059.E.8. Nesnelere yönelme olduğu için, pek de olumlu karşılamam.
073.E.8. Oğlancı.
089.K.8. Bakımlı, nasıl davranması gerektiğini bilen. Sevimli olabilir.
096.E.8. Erkekle kadın arasında yumuşak bir şey.
172.K.8. Değişken bir özellik gösterir.
189.K.8. Benim anladığım gibiyse eğer, hiç kimseye ilgi duymaz. O insanın ilgi duymaktan edinebilecek hazzı hangi yönde tolere ettiğini merak ederim. Bence o kişinin fiziksel ve psikolojik bir rahatsızlığı vardır.
231.E.8. Neşeli bir kişiliktir; arayış halindedir. Bulur umarım aradığını.
232.K.8. Hiç kimseden hoşlanmaz. İlişki kurmak itici gelir.
243.E.8. Kural tanımaz.
275.K.8. Araştırmacı.

III.5. Transseksüellik ve Transseksüel Bireyler

III.5.1. “Transseksüellik Nedir?” Sorusuna Verilen Cevapların Yüzdeleri

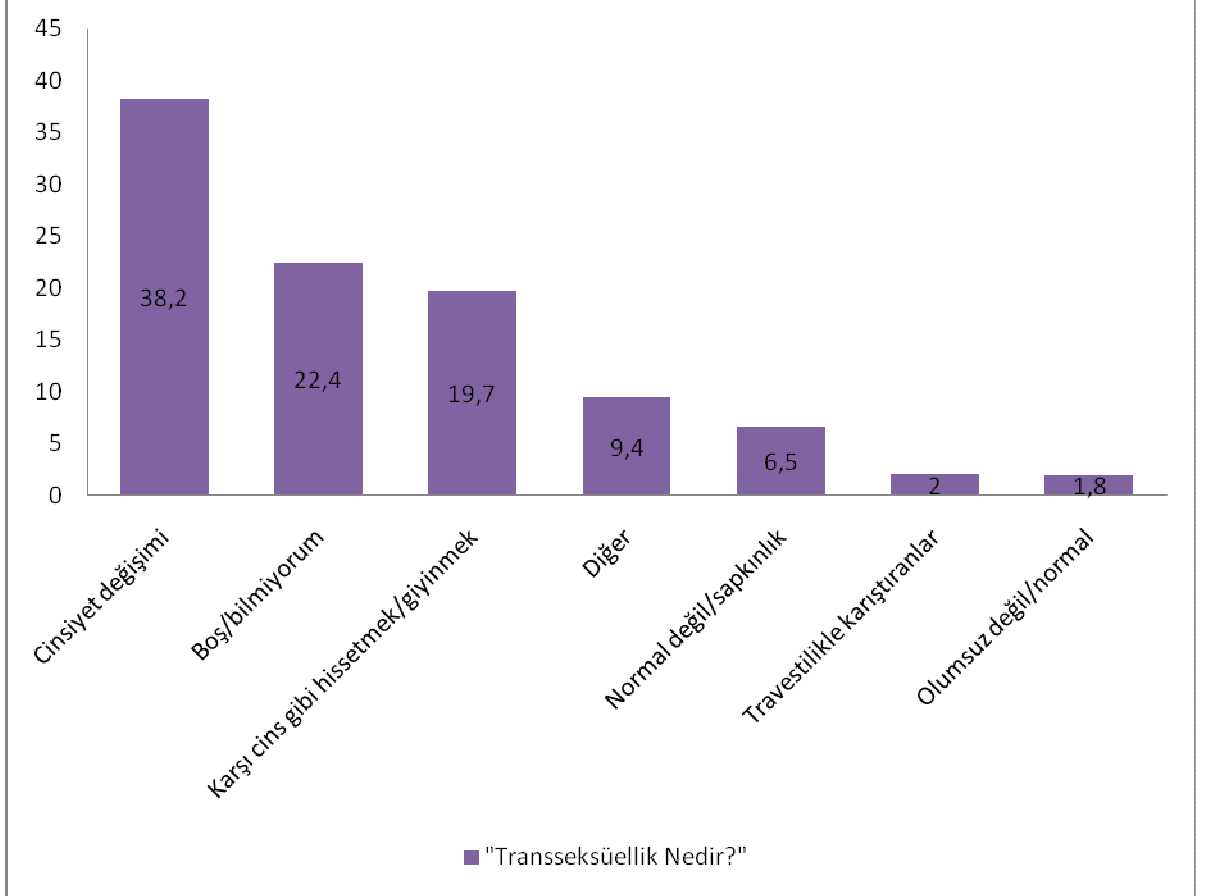
Katılımcıların, “Transseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/kategoriler şu şekilde belirlenmiştir:

- Cinsiyet değişimi yapmaktır.
- Bireyin karşı cins gibi hissetmesi, davranması ya da giyinmesidir.
- Normal değildir; kimliksizlik veya sapkınlık olarak görülmelidir.
- Normaldir, olumsuz olarak görülmemeli, bireyin yaptığı seçime saygı gösterilmelidir.

Şekil 3.8’de, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Transseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir. Buna göre, katılımcıların çoğunluğu (%38,2), transseksüelliği “cinsiyet değişimi yapmak, cinsiyet değiştirmek” şeklinde tanımlamaktayken, çok küçük bir kısmı da (%1,8) transseksüelliğin “normal olduğu ve olumsuz karşılanmaması gerektiği” yönünde görüş bildirmiştir. Yine soruyu

boş bırakan veya 'Bilmiyorum' cevabı verenlerin oranı burada da oldukça yüksektir (%22,4).

Şekil 3.8. Katılımcıların “Transseksüellik deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı

III.5.2. Transseksüelliğin Tanımı

III.5.2.1. Cinsiyet değişimi yapmaktır.

Transseksüelliğe ilişkin olarak verilen yanıtların çoğunluğunda (%38,2), transseksüelliğin “cinsiyet değiştirmek, ameliyatla bir cinsiyetten diğerine geçiş yapmak” olduğu ifade edilmektedir. Bu cinsiyet değişimi ise bireylerin kendilerini karşı

cins gibi hissetmeleri ve yanlış bedene sahip olduklarını düşünmelerinden kaynaklanmaktadır.

002.K.5. Transseksüel bireyler yanlış bedende doğmuş insanlardır. Erkek bedeninde doğup kendini kadın hisseden ya da kadın bedeninde doğup kendini erkek hisseden insanlardır. Genellikle ameliyatla bedenini değiştirenlere transseksüel denir. Fakat bence ameliyat olamayan transseksüeller bu konumda arka plana atılmaktadır. Trans olmak için illa ameliyat olmak gerekmez.

003.K.5. Transseksüellik cinsiyet değişimi. Bir erkeğin kadın gibi davranıp kadın gibi giyinmesi hatta ameliyat olup cinsiyet değiştirebilir. Aynı şekilde bir kadının da erkek gibi olması.

035.K.5. Tam bilmemekle beraber cinsiyetini değiştiren kadın ya da erkek.

067.K.5. bir cinsin, cinsiyet değiştirerek karşı cinse geçmesi.

102.K.5. Cinsiyet değiştiren ya da öyle hisseden.

106.K.5. Kişilerin ameliyatla kendi cinsiyetlerini değiştirmeleri durumudur.

109.E.5. Kendi rızasıyla cinsiyetini değiştiren kişidir.

110.E.5. Cinsiyet değiştirme. Yine sosyo-kültürel roller açısından da değişme/benzeşme.

111.K.5. Kadinken erkek, erkekken kadın hissetmek. Çift cinsiyetli olup (fiziksel ve ruhsal olarak farklı olup) ameliyatla trans olmak.

117.K.5. Kendi cinsiyetini benimsemeyen, karşı cinsin özelliklerine özlem duyan ve bunun için cerrahi operasyon geçiren, cinsiyet değiştiren kişi.

121.K.5. Maalesef kalıplaşmış haliyle, “dönme” gibi kalıplar aklıma geldi ilk önce. Bir insanın kendi cinsiyetinde olmak istememesi ve bunu bariz olarak yansıtmaması; ameliyatla, kıyafetlerle vb. transseksüeller de kendi cinsiyetinden kişilere ilgi duyuyorlar.

154.K.5. Bir cinsten diğerine operasyonla ‘dönme’.

164.K.5. Cinsiyet değiştiren bireyler. Yol kenarındaki seks işçilerinin çoğu.

209.K.5. Cinsiyet değiştirme anlamına gelir. Biyolojik olarak kendini farklı cinsiyette hisseden insanlardır. Ama genelde ilk akla gelen travestiler olur.

248.K.5. Cinsiyet değiştirmiş kişi. Bence çoğunlukla hormonal kaynaklı.

253.K.5. Ne anlama geldiğini bilmiyorum ama “trans” sözcüğünden dolayı aklıma ilk olarak cinsiyet değiştiren birey geldi.

276.K.5. Transseksüellik bir bireyin kendi cinsiyetinden hoşnut olmaması sonucunda ameliyatla cinsiyet değiştirmesi durumudur. Transvestizm’den bu yönüyle ayrılır. Transvestist kişiler, sonucu ameliyatla sonuçlanan ya da sonuçlanmayan biçimde kendi cinsiyetlerinden hoşnut olmayıp cinsel ve duygusal olarak diğer cinsiyette hissetmek isteyen ve bunun için diğer cinsiyetin kıyafetlerini taşıyan kişilerdir.

308.E.5. Transseksüellik, bireyin biyolojik olarak sahip olduğu cinsel kimliğinden memnun olmayıp, cerrahi bir operasyonla karşı cinse geçmesidir.

314.K.5. Fizyolojik olarak kadın yada erkek cinsel organına sahip olup bir nedenden ötürü (fizyolojik anomali yada kültürel) bu yapılanısa sahip olmaktan memnun olmayan kişilerin fiziksel görünüşünü ameliyat yada diğer yöntemlerle karşı cinse benzetme yolunu seçen insan grubudur transseksüeller.

331.E.5. Transseksüel travestiden farklı olan bir kavramdır. Öncelikli vurgu transseksüellerin “travesti kılık değişimiyle tatmin olmayışıdır.” Bu tatmin olamayı şunu anlatır. Kişi eğer erkekse biyolojik cinsiyet açısından ama psikolojik, toplumsal ve yönelim olarak heteroseksüel bir kadın gibi olmak eğilimdedir ve bu yüzden cinsiyet değiştirir.

340.E.5. Mevcut biyolojik birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerini invaziv ya da non-invaziv yöntemlerle değiştirmiş olan kişi.

Bazı yanıtlarda ise transseksüellik sadece erkeklerin cinsiyet değiştirmesi olarak ifade edilmiş, transseksüellik sadece erkeklere ilişkin bir durum olarak tasavvur edilmiştir.

- 026.K.5. Bilim yardımıyla cinsiyet değiştiren erkek.
- 039.E.5. Kadın gibi davranan erkeğe denir. Kişi cinsiyetini belirli yollarla (ameliyat vb.) değiştirirse o transseksüelliktir.
- 044.E.5. Erkekten kadınlığa geçiş.
- 060.E.5. Erkeğin cinsiyet değiştirip kadın olması.
- 099.K.5. Erkekten kadına dđnüş.
- 135.K.5. Cinsiyet değiştirmiş erkekken ameliyatlara kadın olmuş insanlar.
- 140.K.5. Tıbbi mđdahaleyle erkeklerin bayan olması.
- 232.K.5. Erkeklerin ameliyatla ya da doğal yollarla kadın haline gelmesi. Hem gđrünüř olarak hem de ruhsal olarak.
- 329.E.5. Erkeklerin sonradan baskın hissettiği bir şekilde cinsiyetlerini operasyonla değiştirmeleridir

Bazı katılımcılar, transseksüelliğe ilişkin olarak ilk olarak akıllarına Bđlent Ersoy'un geldiğini ifade etmişlerdir.

- 059.E.5. Tıbbi operasyon sonucunda cinsiyet değiştirme olayıdır. İroniyle karışık olarak, Bđlent Ersoy'u örnek gđsterebiliriz.
- 054.E.5. Bđlent Ersoy. Ya da nam-ı diğer Bđlo. Bence erkek iken kız cinsiyetine girmesidir. Halk dilinde buna biz "top" diyoruz.
- 116.K.5. Bđlent Ersoy geliyor. Cinsiyet değiştirip kadın kimliğine bđrünme ve sadece erkeklerle ilişkiyi tercih etme.
- 196.K.5. Cinsiyet değişimidir. Transseksüellik deyince aklıma Bđlent Ersoy geldi...
- 332.K.5. Travestiler, Bđlent Ersoy... Cinsiyet değişimidir. Bir erkeğin kıyafetlerle ya da tıbbi operasyonlarla bayan olmasıdır.

III.5.2.2. Bireyin karşı cins gibi hissetmesi, davranması ya da giyinmesidir.

Bu kategorideki cevaplara gđre, transseksüellik, bireyin kendisini karşı cins gibi hissetmesi ve buna uygun olarak karşı cinsin rollerini benimsemesi, karşı cins gibi giyinmesi ve davranmasıdır. Bu durumun temelinde ise kendi cinsiyetinden memnun olmama hissi yatmaktadır. Bu yanıtı veren katılımcılara gđre, sđz konusu memnuniyetsizlik nedeniyle birey karşı cins gibi giyinmekte ve davranmaktadır, ancak

bu memnuniyetsizlik beraberinde (bir önceki kategoride ifade edilen türden) bir cinsiyet değişimini getirmemektedir. Bu yönüyle bakıldığında, yapılan bu tanımlamalarda transseksüelliğin açıkça “transvestizm” kavramıyla karıştırıldığı görülmektedir.

004.K.5. Karşı cinsin rollerini benimseme..

005.K.5. Kendi cinsiyetinden memnun olmayıp karşı cinsiyet gibi olmaya çalışan bireyler.

007.K.5. Bireyin kendini karşı cinsten biri olarak hissetmesidir. Örneğin anatomik olarak erkek olan bir bireyin kendini kadın gibi hissetmesi.

009.K.5. Biyolojik cinsiyetini değiştirmeden duygusal olarak kendilerini karşı cinsten hissederler. Karşı cins gibi giyinip ona göre davranırlar. Toplumda dışlanırlar. Özellikle biyolojik olarak erkek olup kendini kadın hissedenler “gece hayatı”nda çalışırlar, bu şekilde para kazanırlar. Zor bir hayatları vardır.

013.K.5. Kendini karşı cins (genellikle erkekler kadın gibi) hissederek, karşı cinsin özellikle cinsel davranışlarını benimsemek ve biyolojik olarak kendi cinsine cinsel ilgi duyması.

015.K.5. Erkeğin kendini kadın olarak hissetmesi ve hayatını bir kadın gibi geçirmesi. Aynı şekilde kadının kendini bir erkek olarak hissetmesi ve hayatını bir erkek olarak yaşaması. Karşı cins gibi hissetmek.

025.K.5. Bireyin genetiğinden kaynaklanan ve bu nedenle kişinin karşı cins gibi davranması giyinmesi, buna halk dilinde dönme denir.

112.K.5. Kendi cinsiyetinden rahatsız olma, kendini diğer cinsiyetten bir insan olarak görme, hissetme.

113.K.5. Kişinin karşı cinsteki biri gibi giyinmekten ve davranmaktan hoşlanmasıdır.

114.K.5. Biyolojik olarak taşıdığı cinsiyetin tersi yönde fiziksel görüntü sergileyen kişilerin benimsediği bir alt kimliktir.

138.K.5. Bir kadının erkek olma arzusuyla dış görünüş ve davranış olarak erkeğe benzemesidir. Ama genel olarak erkekten kadın olmak isteyen bireyler çoğunluktadır.

187.K.5. Cinsiyetinden memnun olmayıp, karşı cinsiyetten gibi davranma.

199.E.5. Bireyin kendini karşı cinsle özdeşleştirip onun gibi davranması, onun gibi giyinmesi, onun gibi yaşamasıdır.

202.K.5. Hormonlardan kaynaklı olarak kişinin kendi biyolojik cinsiyetinin tersi şeklinde davranması/hissetmesi.

224.E.5. Kendi biyolojik cinsiyetini inkâr etmektir. Kişi psikolojik olarak biyolojik cinsiyetini kabul etmiyor ve zıt cinsiyette hissediyorsa “transseksüel”dir.

260.K.5. Tam olarak cinsiyet değişimi yapmadan yönelim göstermek (tavır, giyim, vs.).

281.K. Transseksüellik kişinin kendini karşı cinse ait hissetmesidir, toplumdaki yaygın kanının aksine hem kadında hem erkekte böyle bir durum söz konusu olabilir.

283.E.5. Kendisini karşı cinsten biriymiş gibi hissetmek ve ona göre davranmaktır. Bence transseksüellik insanın kendisini tanımamasıdır.

292.K.5. Biyolojik olarak yanlış doğduğuna inanan, kendini karşı cinsiyete ait hisseden.

302.K.5. Hem erkek hem de kadın için geçerli olan ve kişinin kendisini diğer cinstenmiş gibi hissetmesine ve o şekilde davranmasına yol açan durumdur.

324.K.5. Transseksüellik karşı cins gibi olmaya çalışmaktır. Karşı cins gibi giyinmek, davranmak, vs. fakat ameliyat geçirmiyorlar diye biliyorum.

Yine bu yanıtlar içerisinde de “karşı cins gibi giyinme/hissetme” durumunu sadece erkeklerle ilişkilendiren açıklamalarla karşılaşılmaktadır.

006.K.5. Kendi cinsiyetinin biyolojik özelliklerine sahip olup diğer cinsiyetin özellik ve davranışlarını göstermektir. Erkeğin erkek cinsel organına sahip olması ama kadın kıyafetleri giyerek bir kadın davranıp o şekilde kadın rolüyle birliktelik kalmasıdır.

016.K.5. Bir erkeğin, erkek olmaktan memnun olmaması ve kendini bir kadın gibi hissetmesi ve cinselliği erkeklerle yaşamasıdır.

020.K.5. Kendini karşı cinse yakın hissetmek (bir erkeğin kadın gibi hissedip davranması).

028.E.5. Erkeğin kendini kadın gibi hissetmesi. Kadının da kendini erkek gibi hissetmesi olabilir mi bilmiyorum.

098.K.5. Kendilerini kadın cinsine yakın hisseden, erkek değil kadın gibi hisseden erkekler.

118.K.5. Bir erkeğin erkek gibi maskülen hissedememesi ve kadınsı özellikler taşıması, onlar gibi davranışlar sergilemesi.

268.K.5. Erkeklerin kadın gibi giyinip kadınsal davranışlar göstermesi.

III.5.2.3. Normal değildir; kimliksizlik veya sapkınlık olarak

görülmemelidir.

Bu kategoride toplanan yanıtlara göre, transseksüellik hiçbir şekilde normal bir durum olarak kabul edilemez. Tam aksine, bir tür kimliksizlik veya sapkınlık olarak görülmelidir. Bazı katılımcılar ise transseksüelliği çeşitli sorunlardan kaynaklanan (hormonal, psikolojik, vb.) ve tedavi edilmesi gereken bir hastalık olarak görmektedirler.

040.E.5. “Trans” kelimesinden anlayabileceğimiz üzere “transseksüellik” iki cinsiyet arasında kalmış hormon tedavisiyle düzelebilen insanların durumudur.

041.E.5. Kimliksizlik geliyor. Çok karışık bir şeydir.

053.K.5. Sapkınlık. Erkeklerin kadın olup manyaklık yapmaları.

062.E.5. Kimliğini bulamayan.

065.K.5. Tatminsiz insan grubu. Yeterli olmadığını ya da fazla geldiğini düşünenlerin seçimi.

205.K.5. Cinsiyet değiştirmek. Kendini karşı cinsten hissetmek. Bu bir hastalık da olabilir, çarpıklık da.

251.K.5. Sapık. Bilmiyorum.

263.E.5. Suça eğilim, psiko-patolojik vaka, dengesizlik, sapkınlık, vs.

272.E.5. Ruhsal bir hastalık olduğunu düşünüyorum.... Kişinin kendini karşı cinse daha yakın hissedip onun gibi davranması diye hatırlıyorum.....

296.E.5. Transeksüellik, kişinin kendini karşı cinsiyetten sayması ve ona göre hareket etmesidir. Hastalıktır.

307.K.5. Bence... İnsanın doğduğu bedenden memnun olmamasıdır. Tanımı gereği zaten doğuştan gelen bir şey olduğunu anlatmaktadır. Fakat homoseksüellik heteroseksüellik ve biseksüellik aynı değildir. Çünkü transseksüellik kişiye rahatsızlık verdiği için bence tedavi edilmelidir (Cinsiyet değişimi uygulanmalıdır). Transseksüelliğin bir cinsel yönelim olduğunu sanmıyorum. Daha çok bir rahatsızlık gibi geliyor bana. Aynı 6 parmaklı doğmak gibi.

323.K.5. Cinsel kimlik bozukluğu.

325.K.5. Transseksüellik, kişinin varolan cinsiyetinin zıttı cinsiyete geçerek, o cinsiyetin rollerini benimsemesi o yönde davranmasıdır. Biyolojik olarak bir operasyonun zorunlu olmadığı durumlar için karşı cinse geçme arzusu içinde olmak da bir çeşit yine cinsel bozukluk olarak sınıflandırılabilir.

349.E.5. Cinsiyet değiştirmiş kişilere denir. Homoseksüellikten daha doğaldır bence. Ama transseksüellere karşı çok zor kırılacak önyargılar taşıyorum. Bana sağlıklı, itici, doğaya aykırı geliyorlar.

353.E.5. Cinsiyet değiştiren iğrenç görünümlü tipler gelir aklıma.. Transseksüellik bedeni karşı cinsin görüntüsüne sokmaktır.. Psikolojik olarak desteklene bile fizyolojik olarak tam bir değişim mümkün değildir..

Birkaç yanıtta, transseksüelliği tanımlarken “dönme, top, vb.” ifadelerin kullanıldığı görülmüştür.

025.K.5. Bireyin genetiğinden kaynaklanan ve bu nedenle kişinin karşı cins gibi davranması giyinmesi, buna halk dilinde dönme denir.

054.E.5. Bülent Ersoy. Ya da nam-ı diğer Bülo. Bence erkek iken kız cinsiyetine girmesidir. Halk dilinde buna biz “top” diyoruz.

079.E.5. Dönme.

081.K.5. Dönme.

III.5.2.4. Normaldir, olumsuz olarak görülmemeli, bireyin yaptığı seçime saygı gösterilmelidir.

Çok az sayıda katılımcı (6 kişi), transseksüelliğin normal olduğunu, tercih olarak görülmesi ve bu seçime saygı duyulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yanıtların bazılarında transseksüelliğin toplum içerisindeki dezavantajlı konumuna ilişkin değerlendirmeler de yapılmıştır.

219.K.5. Cinsiyetini ameliyatla değiştirmiş kişi. Bence insandır, ötesi yok.

221.K.5. Polis tarafından coplanan, toplum tarafından dışlanan güzel kadın/erkekler. Fuhuş yapmaya mecbur kadın/erkekler.

259.E.5. Bir cinsiyetten, ameliyat aracılığıyla karşı cinse geçen kişilere denir. Bu insanların da kendilerine yaşam alanı açmaya herkes kadar hakkı vardır. Bir toplumun özgürlüğü, o toplumu oluşturan bireylerin tek tek özgürleşmesine bağlıdır.

- 261.K.5. Transseksüellik bir seçim işidir. Vücudunu pazarlama eyleminden bağımsızdır.
275.K.5. Olmak istediği cinsiyeti seçim hakkıdır.
291.E.5. Kendi bedenlerini karşı cinsin bedenine çevirmek için cinsiyet değiştiren bireylere denir. Tıpkı eşcinsellik, biseksüellik, heteroseksüellik gibi BENÇE “normal” bir davranıştır.

III.5.2.5. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Transseksüelliğe ilişkin olarak verilen çok çeşitli yanıtlar vardır. Bunların bir kısmı doğru bilgiler ve değerlendirmeler içermekteyken, bazı cevaplar ise açıkça transseksüelliğe ilişkin yanlış ya da eksik bilgilenmelerden kaynaklanmaktadır.

Tamamen doğru olmamakla birlikte, bir şekilde transseksüellikle ilişkili olduğu düşünülebilecek yanıtlara şu örnekler verilebilir:

- 048.E.5. Cinsel tercih değişimi.
134.E.5. Bir cinsiyetten diğer cinsiyete yönelim.
178.E.5. Cinsel bir değişimin ifadesi olduğunu düşünüyorum.
180.K.5. Bülent Ersoy.
227.K.5. Doğuştan gelen cinsel kimliğin reddedilme durumu.
277.E.5. İki karşıt cinsin rolünü de üstlenebilmek. Örneğin duruma göre kadın duruma göre erkek olmak. İki durumda da haz alabilmektir.

Transseksüelliğin sık bir şekilde ‘travestilik’ ve ‘transvestizm’ ile karıştırıldığı gözlenmiştir. Bu durum diğer bazı kategorilerde de gözlenmekle birlikte, transseksüelliği tanımlarken ‘travesti’ ifadesinin açıkça kullanıldığı veya ima edildiği yanıtlar burada yer almaktadır.

- 014.K.5. Kadın kılığına bürümüş erkeklerin kendi cinsiyle ilişkiye girmesi.
033.E.5. Transseksüellik üçüncü bir cinstir. Travestiler buna örnektir.
034.E.5. Aklıma travestiler geliyor. Gördüğüm kadarıyla pek hoş bir şey değil.
088.E.5. Operasyon görmeden karşı cinsin görüntüsüne bulanmak.
104.E.5. Cinsiyet değişimi gibi bir şey sanırım. Örneğin; travesti.
206.E.5. Bir erkeğin kadın görünümüne sahip olması.
286.K.5. Erkekler geliyor aklıma. Kadın kıyafetleri giymiş erkeklerdir. Bazen kadın iç çamaşırların giyilmesinin de transseksüellik kavramının içine girdiğini biliyorum.

Transseksüelliğin diğer cinsel yönelimlerle veya metroseksüellik, hermafroditizm, cinsiyetsizlik, hayvanlarla ilişki kurma (bestialite), vb. ile karıştırıldığı yanıtlarla da karşılaşılmıştır.

024.E.5. Homoseksüellik gibi bir şey olabilir emin değilim.

045.E.5. Aşırı bakımlılık.

086.K.5. Karşı cinse ilgi duyarken kendi cinsine ilgi duymaya başlamak ya da kendi cinsine ilgi duyarken karşı cinse ilgi duymaya başlamak. Bu ikisi arasındaki geçiş.

142.E.5. Bireyin kendi türüne değil, hayvanlara ilgi duymasındır.

143.E.5. Bireyin insanlardan çok hayvanlarla ilişkiye girmesi.

144.E.5. Erkek veya bayan birisinin kendi veya karşı cinsinin dışında diğer canlılara (örneğin hayvanlara) ilgi duymasındır.

156.E.5. Hem erkek hem dişi özelliklerine sahip kişidir.

189.K.5. Her iki cinse de ilgi duyan olabilir.

197.K.5. Henüz cinsel tercihini belirleyememiş.

226.K.5. Fazla makyajlı erkek. Seçim..

254.E.5. Sonradan kendi cinsiyle seks yapmasıdır. İlk başlarda karşı cinsle yapılan seksin daha sonra kendi cinsiyle yapması.

304.E.5. Fiziksel ya da ruhsal olarak iki cinsiyete de ait özellikler gösteren bireylerdir.

313.K.5. Biyolojik olarak bulunduğu cinsiyeti değiştirmeden hemcinsine karşı duyduğu ilgidir.

III.5.3. “Transseksüel Biri Nasıl Bir Kişidir?” Sorusuna Verilen Cevapların

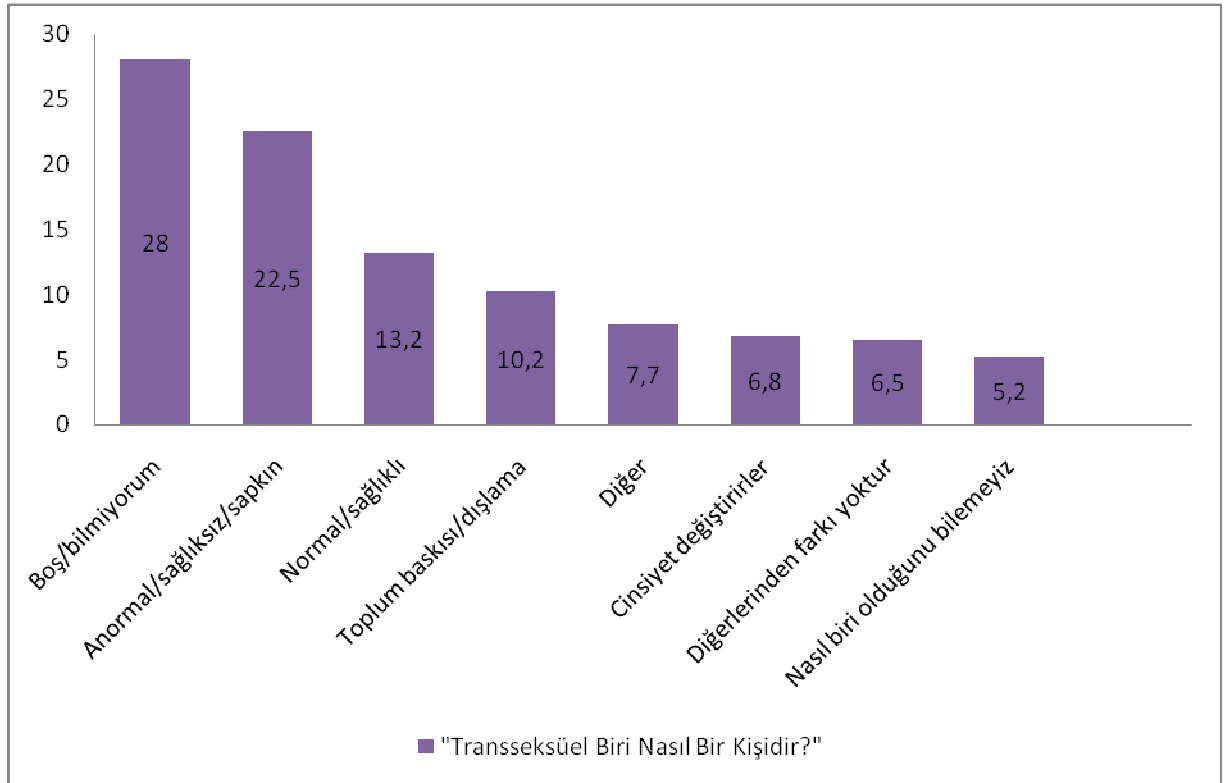
Yüzdeleri

Katılımcıların, “Transseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce transseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde, yanıtlardaki ortak temalar/kategoriler şu şekilde belirlenmiştir:

- Cinsiyet değiştiren veya kendini karşı cins gibi hisseden bireylerdir.
- Anormal, sağlıksız ve sapkın kişilerdir.
- Normal ve sağlıklı bireylerdir, tercihlerine saygı duyulmalıdır.
- Diğer insanlardan bir farkı yoktur.
- Cinsel tercihlerine bakarak nasıl bir kişi olduğunu bilemeyiz.
- Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Şekil 3.9’da, yukarıda sıralanan ortak temaların ve verilen diğer yanıtların, “Transseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce transseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verilen cevaplar içerisindeki yüzdeleri görülmektedir. Buna göre, ilk sırada %28 ile soruları boş bırakan ya da “bilmiyorum” yanıtı veren katılımcılar yer almaktadır. Katılımcıların %22,5’i ise transseksüel bireylerin “anormal, sağlıksız ve sapkın kişiler” olduklarını, bunun aksine %13,2’si “normal ve sağlıklı” olduklarını ve “yaptıkları seçime saygı duyulması gerektiğini” söylemişlerdir. En düşük düzeyde verilen yanıt grubu ise bireylerin “cinsel tercihlerine bakarak kişiliklerinin nasıl olacağını bilemeyeceğimizi” ifade etmektedir (%5,2).

Şekil 3.9. Katılımcıların “Transseksüel birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce transseksüel biri nasıl bir kişidir?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı.

III.5.4. Transseksüel Bireyin Tanımı

III.5.4.1. Cinsiyet değiştiren veya kendini karşı cins gibi hisseden bireylerdir.

Bu kategorideki yanıtlara göre, transseksüel bireyler, kendi biyolojik cinsiyetinden memnun olmayan, kendini karşı cins gibi hisseden ve cinsiyetini değiştiren bireylerdir.

009.K.9. Kendi biyolojik yapılarından hiç memnun değildir. Karşı cinse özenip onlar gibi hissederler. Çevrelerinden soyutlarlar kendilerini.

066.K.9. Sahip olduğu cinsiyetinin özelliklerinin, kendinin farklı olduğunu düşünüp karşı cinse geçen kişi.

110.E.9. Cinsiyet değiştirmiş, Geçiş yaptığı cinsiyetin toplumsal rollerini benimseyen (belki de bunun da esas sebeplerden birinin olduğu) kişi.

120.K.9. Transseksüel biri cinsiyet değiştirmiş bir insandır. Kendi seçimidir beni ilgilendirmez.

157.K.9. İçinde bulunduğu cinsten hoşnut olmadığı için cinsiyetini değiştiren kişilerdir.

203.K.9. Transseksüel kişi kendi cinsinden rahatsız olup bu tam anlamıyla cinsiyetini değiştirerek gösterir. Kendisinde bütünüyle netlik kazandırır.

224.E.9. Transseksüeller kendi biyolojik cinsiyetlerini reddederler. Mümkün olan her yönüyle cinsiyetlerini değiştirme çabaları vardır.

292.K.9. Yanlış cinsiyette doğduğuna inanır, biyolojik yapısını ve dış görünümünü toplum içerisindeki yerini karşı cinse benzetmeye çalışır...

325.K.9. Transseksüel birisi biyolojik yatkınlık olarak, sahip olduğu cinsiyetin aksi cinsiyete kendini ait görebilmektedir. Bu anlamda transseksüel kişi için bu durumun çoğu zaman bir mecburiyet olabileceğini düşünürüm.

350.E.9. Transseksüel, zihinsel olarak hissettiği cinsel kimliğini bedensel kimliği ile uyduramamış ve görsel olarak da cinsiyetini değiştirmeyi tercih etmiştir.

Birkaç katılımcı ise transseksüelliğin sadece erkeklere özgü bir durum olarak tanımlanmasına benzer bir şekilde, transseksüel bireylerin sadece erkeklerin içerisinde bulunabileceği yönünde yanıtlar vermişlerdir.

015.K.9. Erkek olmaktan memnun olmayan biridir. Hayatını “keşke bir kadın olsaydım” diyerek geçirirler ve bir kadın olabilmek için çeşitli ameliyatlara yapar, vücutlarını bir kadın haline getirirler. Aynı şekilde kadın olmaktan memnun olmayan kişilerdir, erkek olabilmek için çeşitli şekillerde davranır, ameliyatlara geçirirler.

016.K.9. Transseksüel birinin, bir erkeğin kendini kadın gibi hissettiğini ve erkeklerden hoşlanan biri olarak düşünürüm.

099.K.9. Kadın olmaya kara vermiştir. Kendi isteği, saygı duyarım.

123.K.9. Bir erkeğin ameliyatla bayan olması cinsiyetini değiştirmesi.

III.5.4.2. Anormal, sağlıklı ve sapkın kişilerdir.

Transseksüel bireyler çoğunlukla (katılımcıların %22,5'i) anormal, doğaya ve topluma aykırı, sağlıklı veya bir takım problemlerden kaynaklanan (hormonal, psikolojik, biyolojik, yaşantısal, ailevi, vb.) rahatsızlıkları olan bireyler olarak tanımlanmışlardır. Bu tarz tanımlamaların bir kısmı daha hoşgörülü ve anlayışlı olmakla birlikte, büyük bir kısmında transseksüellik hiçbir şekilde 'normal' bir durum olarak karşılanmamaktadır.

003.K.9. Açıkçası cinsel tercihde en üzülüğüm ve hoşgörülü davranabileceğim insanlardır. Ben onların hormon dengesinden dolayı öyle olduğunu düşünüyorum. Farklı bir bedende farklı bir kimlik yaşamak.

013.K.9. Transseksüellik de bana göre patalojidir. 7., 8., 9. sorular için ortak yanıt; bu insanların sadece cinsel açıdan sorunlu olduğunu ve diğer açılardan dışlanması ve yargılanmasının doğru olmadığını düşünüyorum.

014.K.9. Bizim ülkemizde bu kişiler genelde para karşılığı beraber olmayı tercih ettikleri için bence anormal bir durum.

017.K.9. Anormal.

028.E.9. Diğerlerinin normal olabileceğini düşünüyorum ama bu kesinlikle hasta.

059.E.9. Muhafazakar görüş açısından, olmaması gereken toplumun değerleriyle örtüşmeyen bir olaydır.

060.E.9. Çocuklukta yaşanan sorunlardan ötürü ileriki yaşlardaki kimlik bunalımı.

100.E.9. Çok fazla normal değil.

102.K.9. Sağlıklı, çocukluk dönemi sorunlu. Stresle baş etme gücü (pek) olmayan.

115.E.9. Transseksüel kişileri hiç sevmem!! Kişilik olarak yorum gerekirse pek bir bilgim yok.

118.K.9. Yine sebebi tam olarak bilinemeyen ve anormal gözüyle bakılan, daha asi bir yapıya sahip ve daha depresif olduğunu düşündüğüm bir kişilik yapısı aklıma geliyor.

119.K.9. Hormonal gelişiminin ya da psikolojik durumunun normal olmadığını düşünürüm.

135.K.9. Hormonal ve fiziksel değişimden ötürü saldırgan davranışlar sergilerler.

142.E.9. Bireyin kendi cinsel tercihidir. Saygı duymak lazım. Ama kişi isterse tedavi de olabilir. Tabii ki normal bir durum da değildir.

151.K.9. Kendini karşı cins gibi hissediyor, hormonlarında sorun olabilir. Kendini kabul etmeme, mutsuz hissetme gibi özellikleri vardır. Doğuştan da olabilir.

164.K.9. Ya yol kenarında bekleyenler, cinsiyet değiştirenler. Sorunlu kişidir.

180.K.9. Hormon (östrojen, testosteron) dengesizliği olan fizyolojik açıdan patolojik birey.

208.K.9. Ürkütücü, sebebi de Taksim'de gece yarısı saldırmaları vs. Transseksüellerin çoğu saldırgan kişiliğe sahipler, bunun sebebi de kendilerini topluma kabul ettirememeleri. Hırçınlar bu yüzden. Genele yaymak istemem ama kalıplaşmış düşüncem olduğu doğru.

222.K.9. Çocukluğunda bir travma sonucu özenmiş kişi olduğu için biraz sorunlu kişi.

230.E.9. Ruhsal problemleri olan biri.

- 283.E.9. Kendinin ve yaratılış amacının ne olduğunu bilmeyen kişidir.
294.K.9. Var olan cinsel kimliğinin tersine eğilimleri olan ve bunu gizlemek yerine yaşayan ve hep fuhuş yaparken gördüğümüz insanlar..nedense aklıma transseksüel deyince fuhuş yapan acayip kıyafetli uzun boylu erkekler geliyor....
323.K.9. Anormal cinsel yönelimi olan.
332.K.9. Transseksüeller doğal olarak biraz itici geliyor bana, yani eşcinselliği anlayabiliyorum ama transseksüellik korkutucu, dış görünüm olarak tabi. Yoksa herkesin cinsel tercihinin sonuna kadar saygılıyım.
346.E.9. Sergiledikleri davranışlara göre fikrim değişir. Bir cinsel fantezi olarak karşı cins kıyafetleri giyilmesi ameliyatla cinsiyet değiştirilmesine göre daha garip, psikopatolojik bir davranış gibi gelir.
349.E.9. Sağlıksız, itici, doğaya aykırı.
357.E.9. Genelde haberlerdeki asi hareketleriye hatırlanırlar ülkemizde. Halk dilinde “saplı sultan” gibi tabirlerle de anılırlar. Ciddi bir sorun olduğunu düşünmekteyim transeksüelitenin.

Bunun dışında, transseksüel bireyleri tanımlarken daha olumsuz içerikte tanımlamalar yapan ve/veya “sapkın, sapık, iğrenç, çirkin” gibi aşırı olumsuz ifadeler kullanan katılımcılar da vardır.

- 044.E.9. Saldırgan ve çirkin.
053.K.9. Sapkın, cinsiyetsiz.
081.K.9. Korkunç. ceplerinde kezzap var. Güzel kızları kıskanıyorlar.
137.K.9. Bulunduğu çevrede cinsel eğilimlerini sürekli belli eden, sapık modunda gezen, çevreye rahatsızlık veren biridir.
154.K.9. İğrenç, çok kötü görünüyorlar.
156.E.9. Sapık olduğunu düşünürüm. Ancak doğuştan gelen bir şey varsa kınamamak gerekir.
159.E.9. İnsan değil bence.
175.K.9. Saldırgan.
189.K.9. Sapık olduğunu düşünürüm herhalde.
263.E.9. Daha uyumsuz, daha dengesiz, had safhada itici.
265.E.9. Herhangi bir şey düşünemem ama adı bile itici geliyor.
324.K.9. Karşı cinse fazla yönelen, kişiliği ile görüntüsü arasında büyük tezat bulunan birileri olmalı. Çok yapmacık, çoğu zaman iğrenç görüntüsü olan birisi olarak düşünebilirim.

III.5.4.3. Normal ve sağlıklı bireylerdir, tercihlerine saygı

duyulmalıdır.

Katılımcıların bir kısmı (%13,2), transseksüel bireylerin en az diğerleri kadar normal ve sağlıklı bireyler olduklarını dile getirmektedirler. Bu görüşe göre,

transseksüellik bir tercihtir ve tercihi yönünde yaşamaya çalışan insanlara gereken saygı ve hoşgörü gösterilmelidir.

- 063.E.9. Saygı duyarım.
105.K.9. Kendince normal olmaya çalışan biri.
112.K.9. Olmak istedikleri cinsiyetlerinde, yaptıkları tercihle mutlu olan insanlar.
117.K.9. Genelde gayet evinde oturan, alışverişe, işe giden sakin, normal ve iyi insanlar olduğunu düşünürüm. Fuhuş yaptıkları sanılanların daha ziyade travestiler olduğunu sanıyorum. Fuhuş da ayrı bir kavram, hiç girmeyelim en iyisi.
149.K.9. Toplumda yine yadırganır. Bence bu da normaldir.
165.K.9. Toplumun tepkisinden korkmayan ve cinsel isteğini ve ilgisini rahat yaşayan biri.
179.K.9. Normal.
181.K.9. Yine aynı şeyleri söyleyeceğim ama normal bir durum olarak karşılıyorum. Kişi kendi cinsiyetini değiştirdiğinde daha huzurlu olacaksa problem yoktur.
190.K.9. Hormonlar sonucu meydana geldiği için normaldir bence. Sonuçta kişinin elinde olmayan sebepler vardır.
217.K.9. Kendisi açısından doğruyu yapmaya çalışan bir insan olduğunu düşünürüm.
284.K.9. Cinsiyetinden memnun olmayan ve toplumun tabularına karşın cinsiyet değiştirmeyi düşündükleri için cesaretli kişiler olduklarını düşünüyorum. Görüntü olarak bazen garip gelse de kötü bir gözle bakmıyorum.
291.E.9. Görselliğin önemsendiği bir dünyada garip görünüyor olabilirler ama dünya bunla sınırlı değil. Sıradan normal bir bireydir.
308.E.9. İnsanların biyolojik olarak sahip oldukları cinsel kimliklerini beğenmemeleri ve karşı cinsten olmak istemeleri doğaldır. Günümüzde de tıbben bunu kalıcı olarak gerçekleştirebilmek mümkün olduğundan; neden olmasın ki??

Bunun yanında, transseksüel bireyler için daha olumlu değerlendirmeler içeren yanıtlar da söz konusudur. Özellikle de transseksüel bireylerin tercihleri için birçok şeyi göze alabilecek cesur kişiler oldukları yönünde açıklamalar göze çarpmaktadır.

- 178.E.9. Tanrıya, dine ve topluma karşı genel olarak tabuları yıkan, cesaretli.
187.K.9. Cesur bir kişidir, kendi fikirlerine kendi isteklerine göre yaşar, bunların peşine gider (tabi maddi çıkar amacı yoksa).
250.K.9. Cesur, farklı.
258.K.9. Cesur bir kişidir. Kendi özgürlüğünü, başkalarının değer yargısına göre sınırlamayan kişidir.
270.E.9. Renkli bir kişilik ama bu ülkede zor olsa gerek. Her yerde zor aslında. Cesur/doğal birileri.
271.K.9. Cesur.
274.K.9. Eğer insanlar cinsel kimliklerinden memnun değillerse ve bunu değiştirmek için imkanları varsa, değiştirmenin çok mantıklı olduğunu düşünüyorum, çünkü bir ömür boyunca istemediği bir bedene hapsolmayı kimse istemez. Transeksüeller daha sonradan edindiklerin cinsel kimliklerin rollerini biraz abartıyorlarmış gibi geliyor bana, çok şirin gözüküyorlar aslında, belki de bir

özlemden kaynaklanıyor olabilir yani sonradan kadın cinsiyeti edinmiş birinin el hareketleri mimikleri falan, evet şirinler gerçekten...

299.K.9. Cesur denilebilir. En azından tercihi için bir şeyler yapmıştır ve her şeye rağmen bunun arkasında durur.

333.K.9. Hissettiği cinsin yönelimlerini yaşama geçirecek cesarete sahip, tercihlerine belki heteroseksüellerden daha büyük anlamlar yükleyebilen, kendilik farkındalığı ve benlik saygıları yüksek, özgüven sahibi kişilerdir.

334.K.9. Cesur, verilmesi zor bir karar vermiş bir kişidir.

III.5.4.4. Diğer insanlardan bir farkı yoktur.

Bu bakış açısına göre, transseksüel bireylerin, cinsiyetlerini değiştirmiş olmalarının dışında, diğer insanlardan herhangi bir farklılıkları yoktur. Bu anlamda, transseksüel birey, cinsiyetini değiştirmiş olmasından ötürü fazladan olumlu veyahut olumsuz bazı özelliklere (kişilik özellikleri gibi) sahip değildir. Toplum içerisinde yaşayan herhangi birinden farklı değildir, farklı olarak görülmemelidir.

068.E.9. Homoseksüel, heteroseksüel ya da biseksüel insandan tek farkı cinsiyet değiştirmiş olması.

086.K.9. Diğer insanlardan hiçbir farkı yoktur benim için.

103.E.9. Herhangi biridir.

113.K.9. Diğer insanlardan bir farkı olduğunu düşünmem.

209.K.9. Benden bir farkı yoktur. Cinsel tercihi kişi hakkındaki görüşümü değiştirmez.

218.K.9. Herkes gibidir.

220.K.9. Transseksüel biri cinsiyet değiştirmiş olduğu için fark edilir, ama o da sıradandır.

239.K.9. Eşcinsel, biseksüel, heteroseksüel veya transseksüel oluşları benim için fark etmiyor. İnsan olduklarını düşünüyorum. Bu da yeterlidir.

278.E.9. Kendi cinsel yönelimine yabancılaşmıştır. Yine de insani niteliklerinde bir fark olacağını sanmıyorum.

281.K.9. Senin benim gibi insan diye düşünürüm.

III.5.4.5. Cinsel tercihlerine bakarak nasıl bir kişi olduğunu

bilemeyiz.

Transseksüel bireyler (eşcinsel ve biseksüel bireylerde olduğu gibi), toplum tarafından çoğunlukla olumsuz niteliklere sahip olarak kabul edilseler de, bazı katılımcılar, kişilerin sadece cinsel yönelimlerine bakarak onların nasıl kişiler olduklarını ve ne tür kişilik özelliklerine sahip olduklarını bilemeyeceğimizi ifade

etmektedirler. Bu anlamda, bireyin transseksüel olup olmamasından bağımsız olarak, nasıl bir insan olacağını belirleyen çok sayıda etken vardır. Bu nedenle, bir kişinin iyi ya da kötü bir insan olup olmayacağı, hiçbir şekilde cinsel yönelimle ilişkili bir durum değildir ve cinsel yönelimi temelinde bireyin kişiliği hakkında bir yargıya varılamaz.

001.E.9. Altıncı maddede yazdığım gibi kişinin nasıl biri olduğuna karar vermek için cinsel yönelimleri yeterli olmaz.

002.K.9. Kişilik özellikleri nasılsa öyle bir kişidir. Kısacası cinsel yönelimin kişilikle bir alakası yoktur.

098.K.9. Kişinin cinsel yönelimi onun karakterini belirleyen bir özellik değildir.

201.K.9. İnsanları cinsel ya da cinsiyetle ilgili olarak etiketlememenin gerektiğini düşünüyorum.

205.K.9. Bu tip bir tercihle kişilik sorgulamam. İnsanlık başka bir şey.

287.K.9. 6-7-8 ve 9. sorulara buradan tek bir cevap vereceğim. Bunlar kişilerin yalnızca cinsel ve duygusal yönelimleridir. Dolayısıyla her bir yönelim belirli kişilik özelliklerine sahip değildir. Her kişilik özelliği her yönelim grubunda görülebilir. Belirli özellikler koymak ayrımcılıktır. Bu özellikler iyi bile olsa –örneğin; eşcinseller yaratıcıdır ve sanata düşkündürler gibi genel bir kanı vardır, bu yanlıştır- bunların söylenmesi ayrımcılığı ve homofobiyi destekler. Ama genel olarak şunu söyleyebilirim ki heteroseksüeller toplumun çoğunluğunu oluşturdukları için daha özgürlerdir. Ama unutmamak gerekir, çoğunluk olmak sorumluluk ister!

304.E. 9. Genel tanımlamaların doğru olamayacağı kişilerdir. Fiziksel ve ruhsal durumlarına göre ayrı ayrı incelenmeleri gerekir.

311.E.9. Nasıl biri olduğu hakkında biseksüelliği, heteroluğu ya da homoluğunun ipucu verdiğini düşünmüyorum.

322.E.9. İnsanların nasıl birer insan oldukları sadece cinsel yönelimlerine bakılarak değerlendirilemez. Dolayısıyla sadece transseksüel olduğunu bildiğim bir insanın nasıl bir insan olduğuna dair bir yorum yapamam.

327.K.9. Transseksüel kişinin doğal cinsiyetini değiştirmeyi tercih ettiğini düşünürüm. Bu düşünce transseksüel kişinin insanlığına ya da kişiliğine dair bir şey söylemem için yeterli değildir.

359.E.9. Sırf transseksüel olduğu için birinin kişiliği hakkında bir yorum yapmam ama herhalde neşeli bir tiptir.

III.5.4.6. Toplum tarafından baskılanır ve dışlanırlar, bu yüzden çeşitli sorunlar yaşarlar.

Katılımcıların %10,2'si transseksüel bireylerin, eşcinsel ve biseksüel bireylere benzer –hatta onlardan daha fazla- şekilde, toplum içerisinde olumsuz davranışlara ve kötü muamelelere maruz kaldıklarını, dışlandıklarını ve çeşitli toplumsal olanaklardan

mahrum bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum ise beraberinde transseksüel bireylerin psikolojik ve yaşamsal bir takım sorunlar yaşamalarına da yol açmaktadır.

007.K.9. Transseksüel bireyler aslında psikolojik açıdan zor bir hayat sürdürmektedirler. Yaşamlarında belli bir kimlik edinmekte zorlandıkları için yaşamlarını bir düzene sokmaları toplum içinde var olmaları çok zordur.

010.K.9. Toplumdan cidden büyük baskıya, aşağılanmaya maruz kalırlar. Bu yüzden iş bulma olanakları çok azdır. Yer edinebilmek için argo tabirle yırtık olmak, kendini savunmak zorundadırlar. Cinsel tercihlerini mutlu bir şekilde yaşamak için umursamaz olmaları gerekir. Doğustaki cinsel kimliklerinden memnun değildir. Bu yüzden çoğu cinsiyetini değiştirir.

011.K.9. Transseksüel biri, kendinin cinsiyet kimliğinin tam tersi yönünde hissettiği için sıkıntı yaşayabilir. Bir erkeğin bayan gibi hissetmesi, onun toplum içinde rahat yaşamasını zorlaştırabilir.

033.E.9. Transseksüeller toplumun dışladığı insanlar oldukları için agresif yapıdadırlar.

034.E.9. Transseksüel birisini tanımadığım için pek yorum yapamam ama çok zor bir hayat sürdürdükleri kesin.

111.K.9. Dertli, yaralı, yaşamı zor biridir. Dışlandığı için saldırgan ya da alıngan da olabilir.

145.K.9. Bu kişiler diğer üç gruba göre de en çok sorun yaşayan gruptur. Toplum tarafından kabul edilmeleri oldukça güç olduğundan ağır kişilik problemleriyle karşı karşıya kalırlar.

211.K.9. Hissettiği gibi bir bedene sahip olmasıdır. Toplumda kabul görmesi oldukça zordur. Bazen yasaklara ve şiddete maruz kalmaktadır.

216.E.9. Çok ötekileştirilmiş insandır.

242.K.9. İyi, özgür fakat toplumsal baskıları çok yoğun hisseden.

248.K.9. Toplumda karşılaştığı baskılar sonucunda biraz ya da oldukça sorunları olan kişidir.

259.E.9. “Saldırgan” “tehlikeli” denir onlara. Bunu söyleyenler, toplum kurallarının ve dinin onlar üzerindeki olumsuz etkilerini görmeden geliyorlar. Dikkat çekilecek olursa, sürekli transseksüellerin iş sahasındaki edilgenliği görülecektir. Sırf özel hayatı yüzünden sürekli dışlanmak, aşağılanmak onları saldırganlaştırır elbet. Ama pek çok duygumuz gibi “saldırganlık” da zamanla öğrenilen bir şeydir.

303.K.9. Kişiye göre değişir, ama mutlu olmak için pek çok insandan daha fazla mücadele vermesi gerekli.

318.E.9. Transseksüel kişilerin toplumca kabul görmeleri cinsiyet değişikliklerinin büyük çoğunlukla belirgin olması nedeniyle gey ve lezbiyenlerinkinden daha da zordur. Bu bağlamda transseksüeller çoğu toplumda iş bulma, sosyal çevre edinme vb konularda ciddi güçlükler yaşayan kişilerdir. Ancak Türkiye’de de örnekleri görülebileceği üzere eğlence sektöründe çalışan ya da sanat camiasında yer alan ve sosyo-ekonomik düzeyleri yüksek olan transseksüeller toplumda daha kolay yer edinir ve hayatlarını rahatlıkla sürdürebilirler. Bu durum toplumsal ikiyüzlülükten başka bir şey değildir.

340.E.9. Yukarıdaki üç gruba göre biyolojik ve psikolojik cinsiyet çatışmasını daha güçlü yaşamış ve daha radikal bir karar vermiş, toplumsal sıkıntıları daha fazla olup şu ya da bu şekilde psikolojik yapılanmaları daha patolojik olabilen, bu çatışmalar dışında sıradan bir insandır.

III.5.4.7. Ortak temaların dışında kalan diğer yanıtlar.

Transseksüelliğe ve transseksüel bireylere ilişkin olarak verilen ve yukarıda sıralanan ortak kategoriler/temalar içerisine yerleştirilemeyen çok çeşitli yanıtlar vardır. Bunların bir kısmı bir ölçüde doğru bilgiler ve değerlendirmeler içermekteyken, bazı cevaplar ise açıkça transseksüelliğe ilişkin yanlış ya da eksik bilgilenmelerden kaynaklanmaktadır.

- 036.E.9. İsteklerine yenik düşmüş toplumdan kendini soyutlamayı dahi göze almış bir kişi.
- 038.E.9. Aşılmaz önyargılar doğuran arzulara sahip ve o seçimi yapmış insanlardır.
- 069.E.9. Tanıdıklarım arasında iletişim kurabileceğim birisine rastlamadım. Bu nedenle kendi kapalı kültürünü üreten kişidir.
- 104.E.9. Genelde kestiriyorlar sanırım. Bence biraz da ses tellerini elletip kadın sesine yaklaşmalılar.
- 134.E.9. Maddi ve sosyal sorunları olduğu için bu yönü seçmiş.
- 162.K.9. Dış görünüşü benzer ama ses farklıdır.
- 195.K.9. Kişisel tercihleri farklı.
- 306.E.9. Farklıdır, farklılık derecesi görünümüne göre artabilir ya da azalabilir.
- 329.E.9. Cinsel düşkünlüğü olan ve olduğu cinsiyetten tiksinen biri.

Yanıtların bir kaçında ise transseksüelliğin heteroseksüellik, eşcinsellik ve biseksüellikle veya metroseksüellik, hermafroditizm ve hayvanlarla ilişki kurma (bestialite) ile karıştırıldığı görülmektedir.

- 045.E.9. Kendine çok fazla dikkat eden. Kendine çok fazla bakan.
- 061.E.9. Yarı erkek yarı kadın.
- 062.E.9. Cinsiyetsiz bir insandır.
- 144.E.9. İnsanlarla yaşamaktan bıkmış ve cinsel ihtiyacını hayvanlarla ilişki kurarak gidermeye çalışmış biridir.

III.6. Homofobi Düzeyinin Etkileri

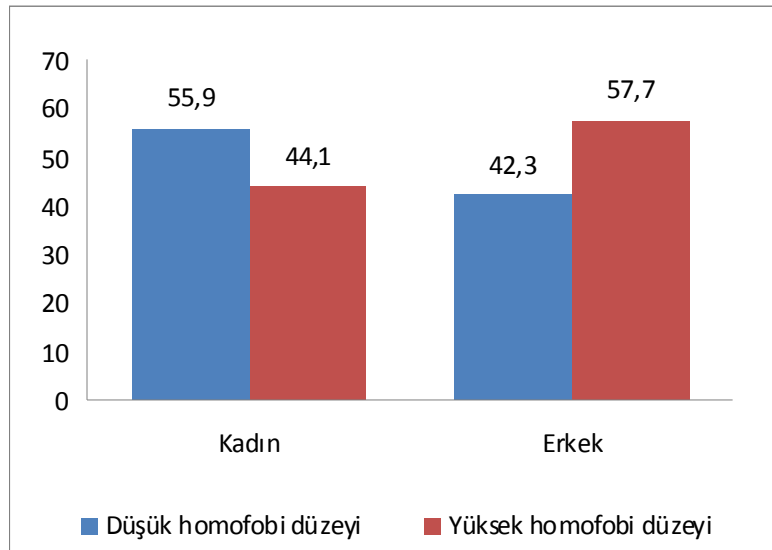
‘Yöntem’ bölümünde de anlatıldığı gibi, homofobi düzeylerini ölçmek üzere, katılımcılara *Hudson ve Rickett Homofobi Ölçeği* uygulanmıştır. Katılımcıların 320’si bu ölçeği uygun şekilde cevaplamış, 3 kişi boş bırakmış ve 2 kişi ise geçersiz şekilde cevaplamıştır.

Ölçekten alınan puanların *medyan(ortanca)* değeri 89 olarak bulunmuştur. Bu puanın altında kalan 158 katılımcı düşük homofobi düzeyine; 89'un üzerinde puan alan diğer 158 katılımcı ise yüksek homofobi düzeyine yerleşmiştir. Katılımcıların 4'ü ise ölçekten tam 89 puan aldıkları için yüksek ya da düşük düzeylerden herhangi birine yerleştirilmemiş ve işlem dışı bırakılmışlardır.

III.6.1. Homofobi Düzeyinin Cinsiyetle İlişkisi

Elde edilen homofobi puanları incelendiğinde, katılımcıların homofobi düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür. Kadın katılımcıların (toplam 179 kişi) %55,9'unun (100 kişi) düşük homofobi düzeyinde ve %44,1'inin de (79 kişi) yüksek homofobi düzeyinde yer aldığı görülmektedir (Şekil 3.10). Erkek katılımcıların (toplam 137 kişi) ise %42,3'ü (58 kişi) düşük homofobi düzeyinde iken %57,7'si (79 erkek) yüksek homofobi düzeyinde yer almaktadır (Şekil 3.10). Bu oranlara bakıldığında, genel olarak, kadınların homofobi düzeylerinin erkeklerinkine göre daha düşük olma eğiliminde olduğu söylenebilir.

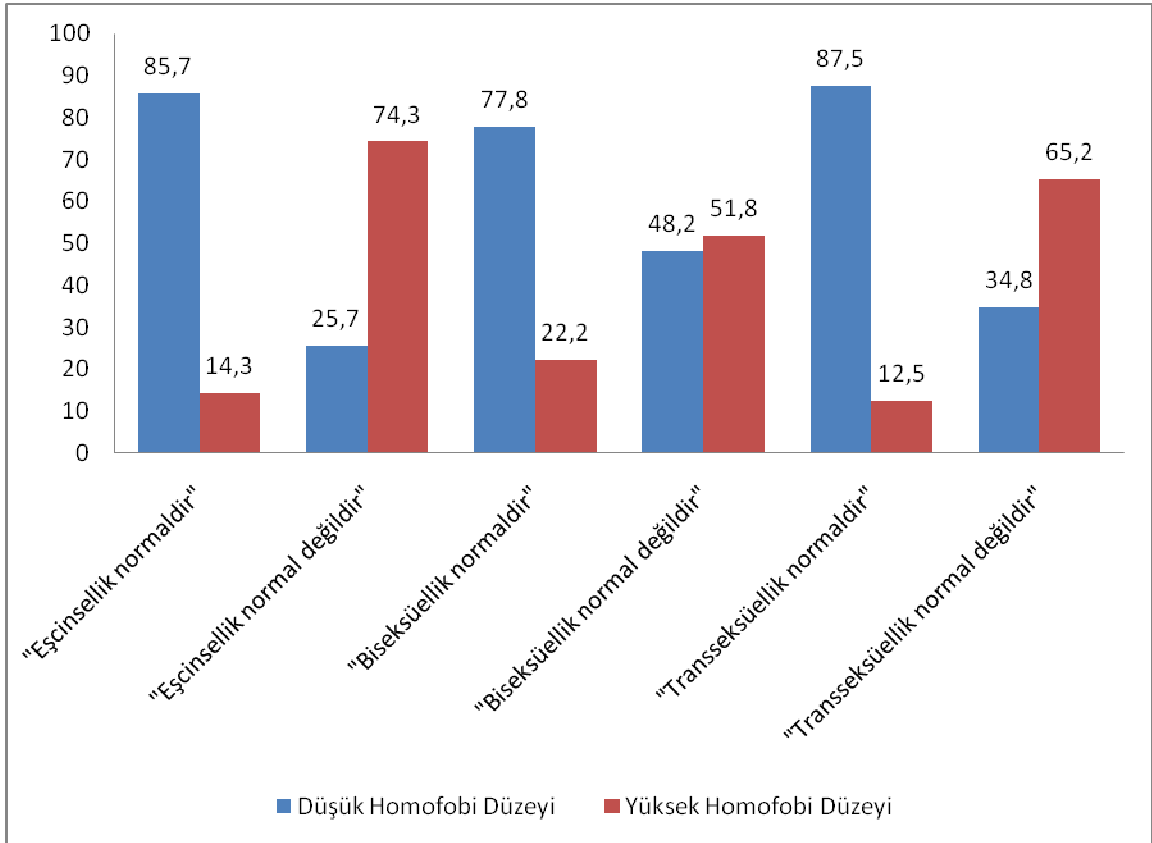
Şekil 3.10. Erkek ve kadın katılımcıların düşük ve yüksek homofobi düzeylerine göre dağılımı.

III.6.2. Homofobi Düzeyinin Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtlarla İlişkisi

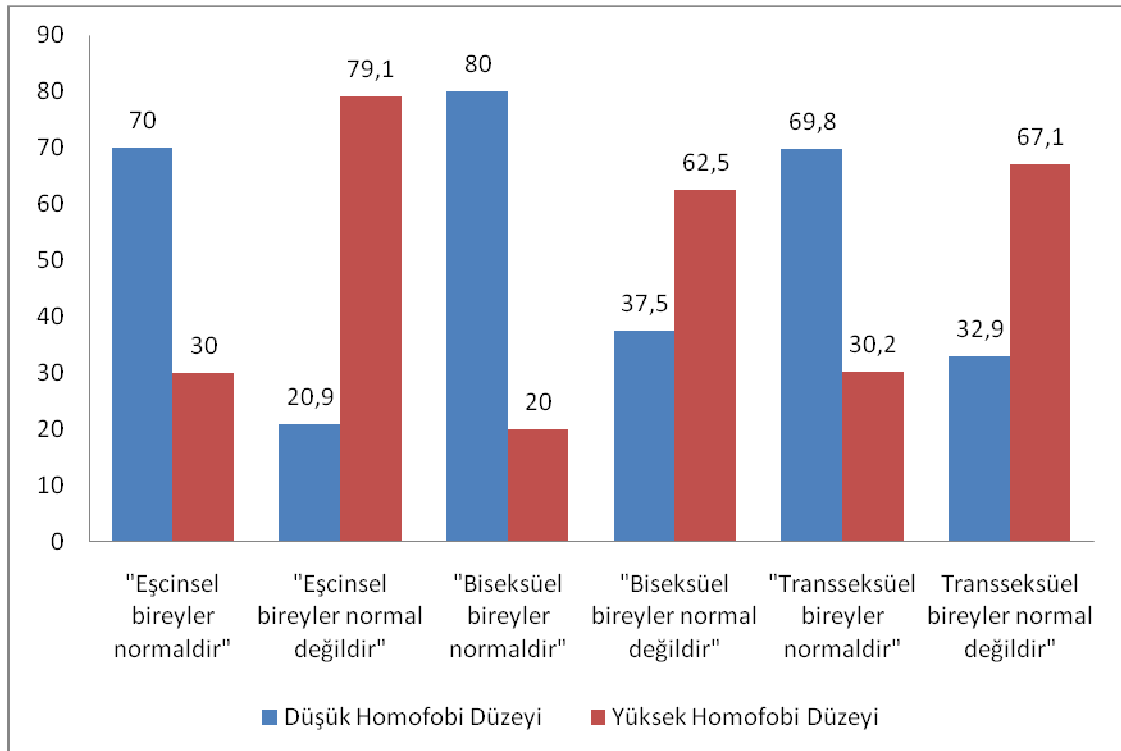
Elde edilen homofobi puanları incelendiğinde, katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yanıtların homofobi düzeyleri ile ilişkili olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle de heteroseksüellik dışı cinsel yönelimlere (eşcinsellik ve biseksüellik) ve transseksüelliğe yönelik olarak verilen olumlu ve olumsuz içerikli yanıtların homofobi düzeyine göre farklılaştığı görülmektedir (Şekil 3.11). Buna göre, düşük homofobi düzeyinde yer alan katılımcılar eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik için daha olumlu içeriğe sahip yanıtlar vermişken, yüksek homofobi düzeyindeki katılımcıların cevapları daha çok olumsuz içerik taşımaktadır.

Şekil 3.11. Eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüelliğe yönelik olarak verilen olumlu ve olumsuz yanıtların, katılımcıların homofobi düzeylerine göre dağılımı.

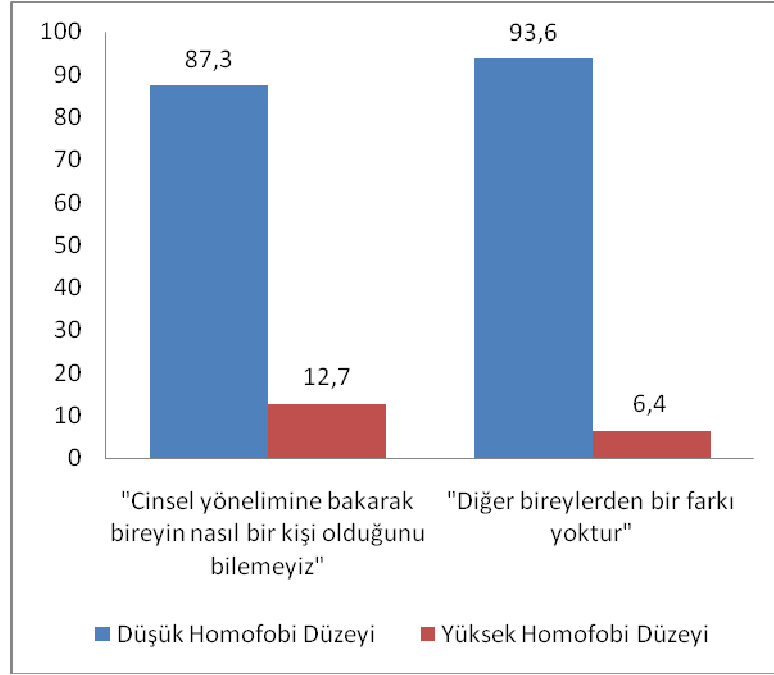

Benzer şekilde, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere yönelik verilen olumlu ve olumsuz içerikli yanıtların da katılımcıların homofobi düzeylerinden etkilendiği söylenebilir. Yüksek homofobi düzeyinde yer alan katılımcıların bu bireylere yönelik olumsuz içerikli yanıtları (“normal değildir”, “hastalıktır”, “sapkınlıktır”, vb.) daha sık ifade ettikleri, öte yandan düşük homofobi düzeyindeki katılımcıların ise daha çok olumlu içerikli yanıtlar (“normaldir”, “diğer insanlardan farkı yoktur”, “cinsel yönelimine bakarak nasıl biri olduğunu bilemeyiz”, vb.) verdikleri görülmüştür (Şekil 3.12 ve Şekil 3.13).

Şekil 3.12. Eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere yönelik olarak verilen “normaldir” ve “normal değildir” yanıtlarının, katılımcıların homofobi düzeylerine göre dağılımı.

Şekil 3.13. Eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere yönelik olarak verilen diğer olumlu içerikli yanıtların, katılımcıların homofobi düzeylerine göre dağılımı.

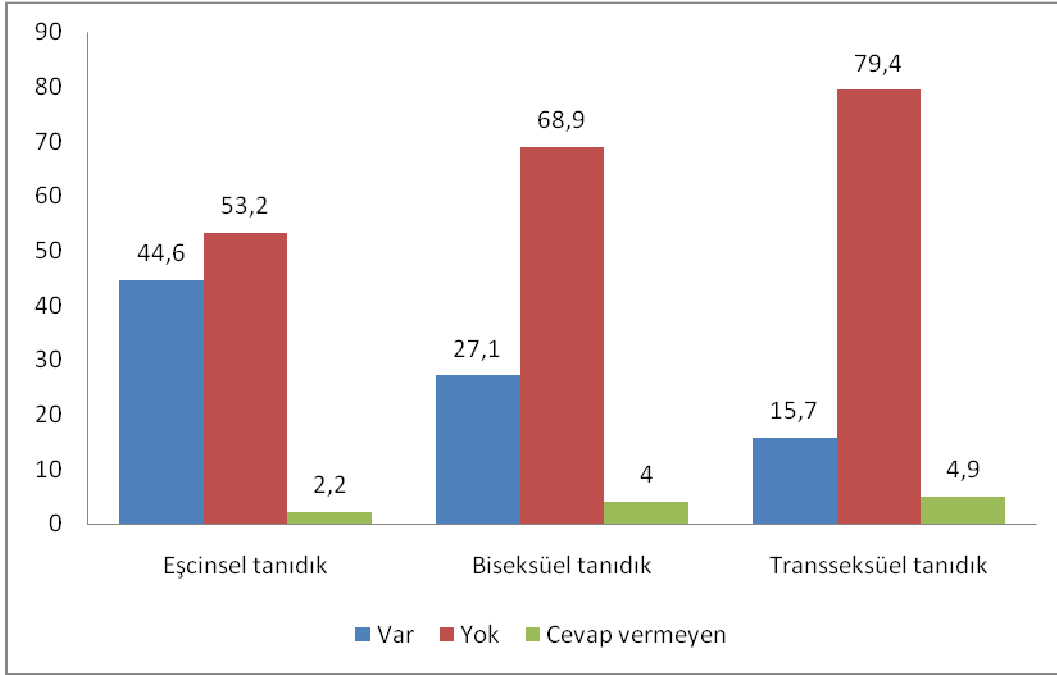

III.7. Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeyinin Etkileri

III.7.1. Katılımcıların Eşcinsel, Biseksüel ve Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeylerine İlişkin Sayısal Bulgular

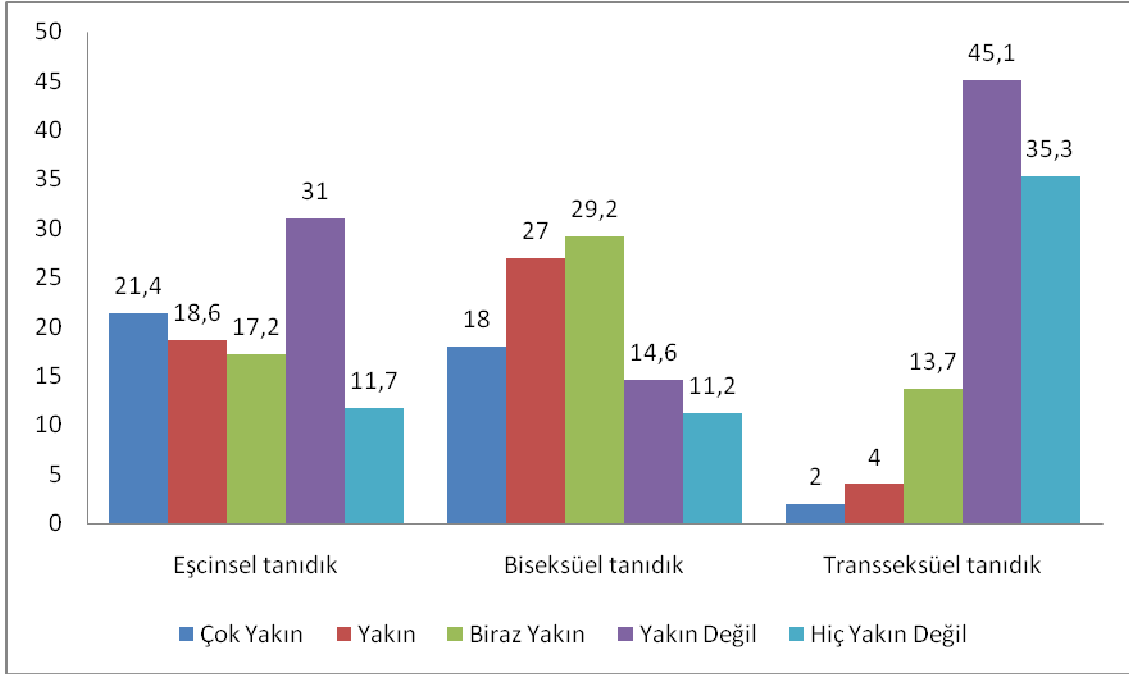
Demografik bilgiler toplanırken, katılımcılara, herhangi bir eşcinsel, biseksüel ve transseksüel tanıdıklarının ya da bildikleri birinin olup olmadığı ve eğer varsa bu kişilerle olan yakınlık dereceleri sorulmuştur. Şekil 3.14’te de görüldüğü gibi, “Eşcinsel olduğunu bildiğiniz birileri var mı?” sorusuna katılımcıların yarıya yakını “evet” cevabını vermiştir. Bu oran biseksüel ve transseksüel tanıdıklar içinse çok daha düşük düzeylerde kalmıştır; katılımcıların sadece %27,1’i biseksüel ve %15,7’si de transseksüel birilerini tanıdıklarını bildirmiştir.

Şekil 3.14. Katılımcıların Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklık Düzeyleri.

Diğer yandan bir eşcinsel, biseksüel veya transseksüel tanıdıkları olduğunu söyleyen katılımcıların bu kişilerle olan yakınlık dereceleri Şekil 3.15'te gösterilmektedir. Buna göre, katılımcıların eşcinsel ve biseksüel bireylerle olan yakınlık derecelerinin daha fazla olduğu, transseksüel bireylerle tanışıklık düzeylerinin ise oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin, 31 katılımcı (“eşcinsel bir tanıdığım var” diyenlerin %21,4’ü) eşcinsel bir tanıdığı olduğunu ve bu kişiyle “çok yakın” olduğunu bildirmişken, bu sayı biseksüel tanıdıklar için 16 (“biseksüel bir tanıdığım var” diyenlerin %18’i), transseksüel tanıdıklar içinse sadece 1 kişidir (“transseksüel bir tanıdığım var” diyenlerin %2’si). Yine buna paralel bir şekilde, eşcinsel bir tanıdığı olduğunu söyleyen ve tanışıklık düzeyini ‘hiç yakın değil’ şeklinde belirten katılımcıların oranı %11,7 iken bu oran transseksüel bir tanıdığı olduğunu belirten bireylerde %35,3’e çıkmaktadır.

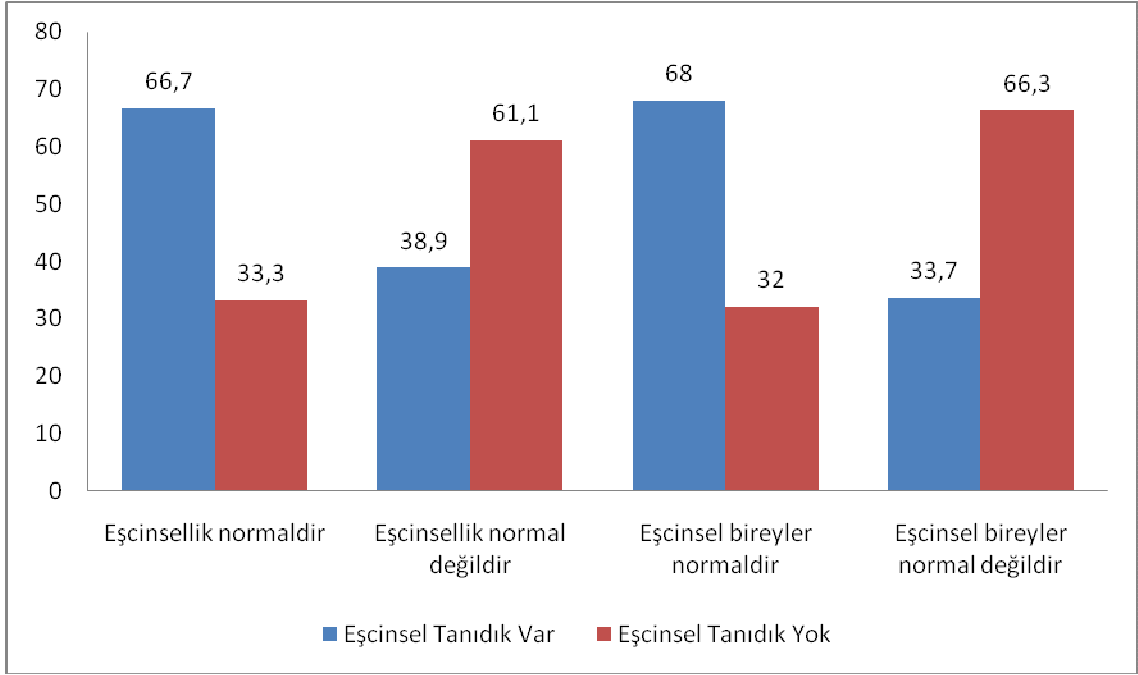
Şekil 3.15. Eşcinsel/biseksüel/transseksüel tanıdığı olduğunu bildiren katılımcıların bu bireylerle olan yakınlık düzeyleri.

III.7.2. Eşcinsel/Biseksüel/Transseksüel Bireylerle Tanışıklığın Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtlarla İlişkisi

Katılımcıların eşcinsel, biseksüel ve/veya transseksüel bireylerle tanışıklığının olmasının açık uçlu sorulara verilen yanıtlarla ilişkili olduğu gözlenmiştir. Özellikle de tanıdık olan kişinin eşcinsel, biseksüel veya transseksüel olma durumuna göre, o kategoriyle ilişkili yanıtların, böyle bir tanıdıkları olmadığını belirtenlere göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Örneğin, eşcinsel bireylere ilişkin olarak verilen olumlu yanıtları içeren kategoride (Bkz. s.106) yer alan katılımcıların büyük çoğunluğu eşcinsel bir tanıdığı olan katılımcılardan oluşmaktadır. Benzer şekilde eşcinsellikle ilgili olumsuz ifadelerin yer aldığı “eşcinsellik normal değildir” kategorisi (Bkz. s.98) içindeki yanıtların büyük çoğunluğu ise eşcinsel bir tanıdığı olmayan katılımcılar tarafından verilmiştir. Benzer sonuçlar biseksüellik ve transseksüellik için de söz konusudur (Şekil 3.16, Şekil 3.17 ve Şekil 3.18).

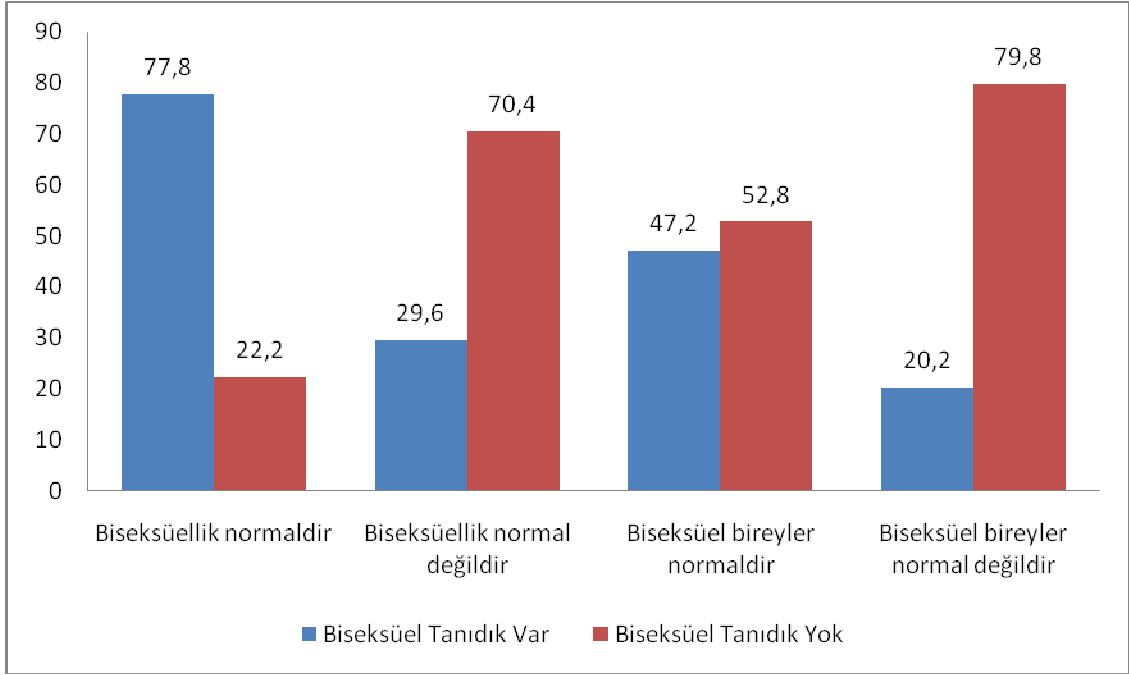
Şekil 3.16. Eşcinsel Tanıdığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Eşcinselliğe ve Eşcinsel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı.

Şekil 3.16’da görüldüğü gibi, eşcinsel bir tanıdığı olduğunu bildiren katılımcıların olumlu içerikteki yanıtları, eşcinsel bir tanıdığı olmadığını bildiren katılımcılardan belirgin biçimde yüksek düzeydedir. Aynı şekilde, eşcinsel tanıdığı olan katılımcıların olumsuz kategorideki cevaplarının oranı diğerlerine göre çok daha düşük düzeydedir.

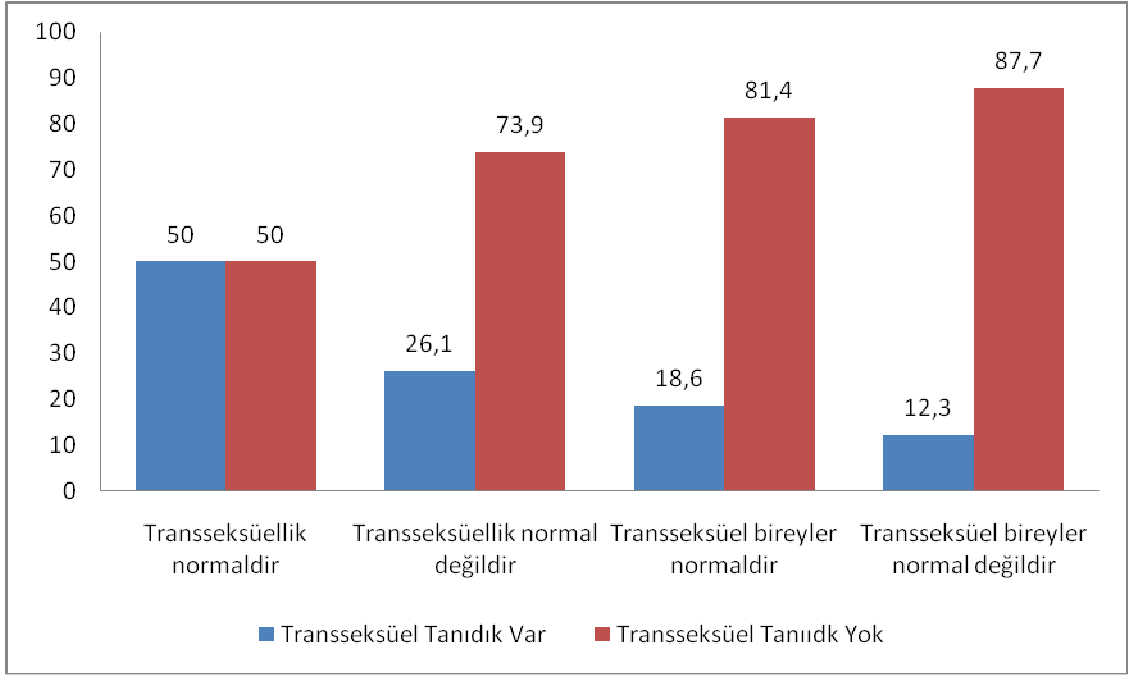
Şekil 3.17’de, aynı durumun biseksüellik için de geçerli olduğu görülebilir. Yine biseksüel tanıdığı olan katılımcıların olumlu içerikli yanıtları diğerlerine göre daha yüksek düzeydeyken, olumsuz içerikli yanıtları diğerlerinden daha düşük bir yüzdeye sahiptir.

Şekil 3.17. *Biseksüel Tanıdığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Biseksüelliğe ve Biseksüel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı.*

Şekil 3.18’de ise transseksüelliğe ilişkin durum görülmektedir. Eşcinsellik ve biseksüelliğe benzer bir durum burada da söz konusu olmakla birlikte, bir takım farklılıklar göze çarpmaktadır. Olumsuz içerikli yanıtlar açısından bakıldığında, transseksüel tanıdığı olan ve olmayan katılımcıların verdikleri olumsuz içerikli yanıtların düzeyleri, eşcinsellik ve biseksüellikte olduğu gibi oldukça belirgindir. Diğer yandan, verilen olumlu içerikli yanıtların düzeyi açısından ters bir durum söz konusudur; transseksüelliğe ilişkin olumlu yanıtlar eşit düzeydeyken, transseksüel bireyler için verilen cevapların büyük çoğunluğunun transseksüel bir tanıdığı olmayan katılımcılar tarafından verildiği gözlenmektedir. Bu durumun, transseksüel bir tanıdığı olan katılımcıların sayısının oldukça az olması ve bunların tanışıklık düzeylerinin de çoğunlukla “yakın değil/hiç yakın değil” kategorisinde olmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Şekil 3.18. *Transseksüel Tanındığı Olan ve Olmayan Katılımcıların Transseksüelliğe ve Transseksüel Bireylere İlişkin Olumlu ve Olumsuz İçerikli Yanıtlarının Dağılımı.*

IV. TARTIŞMA

Bu tez, Sosyal Temsiller Teorisi temelinde, ‘cinsel yönelim’ kavramına ve cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsilleri incelemeyi hedeflemiştir. Buna göre, tartışma kısmında, öncelikle elde edilen bulgulardan çıkartılan sosyal temsiller sunulacak, daha sonra ise araştırma sonuçları ilgili literatür ışığında değerlendirilecektir.

IV.1. Araştırmada Elde Edilen Sosyal Temsiller

IV.1.1. Cinsel Yönelim Kavramına İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların cinsel yönelimin ne olduğuna dair yaptıkları açıklamalara bakıldığında birbirinden farklı tanımlama ve nitelermelerin öne sürüldüğü görülmektedir (Bkz. s.72-73). Verilen yanıtların yüzdeleri dikkate alındığında, bunların içinde iki argüman grubu öne çıkmaktadır. Birincisine göre, cinsel yönelim, bireyin cinsel tercihi veya seçimidir (tüm yanıtların %26.8’i bu kategoride yer almaktadır). Yani, cinsel yönelim kavramı, bireylerin cinsel tercihleri veya seçimleri bağlamında ele alınmalıdır. İkinci argümana göre ise cinsel yönelim, bir kişiye yönelik cinsel eğilim, arzu, ilgi ya da istekleri ifade etmektedir (tüm yanıtların %25’i bu kategoridedir). Diğer yandan, bu iki argüman kadar yaygın olmamakla birlikte, 3 ayrı cinsel yönelim tanımı daha yapılmıştır. Bu tanımlardan birine göre cinsel yönelim, cinsel açıdan çekici gelen bireye ya da cinsiyete yönelmektir. Diğerlerine göre ise sırasıyla cinsel yönelim, cinsel ihtiyaç, güdü, dürtü veya hormonlardan kaynaklanır; ve doğuştan gelir, yani tercih değildir.

Cinsel yönelim kavramına ilişkin yapılan tanımların tümü bir arada ele alındığında, cinsel yönelimin üç ayrı tanımı olduğu öne sürülebilir: ‘bir tercih olarak cinsel yönelim’, ‘cinsel ilginin ifadesi olarak cinsel yönelim’ ve ‘biyolojik bir zorunluluğun sonucu olarak cinsel yönelim’. ‘Bir tercih olarak cinsel yönelim’ tanımı, cinsel yönelim, kişilerarası cinsel ve duygusal ilişkilerin bireylerin tercihleri

bağlamında şekillendiğini ifade etmektedir. Yani, cinsel yönelim, bir kişinin cinsel ve duygusal birliktelik için hangi cinsiyetten bireyleri tercih ettiğini gösterir. Bu tercih, karşı cinsten bireylere yönelik olabileceği gibi aynı cinsten kişilere ya da her iki cinsiyetteki bireylere yönelik de olabilir. ‘Cinsel ilginin ifadesi olarak cinsel yönelim’ temsilinde ise cinsel yönelim, bireylerin diğer kişilere yönelik cinsel eğilim, ilgi ve isteklerini ifade etmektedir. Bu temsilde, cinsel yönelim, bireylerin cinselliği yaşamak için diğer bireylere yönelmesi şeklinde bir anlamı da içermektedir. Bununla birlikte, bu temsil, bireylerin bu eğilim veya ilgilerinin bir tercih olarak ortaya çıkıp çıkmadığına dair bir tanımlama içermez. Yalnızca var olan eğilimin/ilginin yönünü ifade eder. Üçüncü temsil olan, ‘biyolojik bir zorunluluğun sonucu olarak cinsel yönelim’ temsilinde cinsel yönelim kesinlikle bir tercih olarak ortaya çıkmamaktadır. Bu temsil, cinsel yönelimin doğuştan geldiği ya da güdüsel, dürtüsel ve/veya hormonal olarak ortaya çıktığı şeklinde bir görüşü yansıtmaktadır. Doğuştan gelse de gelmese de bireyler cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, güdüsel veya dürtüsel isteklerini gidermek için cinsel yönelim sergilemektedirler. Ayrıca, bu temsil, cinsel yönelimin psikolojik kaynaklı olarak şekillendiğine dair söylemleri de içermektedir.

Her üç temsil de cinsel yönelimin kime yönelik olacağına dair iki farklı anlayış içermektedir. Bunlardan biri, cinsel yönelimin –ister tercih olsun, ister doğuştan ya da güdüsel- yalnızca karşı cinse yönelik olabileceğini söylemekteyken, diğerine göre cinsel yönelim karşı cinse, hem cinse veya her ikisine birden yönelik olabilir. Bu bağlamda, her üç temsil de bir yandan cinsel yönelimi sadece heteroseksüellikten ibaret gören, diğer yandan heteroseksüellikle birlikte eşcinselliği ve biseksüelliği de cinsel yönelimin içine dahil eden bireyler tarafından paylaşılmaktadır.

Cinsel yönelimin ne olduğuna dair verilen yanıtların %21,6’sı yukarıda sözü edilen hiçbir kategoriye girmeyen ve “diğer” başlığı altında toplanan yanıtlardan

oluşmaktadır. Bu cevapların içerdiği açıklamaların bir kısmı, cinsel yönelim kavramına ilişkin eksik, yetersiz ya da yanlış bilgilenmelerden kaynaklanmaktadır ve bu nedenle de cinsel yönelimin üç temsilinden hiçbirine dahil değildirler. Bu yanlış açıklamalar bazı durumlarda başka kavramlarla ilişkili temsillerden dolayı ortaya çıkmaktadırlar. Örneğin, yapılan bazı açıklamaların, eşcinselliğe ilişkin temsillerden kaynaklandığı ve bu nedenle yanlış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, yine de ‘diğer’ başlığı altında toplanan bu tür eksik/yetersiz açıklamaların büyük bir kısmı, genel olarak, ‘cinsel ilginin ifadesi olarak cinsel yönelim’ temsilinden kaynaklanmaktadır (Bkz. s.79).
Örneğin:

028.E.1. Konulara cinsel yaklaşım.

031.E.1. İki karşı cinsin birleşime geçmesi.

141.E.1. Cinselliğe ilgi duymak. Hangi tür insana ihtiyaç ilgi duyduğu...

173.K.1. Cinsel yönelim ilişki yaşamaya olan ilgidir.

IV.1.2. Heteroseksüelliğe ve Heteroseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların heteroseksüelliğin ne olduğuna dair verdikleri yanıtlara bakıldığında, 2 temel argümanın öne çıktığı görülmektedir (bkz. s.81). Bunlardan birincisi, heteroseksüelliği “karşı cinse yönelmek ya da ilgi duymak” şeklinde tarif eden argümandır (katılımcıların %47,5’i bu yanıtı vermişlerdir). Diğerinde ise heteroseksüellik “normal, sağlıklı, doğal veya olması gereken cinsel yönelim” olarak tarif edilmiştir (katılımcıların %19’u). Çok sınırlı olmakla birlikte (katılımcıların yalnızca %4,3’ü), heteroseksüelliğin zorunlu ya da gerekli olmadığını ve bazı olumsuz yanlarının da olabileceğini ifade eden bir argümanın varlığı da söz konusudur.

Söz konusu bu argümanlara bakıldığında, yapılan açıklamalarda heteroseksüelliğe ilişkin iki ayrı sosyal temsilin işbaşında olduğu söylenebilir: ‘karşı

cinse yönelik ilginin ifadesi olarak heteroseksüellik’ ve ‘normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik’. ‘Karşı cinse yönelik ilginin ifadesi olarak heteroseksüellik’ temsilinde, heteroseksüellik, bireyin karşı cinsten kişileri çekici bulduğu ve cinsel/duygusal birliktelik için sadece karşı cinsiyetten olan bireylere yöneldiği bir durumu ifade etmektedir. Buna göre, heteroseksüel birey, cinsiyeti erkeğe kadınları, kadınsa erkekleri çekici bulacak ve cinsel etkinlik için ona yönelecektir. ‘Normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik’ temsili ise daha çok heteroseksüelliğin toplum içerisindeki konumuyla ilişkilidir. Bu temsil, heteroseksüelliğin insanın biyolojik cinsiyetine ve yaratılışına uygun olduğu ve bu nedenle de normal olan ve toplum tarafından onaylanan tek cinsel yönelim olduğu şeklinde ifade edilebilecek olan anlayışı içermektedir. Bu anlayış beraberinde –toplumsal kabulü oldukça yaygın olan- heteroseksüelliğin biyolojik ve psikolojik olarak sağlıklı olan tek cinsel yönelim olduğu düşüncesini de taşımaktadır. Bu temsil, sağlıklı ve normal olmasının yanı sıra, heteroseksüelliğin üreme, soy devamı veya sağlıklı bir toplumsal yapının oluşabilmesi için gerekli ve önemli olduğu fikrini de içermektedir.

Katılımcıların ‘heteroseksüel bireyler’e yönelik olarak yaptıkları açıklamalarda ise üç farklı görüş göze çarpmaktadır. Ne var ki bunlardan biri katılımcıların neredeyse yarısı tarafından ifade edilmişken, diğer üçü çok sınırlı düzeyde ifade edilmişlerdir (Bkz. s.88). Buna göre, katılımcılar en sık şekilde (%48,9) heteroseksüel bireyi “normal, sağlıklı, doğal ve topluma uygun olan kişi” olarak tanımlamışlardır. Diğer iki argümandan biri heteroseksüel bireylerin, cinsel yönelimlerinin karşı cinse yönelik olmasının dışında diğer bireylerden herhangi bir farklılıkları olmadığını (%8,7); bir diğeri ise bir kişinin sadece cinsel yönelimine bakarak onun nasıl bir kişi olduğunu ve ne tür kişilik özelliklerine sahip olduğunu bilemeyeceğimizi belirtmektedir (%7,5).

Bu tariflerden hareketle, heteroseksüel bireye ilişkin tek bir sosyal temsilin var olduğu görülmektedir. Bu temsil, ‘normal cinsel yönelim olarak heteroseksüellik’ temsiline benzer şekilde, heteroseksüel bireyi normal bir cinsel yönelime sahip olarak tanımlar. Buna göre, heteroseksüel bireyler, cinsel ve duygusal açıdan sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmiş, toplumsal değerlere uygun ve *iyi, doğru, sağlam kişilikli, ahlaklı, vb.* olumlu özelliklere sahip kişiler olarak görülmektedirler.

Bu açıdan bakıldığında, heteroseksüelliğe ve heteroseksüel bireylere ilişkin temsillerin, toplumsal değerler ve kabuller etrafında örüldüğü görülmektedir. Hemen hemen tüm toplumlar tarafından onaylanan ve desteklenen tek cinsel yönelim olan heteroseksüellikle (Özkan, 2004) ilişkili tüm önkabul ve şartlanmaların da etkisiyle, ortaya toplumsal değerler etrafında kurulan ve oldukça yaygın biçimde paylaşılan bu temsillerin çıktığı düşünülebilir. Bireyin doğduğu andan itibaren içine girdiği tüm ortamlarda karşısına çıkan ve ayrıca öğretim kurumları ve kitle iletişim araçlarıyla da pekiştirilen bu temsillerin oldukça yaygın ve bu açıdan ‘hegemonik’ bir yapıda oldukları söylenebilir.

Ayrıca, sözü edilen bu yaygın toplumsal kabuller sayesinde, heteroseksüel bireyler, cinsel yönelimlerini gizlemek veya bundan dolayı herhangi bir sıkıntı yaşamak durumunda kalmazlar. Aksine cinsel yönelimini rahatça sergileyebilir ve karşı cinse yönelik cinsel etkinlikleri ile ilgili herhangi bir sorun yaşamazlar. Heteroseksüel bireye ilişkin temsil, heteroseksüel bireylerin, toplumsal hayatın sağladığı tüm olanaklar açısından (statü, iş olanakları, saygınlık, vb.) her zaman daha avantajlı konumda olduklarına/olacaklarına dair bir bilgiyi de içermektedir.

Ancak sözü edilen bu yaygınlığına rağmen, bazı katılımcılar bu temsillerin dışında kalan açıklamalarda da bulunmuşlardır. Bu tür açıklamaların özellikle

heteroseksüelliğin diğer cinsel yönelimlerle veya cinsellikle ilişkili başka kavramlarla (örn. hermafroditizm, metroseksüellik, travestilik) karıştırıldığı durumlarda ortaya çıktığı görülmüştür. Ayrıca, ilginç bir şekilde, katılımcıların kayda değer bir kısmı (%5,6) heteroseksüel bireylere ilişkin olarak olumsuz tanımlamalarda bulunmuşlardır. Bu kişiler, heteroseksüelliği eşcinsellik, biseksüellik, transseksüellik ve travestilikle karıştırdıkları için, aslında bu cinsel yönelim ve kimliklere yönelik olan olumsuz düşünce ve yargılarını heteroseksüellik için ifade etmişlerdir. Bu durum, heteroseksüellik temsillerinin yeterince yerleşmemiş veya sözü edilen diğer kavramlara ilişkin temsillerin etkisinde kalmış olabileceğini düşündürmektedir.

IV.1.3. Eşcinselliğe ve Eşcinsel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların eşcinselliğin ne olduğuna dair verdikleri yanıtların çok büyük bir kısmında (%69,7) eşcinsellik “bireylerin hemcinslerine yönelmeleri ve ilgi duymaları” şeklinde tarif edilmiştir (Bkz. s.95). Bu tarife göre, eşcinsellik, bireylerin cinsel ve duygusal olarak kendileriyle aynı cinsiyetten olan kişilere (hemcinslerine) yönelmeleri, ilgi duymaları ve cinsel etkinlik/birliktelik için bu kişileri tercih etmeleri anlamına gelmektedir. Bu temel argümanın yanı sıra öne sürülen iki argüman daha vardır, ancak bu argümanlar çok daha sınırlı bir düzeyde ifade edilmişlerdir. Bunlardan biri eşcinselliğin “normal olmadığını ve doğaya aykırı olduğunu” belirtmekte (katılımcıların %11’i), diğeri ise “heteroseksüellik kadar normal” olduğunu söylemektedir (katılımcıların %6,1’i). İfade edilen ilk tarifte eşcinselliğe ilişkin herhangi olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler yapılmamıştır. Bununla birlikte, diğer iki tarif doğrudan eşcinselliğe ilişkin olumlu ve olumsuz değerlendirmeler bağlamında ortaya çıkmıştır.

Buna göre, yapılan bu tarifler dikkate alındığında, eşcinselliğin iki temsilinin varlığı öne çıkmaktadır; ‘hemcinsine yönelik ilginin ifadesi olarak eşcinsellik’ ve

‘normaldışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik’. ‘Hemcinsel yönelim ilginin ifadesi olarak eşcinsellik’ temsiliinde eşcinsellik, bilinen en yaygın anlamıyla, heteroseksüelliğin zıttı olan cinsel yönelim olarak kurgulanmaktadır. Buna göre, eşcinsellik, heteroseksüelliğin tersine karşı cinse değil hemcinsel yönelimi ifade eder. Yani kadın bireyler cinsel/duygusal partner olarak kadınları, erkek bireyler de erkekleri tercih eder ve onlara yönelirler. ‘Normaldışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik’ temsili ise doğrudan toplumsal değerler ve yargılar çerçevesinde örülmüştür. Heteroseksüelliğin tek uygun ve normal cinsel yönelim olduğu toplumlarda (Özkan, 2004), heteroseksüelliğin tersi bir yönelimi ifade eden eşcinselliğin ‘uygunsuz ve normaldışı’ olarak görülmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda, ‘normaldışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik’ temsili, eşcinselliğin doğaya, yaratılışa ve toplumsal değerlere aykırı olduğuna işaret etmektedir. Bu temsil, ayrıca, eşcinselliğin biyolojik (doğuştan), hormonal veya yaşantısal (travmatik yaşantılar nedeniyle) bir takım nedenlerin sonucu olarak ‘normal’den sapmayla sonuçlanan bir tür ‘hastalık’ olduğu fikrini de kapsamaktadır. Hatta temsil, eşcinselliğin “sapkınlık, sapıklık, kişiliksizlik, vb.” olduğu şeklinde daha aşırı söylemleri de taşıyabilmektedir.

Bununla birlikte, katılımcıların verdikleri yanıtların tümü bu temsillerin içerisinde yer almamaktadır. Bu temsillerin dışında kalan ve eşcinselliğin “heteroseksüellik kadar normal” olduğunu ifade eden bir argüman grubu daha vardır. Bu argüman grubu bir temsil oluşturacak yaygınlıkta paylaşılmamakla beraber, toplumun bazı kesimleri tarafından (örneğin eşcinseller ve eşcinsel hakları savunucuları tarafından) benimsenmektedirler. Bu argümana göre, eşcinsellik heteroseksüellik kadar normaldir ve topluma aykırı değildir, bu nedenle de eşcinselliğin kötü, uygunsuz veya kabul edilemez olması gibi bir durum yoktur. Bu argüman içerisinde, eşcinselliği olağan ve kabul edilebilir görmekle birlikte, mevcut yaygın anlayışlar çerçevesinde

eşcinselliğin biyolojik veya psikolojik bir takım sorunlardan kaynaklandığı yönünde görüşler de ifade bulmaktadır. Yine de her iki durumda da eşcinsel bireylerin yaptıkları bu seçime saygı duyulması gerektiği ve böylece hem eşcinsel bireylerin daha mutlu ve rahat olabileceği, hem de daha hoşgörülü bir toplumsal yapı ortaya çıkabileceği fikri telaffuz edilmektedir.

Katılımcıların ‘eşcinsel bireyler’e ilişkin olarak yaptıkları açıklamalara bakıldığında ise öne çıkan iki argüman vardır. Bu argümanlardan biri eşcinsel bireylerin “normal ve sağlıklı olmadıklarını” ifade etmekte (tüm katılımcıların %28’i bu yanıtı vermiştir), diğeri ise “normal ve sağlıklı olduklarını” belirtmektedir (tüm katılımcıların %15,2’si). Sahip oldukları yüzdeler açısından bakıldığında eşcinsellerin normaldışı olduklarını öne süren argümanın diğere göre daha güçlü ve daha yaygın olduğu görülmektedir. Bununla beraber, hiçbir ortak kategoriye dahil olamayan ancak büyük bir yüzdeye sahip olan (katılımcıların %23,8’i bu tür yanıtlar vermişlerdir) ve ‘diğer’ başlığı altında toplanan yanıtlar da vardır (Bkz. s.103).

Eşcinsel bireylere ilişkin yapılan tariflerin tümü bir arada ele alındığında, eşcinsellik temsilleriyle de paralel bir biçimde, eşcinsel bireye yönelik olarak iki temsilin var olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı eşcinsel bireyi ‘normaldışı ve sağlıksız’ bir cinsel yönelime sahip kişiler olarak kurgularken, diğeri tam aksine eşcinsellerin ‘normal ve sağlıklı’ olarak görülmeleri gerektiği fikri etrafında kurulmuştur. Yapılan diğer tüm tariflerin ise bu iki temsilden hareketle şekillenmiş oldukları görülmektedir. İlk temsilde, eşcinsel bireyler, tıpkı ‘normaldışı bir cinsel yönelim olarak eşcinsellik’ temsilde olduğu gibi, bir takım biyolojik, hormonal, gelişimsel veya psikolojik problemler nedeniyle anormal, sağlıksız, doğaya ve topluma uygun olmayan kişiler olarak yer bulmaktadırlar. Bunun da ötesinde eşcinsel bireylere yönelik aşırı olumsuz tutum ve görüşlerin de bu temsilden kaynaklandığı

düşünülmektedir. Eşcinsel bireylere ilişkin ikinci temsil ise onların heteroseksüel bireyler kadar normal ve sağlıklı oldukları fikri etrafında inşa edilmiştir. Bu temsilde, eşcinsellik bir tercih olarak görülmekte ve eşcinsel bireylerin yaptıkları bu tercihe – onaylanmasa bile- saygı duyulması gerektiği anlayışı yer bulmaktadır. Dahası eşcinsel bireylerin “iyi, sıcakkanlı, özgür, anlayışlı, vb.” oldukları şeklinde oldukça olumlu görüşlerin de bu temsilden ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca, bu temsil, eşcinsel bireylerin toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları ve bununla ilişkili olarak çeşitli sorunlarla (toplumsal yalıtım, yalnızlık, çalışma olanaklarının ve haklarının kısıtlanması, kötü muamele, vb.) karşılaştıkları şeklinde özetlenebilecek mevcut bir toplumsal sorunun varlığına dair bir söylem de içermektedir.

Eşcinsellik temsilleri ve eşcinsel bireye ilişkin temsiller bir arada ele alındığında, olumsuz içerikli temsillerin olumlu temsillere göre çok daha yaygın, güçlü ve köklü oldukları söylenebilir. Bu nedenle de eşcinselliğe ve eşcinsel bireylere yönelik olarak yapılan çoğu açıklama ve değerlendirmenin temelinde bu olumsuz temsillerin belirli düzeylerde etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Hatta sözü edilen olumlu temsiller bile bu olumsuz temsillerden etkilenir görünmektedir. Bu da heteroseksüelliğin tek normal ve uygun cinsel yönelim olarak kabul edildiği bir toplumda yaşanıyor olması gerçeğiyle tutarlı bir durumdur.

IV.1.4. Biseksüelliğe ve Biseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

Katılımcıların biseksüelliğin ne olduğuna dair verdikleri cevaplar incelendiğinde, öne çıkan tek bir argüman vardır. Bu argümana göre biseksüellik “bireyin her iki cinse de yönelmesi ve ilgi duyması”dır (katılımcıların %60,6’sı bu yanıtı vermiştir). Göze çarpan bir başka durum ise soruları boş bırakan veya

‘bilmiyorum’ cevabı veren katılımcıların oranıdır; katılımcıların %16’sı biseksüelliğin ne olduğuna dair soruyu boş bırakmış ya da bilmediğini ifade etmiştir. Ayrıca eşcinselliktekinе benzer şekilde, katılımcıların bir kısmı (%8’i), biseksüelliğin “normaldişı, sağlıklı ve sorunlu” olduğunu ifade etmiştir (bkz. s.111).

Yapılan açıklamalara bakıldığında biseksüelliğin yaygın tek bir temsilinin olduğu görülmektedir; ‘her iki cinse yönelik ilginin ifadesi olarak biseksüellik’. Bu temsilde, biseksüellik, bireyin hem karşı cinsiyetten olan hem de kendi cinsiyetinden olan kişilere karşı cinsel çekim hissedebildiği ve cinsel/duygusal birliktelik için her iki cinsiyetteki bireylere de yönelebildiği bir durumu ifade etmektedir. Buna göre, eşcinsellikte veya heteroseksüellikte olduğu gibi, cinsel ilginin sadece belirli tek bir cinsiyetten olan bireylere (hemcins veya karşı cins) yönelik olarak ortaya çıkması zorunlu değildir. Biseksüel bireyler, eşcinsel ya da heteroseksüel bireylerin aksine, hem kadınlara hem erkeklere ilgi duyabilir ve her ikisine karşı da cinsel çekim hissedebilirler.

Sözü edilen bu biseksüellik temsilinin iki farklı anlayışı içinde barındırdığı görülmektedir. Buna göre, bir yanda, iki cinse birden ilgi duyabilme durumunun, tıpkı heteroseksüellik ve eşcinsellik gibi, tamamen farklı ve ayrılmış bir cinsel yönelim olduğu yönünde açıklamalar, diğer yanda ise bu durumun aslında eşcinsel olan bireylerin toplum içerisinde yaşadıkları baskı ve yasaklamalardan bir ölçüde kurtulabilmek adına sergiledikleri bir davranış olarak ortaya çıktığını belirten argümanlar vardır. Yani, aslında eşcinsel olan bireyler, eşcinselliğe yönelik olumsuz tutum ve davranışlar nedeniyle, toplum içerisinde açıkça heteroseksüel ilişkiler yaşarken, bir yandan da gizli olarak eşcinsel ilişkiler yaşamaktadırlar. Buna göre, biseksüelliğin zorunlu olarak ortaya çıktığı ve eşcinselliğin heteroseksüellik kadar

normal ve uygun karşılandığı toplumlarda görülmeyebileceği fikri de bir ölçüde bu anlayış içerisinde kendine yer bulmaktadır.

Ayrıca, tamamen bu temsil içerisinde yer almamakla birlikte, dikkate değer bir başka argüman daha vardır; “biseksüelliğin normal dışı, sağlıksız ve sorunlu” olduğu yönündeki argüman (bkz. s.114). Yine de bu argümanın, eşcinsellikte olduğu kadar yaygın olmadığı görülmektedir ve bu nedenle de ayrı bir temsilden ziyade biseksüelliğin genel temsiliyle bir şekilde ilişkili olan güçlü bir argüman ve/veya anlayış biçimi olduğu söylenebilir. Bu anlayış biçiminde, biseksüellik –aynı eşcinsellik gibi- normal dışı ve sağlıksız bir durum olarak tasavvur edilmektedir. Bu nedenle de toplum tarafından hiçbir şekilde kabul edilemez. Argüman, biseksüelliğin, psikolojik veya biyolojik bir takım nedenlerden kaynaklanan bir tür hastalık olduğu; dahası bazı yönlerden eşcinsellikten bile daha olumsuz bir durum teşkil ettiği ve hatta “sapkınlık, sapıklık, iğrençlik” olduğu yönünde söylemleri de içermektedir.

Katılımcıların ‘biseksüel bireyler’e ilişkin olarak verdikleri yanıtlar incelendiğinde, en yaygın argümanın, biseksüellerin “anormal, sağlıksız ve tatminsiz” kişiler olduklarını ifade ettiği görülmektedir (katılımcıların %32,2’si bu doğrultuda yanıtlar vermiştir). Biseksüel bireylerin en az diğer cinsel yönelimlerdeki bireyler kadar “normal ve sağlıklı” oldukları yönündeki argüman ise %10,1’lik bir orana sahiptir. Göze çarpan bir diğer durum ise -tıpkı biseksüellik için verilen cevaplarda olduğu gibi- katılımcıların çok büyük bir kısmının (%26,4) soruları boş bırakmış veya ‘bilmiyorum’ diye cevaplamış olması ve yine kayda değer bir kısmının da (%9,8) verdikleri yanıtların hiçbir kategoriye dahil olamamış ve ‘diğer’ başlığı altında toplanmış olmasıdır (Bkz. s.118).

Elde edilen tüm yanıt kategorileri incelendiğinde, biseksüel bireylere ilişkin olarak, biri ‘olumsuz’ diğeri ise ‘olumlu’ nitelikte olan iki temsilin var olduğu görülmektedir. Bunlardan daha yaygın ve baskın olan olumsuz temsilde, biseksüel bireyler, “anormal, sağlıksız, topluma uygun olmayan ve problemlili kişiler” olarak tasvir edilmektedirler. Buna göre, biseksüel bireyler, “doğaya uygun bir cinsel yönelim sergilemedikleri için anormal, sağlıksız ve toplum için uygunsuzdurlar”. Bu ‘uygunsuz’ durum kimilerine göre doğuştan veya biyolojik olarak ortaya çıkmaktayken, kimilerine göre de psikolojik, travmatik veya yaşantısal (örneğin bebeklikteki ya da çocuklukta yaşantılar) olarak ortaya çıkmaktadır. Dahası bu temsil, biseksüellere ilişkin çok daha katı ve hakaret içeren tutumları da kapsamaktadır; bu tür aşırı tutumlar biseksüellerin “sapık, sapkın, iğrenç, aşağılık, vb.” oldukları yönünde söylemler içermektedir. Söz konusu temsil, bu açılardan eşcinsel bireylerin olumsuz temsiline benzemekle birlikte, ondan farklı olarak biseksüel bireylerin “doyumsuz, kararsız, tutarsız, ne istediğini bilmeyen, seçici olmayan, kişiliği oturmamış, mantıksız, dengesiz, midesiz veya açgözlü” oldukları şeklinde söylemler içeren bir yargıyı da içinde barındırmaktadır. Bu tür bir yargı ise bir bireyin hem kadınlara hem de erkeklere bir arada ilgi duyabileceği fikrine karşı aşırı bir olumsuz tutumun, toplum içinde oldukça yaygın olmasından ileri geliyor olabilir. Bu bakış açısı, her koşulda bireylerin cinsel birliktelik için sadece bir tek cinsiyeti seçebileceklerini (karşı cins ya da hemcins) fikrini desteklemekte ve aksi bir durumu reddetmektedir. Burada özellikle karşı olunan bu durumun, (gerçekte öyle olmadıkları halde) biseksüel bireylerin hiçbir şekilde “seçici olmadıkları ve önlerine çıkan herkesle birlikte olabildikleri” şeklinde özetlenebilecek olan bir inanıştan kaynaklandığı görülebilir. İşte bu nedenle de biseksüellik bir çok katılımcı tarafından eşcinsellikten daha “vahim” ve “kötü” bir durum olarak tarif edilmiştir (örnek ifadeler için bkz. s.120).

112.K.8. Bence bu homoseksüellikten de vahim bir durum.

187.K.8. Bence eşcinsellikten daha kötü durumdadır, kararsızdır, tam bir kimliğe bürünememiş, ne istediğini kendisi de bilmiyordur.

208.K.8. Biseksüellik alışamadığım bir kavram. Her insanın bir cinsten yana tercihi olması gerektiğini düşünüyorum. Kendilerini yeterince tanıyamamış olmalarına bağlıyorum ya da hormonlarının dengesiz olması gibi fizyolojik bir durum kadar da basit olabilir.

Biseksüel bireylere ilişkin ‘olumlu’ temsil ise olumsuz temsilin tersi yönde argümanlar ve söylemler içermektedir. Bu temsilde, biseksüel bireyler, heteroseksüel ve eşcinsel bireyler kadar normal ve sağlıklı olarak tarif edilmektedirler. Diğerlerinden tek farkları, cinsel ilgilerinin her iki cinse de yönelik olmasıdır. Bu durum ise onların topluma ve doğaya uygunsuz oldukları veya başka olumsuz özelliklere sahip oldukları anlamına gelmemektedir. Aksine, biseksüellik de tıpkı heteroseksüellik ve eşcinsellik gibi bir tercih olarak görülmeli ve biseksüel bireylerin bu tercihlerine saygı duyulmalıdır. Bu temsilde, diğerinden farklı olarak, biseksüel bireylerin hem kadınlarla hem de erkeklerle birliktelik kurabiliyor olmaları bir sorun olarak görülmemektedir. Bu da biseksüellerin ‘seçicilik’leriyle ilişkili herhangi bir olumsuz bakış açısını, bu temsilin dışında tutmaktadır. Hatta bunun ötesinde, biseksüelliğe ve biseksüellere ilişkin çok daha olumlu söylemler bile söz konusu olmaktadır. Buna göre, bu olumlu temsil, biseksüel bireylerin, “iyi, akıllı, cesur, kararlı, cinsel yaşamı zengin, diğerlerine göre daha renkli, daha uyumlu, kalıpyargıları daha az, daha bağımsız ve daha özgür” oldukları şeklinde söylemler de içermektedir. Bunların dışında, biseksüelliğe ilişkin yaygın olumsuz tutum ve düşünceler nedeniyle, biseksüel bireylerin (eşcinsel ve transseksüel bireyler kadar olmasa da) toplum içerisinde baskı, dışlama ve damgalama gibi olumsuz davranışlara maruz kaldıkları şeklinde belirtilen argümanın da bu olumlu temsil çerçevesinde şekillendiği söylenebilir.

Son olarak, biseksüellikle ve biseksüel bireylerle ilişkili olarak boş bırakılan veya ‘bilmiyorum’ cevabı verilen soruların oldukça yüksek düzeyde olması durumu, biseksüelliğe ilişkin sosyal temsillerin, heteroseksüellik temsillerinde olduğu gibi hegemonik bir özellik göstermediği ve bunlar kadar yaygın olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Biseksüel bireylere ilişkin temsiller *hegemonik* (tüm toplum tarafından paylaşılan, tek biçimli ve zorlayıcı) olmaktan ziyade, daha çok *polemiksel* bir yapıdadırlar (Bkz. s.19-20).

IV.1.5. Transseksüelliğe ve Transseksüel Bireylere İlişkin Sosyal Temsiller

Araştırmaya katılan bireylerin ‘transseksüelliğin’ ne olduğuna dair verdikleri yanıtlara bakıldığında, öne çıkan iki argüman vardır (Bkz. s.127). Bunlardan birincisi (%38,2) transseksüelliği “cinsiyet değişimi yapmak” şeklinde, diğeri ise (%19,7) “karşı cins gibi hissetmek, davranmak ya da giyinmek” şeklinde tarif etmektedir. Bunların dışında, tıpkı biseksüellikte olduğu gibi, burada da soruları boş bırakan veya ‘bilmiyorum’ cevabını veren katılımcıların oranı oldukça yüksektir (%22,4).

Tüm yanıt kategorileri bir arada ele alındığında, transseksüelliğin birbirinden farklı olan ancak birbirini tamamen dışlamayan iki temsili ortaya çıkmaktadır; ‘cinsiyet değişiminin ifadesi olarak transseksüellik’ ve ‘karşı cins gibi giyinmek/davranmak anlamında transseksüellik’. Birinci temsilde, transseksüellik, bireylerin “ameliyatla mevcut biyolojik cinsiyetlerini değiştirmeleri, karşı cinsiyete geçiş yapmaları” anlamına gelmektedir. Yani birey, erkekse kadın kadınsa da erkek olmakta ve biyolojik ve toplumsal olarak geçiş yaptığı yeni cinsiyetin temel niteliklerini kazanmaktadır. Söz konusu değişim süreci yapılan ameliyat ile sınırlı değildir, birçok durumda ameliyat sonrasında devam eden hormonal ve psikolojik destek tedavileri de söz konusudur. Bu cinsiyet değiştirme isteği ise bu bireylerin kendilerini karşı cins gibi hissediyor ve yanlış

bedene sahip olduklarını düşünüyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Birey, doğuştan sahip olduğu cinsiyete ait olmadığını hissetmektedir ve bu nedenle de sürekli bir mutsuzluk ve hoşnutsuzluk durumu yaşamaktadır. Bunun sonucunda ise –birçok olumsuzluğu da göze alarak- cinsiyetini değiştirmeye yönelik güçlü bir istek duyar.

İkinci temsilde de –diğerinde olduğu gibi- transseksüellik, bireylerin doğuştan sahip oldukları cinsiyetlerinden memnun olmama durumuyla ilişkili olarak tarif edilmektedir. Buna göre, bu temsilde transseksüellik, “bireyin mevcut cinsiyetinden memnun olmaması, kendisini karşı cins gibi hissetmesi ve buna uygun olarak da karşı cinsin rollerini benimsemesi, karşı cins gibi giyinmesi ve davranması” anlamına gelmektedir. Yani, birey, mevcut cinsiyetinden hoşnut olmadığı ve kendini karşı cinsi gibi hissettiği için, karşı cinsten biriymiş gibi giyinir ve davranır. Ancak burada transseksüellik kavramının, ‘transvestizm’ ve ‘travestilik’ kavramlarıyla karıştırıldığı görülmektedir. Çünkü bu temsilde, transseksüellik, sadece karşı cins gibi hissetmeyi, giyinmeyi ve davranmayı içermektedir; yani cinsiyet değiştirmeye yönelik herhangi bir operasyon söz konusu değildir. Bu şekilde bir tanımlama ise transseksüellikten ziyade transvestizm kavramına denk düşmektedir (Bkz. s.48).

Her iki transseksüellik temsiline de göze çarpan ilginç bir nokta vardır. Transseksüellik hem kadınlarda hem de erkeklerde görülebilecek bir durum olarak tasavvur edilmekle birlikte, transseksüelliğin sadece erkeklere özgü bir durum olduğu yönünde bir tasvirin her iki temsilde de yer bulduğu görülmektedir. Ayrıca daha önce söylendiği gibi transseksüellik sıklıkla diğer cinsel yönelimlerle veya metroseksüellik, hermafroditizm, cinsiyetsizlik, hayvanlarla ilişki kurma (bestialite), vb. kavramlarla karıştırılmaktadır.

Katılımcıların ‘transseksüel bireyler’e ilişkin olarak verdikleri yanıtlara bakıldığında yine biri olumsuz diğeri de olumlu olan iki argüman ön planda görülmektedir (Bkz. s.135). Olumsuz argüman (%22,5) transseksüel bireylerin “anormal, sağlıksız ve sapkın” olduklarını belirtmekte; olumlu argüman ise (%13,2) tam aksine transseksüellerin “normal ve sağlıklı olduklarını ve yaptıkları seçime saygı duyulması gerektiğini” ifade etmektedir. Diğer yandan, transseksüel bireylerle ilişkili soruların boş bırakılma veya ‘bilmiyorum’ denilme oranı diğer sorularda olduğundan daha yüksek düzeydedir (%28). Ayrıca transseksüellerin toplum tarafından dışlandıklarını ve bu yüzden çeşitli sorunlar yaşadıklarını ifade eden argüman da kayda değer bir yüzdeye sahiptir (%10,2).

Sözü edilen bu argümanlar ve verilen diğer yanıtlar bir arada ele alındığında, transseksüel bireylere ilişkin iki farklı temsilin söz konusu olduğu görülmektedir. Bunlardan biri olumsuz diğeri ise olumlu niteliktedir. Daha yaygın olan olumsuz temsilde, transseksüel bireyler, anormal, doğaya ve topluma aykırı, sağlıksız veya bir takım problemlerden kaynaklanan (hormonal, psikolojik, biyolojik, yaşantısal, ailevi, vb.) rahatsızlıkları olan bireyler olarak tasavvur edilmektedirler. Yani, heteroseksüel olmayan tüm diğerleri gibi, transseksüel bireyler de ‘normal’ değildirler ve bu nedenle olumsuz bir çok tanımlamayı (“sapkın, sapık, iğrenç, çirkin, saldırgan, dengesiz, uyumsuz, insanlık dışı, itici, yapmacık”) hak eden kişiler olarak düşünülmektedirler (Bkz. s.138). İyice incelendiğinde, transseksüel bireylere ilişkin bu olumsuz temsilin, daha çok transseksüelliğin ikinci temsili olarak açıklanan ‘karşı cins gibi giyinmek/davranmak anlamında transseksüellik’ temsiliyle ilişkili olduğu görülmektedir. Çünkü bu olumsuz temsili paylaşan bireylerin, söz ettikleri olumsuz nitelikleri, cinsiyetini değiştirip geçiş yaptığı yeni cinsiyetin tüm yönlerini başarıyla kazanmış olan transseksüellerden ziyade, belirli nedenlerden ötürü bu değişimi

yapamamış olan (örneğin parasal nedenlerle) travestilere ve herhangi bir cinsiyet değişimi gerçekleştirmeden –bir fantezi olarak- karşı cins gibi giyinen/davranan transvestitlere yönelik olarak ifade ettikleri söylenebilir.

Olumlu nitelikteki ikinci temsilde ise transseksüel bireyler en az diğer diğerleri kadar normal kişiler olarak tarif edilmektedirler. Transseksüel bireylerin diğer bireylerden tek farkları, cinsiyetlerini değiştirmiş olmalarıdır ve bu da onların anormal ya da sağlıksız olduklarını gösteren bir durum değildir. Nasıl ki diğer bireylerin cinsel tercihlerine saygı duyuluyorsa, transseksüellerinde yaptıkları bu tercihe saygı duyulmalıdır. Dahası transseksüel bireylere yönelik özellikle olumlu değerlendirmelere de bu temsilde yer almaktadır. Örneğin, transseksüel bireylerin, tercihleri için birçok şeyi göze alabilecek cesur kişiler oldukları yönünde bir argüman oldukça sık bir şekilde ifade edilmiştir. Bunun dışında, transseksüellerin “tabuları yıkan, farklı, özgürlüğünü önemseyen, renkli, şirin, farkındalığı ve benlik saygısı yüksek” olduğu şeklinde söylemlerle de karşılaşmıştır (Bkz. s.140). Ayrıca, transseksüel bireylerin, eşcinsel ve biseksüel bireylere benzer –hatta onlardan daha fazla- şekilde, toplum içerisinde olumsuz davranışlara ve kötü muamelelere maruz kaldıklarını, dışlandıklarını ve çeşitli toplumsal olanaklardan mahrum bırakıldıklarını öne süren argüman da bu olumlu temsille ilişkili görünmektedir. Zira, bu argümanı savunan bireyler, aynı zamanda, transseksüel bireylerin sadece tercihlerinden ötürü diğer insanlardan daha kötü olarak görülmelerine de karşı çıkmış olmaktadır. Söz konusu argümana göre, bu olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalan transseksüellerin, psikolojik ve yaşamsal bir takım sorunlar yaşamaları da kaçınılmaz olmaktadır ve bu da beraberinde transseksüellerin kişilik yapılarına atfedilen bazı davranış biçimlerinin (daha saldırgan ve agresif olma gibi) ortaya çıkmasına yol açıyor olabilmektedir.

Son olarak, transseksüellik ve transseksüel bireylerle ilgili olarak boş bırakılan veya 'bilmiyorum' cevabı verilen soruların bu kadar çok olması (neredeyse tüm kategoriler içerisinde en yüksek oranlara sahip), yine biseksüellikte olduğu gibi, mevcut temsillerin hegemonik olmaktan çok polemiksel bir yapıda olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle de söz konusu temsiller toplumun tüm katmanları tarafından paylaşılmıyor ve böylece yaygın bir temsil oluşamıyor olabilir.

IV.2. Araştırma Sonuçlarına İlişkin Genel Değerlendirmeler

Araştırma sonuçları –elde edilen sosyal temsiller-, genel olarak birkaç farklı açıdan değerlendirilebilir:

(1) Sonuçlar, üniversite eğitimi almış/almakta olan gençlerin, uzmanlar (bilim adamları ve araştırmacılar) tarafından kesin tanım ve kavramlarla belirlenmiş olan cinsel yönelimlere dair bir takım temsilleri paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Ancak paylaşılan bu temsillerin, kavramların kesin ve net tanımlarını veren *bilimsel bilgid*en ziyade, kişisel ve toplumsal pratiklere dayanan ve oldukça esnek bir yapıda olan *gündelik bilgid*en kaynaklandıkları görülmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi (Bkz. s.11), toplum inşa edilen bir gerçekliktir ve insanlar bu gerçekliği inşa ederken, onu bilmek ve açıklamak da isterler. İşte bu bilme ve açıklama isteği sonucunda, gündelik bilgi ve pratiklere dayalı olarak sağduyu bilgisi ortaya çıkar. Ve nasıl ki bilim adamları gerçekliğe ulaşmak için bilimsel ve teknik bilgiyi kullanmaktalarsa, sıradan insanlar da sosyal gerçekliği anlamak ve açıklamak için sağduyu bilgisini kullanırlar (Bilgin, 2008; Parker, 2000).

Buna göre, elde edilen temsiller dikkate alındığında, cinsel yönelimlerin bilim adamları ve uzmanlar tarafından kesin ve net kavramlarla açıklanmış olmasına karşın,

toplum içerisindeki sıradan insanların da kişisel ve toplumsal pratik ve deneyimlerine dayalı olarak kendi açıklamalarını yaptıkları görülmektedir. Bilimsel bilgi içerisinde çeşitli kuramlar tarafından kesin kavramlarla tanımlanan cinsel yönelimler, uzman olmayan insanlar tarafından gündelik bilgi içerisinde yeniden inşa edilmiş ve sağduyusal bilgiye dahil edilmiştir. Böylece, yukarıda sıralandığı gibi, cinsel yönelimlere ilişkin birbirinden çok farklı temsiller ve argümanlar ortaya çıkmıştır. İşte tüm bu temsil ve argümanlar, gündelik bilginin de içerisinde yer aldığı *söz birliği evreninin* (Moscovici, 1984, 1988) parçaları olarak ortaya çıkmaktadırlar. Birbirinden farklı ve hatta birbirine karşıt olan argümanların öne sürülmüş olması ve bunların bir arada varlıklarını sürdürebilmesi, söz birliği evreninin çoğulcu ve kapsayıcı bir yapıda olmasına dayanmaktadır (Moscovici, 1984, 1988; Parker, 2000). Buna göre, cinsel yönelimlere ilişkin olarak birbirinden farklı temsil ve argümanların elde edilmiş olması, söz birliği evreninin çoğulcu bir karaktere sahip olduğu görüşüyle tutarlı bir örüntü sergilemektedir. Örneğin, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylere ilişkin olarak elde edilen temsillere bakıldığında, her üçü için de hem olumlu hem olumsuz temsillerin var olduğu görülmektedir. Birbirine karşıt argümanlar taşımakla birlikte, tüm bu ve diğer temsiller, söz birliği evreninde (yani toplumsal bilgi dağarcığında) bir arada yer almaktadırlar. Diğer bir ifadeyle, cinsel yönelimlere ilişkin sosyal gerçekliği birlikte inşa etmektedirler. Bu bir aradalık sayesinde, temsiller karşılıklı olarak birbirlerini etkileyebilmekte, dönüştürmekte veyahut yeni argümanların ortaya çıkmasına yol açabilmektedirler. Yani, birbiriyle aynı veya farklı yöndeki temsiller, belirli bir gerçekliğe ya da duruma ilişkin açıklamalarda kullanılmak üzere söz birliği evreninde sağduyusal bilgi olarak hazır bulunurlar. Böylece de bir temsil, o temsille ilişkili olmayan durumlarda bile kullanılabilir hale gelir. Örneğin, heteroseksüelliğin ‘normal’ cinsel yönelim olduğunu söyleyen temsil, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe

ilişkin olumsuz temsillerle kolayca bir arada kullanılabilmekte ve böylece heteroseksüelliğin dışındaki bu cinsel yönelimlere ilişkin daha olumsuz söylem ve tutumların ortaya çıkması mümkün olmaktadır. Ayrıca bir gerçekliğe ilişkin ortak bir temsilin varlığına rağmen, bu temsilin dışında kalan argümanlar da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, heteroseksüel bireye ilişkin ortak tek bir temsilin olmasına rağmen, bu temsilin dışında kalan başka argümanlar da ifade edilebilmiştir. Bu durum da yine söz birliği evreninin çoğulcu ve kapsayıcı karakterine dayandırılabilir.

Buna benzer biçimde, temsillerin birbirleriyle girift (birbirine karışmış) bir ilişki içinde oldukları gözlenmiştir. Tıpkı mevcut bir temsile rağmen bu temsilin dışında kalan argümanların da öne sürülebiliyor olması gibi, her bir cinsel yönelime ilişkin temsiller birbirleriyle içiçe girmiş bir şekilde çeşitli argümanları şekillendirmektedirler. Temsillerin bu girift yapısı, Parker'ın (2000) laiklik ve modernliğin sosyal temsillerini incelediği araştırmasında da ortaya konulmuştur. Parker (2000), modernlik ve laiklik temsillerinin, “polemik şekilde ortaya çıkan gelenek ve din temsilleriyle ilişkili olarak, çeşitli argümanları belirlediğini” ve “bu tür birbiriyle ilişkili temsil örüntülerinin çeşitli argümanların oluşturulmasında harç görevi gördüklerini” (s.190) ifade etmektedir. Buna benzer olarak, örneğin, ‘cinsel yönelim’ kavramına ilişkin temsillerden her biri, cinsel yönelime ilişkin farklı açıklamalar getirmekte, ancak her üçü de bir yandan cinsel yönelimi sadece heteroseksüellikten ibaret gören, diğer yandan heteroseksüellikle birlikte eşcinselliği ve biseksüelliği de cinsel yönelimin içine dahil eden iki farklı argümanı içlerinde barındırmaktadır. Böylece, Parker'ın (2000) de belirttiği gibi, her üç temsil de birbirlerini hem destekleyebilen hem de olumsuzlayabilen girift bir ilişki içerisinde, tek bir sosyal gerçekliğe (cinsel yönelime) ilişkin çok çeşitli argümanların oluşmasında etkili olmaktadır.

Özet olarak, sosyal temsiller, sosyal gerçeklikleri açıklama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkan, birbirleriyle girift bir ilişki içinde olan ve toplumun geniş katmanları tarafından paylaşılan düşünce araçları olarak ifade edilecek olursa; araştırma sonuçlarının da buna uygun bir örüntüye sahip olduğu görülebilir. Yani, cinsel yönelimlerin sosyal temsilleri, Türkiye’de yaşayan genç bireylerin bu gerçeklikleri anlama ve açıklama çabalarının bir sonucu olarak, bu bireylerin söz birliği evreninde yer almakta (yani paylaşılmakta), olumlu ve olumsuz değerleri taşımakta ve değişip dönüşerek yeni argüman ve temsillerin oluşmasını sağlamaktadırlar.

(2) Araştırma sonuçları, sosyal temsillerin, yeni ve yabancı olan fenomenlerin tanıdık hale getirilmesi çabasının bir sonucu olarak şekillendiği görüşüyle (Moscovici, 1981, 1984, 1988, 2001) aynı doğrultudadır. Buna göre, cinsel yönelimlere ilişkin olarak elde edilen sonuçlar, genç bireylerin kendilerine yabancı gelen ve varolan bilgi birikimleriyle uyumsuz olan bir takım yeni gerçekliklere (eşcinsellik, biseksüellik, transseksüellik gibi toplum içinde birebir karşılaşılması pek mümkün olmayan fenomenlere) dair açıklamalar getirerek ve böylece bu aşına olunmayan fenomenleri söz birliği evrenlerine dahil ederek, onları mevcut bilgi birikimleriyle tutarlı hale getirme eğilimlerini ortaya koymaktadır. Tabii bu tanıdık hale getirme sürecinde, bireyler, sıklıkla toplumsal pratiklere dayalı gündelik bilgi birikiminden (dini ve kültürel değerler, düşünme biçimleri, eğitim ve kitle iletişim araçları, vb.) hareket etmekte ve açıklamalarını/argümanlarını bu çerçevede şekillendirmektedirler. Elde edilen temsiller bir bütün olarak dikkate alındığında, bu temsillerin çoğunlukla yaygın toplumsal değerler etrafında kurularak, heteroseksüelliği ve heteroseksüel bireyleri olumlarken – hatta bazen yüceltmekteyken- heteroseksüel olmayan cinsel yönelimleri olumsuzlayan ve dışlayan bir şekilde ortaya çıktığı görülmektedir (Ayrıca, benzer bir analiz için; Özkan, 2004, s.73-74).

Heteroseksüelliğin yaygın cinsel yönelim olduğu bir toplumda (Özkan, 2004; Selek, 2001), bireylerin bu cinsel yönelimin dışında kalan diğer yönelimlerle ve ilişki biçimleriyle pek karşılaşmamaları ve bu nedenle de bunlara aşına olmamaları doğal bir durumdur. Heteroseksüelliğin dışında kalan eşcinsellik ve biseksüellik gibi cinsel yönelimler ile transseksüellik gibi cinsel kimlikler, toplumun birçok kesimi için yabancı fenomenler olarak toplumsal bilgi akışına girmektedirler. Bunun sonucunda da bireyler kendi ilişki biçimlerinden farklı olan bu yeni ilişki biçimlerine belirli açıklamalar getirmek ve onları mevcut bilgileriyle tutarlı ve uyumlu kılmak zorunda hissetmektedirler. Heteroseksüellerin ‘normal’, ‘sağlıklı’ ve ‘uygun’ olarak kodlandığı (Özkan, 2004, Sakallı, 2002b, Selek, 2001) bir yapılanma içerisinde, heteroseksüel olmayanların ise ‘normaldışı’, ‘sağlıksız’ ve ‘uygunsuz’ olarak kodlanmaları ve bu yönde temsillerin oluşması da kaçınılmaz görünmektedir. Zaman zaman bunun aksi yönde argümanların ortaya konulmuş olması ise daha önce de belirtildiği gibi söz birliği evreninin çoğulcu yapısından ve de temsillerin birbirleriyle girift bir ilişki içinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca söz konusu temsillerin halen değişip dönüşüyor olması gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Özellikle de biseksüellik ve transseksüellik gibi görece daha yeni olan fenomenlere ilişkin temsillerin, halen oluşum süreci içerisinde oldukları ve değişip dönüşmeye devam ettikleri düşünülürse, bu temsillerin toplumun söz birliği evreninde tam olarak yerini alamamış ve bu nedenle de yaygın biçimde paylaşılamıyor olmaları mümkün görünmektedir. Bu durum, hemen hemen tüm sorularda (özellikle biseksüelliğe, biseksüel bireylere, transseksüelliğe ve transseksüel bireylere ilişkin olarak) karşılaşılan, soruları boş bırakma veya ‘bilmiyorum’ cevabının verilme oranlarının yüksekliğine ve de hiçbir ortak kategoriye/argümana dahil olamayan yanıtların sıklığına dair bir açıklama da sağlamaktadır.

(3) Elde edilen sonuçlar, transseksüelliğin sadece erkeklere özgü bir durum olarak düşünüldüğünü ve kadın transseksüellerin olmadığı yönünde bir inancı da ortaya koymaktadır. Eşcinsellik ve biseksüellikle ilişkili olarakda zaman zaman benzer ifadelere rastlanmakla birlikte, transseksüellikte olduğu kadar yaygın biçimde karşılaşılmamaktadır. Söz konusu bu inanışın, temsillerin toplum içerisindeki yayılma biçiminde kaynaklandığı öne sürülebilir. Toplumsal bilgi akışına giren yeni/yabancı fenomenlerin açıklanması ve anlamlandırılması sürecinde eğitim ve kitle iletişim araçları (gazete, TV, radyo, internet, vb.) oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Paker, 2000). Bu araçlar aracılığıyla, oluşan/oluşmakta olan bir temsile ilişkin görsel temsillerin de oluşması, böylece soyut olan somut hale getirilerek (Moscovici, 1984) bunların toplumun değişik kesimleri tarafından kolayca idrak edilmesi mümkün olmaktadır. Bu bağlamda, transseksüelliğin Türkiye'deki toplumsal bilgi akışına girdiği andan itibaren, özellikle kitle iletişim araçları tarafından buna ilişkin belirli görsel imgelerin sunulduğu ve böylece de transseksüelliğin sadece erkeklere özgü olduğu yönünde bir inanışın oluştuğu öne sürülebilir. Örneğin, televizyon ve gazetelerde sıklıkla yer alan transseksüel, travesti ve eşcinselleri konu edinen haberlerin çoğunlukla –hatta sadece- erkek travestilere ve erkeklikten kadınlığa geçmiş olan transseksüellere ilişkin olduğu görülmektedir (Yürdigül, 2002; Özkan, 2004). Bu durum, erkek cinsiyetine geçmiş olan transseksüellerin, kadın kimliği altında seks işçiliği yapan erkek travestiler ve kadın olmuş olan transseksüeller kadar göz önünde olmamaları ve medya için herhangi bir haber değeri taşıyor olmalarından kaynaklanabilmektedir. (Benzer şekilde, eşcinselliğin medyada haber edilme biçimlerine dair açıklamalar için; Özkan, 2004, s.65-72).

(4) Cinsel yönelimlere ilişkin temsillerin, katılımcıların homofobi düzeyleriyle ilişkili olarak şekillendiği görülmektedir (Bkz. s.146). Buna göre, özellikle yüksek

homofobi düzeylerine sahip gençlerin, heteroseksüel olmayan kişiler hakkında diğerlerine göre daha olumsuz ve toleranssız argümanlar geliştirdikleri bulunmuştur. Bu olumsuz içerikli argümanlar, yüksek homofobi düzeyi ile bu fenomenlere ilişkin olumsuzlayıcı değerler taşıyan temsillerin karşılıklı etkileşimiyle şekillenmektedirler. Bu anlamda, söz konusu yeni fenomenlere ilişkin argümanların ve açıklamaların oluşturulmasında, homofobi düzeyinin de önemli bir etken olarak ortaya çıktığı söylenebilir.

Ayrıca, homofobi düzeyinin cinsiyetle ilişkili olduğu da bulunmuştur (Bkz. s.145). Şekil 3.10'da sunulan bulgulara bakıldığında, genel olarak, kadınların homofobi düzeylerinin erkeklerinkine göre daha düşük olma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ayrıca, eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüelliğe ilişkin olarak verilen yanıtlarda, kadın katılımcıların çoğunlukla erkeklerden daha az *aşırı olumsuz* söylemlerde buldukları gözlenmiştir. Bu da kadınların erkeklere göre daha düşük homofobi düzeylerine sahip oldukları yönündeki bulguyla tutarlı görünmektedir. Bu durum, erkeklerin kadınlara oranla daha homofobik oldukları ve özellikle erkek eşcinsellere ilişkin daha olumsuz tutumlar sergiledikleri yönünde bulgular ortaya koyan diğer çalışmalarla da tutarlıdır (Sakallı-Uğurlu, 2006, Çırakoğlu, 2006; Sakallı, 2002a, Sakallı ve Uğurlu, 2001; Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004; Lock ve Kleis, 1995; Anderssen, 2002; Kite ve Whitley, 1996; Herek, 1988).

Homofobiye benzer şekilde, temsillerle ilişkili bir başka olgu da eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık düzeyidir (Bkz. s.148). Bireylerin eşcinsel, biseksüel veya transseksüel bir tanıdıklarının olup olmamasına göre, bu fenomenlere yönelik argümanlar da farklılaşmaktadır. Özellikle de tanıdık olan kişinin eşcinsel, biseksüel veya transseksüel olma durumuna göre, o kavrama ilişkin argümanların, böyle bir tanıdıkları olmadığını belirtenlere göre daha olumlu içerikte

olduğu görülmektedir. Sosyal temsiller, tanıdık olmayı bilindik hale getiren düşünsel araçlar olarak ele alındıklarında (Moscovici, 1984, 1988), karşılaşılan yeni bir gerçekliğe ilişkin herhangi bir tanışıklık durumunun söz konusu temsillerin içerdiği argümanları etkilemesi kaçınılmazdır. Bu durumda, görüldüğü gibi, araştırma sonuçları bu değerlendirmeye tutarlı bir örüntü sergilemektedir (Şekil 3.16, Şekil 3.17 ve Şekil 3.18). Yani, eşcinsel, biseksüel veya transseksüel tanıdığı olan bireyler için bu fenomenler bir miktar tanıdık hale gelmekteyken, böyle bir tanışıklığa sahip olmayan bireyler için söz konusu fenomenler çok daha yabancı ve bilinmedik olarak kalmaktadırlar. Böylece, bu farklılık temelinde, birbirinden farklı veya birbirine karşıt argümanlar ortaya çıkabilmektedir. Bununla uyumlu olarak, Sakallı ve Uğurlu (2001) ve Çırakoğlu (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da eşcinsel tanıdığı olan üniversite öğrencilerinin eşcinsellere ilişkin tutumlarının daha olumlu iken, eşcinsel tanıdığı olmayanların daha olumsuz tutumlar sergiledikleri bulunmuştur. Ayrıca, yine, eşcinsellerle olumlu sosyal ilişkilerde bulunan kişilerin ve bu olumlu ilişkilerin derecesinin artmasının eşcinsellere ilişkin tutumları olumluya doğru kaydırabileceği yönünde bulgular ortaya koyan çalışmalar da söz konusudur (Anderssen, 2002; Hansen, 1982; Herek ve Glunt, 1993; Lance, 1987). Tüm bunlar, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel bireylerle tanışıklığın (ve sosyal etkileşim içerisinde olmanın), bu fenomenlere ilişkin sosyal temsillerin ve bu temsiller bağlamında ortaya konulan argümanların birbirleriyle etkileşim içinde olduklarını ortaya koymaktadır.

(5) Daha önce de belirtildiği gibi, literatürde (hem yurtdışında hem de yurtiçinde), cinsel yönelimlerle ilgili olarak herhangi bir sosyal temsil araştırmasına rastlanılmamıştır (Bkz. s.54). Dahası, Avrupa’da Sosyal Temsiller Kuramı temelinde yapılan araştırmaların miktarı bir hayli fazla iken (Örn. Markova, 2004 ve Howarth, 2006), Türkiye’de ise bugüne kadar sosyal temsiller üzerine sadece üç tez çalışması

yapılmış (Cesur, 2002; Paker, 2000; Övgün, 1994) ve sınırlı sayıda makale yayımlanmıştır (Cirhinlioğlu, Aktaş ve Öner, 2006; Aktaş, Cirhinlioğlu, Öner-Özkan, 2004; Öner, 2002; Öner ve Yılmaz, 2001). Sözü edilen bu araştırmalarda ise ya Sosyal Temsiller Kuramı'na ilişkin genel bir çerçeve sunulmuş ya da cinsel yönelimlerle ilgili olmayan başka fenomenlerin sosyal temsillerini incelenmiştir (laiklik ve modernlik, deprem, hukuk sistemi, vb). Bu nedenle de bu araştırmadan elde edilen sosyal temsillerin ve onlara ilişkin sonuçların, doğrudan karşılaştırılabileceği çalışmalar mevcut değildir.

Bununla birlikte, hem dünyada hem Türkiye'de cinsel yönelimlere (özellikle eşcinselliğe) ilişkin tutumları inceleyen araştırmalar mevcuttur (Ratcliff, Lassiter, Markman ve Snyder, 2006; Anderson, 2004; Anderssen, 2002; Polimeni ve ark., 2000; Kite ve Whitley, 1996; Lock ve Kleis, 1995; Çırakoğlu, 2006; Özkan, 2004; Güney, Kargı ve Çorbacı-Oruç, 2004; Sakallı, 2002a, 2002b, 2002c; Sakallı ve Uğurlu, 2001; Selek, 2001; Yüzgün, 1993). Her ne kadar 'tutum' ve 'temsil' aynı şey değilse de, daha önce ifade edildiği gibi (Bkz. s.16) temsiller ve tutumlar arasında yakın bir ilişki vardır; bir duruma/fenomene ilişkin tutumlar, o durum ya da fenomenin sosyal temsillerine dayanarak şekillenirler (Bilgin, 2008). Buradan hareketle, cinsel yönelimlere ilişkin tutumları inceleyen mevcut çalışmalarla bu araştırmadan elde edilen sonuçlar arasında bir takım karşılaştırmalar yapmak mümkün görünmektedir.

Söz konusu çalışmalar, öncelikle, bu araştırmada incelenenlerin dışında (homofobi düzeyi ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık), eşcinselliğe (ve heteroseksüellik dışında kalan diğer yönelimlere) ilişkin tutumların ayrıca *cinsiyet farklılıkları, geleneksel cinsiyet rolleri, cinsiyetçilik, eşcinsellerle sosyal ilişki kurma, sosyal üstünlük yönelimi, yükleme, arkadaşlık, otoriterlik, yaş, dindarlık ve eğitim düzeyiyle* de ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (eşcinselliğe ilişkin tutumların bu

değişkenlerle ilişkisine dair ayrıntılı açıklamalar için bir önceki paragrafta verilen çalışmalara bakınız).

Araştırma sonuçları açısından önemli olan bir araştırma ise Sakallı'nın (2002b) Türkiye'deki erkek eşcinsellere ilişkin kalıpyargıları incelediği çalışmasıdır. Bu çalışmada, Sakallı (2002b), erkek eşcinsellerin nasıl tanımlandıklarını ve algılandıklarını ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda, iki farklı örüntü ortaya çıkmıştır; erkek ve kadın katılımcılar geylere (erkek eşcinsellere) yönelik farklı kalıpyargılar ortaya koymuşlardır. Buna göre, erkek katılımcılar geyleri “hemcinsinden hoşlanan, kadınsı giyinen, toplumda dışlanan, ‘ayol, canım-cicimli’ konuşan, pırıltılı giysiler giyen, sesini incelterek konuşan, kırıtarak yürüyen, karşı cinsi taklit eden, oynak davranan, travesti, kaş alan, sorunlu, hemcinsine tacizde bulunan, duygusal ve alıngan” şeklinde tanımlarken; kadın katılımcılar geyleri “hemcinsinden hoşlanan, kadınsı konuşan, kadına benzeyen, toplumda dışlanan, yumuşak davranışlı olan ve ilgi isteyen” kişiler olarak tanımlamışlardır. Yine, Sakallı-Uğurlu (2006), benzer bulguların, yurt dışında yapılan çalışmalardan da geldiğini aktarmaktadır (örn. Madon, 1997; Page ve Yee, 1986). Ayrıca, Güney ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan araştırmada da üniversite öğrencileri, eşcinselleri “iğrenç, sapık, mutsuz, toplumun dengesini bozan” kişiler olarak ve eşcinselliğin nedenini de “ruhsal, hormonal ya da genetik bozukluk, hastalık veya yanlış aile tutumları” olarak tanımlamışlardır.

Yukarıda sözü edilenlerle uyumlu olarak, bu araştırmada da benzer yönde sonuçlar elde edilmiştir. Özellikle de eşcinsellerin “hemcinsinden hoşlanan, kadınsı, duygusal, hassas, sorunlu” oldukları ve “toplumda dışlandıkları” yönündeki ifadeler, bu araştırmada da sıklıkla karşılaşılan ifadeler olarak ortaya çıkmaktadırlar. Örneğin, katılımcıların eşcinsel bireylere ilişkin olarak verdikleri yanıtlara bakıldığında, “esnek, kadınsı, naif, anlayışlı” gibi ifadelerin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca eşcinsellerin

“toplum tarafından baskı gördükleri ve dışlandıkları”nı ifade eden katılımcılar da vardır. Bununla birlikte, bu araştırmada, eşcinsellere (ve ayrıca biseksüeller ile transseksüellere de) yönelik olarak, Sakallı'nın (2002b) bildirdiğinden çok daha olumsuz nitelikte kalıpyargıların söz konusu olduğu bulunmuştur. Bunlar, daha çok, Güney ve arkadaşlarının (2004) bildirdiği yönde içeriğe sahiptirler. Buna göre, katılımcıların verdikleri yanıtlarda, eşcinsellerin “anormal, sağlıksız, sorunlu, hastalıklı, kişiliksiz, sapkın, sapık, günahkar, top, iğrenç, saplantılı ve karaktersiz” oldukları yönünde aşırı olumsuz tanımlamalarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Benzer durum biseksüel ve transseksüel bireyler için de geçerlidir. Katılımcıların bir kısmı, biseksüel bireyleri “anormal, sağlıksız, tatminsiz, doyumsuz, hastalıklı, kararsız, ne istediğini bilmeyen, seçici olmayan, midesiz, mantıksız, açgözlü, sapık, sapkın, iğrenç, aşağılık” olarak tanımlarken, transseksüeller de “anormal, hastalıklı, doğaya ve topluma aykırı, patolojik, sağlıksız, ürkütücü, hormonal açıdan dengesiz, ruhsal problemleri olan, itici, dönme, saldırgan, çirkin, sapkın, korkunç, iğrenç, sapık ve yapmacık” şeklinde tanımlanmışlardır.

IV.3. Araştırmanın Sınırlılıkları ve İlerde Yapılacak Çalışmalara Öneriler

Bu çalışma, katılımcıların Açık Uçlu Soru Formu'nda yer alan sorulara verdikleri yanıtlar ve elde edilen diğer bulgular (homofobi düzeyi, eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık durumu, yaş ve cinsiyete ilişkin bulgular) bağlamında cinsel yönelim kavramına, eşcinsellik ile eşcinsel bireylere, biseksüellik ile biseksüel bireylere ve transseksüellik ile transseksüel bireylere yönelik sosyal temsilleri ve bunlarla etkileşim içerisinde olan bazı değişkenleri (homofobi düzeyi ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel bireylerle tanışıklık) betimlemekle sınırlıdır.

Araştırmanın en önemli eksikliklerinden biri örneklemin sadece üniversite eğitimi almış ya da almakta olan gençlerle sınırlı kalmış olmasıdır. Araştırma, ilk başta, Türkiye’de yaşayan her yaştan ve her kesimden (okuyan/çalışan) genç bireyleri içerecek şekilde planlanmış olmakla birlikte, uygulama aşamasında ortaya bir takım sorunlar çıkmış ve böylece araştırmanın kapsamı üniversite örneklemiyle sınırlı kalmıştır. Öncelikle, araştırmanın cinsel yönelimlerle ilgili olması ve açık uçlu soruların eşcinsellik, biseksüellik ve transseksüellik sözcüklerini içermesinden ötürü, Milli Eğitim Bakanlığı’ndan lise ve özel dersanelerde uygulama yapmak için istenen izin reddedildi. Bu nedenle de üniversite dışındaki eğitim kurumlarında uygulama yapma imkânı ortadan kalkmış oldu. Diğer yandan, çalışan kesimdeki genç bireylere ulaşmak da bir takım başka zorluklar içerdiği ve ulaşılan kişilerin de çoğunlukla soruları cevaplamak istememeleri ve/veya geçersiz cevaplar vermeleri nedeniyle, en sonunda araştırmanın üniversite örneklemine daraltılması zorunluluğu ortaya çıktı.

Araştırma, gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalar için başlangıç niteliğinde ve ipucu olabilecek sonuçlar sağlamaktadır. Buradan hareketle, bu araştırmanın eksiklik ve yetersizliklerini giderebilecek nitelikte araştırmaların yapılması ile söz konusu sosyal temsillerin içeriğine, yaygınlığına ve diğer niteliklerine dair daha fazla bulguya ulaşılabilir. Özellikle de daha geniş örneklemlerle (örneğin her yaştan bireyleri içeren örneklemler) yapılacak çalışmalar, Türkiye’de cinsel yönelimlere ilişkin sosyal temsillerin içeriğine ve yaygınlığına ilişkin daha ayrıntılı ve açıklayıcı bulgular sunabilir. Yine, temsillerle ilişkili olduğu düşünülen ama bu araştırmada inceleme dışı bırakılan değişkenlerin (örn. yaş, cinsiyet farklılıkları, otoriterlik, dindarlık, sosyal üstünlük yönelimi, cinsiyetçilik, eğitim, vb.) incelenmesi de önemli görünmektedir. Gelecekte yapılması önerilen bu çalışmalar, açık uçlu soru yöntemiyle veya görüşmeler şeklinde yapılabileceği gibi, temsillerin yaygınlığını inceleyen alan araştırmaları,

temsillerle ilişkili değişkenleri incelemeye yönelik niceliksel araştırmalar ve medya, eğitim, internet, sanat gibi alanlarda ortaya konulan ürünlerin ve materyallerin analizlerini içeren niteliksel araştırmalar biçiminde de olabilirler.

Araştırma sonuçları açısından özellikle önemli olduğu düşünölen bir konu ise *eğitim*dir. Elde edilen temsillerin sıklıkla belirsiz ve net olmayan argümanlar içeriyor olması, bir ölçüde Türkiye'deki eğitim sisteminin bu fenomenlere yönelik ilgisizliğinden de kaynaklanıyor görünmektedir. Buna göre, yeni olan kavramların öğrenilmesinde temel yapılardan biri olan eğitim sisteminin, özellikle heteroseksüellik dışı yönelim ve ilişki biçimlerini görmezden gelmesi ve bu fenomenlere dair sistemli bir öğretimin yapılmaması, üniversite düzeyinde eğitim almakta/almış olan bireylerin bile bu konuda oldukça tutarsız, belirsiz, bazen yanlış ve çoğunlukla da olumsuz argümanlar öne sürmelerine yol açmaktadır (Benzer bir tartışma için; Paker, 2000, s.203). Bu bağlamda, bu araştırma, mevcut eğitim sisteminin bu fenomenlerin doğru bir şekilde aktarılmasını sağlayacak şekilde revize edilmesinin önemli olduğunun altını çizmekte ve bu konuda yapılacak araştırmaların önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, toplumun eğitimli gençlerinin cinsel yönelimlere ilişkin temsillerinin, bilimsel ve teknik bilgiden ziyade gündelik pratiklere dayalı sağduyu bilgisine dayandığını ve bu eğitimli gençlerin çok az bir kısmının bu fenomenlerle ilişkili konuları uzmanlar ve bilim adamlarının tanımladıkları alanlar içerisinde kavramsallaştırabildiklerine işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

Abric, J.C. (1993). Central system, peripheral system: Their functions and roles in the dynamics of social representations. *Papers on social representations*, 2(2), 75-78.

Abric, J.C. (1996). Specific processes of social representations. *Papers on social representations*, 5(1), 77-80.

Abric, J.C. (2001). A structural approach to social representations. In K. Deaux and G. Philogene, (Eds.). *Representations of the social: bridging theoretical traditions* (42-47). Oxford: Blackwell.

Agacinski, S. (1998). *Cinsiyetler siyaseti*. (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Aktaş, V., Cirhinlioğlu, F., & Öner-Özkan, B. (2004). Türk örnekleminde avukat olanile olmayanların adalete ve Türkiye'deki hukuk sistemine ilişkin sosyal temsilleri. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 61-80.

Anderson, I. (2004). Explaining negative rape victim perception: Homophobia and the male rape victim. *Current Research in Social Psychology*, 10(4), 43-57.

Anderssen, N. (2002). Does contact with lesbians and gays lead to friendlier attitudes? A two year longitudinal study. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12, 124-136.

Babacan, S.S. (2003). İnsan seksüalitesinin kültürel ve psikososyal yönleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 11(1), 131-136.

Baird, V. (2004). *Cinsel çeşitlilik: yönelimler, politikalar, haklar ve ihlaller*. (H. Doğan, Çev.). İstanbul: MetisYayınları.

Bem, D.J. (1996). Exotic becomes erotic: A developmental theory of sexual orientation. *Psychological Review*, 103(2), 320-335.

Berger, P. & Luckmann, T. (1967). *The social construction of reality*. Middlesex: Penguin Books.

Bilgin, N. (Ed.). (2008). *Sosyal psikoloji*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Billig, M. (1991). *Ideology and opinions*. Bristol: Sage Publications.

Brannon, L. (2002). *Gender: Psychological perspectives*. (3. edition). Boston: Allyn and Bacon.

Breedlove, S.M. (1994). Sexual differentiation of the human nervous system. *Annual Review of Psychology*, 45, 465-488.

Budak, S. (2003). *Psikoloji sözlüğü* (ikinci basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Burn, S.M. (2000). Heterosexuals' use of 'fag' and 'queer' to deride one another: A contributor to heterosexism and stigma. *Journal of Homosexuality*, 40(2), 1-11.

Cesur, S. (2002). *Depremin nedensel açıklamaları*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Cirhinlioğlu, F., Aktaş, V., & Öner, Ö.B. (2006). Sosyal temsil kuramına genel bir bakış. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 163-174.

Çekirge, P. (1991). *Yalnızlık adasının erkekleri: Psiko-sosyal açıdan eşcinsellik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Çırakoğlu, O.C. (2006). Perception of homosexuality among Turkish University students: The role of labels, gender, and prior contact. *The Journal of Social Psychology, 146*(3), 293-305.

Davies, M. (2004). Correlates of negative attitudes toward gay men: Sexism, male role norms and male sexuality. *The Journal of Sex Research, 41*(3), 259-266.

D'Augelli, A.R., & Patterson, C.J. (Eds.). (1995). *Lesbian, gay and bisexual identities over the lifespan: Psychological perspectives*. New York: Oxford University Press.

DeRosa, A.S. (1987). The social representations of mental illness in children and adults. In W. Doise and S. Moscovici, (Eds.). *Current issues in European social psychology*. (Volume 2). Cambridge: Cambridge University Press.

Farr, R.M. (1993). The theory of social representations: whence and whither? *Papers On Social Representations, 2*(3), 130-138.

Ficarrotto, T.J. (1990). Racism, sexism and erotophobia: Attitudes of heterosexuals toward homosexuals. *Journal of Homosexuality, 19*(1), 111-116.

Fletcher, G.J.O. (1984). Psychology and common sense. *American Psychologist, 39*(3), 203-213.

Franzoi, S.L. (2003). *Social psychology* (third edition). New York: McGraw Hill.

Göregenli, M. (2006). Gruplararası ilişki ideolojisi olarak homofobi. Kaos GL, *Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları* içinde (142-148). Ankara: Kaos GL Kitapları.

Günay, S. (2007). *Evlilik çatışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyuma ilişkin görüşleri ve evliliğe ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Güney, N., Kargı, E. ve Çorbacı-Oruç, A. (2004). *Üniversite öğrencilerinin eşcinsellik konusundaki görüşlerinin incelenmesi*. 20 Mart 2008, <http://www.hatam.hacettepe.edu.tr/74/>.

Haddock, G., Zanna, M. P., & Esses, V. M. (1993). Assessing the structure of prejudicial attitudes: The case of attitudes toward homosexuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(6), 1105-1118.

Harré, R. (1997). An outline of the main methods for social psychology. In N. Hayes, (Ed.). *Doing Qualitative Analysis In Psychology*. (17-39). Sussex: Psychology Press.

Hayes, N. (1997). Theory-led thematic analysis: Social identification in small companies. In N. Hayes, (Ed.). *Doing Qualitative Analysis In Psychology*. (93-115). Sussex: Psychology Press.

Heaven, P.C.L., & Oxman, L.N. (1999). Human values, conservatism and stereotypes of homosexuals. *Personality and Individual Differences*, 27(1), 109-118.

Herdt, G. (1997). *Same sex, different cultures: Exploring gay and lesbian lives*. Boulder, CO: Westview Press.

Herdt, G., & van der Meer, T. (2003). Homophobia and anti-gay violence: contemporary perspectives. *Culture, Health and Sexuality*, 5(2), 99-101.

Herek, G.M. (1988). Heterosexual's attitudes toward lesbians and gay men: correlates and gender differences. *Journal of Sex Research, 25*, 451-477.

Herek, G.M., & Capitano, J.P. (1996). 'Some of my best friends...': Intergroup contact, concealable stigma and heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men. *Personality and Social Psychology Bulletin, 22*, 412-424.

Hewstone, M. (1989). *Causal attribution*. Oxford: Basil Blackwell.

Howarth, C. (2006). A social representation is not a quiet thing: Exploring the critical potential of social representations theory. *British Journal of Social Psychology, 45*, 65-86.

Hudson, W., & Rickett, W. (1980). A strategy for the measurement of homophobia. *Journal of Homosexuality, 5*, 357-372.

Huotilainen, A. (2005). *Dimensions of novelty: Social representations of new foods*. Academic dissertation, University of Helsinki, Helsinki.

Jovchelovitch, S. (2001). Social representations, public life and social construction. In K. Deaux and G. Philogene, (Eds.). *Representations of the social: Bridging theoretical traditions* (165-182). Oxford: Blackwell.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni insan ve insanlar (10. Basım)*. İstanbul: Evrim Yayınevi.

Katz, J.N. (1995). *The Invention of Heterosexuality*. NY: Dutton (Penguin Books).

Kite, M. (1992). Individual differences in males' reactions to gay males and lesbians. *Journal of Applied Social Psychology, 19*, 3-18.

Kite, M. E., & Whitley, B. E. (1996). Sex differences in attitudes toward homosexual persons, behavior, and civil rights: A meta-analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 336-353.

Landen, M., Walinder, J. & Wundström, B. (1996). Prevalence, incidence and sex ratio of transsexualism. *Acta Psychiatr Scand*, 93, 221-223.

Lock, J., & Kleis, B. (1995). Origins of homophobia in males. *American Journal of Psychotherapy*, 52(4), 425-436.

Madon, S. (1997). What do people believe about gay males? A study of stereotype content and strength. *Sex Roles*, 37(9/10), 663-685.

Markova, I. (2004). Sosyal Temsiller ve Demokrasi. S.A. Arkonaç, (Ed.), *Doğunun ve batının yerelliği: Bireylik bilgisine dair içinde* (121-160). İstanbul: Alfa Yayınları.

Milburn, M.A. (1998). *Sosyal psikolojik açıdan kamuoyu ve siyaset*. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Money, J. (1987). Sin, sickness, or status? Homosexual gender identity and psycho neuro endocrinology. *American Psychologist*, 42, 384-399.

Moscovici, S. (1981). On social representations. In J.P. Forgas, (Ed.). *Social cognition: perspectives on everyday understanding*. London: Academic Press.

Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. In R.M. Farr and S. Moscovici, (Eds.). *Social representations* (3-69). Cambridge: Cambridge Press.

Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*, 18, 211-250.

Moscovici, S. (2001). Why a theory of social representations? In K. Deaux and G. Philogene, (Eds.). *Representations of the social: bridging theoretical traditions* (9-35). Oxford: Blackwell.

Öner, B. (2002). Sosyal temsiller. *Kriz Dergisi*, 10(1), 29-36.

Öner, B., & Yılmaz, S. (2001). Anne ve baba gözüyle “çocuk eğitimi”: Bir sosyal temsil ön çalışması. *Kriz Dergisi*, 9(1), 39-46.

Özkan, T. (2004). *Türkiye’de eşcinsellik ve Kaos GL grubu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Övgün, M.İ. (1994). *Sosyal temsiller ve bellek*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.

Paker, K.O. (2000). *Üniversite gençleri arasında modernliğin ve laikliğin sosyal temsilleri*. Yayımlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Paker, K.O. (2004). Batı dışı toplumlarda sosyal psikolojiyi yeniden düşünmek: İnşacı yaklaşımların imkânları üzerine bir deneme. S.A. Arkonaç, (Ed.), *Doğunun ve batının yerelliği: Bireylik bilgisine dair içinde* (203-248). İstanbul: Alfa Yayınları.

Phoenix, A., Frosh, S. & Pattman, R. (2003). Producing contradictory masculine subject positions: Narratives of threat, homophobia and bullying in 11-14 year old boys. *Journal of Social Issues*, 59(1), 179-195.

Polimeni, A., Hardie, E., & Buzwell, S. (2000). Homophobia among Australian heterosexuals: The role of sex, gender role ideology and gender role traits. *Current Research in Social Psychology*, 5(4), 47-62.

Ratcliff, J.J., Lassiter, G.D., Markman, K.D., & Snyder, C.J. (2006). Gender differences in attitudes toward gay men and lesbians: The role of motivation to respond without prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(10), 1325-1338.

Ryan, C., & Rivers, I. (2003). Lesbian, gay, bisexual and transgender youth: Victimization and its correlates in the USA and UK. *Culture, Health and Sexuality*, 5, 103-119.

Sakallı, N. (2002a). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42(3), 53-63.

Sakallı, N. (2002b). Pictures of male homosexuals in the heads of Turkish college students: The effects of sex differences and social contact on stereotyping. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 111-126.

Sakallı, N. (2002c). Application of the attribution-value model of prejudice to homosexuality. *The Journal of Social Psychology*, 42(2), 264-271.

Sakallı, N. & Uğurlu, O. (2001). Effects of social contact with homosexuals on heterosexual Turkish university students attitudes towards homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 42 (1), 53-62.

Sakallı-Uğurlu, N. (2006). Eşcinsellere ilişkin tutumlar: Türkiye’de yapılan görgül çalışmalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(17), 53-69.

Sakallı-Uğurlu, N., & Uğurlu, O. (2004). Eşcinsellik ve eşcinselliğe ilişkin tutumlar: Önyargı ve ayrımcılık. Kaos GL, *Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları* içinde (51-63). Ankara: Kaos GL Kitapları.

Scott, J. (2000). Is it a different world to when you were growing up? Generational effects on social representations and child-rearing values. *British Journal of Sociology*, 51(2), 355-376.

Selek, P. (2001). *Ülker sokak: Bir altkültürün dışlanma mekanı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Set, T., Dağdeviren, N., ve Zekeriya, A. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3), 137-141.

Smith, K. (1971). Homophobia: A tentative personality profile. *Psychological Reports*, 29, 1091-1094.

Sungur, M.Z. ve Yalnız, Ö. (1999). Transseksüalite: İlgili kavramlar ve cinsiyet düzenleme girişimleri. *Klinik Psikiyatri*, 1, 49-54.

Tuzer, V. (2004). Eşcinsellik, travestilik, transseksüellik. Kaos GL, *Geylerin ve lezbiyenlerin sorunları ve toplumsal barış için çözüm arayışları* içinde (5-8). Ankara: Kaos GL Kitapları.

Uğurlu-Hakim, N. (1999). *Homoseksüelliğin; psikolojik, hukuksal ve sosyal yönü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Wagner, W., & Hayes, N. (2005). *Everyday discourse and common sense: the theory of social representations*. New York: Palgrave Macmillan.

Wagner, W., Duveen, G., Farr, R., Jovchelovitch, S., Lorenzi-Cioldi, F., Markova, I., & Rose, D. (1999). Theory and method of social representations. *Asian Journal of Social Psychology*, 2, 95-125.

Wetherell, M. (Ed.). (1997). *Identities, groups and social issues*. London: Sage Pub.

White, G.L., & Kight, T.D. (1984). Misattribution of arousal and attraction: Effects of salience of explanations for arousal. *Journal of Experimental Social Psychology, 20*, 55-64.

Whitley, B. E. (1990). The relationship of heterosexuals' attributions for the causes of homosexuality to attitudes toward lesbians and gay men. *Personality and Social Psychology Bulletin, 16*, 369-377.

Whitley, B. E. (1999). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology, 77*(1), 126-134.

Yurdigül, Y. (2002). *Türkiye’de televizyon haberciliğinde sıra dışı kimliğin sunumu: Travesti konulu haberler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yüzgün, A. (1993). Homosexuality and police terror in Turkey. *Journal of Homosexuality, 24*, 59-169.

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye'deki genç bireylerin 'cinsel yönelim' kavramına, heteroseksüelliğe, eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin sosyal temsilleri ve bu temsillerin bireylerin homofobi düzeyleri ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeyleri ile olan etkileşimleri ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, gençlerin sözü edilen bu fenomenleri/gerçeklikleri nasıl inşa ettikleri ve açıkladıkları incelenmiştir.

Araştırma, ilk kez 1961 yılında Moscovici tarafından ortaya konulan Sosyal Temsiller Kuramı'na dayanmaktadır. Moscovici'ye (1984, 1988) göre, sosyal temsiller, bireyin dünyayı anlama ihtiyacını karşılamak için, gündelik tartışmalar ve iletişim karmaşasında ortaya çıkan ve çoğunluk tarafından paylaşılan düşüncelerdir. Toplum, basitçe ve kendiliğinden hazır olan bir gerçeklikten ziyade, toplum içindeki bireyler tarafından sürekli olarak inşa edilen ve açıklanmaya çalışılan bir gerçekliktir. Toplumdaki sıradan bireyler, inşa edilen bu sosyal gerçekliği (yani toplumsal olgu, kavram ve fenomenleri) açıklamaya çalışırken sağduyu bilgisini kullanırlar; sosyal gerçekliğe ilişkin bu bilginin sağlanmasında ise *sosyal temsiller* önemli bir rol oynamaktadır. Diğer bir deyişle, sosyal temsiller, toplum içindeki bireylerin aşına olmadıkları yeni fenomenleri sağduyu ile anlama, açıklama ve bilindik hale getirme çabalarının sonucu olarak ortaya çıkarlar (Moscovici, 1984, 1988).

Bu bağlamda, cinsel yönelim (ve cinsel yönelimler) de inşa edilen bir gerçeklik olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Türkiye'de bu kavramlara yönelik bir takım temsiller oluşmuş olsa da, bu sürecin devam ettiği ve böylece söz konusu temsillerin değişip dönüşerek gündelik bilgiyi etkilediği/etkilemeye devam ettiği söylenebilir. Buna göre, gençlerin bu kavramlara ilişkin sosyal temsillerinin içerikleri, birbirleriyle

ilişkileri ve aynı zamanda homofobi ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadıkları, araştırmanın temel problemlerini oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında, 325 kişiye ulaşılmış; bu kişilere dokuz tane açık uçlu soru sorulmuş ve ayrıca *Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ)* uygulanmıştır. Katılımcılar, Ankara ve İstanbul'da yaşayan üniversite öğrencileri ve mezunları arasından, yaşları 17 ile 35 arasında olan, 140 erkek ve 185 kadından oluşmaktadır. Uygulamaların büyük çoğunluğu sınıf ortamında, bir kısmı ise bireysel olarak yapılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda, açık uçlu sorulardan elde edilen veriler *tematik içerik analizi* ile analiz edilmiş; verilerin analizi sırasında *NVivo7* nitel veri analizi programı kullanılmıştır.

Sonuçlar, üniversite eğitimi almış/almakta olan gençlerin, uzmanlar (bilim adamları ve araştırmacılar) tarafından kesin tanım ve kavramlarla belirlenmiş olan cinsel yönelimlere dair bir takım temsilleri paylaştıklarını ortaya koymaktadır. Ancak paylaşılan bu temsillerin, kavramların kesin ve net tanımlarını veren *bilimsel bilgiden* ziyade, kişisel ve toplumsal pratiklere dayanan ve oldukça esnek bir yapıda olan *gündelik bilgiden* kaynaklandıkları görülmektedir. Ayrıca, cinsel yönelimlere ilişkin temsillerin, katılımcıların homofobi ve eşcinsel/biseksüel/transseksüel kişilerle tanışıklık düzeylerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Son olarak da, temsillerin içeriğinin, cinsel yönelimlere ilişkin tutumları inceleyen başka araştırmalardan elde edilen bulgularla benzer yönde olduğu bulunmuştur.

SUMMARY

This study has examined the social representations of sexual orientation, heterosexualism, homosexuality, bisexuality and transsexualism among Turkish young people. Also, the interactions between these representations and participant's homophobia and acquaintance levels with homosexual/bisexual/transsexual people have been examined.

This study is based on the Social Representations Theory which is propounded by Moscovici in 1961. According to Moscovici (1984, 1988), social representations are common opinions and knowledge which are based on the society's own experiences and everyday communications. Although, the society is not a basic reality; contrarily it is constructed by the individuals living in the society, and they use the common sense while constructing this social reality. And *social representations* have an important role in providing the common sense of this social reality.

In this sense, sexual orientation (and sexual orientations) are also constructing realities. Thus, the main problems of the study are the contents and interactions of sexual orientation's social representations and the interactions between these representations and participant's homophobia and acquaintance levels with homosexual/bisexual/transsexual people.

The study includes 140 male and 185 female university students or graduates who are living in Ankara and İstanbul and between the 17-35 ages. The participants have answered nine open-ended questions and *Hudson and Ricketts Homophobia Inventory (HRHI)*. The data were analyzed with *thematic content analysis* and Nvivo7 data analysis program was used while this analysis.

Findings obtained from this study have been discussed in consideration of theoretical explanations in the study and the previous studies in the literature.

EKLER

EK-1: Açık Uçlu Soru Formu

Elinizdeki sorular, Ankara Üniversitesi Sosyal Psikoloji programında yürütülen bir yüksek lisans tez araştırması için hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında, Türkiye’de yaşayan genç bireylerin ‘cinsel yönelimler’ konusundaki görüşleri ele alınmaktadır. Soruları sırasıyla, eksiksiz ve samimi bir şekilde yanıtlamanız araştırma açısından çok önemlidir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Umut Şah, Yüksek Lisans

1. Sizin için ‘cinsel yönelim’ kavramı ne anlama gelmektedir? ‘Cinsel yönelim’ ne demektir?
2. ‘Heteroseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce heteroseksüellik nedir?
3. ‘Eşcinsellik (homoseksüellik)’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce eşcinsellik nedir?
4. ‘Biseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce biseksüellik nedir?
5. ‘Transseksüellik’ deyince aklınıza ne gelir? Sizce transseksüellik nedir?

6. ‘Heteroseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce heteroseksüel biri nasıl bir kişidir?
7. ‘Eşcinsel (homoseksüel)’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce eşcinsel biri nasıl bir kişidir?
8. ‘Biseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce biseksüel biri nasıl bir kişidir?
9. ‘Transseksüel’ birinin nasıl bir insan olduğunu düşünürsünüz? Sizce transseksüel biri nasıl bir kişidir?

Demografik Bilgiler:

- Cinsiyetiniz : ( ) Kadın ( ) Erkek
- Yaşınız: .....
- Eğitim Düzeyiniz: ( ) Üniversite öğrencisi
( ) Üniversite mezunu
( ) Yüksek lisans/doktora öğrencisi
( ) Yüksek lisans/doktora mezunu

- Çevrenizde eşcinsel olduğunu bildiğiniz birileri var mı?: ( ) Yok ( ) Var
Varsa, size ne kadar yakın?:
( ) Çok Yakın ( ) Yakın ( ) Biraz yakın ( ) Yakın değil ( ) Hiç yakın değil

- Çevrenizde biseksüel olduğunu bildiğiniz birileri var mı?: ( ) Yok ( ) Var
Varsa, size ne kadar yakın?:
( ) Çok Yakın ( ) Yakın ( ) Biraz yakın ( ) Yakın değil ( ) Hiç yakın değil

- Çevrenizde transseksüel olduğunu bildiğiniz birileri var mı?: ( ) Yok ( ) Var
Varsa, size ne kadar yakın?:
( ) Çok Yakın ( ) Yakın ( ) Biraz yakın ( ) Yakın değil ( ) Hiç yakın değil

EK-2: Hudson ve Ricketts Homofobi Ölçeği (HRHÖ)

HRHÖ

*Lütfen aşağıdaki her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı, verilen ölçekteki puanlardan birini seçerek ifadenin yanındaki boşluğa yazınız.

- 1 = Hiç katılmıyorum*
2 = Oldukça katılmıyorum
3 = Birazcık katılmıyorum
4 = Birazcık katılıyorum
5 = Oldukça katılıyorum
6 = Çok katılıyorum

- ___ 1. Bir eşcinsel grubun içinde olmaktan rahatsızlık duyarım.
- ___ 2. Kendi cinsimden birisi bana karşı cinsel ilgi gösterirse sinirlenirim.
- ___ 3. Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenseydim hayal kırıklığına uğradım.
- ___ 4. Kardeşimin eşcinsel olduğunu öğrenseydim üzülürdüm.
- ___ 5. Eşcinsellerin katıldığı sosyal aktivitelere katılmaktan hoşlanırım.
- ___ 6. Kızımın öğretmeninin lezbiyen olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.
- ___ 7. Kendi cinsimden birisi bana cinsel ilgi gösterirse canım sıkılır.
- ___ 8. Bir partide bir eşcinselle rahatça konuşurum.
- ___ 9. Oğlumun erkek öğretmeninin eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
- ___ 10. Erkek bir eşcinselle beraber çalışmak beni rahatsız etmez.
- ___ 11. Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni rahatsız etmez.
- ___ 12. Çocuğumun eşcinsel olduğunu öğrenirsem, iyi bir ebeveyn olmadığımı düşünürüm.
- ___ 13. Kendi cinsimden birisini çekici bulmaktan rahatsızlık duymam.
- ___ 14. Toplum içinde iki erkeğin el ele tuttuğunu görmek beni iğrendirir.
- ___ 15. Doktorumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.

- ___16. Patronumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
- ___17. Kendi cinsimden birisinin bana cinsel ilgi göstermesi beni gururlandırır.
- ___18. Bir kadın eşcinselle çalışmak beni rahatsız etmez.
- ___19. Eşimin ya da partnerimin kendi cinsinden birisine ilgi duyması beni rahatsız eder.
- ___20. Komşumun eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
- ___21. Eşcinsellerin gittiği bir barda görülmek beni rahatsız eder.
- ___22. Mensubu olduğumun dinin, din adamının eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız eder.
- ___23. Kendi cinsimden en iyi arkadaşımın eşcinsel olduğunu öğrenmek beni rahatsız etmez.
- ___24. Kendi cinsimden insanların beni çekici bulmaları, beni rahatsız etmez.